

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta

PRÁVNICKÁ FAKULTA UMB
BANSKÁ BYSTRICA

ZBORNÍK z online vedeckej konferencie
konanej dňa 7. 5. 2021 na Právnickej fakulte
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

PRÁVNÉ ROZPRAVY ON-SCREEN III.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta

ZBORNÍK

Z

online vedeckej konferencie

konanej dňa 07.05.2021

na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN III.

Sekcia súkromného práva

2021

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

doc. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.

Predseda edičnej komisie:

JUDr. Monika Némethová, PhD.

Recenzenti:

doc. JUDr. Vlasta Kunová, CSc.

doc. JUDr. Katarína Ševcová, PhD.

JUDr. Monika Némethová, PhD.

JUDr. Lucia Petříková, PhD.

Zostavovateľ:

JUDr. Júlia Ondrová, PhD.

JUDr. Martin Píry, PhD.

Mgr. Michal Úradník

„Príspevky neprešli jazykovou úpravou“

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta UMB

Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-1933-7

EAN 9788055719337

OBSAH

FAKTICKÉ A PRÁVNE ÚKONY V PRACOVNOM PRÁVE REAL AND LEGAL ACT IN EMPLOYMENT LAW Ida Budayová Kuklišová	6
PROBLEMATIKA PLATNOSTI A ZDÁNLIVOSTI MANŽELSTVÍ PO REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA V ČR ISSUES OF VALIDITY AND APPEARANCE OF MARRIAGE AFTER THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW IN THE CZECH REPUBLIC Jaroslav Buriánek	19
VLIV UZAVŘENÍ REGISTROVANÉHO PARTNERSTVÍ NA MAJETKOPRÁVNÍ VZTAHY THE IMPACT OF CONCLUDING A REGISTRED PARTNERSHIP ON PROPERTY RELATION Andrea Byszowiecová	32
FREEDOM OF EXPRESSION ONLINE: THE REDEFINED ROLE OF SOCIAL NETWORKS Matija Damjan	47
OCHRANA ZAMESTNANCA PRED PREPÚŠŤANÍM V KONTEXTE PARTICIPÁCIE ODBOROVEJ ORGANIZÁCIE PROTECTION OF EMPLOYEES AGAINST DISMISSAL IN THE CONTEXT OF TRADE UNION PARTICIPATION Simona Dušeková Schuszteková	60
NIKTORÉ OTÁZKY V SÚVISLOSTI S PREDKUPNÝM PRÁVOM SPOLUVLASTNÍKA SOME ISSUES RELATING TO THE PRE-EMPTION RIGHT OF THE CO-OWNER Marian Ďurana	69
MATERSKÁ DOVOLENKA MATERNITY LEAVE Linda Ďurinová	83
(NE)MOŽNOSŤ APLIKÁCIE ZMENKY V SPOTREBITEĽSKÝCH VECIACH (IM)POSSIBILITY OF APPLICATION BILL OF EXCHANGE IN CONSUMER AFFAIRS Barbora Hajduková – Jakub Dzimko	91
POSÚDENIE VPLYVU NA OCHRANU OSOBNÝCH ÚDAJOV DATA PROTECTION IMPACT ASSESSMENT Mária Kevická	102
DOMÁCKA PRÁCA, TELEPRÁCE ČI HOME OFFICE – SÚ V TOM ROZDIELY? HOMEWORK, TELEWORK OR HOME OFFICE – ARE THERE DIFFERENCES? Katarína Kezman	118

POPÍRÁNÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ VÁZANÉ NA SOUHLAS K PROVEDENÍ UMĚLÉHO OPLODNĚNÍ: OTAZNÍKY ČESKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY DENIAL OF THE PRESUMPTION OF PATERNITY BOUND TO A CONSENT TO ARTIFICIAL INSEMINATION: UNCLARITIES OF THE CZECH LEGAL REGULATION Denisa Kotroušová	126
HUMAN REMAINS STORED IN MUSEUMS AS A LEGAL PROBLEM Jacek Mazurkiewicz - Piotr Szymaniec.....	141
KONANIE O ROZVOD MANŽELSTVA – HMOTNOPRÁVNE A PROCESNÉ VÝCHODISKÁ DIVORCE PROCEEDINGS – SUBSTANTIVE AND PROCEDURAL BASIS Vladimír Marko.....	157
DOPAD PANDEMICKEJ SITUÁCIE NA SKONČENIE PRACOVNÉHO POMERU IMPACT OF THE PANDEMIC SITUATION ON THE TERMINATION OF THE EMPLOYMENT Zlatica Poláček Tureková	165
PROBLÉMY PŘECHODU PRÁV A POVINNOSTÍ Z PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAHŮ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU PROBLEMS OF TRANSFER OF RIGHTS AND OBLIGATIONS ARISING FROM LABOUR RELATIONS IN CZECH LAW SYSTEM Petr Prunner	174
INTERNÉ SMERNICE INTERNAL DIRECTIONS Pavol Rak	187
OCHRANA SPOTREBITEĽA V ZMLUVE O SPOTREBITEĽSKOM ÚVERE Z POHLADU PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE PROTECTION OF THE CONSUMER IN THE CONSUMER CONTRACT FROM THE PERSPECTIVE OF THE LAW OF EUROPEAN UNION Karin Raková.....	195
DÔKAZ ZÍSKANÝ NEZÁKONNÝM SPÔSOBOM V CIVILNOM KONANÍ THE EVIDENCE OBTAINED ILLEGALLY IN CIVIL PROCEEDINGS Simona Smolková – Jakub Dzimko	209
KONANIE O POTVRDENÍ VYDRŽANIA PROCEEDINGS ON THE CONFIRMATION OF POSITIVE PRESCRIPTION Milan Sudzina.....	220
ZODPOVEDNOSŤ ZAMESTNÁVATEĽA ZA PRACOVNÉ ÚRAZY A CHOROBY Z POVOLANIA EMPLOYER'S LIABILITY FOR OCCUPATIONAL INJURIES AND OCCUPATIONAL DISEASES Lucia Šimová - Lucia Petříková.....	238

NAPLNENIE PRINCÍPU PRÁVNEJ ISTOTY V SPOROVOM KONANÍ FULFILLMENT OF THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY IN LITIGATION Juraj Štorcel	250
KONANIE O SPÔSOBILOSTI NA PRÁVNE ÚKONY PROCEEDINGS ON LEGAL CAPACITY Kristína Štrelcová - Katarína Ševcová	260
PRACOVNÝ POMER NA DOBU URČITÚ CEZ PRIZMU AKTUÁLNEJ SÚDNEJ PRAXE FIXED TERM EMPLOYMENT CONTRACT THROUGH THE PRISM OF CURRENT JUDICIAL PRACTICE Marek Švec - Andrea Olšovská	272
MODIFIKÁCIA A ZÁNİK BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV V ÚVAHÁCH „DE LEGE FERENDA“ MODIFICATION AND TERMINATION OF UNDIVIDED CO-OWNERSHIP OF SPOUSES IN THE CONSIDERATION OF „DE LEGE FERENDA“ Juraj Takáč	285
ZDIEĽANIE ÚDAJOV ZA ODPLATU A DÁTOVÝ ALTRUIZMUS DATA SHARING FOR COMPENSATION AND DATA ALTRUISM Viktória Tomašovičová	298
OBCHODNÍ VEDENÍ KAPITÁLOVÉ SPOLEČNOSTI V ČESKO-SLOVENSKÉM PRÁVU A ČESKO-SLOVENSKY BUSINESS MANAGEMENT OF THE CAPITAL COMPANY IN CZECH-SLOVAK LAW AND CZECH-SLOVAK Petr Tomášek - Monika Némethová	312
ZÁKONNÉ ZÁSTAVNÍ PRÁVO VE VZTAHU KE SPOLEČNÉ HAVÁRII: KOMPARATIVNÍ POHLED ČESKÉ A AMERICKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY V OBEČNÉ ROVINĚ MARITIME LIEN AND PLEDGE IN RELATION TO GENERAL AVERAGE: COMPARATIVE VIEW OF CZECH AND AMERICAN LEGAL FRAMEWORK Vojtěch Vrba	324
DISKREPANCIA POSUDKOVÝCH ZÁVEROV PODĽA ZÁKONA O OCHRANE VEREJNÉHO ZDRAVIA A ZÁKONNÍKA PRÁCE DISCREPANCY OF CONCLUSIONS OF MEDICAL STATEMENTS ACCORDING TO THE PUBLIC HEALTH PROTECTION ACT AND LABOUR CODE Jana Žul'ová - Monika Minčíčová	338

FAKTICKÉ A PRÁVNE ÚKONY V PRACOVNOM PRÁVE

REAL AND LEGAL ACT IN EMPLOYMENT LAW

Ida Budayová Kuklišová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.6-18>

Abstrakt

Právna veda v pracovnom práve rozpoznáva okrem právnych úkonov aj skupinu tzv. „faktických úkonov“. Zaradenie úkonu medzi faktické úkony má významné následky – neaplikuje sa napr. úprava neplatnosti právneho úkonu. Napriek rozsiahlej judikatúre ostáva delimitácia medzi právnymi a faktickými úkonmi v pracovnom práve problematická. V tomto príspevku vymedzujem pojem faktických úkonov, ich právne následky a súvisiace praktické problémy. Prihliadam aj na kontext vývoja relevantnej právnej úpravy. Taktiež načrtávam otázku, v akom rozsahu je potrebné súčasné chápanie tohto konceptu prehodnotiť.

Kľúčové slová

Právne úkony, faktické úkony, konanie v mene zamestnávateľa, neplatnosť, analógia

Abstract

In addition to legal acts, jurisprudence in employment law recognizes so-called „real acts“. Classification of an act as a real act has fundamental consequences – for example, the application of invalidity of legal acts is excluded. Despite numerous relevant case law, the delimitation between legal and real acts remains problematic. In this article I am trying to define real acts, their legal consequences and related practical issues. I am taking into account the context of changes in the legal regulation. I am also questioning the extent in which the current understanding of this concept needs to be reconsidered.

Keywords

Legal acts, real acts, acting on employer's behalf, invalidity, analogy

Úvod

Popri „klasických právnych úkonoch“ sa v pracovnom práve stretávame aj s tzv. „faktickými úkonmi“. Faktické úkony nie sú považované za právne úkony ale za iné

---

¹ Mgr. Ida Budayová Kuklišová je externou doktorandkou na Katedre pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia Univerzity Komenského v Bratislave. Pôsobí ako advokátka. V minulosti pôsobila vo viacerých medzinárodných advokátskych kanceláriách a v súčasnosti spolupracuje s advokátskou kanceláriou A.K.F. Legal, s.r.o.. V rámci svojej praxe sa špecializuje na pracovné právo.

subjektívne právne skutočnosti, na ktoré sa úprava právnych úkonov nevzťahuje. Zaradenie úkonu medzi faktické úkony má teda významné následky – neaplikuje sa naň napr. úprava neplatnosti právneho úkonu.

V tomto článku sa venujem definícii právnych a faktických úkonov a poukazujem na absenciu vymedzenia hraníc medzi týmito úkonmi. Opisujem, ako koncept faktických úkonov vznikol, a na skutočnosť, že jeho ponímanie sa zatiaľ napriek významným zmenám v právnej úprave neposunul. Na záver sa zaoberám znakmi faktických úkonov, ktoré súdy v rámci posudzovania platnosti súvisiacich právnych úkonov preskúmajú (resp. majú preskúmať) a následkami prípadných „vád“ v týchto znakoch.

V závere sumarizujem výzvy pre budúcnosť, ktoré z tejto témy pre právnu vedu vyplývajú.

1 Právne úkony

1.1 Právne úkony v pracovnom práve vo všeobecnosti

Právne úkony patria medzi subjektívne právne skutočnosti, t.j. skutočnosti, s ktorými platné právo spája vznik, zmenu a zánik právnych vzťahov a ktoré sú determinované správaním ľudí.² Subjektívne právne skutočnosti sa vymedzujú oproti objektívnym právnym skutočnostiam alebo okolnostiam, ktoré sú na ľudskom správaní nezávislé a s ľudským správaním nesúvisia (napr. narodenie, smrť, prírodné udalosti a pod.).

V rámci subjektívnych právnych skutočností právna veda ďalej rozlišuje právne úkony, protiprávne úkony, konštitutívne súdne alebo iné úradné rozhodnutia a iné ľudské správanie.³

Vo vzťahu k pochopeniu faktických úkonov v pracovnom práve má význam najmä vymedzenie právnych úkonov v pracovnom práve.

1.2 Definícia právnych úkonov v pracovnom práve

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce, v aktuálnom znení (ďalej len „**Zákonník práce**“) neobsahuje definíciu právnych úkonov.

---

² ŠTEVČEK, M., a kol.: Občiansky zákonník I. § 34-51. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2019, 1754 s.

³ Tamže.

Vzhľadom na subsidiaritu prvej časti zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka, v aktuálnom znení (ďalej len „**Občiansky zákonník**“) platí pre právne úkony v pracovnom práve definícia vymedzená v § 34 Občianskeho zákonníka. Podľa nej je právny úkon „*prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene a zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú*“.

Základnými pojmovými znakmi právneho úkonu sú teda prejav vôle a zameranie vôle na právne následky, ktoré právna norma spája s prejavom vôle.

Už na prvý pohľad je zrejmé, že definícia nie je uzatvorená, obsahuje iba exemplifikatívny výpočet úkonov, ktoré pod ňu spadajú. Nie je teda vylúčené, aby právnymi úkonmi boli aj také úkony, ktoré samy o sebe nevedú k vzniku, zmene a zániku práv alebo povinností.

V súčasnosti platná definícia právneho úkonu bola znovuzavedená do nášho právneho poriadku novelou Občianskeho zákonníka, zákonom č. 509/1991 Zb. Úprava definície právneho úkonu spočívala v doplnení slova „najmä“ a bola odôvodňovaná existenciou úkonov ako napr. námietka premlčania či upomienka, pri ktorých zrejme vznikali pochybnosti o ich charaktere ako právnych úkonoch.

Je potrebné zdôrazniť, že napriek otvorenej definícii, nemožno pri posudzovaní, či prejav vôle predstavuje právny úkon, úplne abstrahovať od zamerania prejavu vôle na vznik, zmenu a zánik práv a povinností (spojených s prejavom vôle právnou normou). Platná definícia právnych úkonov vychádza z tzv. širokého konceptu právneho úkonu, zástancom ktorého bol akademik Viktor Knapp. Knapp považoval za právny úkon **prejav vôle spôsobiť právne následky**.⁴

Aj pre široké chápanie právneho úkonu teda stále platí, že prejav vôle musí smerovať k **právnym následkom**. Právnymi následkami síce nemusia byť nevyhnutne vznik, zmena alebo zánik práv a povinností, avšak tieto následky musia mať pre práva a povinnosti v právnych vzťahoch relevanciu.

Barancová a Olšovská opakovane poukazujú na to, že široká koncepcia právnych úkonov umožňuje za právne úkony pokladať aj napr. pokyny zamestnávateľa, aj keď priamo

---

⁴ KNAPP, V.: Předmět a systém československého socialistického práva občanského. Československá akademie věd, Praha 1959, s. 179.

nevedú k vzniku, zmene a zániku práv a povinností v pracovnoprávných vzťahoch, iba tieto práva a povinnosti konkretizujú.⁵

1.3 Vymedzenie právnych úkonov voči iným právnym skutočnostiam

Ako bolo uvedené vyššie, právne úkony predstavujú iba jednu zo skupín subjektívnych právnych skutočností. Zaradenie právnej skutočnosti medzi právne úkony má významné dôsledky. Len pre právne úkony totiž platí napr. úprava platnosti resp. neplatnosti právnych úkonov. Hoci sa na prvý pohľad môže zdať, že uvedené je samozrejmé (napr. nie je možné posúdiť vytvorenie diela ako „neplatné“, dielo buď existuje alebo neexistuje), existujú úkony, kde posúdenie ich charakteru nie je až tak jednoznačné.

Právna veda zvykne v kontexte vymedzenia právnych úkonov poukazovať na rôzne kategórie úkonov, ktoré sa za právne úkony nepovažujú.

Medzi také úkony patria napr. spomínané **faktické konania** ako je vytvorenie či zničenie veci alebo diela. Pri faktických konaniach absentuje prejav vôle ako jeden zo základných znakov právneho úkonu.

Ďalšími úkonmi, ktoré právna veda nezaraďuje medzi právne úkony sú tzv. **spoločenské a priateľské úsluhy a morálne záväzky**⁶ ako je napr. pozvanie na obed, sľub zalievať kvety a pod. Obdobne je tomu tak pri úkonoch v rámci **hier** či **vzdelávania**. V týchto prípadoch síce ide o prejavy vôle, avšak tieto nesmerujú vôbec k právnym následkom.

Pre potreby tohto príspevku by som rada spomenula ešte dve skupiny úkonov, ktoré právna veda a judikatúra postavila mimo rámca právnych úkonov. Ide o **rozhodnutia orgánov obchodných spoločností**.⁷ Najvyšší súd SR opakovane judikoval, že uznesenie valného zhromaždenia nie je právnym úkonom, ale inou právnou skutočnosťou. Uznesenie valného zhromaždenia nie je konaním spoločnosti navonok, ale je skutočnosťou, ktorá je súčasťou tvorby vôle právnickej osoby. Keďže nejde o právny úkon, súdy nie sú oprávnené preskúmať ich platnosť podľa § 39 a nasl. Občianskeho zákonníka (ich platnosť sa preskúmava výhradne podľa § 131 resp. § 183 Obchodného zákonníka).

---

⁵ BARANCOVÁ, H. - SCHRONK, R.: Pracovné právo. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. ISBN 978-80-89393-97-8, s. 214-215. OLŠOVSKÁ, A.: Jednostranné úkony v pracovnom práve. Bratislava: Veda, 2010. ISBN 9788022411455, s. 18.

⁶ ŠTEVČEK, § 34-51.

⁷ Napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu 4 Obdo 22/1998, 5 Obdo 2/2017

Pre oblasť pracovného práva je dôležitou skupinou úkonov, ktoré sa nepovažujú za právne úkony, skupina tzv. **faktických úkonov**, ktorou sa ďalej budem zapodievať bližšie v nasledujúcej časti príspevku.

2 Faktické úkony

2.1 Faktické úkony v pracovnom práve

Koncept faktických úkonov v pracovnom práve bol vytvorený rozhodovacou praxou súdov. Súdov postupne za faktické úkony uznali napr. rozhodnutie zamestnávateľa o organizačnej zmene (§ 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce)⁸, rozhodnutie o neospravedlnenej absencii zamestnanca (§ 144a ods. 6 Zákonníka práce)⁹; české súdy označujú za faktický úkon aj upozornenie zamestnávateľa na možnosť výpovede z pracovného pomeru v súvislosti s porušením pracovnej disciplíny¹⁰, či rozhodnutie o rozvrhnutí pracovného času (§ 85 a nasl. pracovného času)¹¹.

V rozhodnutiach súdy konštantne judikujú, že faktické úkony **nie sú právnymi úkonmi** a súd teda **nemôže preskúmať ich platnosť** resp. neplatnosť.¹² Podľa súdov, faktické úkony majú právne následky výhradne tam, kde sú ustanovené ako hmotnoprávna podmienka platnosti právneho úkonu. Ak teda súd preskúmava faktický úkon, ktorý je hmotnoprávnou podmienkou platnosti právneho úkonu, jeho prieskum sa obmedzuje výhradne na to, či bol faktický úkon skutočne spravený a či bol spravený osobou, ktorá bola naň oprávnená.

2.2 Definícia faktických úkonov

Faktické úkony v pracovnom práve ako koncept vytvorený judikatúrou nemajú legálnu definíciu. Rozhodovacia prax súdov sa obmedzuje výhradne na posudzovanie individuálnych prípadov, preto hľadať generálne platnú definíciu faktických úkonov v judikatúre by bolo

---

⁸ Napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu SR 3 Cdo 33/2008, 3 Cdo 54/2018

⁹ Napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu SR 2 Cdo 278/2007, R 59/2002

¹⁰ Napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR 21 Cdo 3046/2010

¹¹ Napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR 21 Cdo 2842/2004

¹² Vid' napr. rozhodnutia Najvyššieho súdu SR 2 Cdo 278/2007, 6 Cdo 69/1994, 21 Cdo 105/2001

márne. Vytvorenie definície a presná delimitácia medzi faktickými a právnymi úkonmi by teda mala byť úlohou právnej vedy.

Zdá sa však, že slovenská právna veda sa tejto úlohy (najmä delimitácie medzi právnymi a faktickými úkonmi) zatiaľ dôsledne nezhostila.

Barancová v Komentári k Zákonníku práce konštatuje, že: „*prejav vôle, ktorý nesmeruje ku vzniku, zmene a zániku práv a povinností v pracovnoprávných vzťahoch, nie je v prevažnej miere prípadov právnym úkonom. Takýto úkon sa označuje ako faktický úkon, ktorý má právnu relevanciu v prípadoch predpokladaných zákonom.*“¹³

Matejka sa v komentári k Zákonníku práce faktickým úkonom vôbec nevenuje.¹⁴

Toman v svojej publikácii Individuálne pracovné právo k faktickým úkonom uvádza: „*v pracovnoprávných vzťahoch sa možno stretnúť s konaním, úkonmi, ktoré nie sú právnymi úkonmi, pretože nejde o taký prejav vôle, s ktorým by právne predpisy spájali vznik, zmenu alebo zánik práv a povinností účastníkov pracovnoprávneho vzťahu.*“¹⁵ Nezvažuje teda prípady, kedy by právne úkony nemuseli byť prejavom vôle smerujúcim k vzniku, zmene a zániku práv a povinností (v zmysle širokej definície právneho úkonu).

Najpodrobnejší opis faktického právneho úkonu nám ponúka česká právna veda. Drápal v komentári k českému Zákonníku práce¹⁶ uvádza, že faktické úkony predstavujú „*prejav vôle, ktoré samé o sebe nesmerujú k vzniku, zmene alebo zániku práv a povinností, avšak majú (môžu mať) v spojení s inou právnou skutočnosťou (právnym konaním alebo právnou udalosťou) podľa zákona (právneho poriadku) v pracovnoprávných vzťahoch právne následky*“. Právne relevantné sú „*len vtedy, keď to právne predpisy výslovne stanovia.*“¹⁷

Z uvedeného vyplýva, že definície faktických úkonov ponúkané právnou vedou zatiaľ **nedali odpoveď na to, aké znaky odlišujú právny úkon (ktorý je chápaný široko) od faktického úkonu.** Vzhľadom na následky posúdenia úkonu ako faktického úkonu (neaplikujú sa naň ustanovenia týkajúce sa právnych úkonov), je však ich rozlíšenie kľúčové. Pre lepšie pochopenie charakteru faktických úkonov a ich miesta v slovenskom pracovnom práve je podľa môjho názoru potrebné pochopiť kontext vzniku tohto konceptu.

---

¹³ BARANCOVÁ, H. a kol.: Zákonník práce. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C.H.Beck s.r.o., organizačná zložka, 219. ISBN 978-80-89603-78-7, str. 320.

¹⁴ TKÁČ, V. a kol.: Zákonník práce. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-8168-069-4.

¹⁵ TOMAN, J.: Individuálne pracovné právo. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR, 2014. ISBN 978-80-89149-42-1, s. 115.

¹⁶ Zákon Českej republiky č. 262/2006 Sb. Zákonník práce.

¹⁷ BĚLINA, M. a kol.: Zákonník práce. Komentár. 3. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-759-0, s. 109-111.

2.3 Vznik konceptu faktických úkonov v pracovnom práve

Pre pracovné právo neplatila vždy široká definícia právneho úkonu. Pôvodný Zákonník práce (zákon č. 65/1965 Zb. Zákonník práce) definoval v § 240 ods. 1 právny úkon pre potreby pracovného práva nasledovne: „*Právny úkon (pracovná zmluva, výpoveď, dohoda o náhrade škody a pod.) je prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takým prejavom spájajú.*“ Pracovné právo teda vychádzalo z tzv. koncepcie úzkeho chápania právneho úkonu. Právnymi úkonmi boli len úkony, ktoré mali priamo za následok vznik, zmenu alebo zánik práv a povinností. Jednoznačnými právnymi úkonmi v pracovnom práve boli (a aj dodnes sú) napr. pracovná zmluva, výpoveď z pracovného pomeru, mzdový výmer, preradenie zamestnanca na inú prácu, atď.

Pracovné právo už vtedy predpokladalo mnoho ďalších úkonov, ktoré nevyhnutne nemali sami o sebe za následok vznik, zmenu alebo zánik práv a povinností, avšak boli pre pracovnoprávne vzťahy relevantné. Tieto úkony súdna prax a právna veda označila ako „faktické úkony“. Medzi faktické úkony súdy postupne zaradili napr. rozhodnutie zamestnávateľa o organizačnej zmene, ale aj rozhodnutie o neospravedlnenej absencii zamestnanca, upozornenie na možnosť výpovede v súvislosti s porušením pracovnej disciplíny, atď.

Keďže v týchto prípadoch nešlo v zmysle úzkej definície právneho úkonu v pracovnom práve o právne úkony, súdy konštatovali, že nie sú oprávnené preskúmať ich platnosť. Vzhľadom na význam týchto úkonov pre pracovnoprávne vzťahy však nebolo možné akceptovať úplnú absenciu pravidiel pre tieto úkony. Judikatúra vytvorila teda koncept, podľa ktorého tam, kde faktický úkon predstavuje hmotnoprávnu podmienku platnosti právneho úkonu, je súd oprávnený preskúmať, či bol daný faktický úkon skutočne urobený a či ho urobila osoba na to oprávnená.

Úprava chápania právnych úkonov sa však zavedením súčasného Zákonníka práce zmenila. Pre pracovné právo začala platiť definícia právneho úkonu obsiahnutá v Občianskom zákonníku, ktorá v danom čase už vychádzala z tzv. širokého poňatia právneho úkonu. Išlo o podstatnú zmenu – zmenu, ktorá umožnila nahliadať na všetky prejavy vôle, ktoré sú pre pracovnoprávne vzťahy relevantné, ako na právne úkony.

Ako konštatujete Olšovská, zmena definície pracovného úkonu v pracovnom práve však ostala nepovšimnutá.¹⁸ Hoci Olšovská upozorňuje na to, že nová definícia otvorila priestor pre to, aby sa za právne úkony považovali aj ďalšie úkony, zdá sa, že diskusia o recharakterizovaní významných úkonov v pracovnom práve na právne úkony v zásade neprebíha. Z literatúry ako aj zo súdnych rozhodnutí je zrejmé, že napriek zmene definície právneho úkonu, úkony nesmerujúce k vzniku, zmene a zániku práv a povinností v pracovnoprávných vzťahoch sú aj naďalej podkladané za faktické úkony spolu s následkami, ktoré pre nich definovala právna veda a judikatúra za predošlej úpravy.

Pred právnou vedou tak stále stojí úloha, ako v kontexte širokého chápania právnych úkonov vymedziť deliacu čiaru medzi právnymi úkonmi a faktickými úkonmi, a to zo všetkými následkami.

2.4 Požiadavky na faktické úkony

Faktické úkony nie sú právne úkony a preto nemôžeme hovoriť o náležitostiach faktických úkonov. Náležitosti subjektu, vôle, prejavu vôle a predmetu, ktoré sú rozpracované pre právne úkony, pre faktické úkony neplatia.

Ako bolo spomenuté vyššie, požiadavky na faktické úkony v rámci judikatúry boli vymedzené rozsahom prieskumu faktického úkonu súdom. Tam, kde súd preskúmava faktický úkon (t.j. pri faktických úkonoch, ktoré sú hmotnoprávnou podmienkou platnosti právneho úkonu) skúma (a) existenciu faktického úkonu; a (b) oprávnenie osoby, ktorá faktický úkon urobila, faktický úkon urobiť.

(a) Existencia faktického úkonu

Vo všeobecnej rovine posúdenie existencie faktického úkonu by nemalo predstavovať problematickú otázku (aj keď samotné dokazovanie existencie faktického úkonu pred súdom už problémy vzbudzovať môže).

Je však potrebné vysporiadať sa s „náležiťami“, ktoré pre faktické úkony ustanovuje priamo právny predpis. Napríklad, pre rozhodnutie zamestnávateľa o organizačných zmenách (§ 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce) vyžaduje Zákonník práce písomnú formu. Obdobne, pre výzvu zamestnávateľa na odstránenie nedostatkov (§ 63 ods. 1

---

¹⁸ OLŠOVSKÁ, A., s. 18.

písm. d) bod 4. Zákonníka práce), či upozornenie na možnosť výpovede v súvislosti s porušením pracovnej disciplíny (§ 63 ods. 1 písm. e) Zákonníka práce) sa vyžaduje písomná forma.

Pre nedodržanie písomnej formy právnych úkonov má pracovné právo podrobne rozpracované následky. V zmysle § 17 ods. 2 Zákonníka práce: „*právny úkon, ktorý sa neurobil formou predpísanou týmto zákonom, je neplatný, len ak to výslovne ustanovuje tento zákon alebo osobitný predpis.*“

Faktické úkony však nie sú právnymi úkonmi a nemožno na ne vzťahovať úpravu právnych úkonov. V tomto kontexte sa javí ako najjednoduchšie riešenie nedostatok zákonom predpísanej formy spojiť priamo s existenciou faktického úkonu. Ak nie je faktický úkon urobený vo forme predpísanej právnym poriadkom, hmotnoprávna podmienka platnosti súvisiaceho právneho úkonu nie je daná (a teda *de facto* faktický úkon neexistuje).

K uvedenému by však mohol byť zaujatý aj iný postoj. V odborných publikáciách sa objavili náznaky návrhov na použitie analógie k § 17 ods. 2 Zákonníka práce. V takom prípade by napr. nedostatok písomnej formy rozhodnutia zamestnávateľa o organizačnej zmene neznamenal jeho „neplatnosť“ resp. neexistenciu, nakoľko § 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce neobsahuje pre toto rozhodnutie doložku neplatnosti.¹⁹

Nepriama podpora k uvedenému (aj keď možno nie úplne úmyselná) by sa dala hľadať aj v komentári k Zákonníku práce, kde Barancová/Olšovská uvádzajú: „*Ak ide o formu rozhodnutia o organizačnej zmene, Zákonník práce vyžaduje písomnú formu rozhodnutia. Jej nedodržanie nepostihuje neplatnosťou.*“

K uvedenému riešeniu však podľa môjho názoru treba pristupovať s obozretnosťou. Je zrejmé, § 17 ods. 2 Zákonníka práce má za účel ochranu zamestnanca – právo nemôže pripustiť, aby zamestnanec, ktorý nemusí byť schopný primäť zamestnávateľa vyhotoviť písomnú formu úkonu, bol vadou, ktorú nespôsobil, negatívne dotknutý. Je tomu tak napr. vo vzťahu k písomnej forme pracovnej zmluvy – pracovná zmluva je platná aj keď bola uzatvorená vo vadnej forme.

Tam, kde písomná forma je nevyhnutná na ochranu zamestnanca, zákonodarca uvádza doložku neplatnosti (napr. výpoveď s pracovného pomeru). Písomná forma faktických úkonov ako napr. rozhodnutia o organizačnej zmene či upozornenia na možnosť výpovede vo vzťahu k porušeniu pracovnej disciplíny bola ustanovená výslovne na ochranu zamestnanca.

---

¹⁹ Vid' Kundrát, I.: „Prvé zdanie klame“ (Neplatnosť pracovnoprávnych úkonov), In: Žulová, J. (ed.): Zákonník práce do každej ruky alebo lingvistika a sankcie v pracovnom práve: Univerzite P.J. Šafárika v Košiciach, 2017.

Zákonodarca však pri nich evidentne neuvažoval ako o právnych úkonoch, ktoré by mohli byť považované za neplatné a preto pri nich doložka neplatnosti absentuje. Akceptovanie analógie za danej právnej úpravy by podľa môjho názoru nebolo správne; malo by sa vychádzať z premisy, že ak forma predpísaná zákonom nebola dodržaná, hmotnoprávna podmienka platnosti právneho úkonu nie je daná (vo výsledku teda faktický úkon ako podklad platnosti právneho úkonu neexistuje).

(b) Osoba oprávnená uskutočniť faktický úkon

Druhým aspektom, ktorý podľa judikatúry súdy vo vzťahu k faktickým úkonom preskúmavajú je, či faktický úkon bol uskutočnený osobou, ktorá bola na to oprávnená.

Podobne ako pri následkoch nedodržania formy faktického úkonu, pre konanie za zamestnávateľa pre faktické úkony neexistuje v pracovnom práve zákonná úprava. Konanie za zamestnávateľa upravené v § 9 a nasl. Zákonníka práce je limitované na právne úkony („*V pracovnoprávných vzťahoch robí **právne úkony** za zamestnávateľa...*“ § 9 ods. 1 Zákonníka práce).

K riešeniu tejto otázky sa dá pristúpiť rôzne.

Prvým riešením je analogické použitie ustanovení o konaní za zamestnávateľa pri právnych úkonoch aj na faktické úkony. Uvedené riešenie bolo jednoznačne prijaté v českej judikatúre²⁰ a vo všeobecnosti ho doteraz prijímala aj právna prax na Slovensku.

Iný prístup však zvolil v svojich nedávnych rozhodnutiach Najvyšší súd SR.²¹ Miesto využitia analógie s úpravou konania za zamestnávateľa pri právnych úkonoch podľa § 9 a nasl. Zákonníka práce, našiel úpravu konania zamestnávateľa pri rozhodnutí o organizačnej zmene v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodnom zákonníku, v aktuálnom znení (ďalej len „**Obchodný zákonník**“). Najvyšší súd SR vyslovil, že rozhodnutie zamestnávateľa o organizačnej zmene je možné zaradiť pod obchodné vedenie spoločnosti. Vzhľadom na to je podľa Najvyššieho súdu SR potrebné na rozhodnutie o organizačnej zmene v zmysle § 134 Obchodného zákonníka schválenie rozhodnutia nadpolovičnou väčšinou všetkých konateľov spoločnosti a to napriek tomu, že v mene spoločnosti je oprávnený konať každý konateľ (člen štatutárneho orgánu) samostatne.

Uvedené rozhodnutia sa stretli u odborníkov na pracovné právo s prekvapením. S polemikou (či až kritikou) voči nej vystúpil napr. Dolobáč vo svojom článku v Justičnej

²⁰ Vid' napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR 21 Cdo 3839/2015, 21 Cdo 1932/2006, 21 Cdo 3762/2010

²¹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR 8 Cdo/70/2019, 8 Cdo/60/2019.

revue.²² Aj keď v komplexe vzťahov súkromného práva nemožno týmto rozhodnutiam Najvyššieho súdu SR uprieť logiku, idú jednoznačne proti doterajšiemu chápaniu organizačných zmien v pracovnom práve a právnej praxi na Slovensku.

Uvedené rozhodnutia smerujú k tomu, aby úkony v pracovnom práve (iné ako právne úkony, ktoré majú osobitnú úpravu v Zákonníku práce) boli hodnotené v kontexte úpravy aj ostatných odvetví súkromného práva. V súlade s týmto chápaním by zamestnávateľ mal zhodnotiť charakter daného úkonu a zistiť, kto resp. ktorý orgán je oprávnený takýto orgán urobiť. V praxi môže ísť o uznesenie valného zhromaždenia podľa Obchodného zákonníka, orgánov občianskeho združenia, rozhodnutia predstavenstva, dozornej rady, atď. V svojej podstate uvedené dáva zmysel – ak valné zhromaždenie má napr. podľa spoločenskej zmluvy oprávnenie prijať rozhodnutie, ktoré je rozhodnutím o zrušení zamestnávateľa, je otázkou, prečo by malo byť potrebné ďalšie rozhodnutie s rovnakým obsahom na úrovni osoby konajúcej v mene zamestnávateľa podľa Zákonníka práce.

Na druhej strane však stojí zaužívaná právna prax a rozsiahla rozhodovacia prax súdov, ktorá použitie analógie vo vzťahu k určeniu osoby oprávnenej konať pri faktickom úkone nikdy nerozporovala. Okrem toho, treba súhlasiť s tým, že potrebu použitia inštitútu obchodného práva v kontexte pracovného práva (akokoľvek sa môže zdať logické) je nevyhnutné dôsledne odôvodniť a vysvetliť.²³

Otázka konania za zamestnávateľa pri faktických úkonoch ostáva nateraz otvorená. Ústavný súd SR svojim rozhodnutím IV. ÚS 512/2020-47 zo dňa 22.10.2020 pripustil ústavnú sťažnosť žalovaného v jednej zo spomínaných káuz na konanie. Je možné, že slovenské pracovné právo v dohľadnej dobe získa kľúčové rozhodnutie týkajúce sa konceptu faktických úkonov.

Záver – Výzvy pre budúcnosť

Faktické úkony v pracovnom práve vznikli rozhodovacou praxou súdu ako koncept, ktorý umožnil súdom preskúmať aspoň niektoré ich aspekty. Keďže faktické úkony nesmerovali k vzniku, zmene alebo zániku práv a povinností v pracovnoprávných vzťahoch,

---

²² DOLOBÁČ, M: Obchodné vedenie v pracovnoprávných vzťahoch. In: Justičná revue, ročník 2020, číslo 10. ISSN 1335-6461.

²³ DOLOBÁČ, M., tamže.

nemohli byť v súlade s úzkym chápaním právnych úkonov posudzované a preskúvané ako právne úkony.

Vzhľadom na to, že na faktické úkony sa neaplikuje právna úprava právnych úkonov, v mnohých otázkach absentujú pravidlá. To sa týka formy faktických úkonov, následkov „vád“ faktických úkonov, konania za zamestnávateľa pri faktických úkonoch, a pod.

Česká súdna prax ako aj odborná literatúra sa prikláňa k použitiu analógie voči úprave právnych úkonov tam, kde úpravu faktických úkonov postráda. Jednoznačne bola akceptovaná analógia úprave konania za zamestnávateľa. V rozhodnutí Najvyššieho súdu ČR sa objavuje aj použitie analógie vo vzťahu k úprave interpretácie právnych úkonov na faktické úkony (rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR 21 Cdo 2972/2008).

V slovenskom kontexte je použitie analógie voči úprave právnych úkonov momentálne otvorené. Odborná verejnosť očakáva rozhodnutie Ústavného súdu SR, ktoré by malo rozhodnúť o tom, aká úprava sa bude vzťahovať na konanie zamestnávateľa pri faktických úkonoch.

Hoci čakáme, že rozhodnutie Ústavného súdu SR pre slovenské právo významne posunie chápanie faktických úkonov, pre právnu vedu ostávajú aj naďalej otvorené vo vzťahu k faktickým úkonom významné otázky.

Bude potrebné, aby sa právna veda vysporiadala existenciou faktických úkonov v kontexte v súčasnosti platnej širokej definície právneho úkonu. Pri dnešnom vymedzení právnych úkonov nie je možné bez ďalšieho zhodiť zo stola argumentáciu, že úkony ako napr. písomné upozornenie zamestnávateľa na možnosť výpovede v súvislosti s porušením pracovnej disciplíny, by mohli byť právnymi úkonmi (so všetkými následkami z toho plynúcimi).

Pri úkonoch, ktoré právna veda uzná za faktické úkony (teda úkony nespádajúce pod právne úkony), je potrebné vymedziť rámec úpravy na ne sa vzťahujúci. Ako najjednoduchšie riešenie sa ponúka využitie analógie ku úprave právnych úkonov. Avšak pri jej použití treba postupovať opatrne a zvažovať, kde takéto použitie neznamená neodôvodnenú záťaž pre strany, či zásah do ochrany zamestnanca (ako napr. analogická aplikácia § 17 ods. 2 Zákonníka práce).

Otvorené otázky týkajúce sa faktických úkonov v pracovnom práve vyplývajú v svojej podstate z jednej z najfundamentálnejších otázok súkromného práva a to vzťahu **medzi jednotlivými odvetviami súkromného práva**, ktorá dodnes nie je jasne vyriešená.

Vyriešenie vzťahov medzi občianskym, pracovným a obchodným právom vnímam ako jednu z najkľúčovejších otázok pre vedu pracovného práva v blízkej budúcnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BARANCOVÁ, H. a kol.: Zákonník práce. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C.H.Beck s.r.o., organizačná zložka, 219. ISBN 978-80-89603-78-7.

BARANCOVÁ, H. - SCHRONK, R.: Pracovné právo. Bratislava: Sprint 2 s.r.o., 2013. ISBN 978-80-89393-97-8.

BĚLINA, M. a kol.: Zákonník práce. Komentář. 3. vydanie. Praha: C.H.Beck, 2019. ISBN: 978-80-7400-759-0.

DOLOBÁČ, M: Obchodné vedenie v pracovnoprávných vzťahoch. In: Justičná revue, ročník 2020, číslo 10. ISSN 1335-6461.

KNAPP, V.: Předmět a systém československého socialistického práva občanského. Československá akademie věd, Praha 1959.

KUNDRÁT, I.: „Prvé zdanie klame“ (Neplatnosť pracovnoprávných úkonov), In: Žulová, J. (ed.): Zákonník práce do každej ruky alebo lingvistika a sankcie v pracovnom práve: Univerzite P.J. Šafárika v Košiciach, 2017.

OLŠOVSKÁ, A.: Jednostranné úkony v pracovnom práve. Bratislava: Veda, 2010. ISBN 9788022411455.

PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, ISBN 978-80-89603-46-6.

TKÁČ, V. a kol.: Zákonník práce. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-8168-069-4.

TOMAN, J.: Individuálne pracovné právo. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, zastúpenie v SR, 2014. ISBN 978-80-89149-42-1.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Ida Budayová Kuklišová).

**PROBLEMATIKA PLATNOSTI A ZDÁNLIVOSTI MANŽELSTVÍ PO
REKODIFIKACE SOUKROMÉHO PRÁVA V ČR
ISSUES OF VALIDITY AND APPEARANCE OF MARRIAGE AFTER
THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW IN THE CZECH
REPUBLIC**

Jaroslav Buriánek²⁴

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.19-31>

Abstrakt

Článek se zabývá společenskou důležitostí institutu manželství a upozorňuje na aspekty, které mohou zapříčinit uzavření manželství neplatného či zdánlivého. Článek pojednává i o právních důsledcích uzavření manželství neplatného či zdánlivého.

Klíčová slova

Nový občanský zákoník ČR (dále jen NOZ), manželství, vznik manželství, definice manželství, účel a význam manželství, překážky manželství, neplatné manželství, zdánlivé manželství

Abstract

The article deals with the social importance of the marriage and draws attention to the aspects that can cause the conclusion of a marriage invalid or apparent, non-existent.

Keywords

New Civil Code of the Czech Republic, marriage, the origin of marriage, definition of marriage, the purpose and meaning of marriage, obstacles of marriage, invalid marriage, putative marriage

Úvod

Problematika manželství je velmi důležitou zejména v dnešní době, kdy byl svět zasažen nemocí Covid 19 a většina aktivit lidského bytí se musí obejít bez osobního kontaktu a je tak přesunuta do on-line prostředí, kdy toto v důsledku zabraňuje navazování nových osobních kontaktů tak, jak jsme doposud byli zvyklí. Protože i nadále musí být zachována

---

²⁴ JUDr. Jaroslav Buriánek, LL.M., DiS, externí doktorand na PEVŠ, Fakultě práva, se zaměřením na Občanské právo, předešle působil v advokátní praxi, následně byl jmenován předsedou přestupkové komise magistrátu města Olomouce a v současnosti zastává pozici generálního manažera ve vlastní společnosti.

osobní náklonnost a úcta člověka k člověku, kdy toto je základem reprodukce společnosti a jejího fungování vůbec, je nutné toto téma připomenout a zdůraznit jeho význam pro jednotlivce i společnost samotnou. S ohledem na skutečnost historického vývoje našich národů lze předpokládat i vznik smíšených manželství, kdy v důsledku se jeví vhodným problematiku osvětlit tak, aby případné smíšené manželské svazky mohly platně vznikat a utužovat tak vzájemná pouta a náklonnost našich národů. Uvedené platí i pro ostatní osobní kontrakty lidí mezi sebou a pěstování porozumění a konsensu ve společnosti globálně, a to o to více, když jsou v současnosti politické vztahy v Evropě a světě vůbec značně napjaté.

Manželství patří do oblasti rodinného práva, které je po rekodifikaci občanského práva v ČR zahrnuto do nového uceleného kodexu občanského práva, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku – NOZ, kdy tímto byl odstraněn dualismus úpravy.

Institut manželství má širokosáhlé historické kořeny, kdy jejich reflexi v modifikované podobě nacházíme i v současné právní úpravě. Povahou se jedná o institut poměrně živý, dynamicky se vyvíjející v prostoru a čase i přizpůsobující se dané době ve smyslu potřeb společnosti tak, aby byl v daném okamžiku schopen plnit svoje tradiční funkce.

Zásadními použitelnými atributy z předešlé doby římského práva je, že manželství má povahu „smlouvy“ mezi jedním mužem a jednou ženou (předpoklad statusu snoubenců), že zde sehrává zásadní roli vůle snoubenců, že mezi snoubenci musí panovat konsensus²⁵, a že manželství vzniká v okamžiku existence slibu muže a ženy. Z této doby známe i pojmy jako je věno, zasnuby, manželské překážky a zánik manželství. Již zde v době římské bylo patrné, že účel manželství sleduje založení nové, vlastní rodiny s cílem splodit děti. Jednalo se účelem o zachování, respektive pokračování a rozšiřování rodu a jeho majetku, čemuž odpovídá i propracovanost římského dědického práva.

V následném vývoji pro nás důležitým je pak nevyhnutelným zmínit změny v právním smýšlení provedené v rámci rekodifikace práva Marií Terezií a Josefem II., kdy jejich snahám a vlivu vděčíme za propracovanost nejen manželského práva. Díky patentům vydaným za jejich vlády bylo manželství vyňato z nedílné pravomoci církve, byly upraveny manželské překážky, o zániku manželství rozhodovaly civilní soudy, byl utužen princip smluvní svobody a manželství bylo umožněno uzavřít každému, v jehož neprospěch nesvědčila žádná v té době daných manželských *impediment*. Uvedené historické období je jedno z nejvýznamnějších pro dnešní podobu rodinného práva, jak jej nalzáme zakotvené v NOZ, a to zejména s ohledem

---

²⁵ HRDINA, Antonín Ignác, DOSTALÍK, Petr. 2010. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. [cit. 2016-01-01]. 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6, s. 45 a násl.

na široké spektrum územního užití ABGB. První reflexe OZO do právního řádu Československé republiky byla provedena recepčním zákonem č. 11/1918Sb., kdy v důsledku došlo k převzetí právního řádu Rakousko – Uherska. Až v roce 1950 došlo k cílené separaci rodinného práva od práva občanského. V roce 1964 pak byl přijat zákon o rodině, zákon č. 94/1963 Sb., který přežíval v novelizovaných zněních až do účinnosti NOZ, tedy do 1. 1. 2014.

1 Manželství v Novém občanském zákoníku

V ČR je manželství stále považováno za primární způsob společného soužití osob opačného pohlaví, kdy tomuto je přikládán na základě tradicionalismu velmi vysoký význam pro společnost, čemuž také odpovídá prestižní místo v systematice NOZ, jelikož je zaneseno hned do části druhé (rodinné právo) a hlavy první (manželství). S ohledem na důležitost institutu vycházející z jeho účelu požívá tento nejvyšší, ústavní právní ochrany.²⁶

Podstatou se jedná o soukromoprávní mluvní vztah mezi mužem a ženou, kteří se z vlastní vůle rozhodli pro trvalé společné soužití. I přes to, že spadá do úpravy soukromého práva vyznačujícího se především svobodou autonomie vůle, smluvní volností a dispozitivním charakterem jednotlivých ustanovení, jedná v tomto případě o statusovou změnu, kterou zákon upravuje kogentně. Toto se projevuje v praxi tím, že jsou dána pevná pravidla upravující manželství, a to od jeho vzniku, až po jeho možný zánik. Zákonné podmínky pro vznik manželství jsou dány předem, jsou přísné, ale lehce splnitelné téměř pro každého, kdo je splnit z vlastní vůle chce a může. Institut manželství je nyní nastaven tak, že je otevřen pro každou osobu, které nespovídá některá ze zákonných překážek do manželství vstoupit.

Překážky bránící vzniku manželství jsou známy již z římského práva, kdy tyto mají z podstaty zajistit, aby nedocházelo k zneužívání institutu, porušování principu monogamie, aby se nedegradoval účel manželství, aby manželství plnilo společností předpokládané funkce a hlavně, jelikož je i součástí vzájemných práv a povinností manželů nevymahatelné povinnost být si věrni a sni spojené právo výhradního sexuálního nároku jednoho manžela na druhého, tak také nepřímo ochrana zdraví a zachování čistoty krve, kdy toto je nutno chápat i ve smyslu genetiky. Mají tedy podstatou *de iure* vyloučit *de facto* možný incest. S ohledem na

---

²⁶ Srovnej: LZPS ČR – Článek 32, kdy zde je zakotvena ochrana rodiny a rodičovství

uvedené je pak pochopitelným, že zákonodárce klade pro platný vznik manželství přísné požadavky, ty nazýváme předpoklady vzniku manželství, kdy na jejichž dodržení je zapotřebí bezvýhradně trvat a v případě jejich porušení taková porušení příslušně sankcionovat, a to až absolutní neplatností. Stěžejní předpoklady pro vznik manželství mají svůj právní základ v NOZ, ZMat²⁷, legislativě EU²⁸, ale i mezinárodních smlouvách²⁹, ke kterým ČR přistoupila a které ji zavazují.

Manželství vzniká procedurálně ve fázích, kdy tyto jsou systematicky provázány, a kdy jejich výsledkem je změna statusu ze, svobodný/á na ženatý/vdaná. Pokud vznikne manželství platně, jsou s ním spojeny četné právní důsledky, a to jak osobnostní, tak sociální i majetkové. Vznikem manželství vznikají zcela nové právní vztahy, které tu dříve nebyly, a kdy tyto mohou vzniknout zásadně jen s uzavřením manželství a samostatně nikoli. Příkladem takového vztahu je společné jmění manželů. Manželství podstatou tvoří právní základ pro vznik rodiny, kdy tato je stále považována z pohledu státu za exkluzivní základní skladební jednotku tvořenou nejbližšími osobami. NOZ v § 3 odst. 2 písm. b) chrání rodinu bez rozdílu toho, zda byla založena uzavřením manželství či nikoli. Právní úprava SR také chrání všechny podoby rodiny a jednoznačně klade důraz na skutečnost, že rodina založená manželstvím má postavení základní buňky státu, což hodnotím velmi pozitivně, když toto institutu manželství přidává na jeho vážnosti i účelu. Legální definice manželství je obsažena v § 655 NOZ, který explicitně uvádí: „**Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.**“³⁰ Z definice jsou patrné základní znaky manželství, kdy se jedná o smluvní svazek pro 1 ženu a 1 muže, trvalost svazku vykazující uzavřenost soužití muže a ženy, zákonem regulovaný postup vzniku, legalita manželství. V dalším se jedná o vymezení účelu manželství, tedy o založení rodiny, výchovu dětí, vzájemnou podporu a pomoc. Úloha manželství, i přes skutečnost, že jeho definice je v čase proměnnou zůstává primárně zaměřena na řádnou výchovu dětí.

---

²⁷ ZMat – zákon č. 300/2000 Sb., zákon o matrikách, ve kterém jsou zakotvena pravidla podporující základní požadavky uvedené v NOZ, jakožto zvláštní pravidla upravující například otázku společného příjmení manželů

²⁸ ČR přistoupila k EU ke dni 1.5. 2004, kdy v důsledku nás zasahují i akty EU v podobě směrnic a nařízení

²⁹ NY Úmluva je ve vnitrostátním právu provedena vyhláškou ministra zahraničních věcí č. 124/1968 Sb., o Úmluvě o souhlasu k manželství, nejnižším věku pro uzavření manželství a registraci manželství.

³⁰ ELIÁŠ, K. A kol. 2012. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2, s. 286

Pro vznik manželství je v ČR přípustná jak civilní, tak církevní forma sňatku.³¹ Zde se zabývá výhradně formou civilního sňatku. Pokud se jedná o samotný vznik, zde je zapotřebí si uvědomit dvojí význam daného slova, což je v prvním případě představováno procesem vzniku manželství (*onen způsob, který stanoví zákon v § 655 NOZ*) a v případě druhém časem v podobě okamžiku vzniku manželství (*zde se jedná o ustanovení § 656 odst. 1 NOZ*) procedurální úprava a vymezení. Podstatou je, že jsou-li (*kumulativně*) naplněny osobnostní předpoklady, sňatečný projev vůle (dříve sňatečné prohlášení) netrpí vadou nedostatku vůle a jsou-li naplněny podmínky kladené na formu sňatečného obřadu, kdy se jedná o jeho slavnostní povahu a veřejnost za účasti 2 svědků, pak manželství vzniká právě souhlasným projevem vůle obou snoubenců před příslušným orgánem veřejné moci.

Osobnostními předpoklady je míněna existence muže a ženy v postavení snoubenců, kteří vykazují plnou sňatečnou způsobilost představovanou sňatečným věkem, a kteří navíc mají vážný zájem do manželství vstoupit na základě dobrovolnosti. Pokud by byla vůle některého z nich ovlivněna psychicky či fyzicky, pak by toto tvořilo zákonnou překážku bránící vzniku manželství, které by nevzniklo, jelikož soud by ho mohl prohlásil za neplatné³².

Zde je si zapotřebí uvědomit, že se jedná smluvní vztah, a že snoubenci na základě dobrovolnosti činí sňatečné právní jednání sice před příslušným orgánem, ale směřované vůči sobě navzájem. Z uvedeného lze dovodit, že s ohledem na obecné principy uzavírání smluv, manželství vznikne až v okamžiku, kdy druhý z tázaných snoubenců vysloví svoje sňatečné „ANO“ činící sňatečné právní jednání perfektním.

Základní formální pravidla pro vznik manželství za standardních okolností jsou upravena v NOZ a ZMat, kdy ke vzniku manželství je nutným, aby byly kumulativně naplněny požadavky obou uvedených norem. V praxi to znamená, že pokud se snoubenci rozhodnou uzavřít manželství, tak bude nutné, aby dle ust. § 33 a násl. ZMat měli všechny potřebné doklady, kdy se předpokládá jejich platnost a originalita. Podstatnou složkou procesu samotného je předoddavkové řízení, kdy toto má zajistit vyloučení zákonných překážek vzniku manželství (zejména trvalí manželství či registrované partnerství), umožnit snoubencům poznat svoje rodiny i se obeznámit s vlastním zdravotním stavem a povahovými vlastnostmi natolik, aby budoucí manželství mohlo být harmonické a naplňovat svůj účel.

---

³¹ Srovnej ustanovení § 657, §663 a §670 odst. 2., NOZ, ze kterých je patrna existence obou druhů sňatku

³²Tamtéž str. 48 n,

Snoubenci musí o provedení sňatečného obrádu požádat příslušný orgán, a předložit doklady požadované zákonem, prokazující jejich totožnost a způsobilost.³³ Zde obdrží příslušný dotazník, který je aktivačním prvkem předoddavkového řízení. V něm jsou řešeny otázky i faktického místa projevu sňatečného právního jednání, otázky spojené s jejich společným příjmením (nově je zaveden i institut připojovaného příjmení) a příjmením jejich společných dětí, otázky spojené s obeznámením se o zdravotním stavu navzájem³⁴, otázky budoucích majetkových vztahů, bydlení i zabezpečení rodiny po hmotné stránce. Jsou-li uvedené požadavky splněny, pak je řízení zakončeno stanovením termínu a místa občanského slavnostního obrádu, popřípadě je vydáno osvědčení o splnění zákonných podmínek pro účely církevního sňatku. K dosud uvedenému uvádím, že zákonodárce v některých ustanoveních nebyl dostatečně konkrétní, což může mít za následek praktické komplikace, kdy například:

*Ve věci **sňatečného věku** zde neuvádí pozitivně explicitně nejnižší sňatečný věk snoubence, kdy tento se musí dovozovat, což může být pro adresáty laiky velice zavádějícím. Dovojuje se jak z ustanovení NOZ o manželských překážkách zakotvených v § 672 až 676 NOZ, tak ze základních ustanovení NOZ o svéprávnosti tj. § 15 v kombinaci s § 30 NOZ. Ve věci sňatečného věku v kategorii překážek manželství je uvedeno explicitně, že manželství nemůže být uzavřeno nezletilým, jež není plně svéprávným. Plně svéprávnosti člověk nabývá zletilostí představovanou dovršením věku 18 let, popřípadě uzavřením manželství – zde by muselo být plně nesvéprávnému nezletilému na žádost uzavření soudem formou vydání rozsudku povoleno³⁵, nebo přiznáním svéprávnosti – emancipací (podmínky jsou obsaženy v § 37NOZ). Pokud by nezletilému bylo povoleno uzavřít manželství a ke sňatku došlo, stal by se tento ex lege plně svéprávným, a to i pro případ, že by manželství zaniklo či bylo prohlášeno za neplatné. Platí, že jednou nabytá svéprávnost skrze manželství má trvalé účinky, což nevylučuje následně možné omezení svéprávnosti ze zákonných důvodů dle § 55 a násl. NOZ, kdy takto by mělo být postupováno vždy především v zájmu osoby na svéprávnosti omezované. Nejčastějším důvodem bývá duševní porucha nemající přechodný charakter.*

*Ve věci **zmocnění jiného** pro „slavnostní oficiální veřejný akt“ sňatečného právního jednání pak nám ne zcela pochopitelně, s ohledem na slavnostní povahu obrádu, existenci*

---

³³ Srovnej § 664 NOZ

³⁴ Ve věci nutnosti poznání vzájemného zdravotního stavu před uzavřením manželství srovnej: HADERKA, Jiří. 1977. *Uzavírání manželství z hlediska právního*. 1. vyd. Praha: Academia, 1976, 376 s. CODE 509-21-826, s. 52 a násl.

³⁵ Srovnej: § 367 a násl. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních – ve věci povolení uzavřít manželství, kdy se jedná o řízení na návrh nezletilého staršího 16 let

podmínky vzniku manželství představovanou opačným pohlavím, explicitně 1 mužem a 1 ženou, existencí právní úpravy dvou stejných pohlaví v ČR zákonem o registrovaném partnerství jakožto jiné formy společného soužití (považováno za legální formu soužití, nikoli však zcela postaveno naroveň manželství – v SR nepřijatelné), s odvoláním na nediskriminaci pohlaví zejména, připouští, aby byla zmocněncem fyzická osoba stejného pohlaví, jako je druhý ze snoubenců. Dle mého mínění toto spíše degraduje, než-li podtrhuje důležitost, význam, místo a účel manželství v právním řádu a v povědomí společnosti vůbec. Na základě tradicionalismu by bylo vhodnějším trvat na tom, aby nikdy při sňatečném slavnostním obřadu zakládajícím manželský svazek nestály vedle sebe při obřadu 2 osoby stejného pohlaví, jelikož toto by mohlo přibližovat v povědomí lidí manželství k registrovanému partnerství³⁶ a naopak, což zajisté není společností žádoucí, když jedna z hlavních funkcí manželství, bez které se stát neobejde, je zajištění reprodukční schopnosti vlastního národa přirozenou, pokrevní cestou.

Naopak za pozitivní lze hodnotit skutečnost, že je-li osoba nezletilého plně svéprávná, což v okamžiku, kdy hodlá uzavřít manželství a není již ve svazku manželském, přichází v úvahu pouze emancipací, pak tato nepotřebuje soudního přivolení k uzavření manželství, jelikož zákonná překážka nedostatku věku zakotvená v § 672 odst. 1 NOZ svědčí pouze nezletilému jež nenabyl plné svéprávnosti.

1.1 Účel manželství a jeho funkce

Pokud se jedná o účel manželství, tak tento úzce souvisí s obsahem manželství, který tvoří vzájemná práva a povinnosti manželů (jedná se o práva osobnostní, majetková a výživné považované podstatou za osobnostně-majetkové právo)³⁷. Účel manželství je dovoditelný z funkcí manželství, kdy tyto představuje především **funkce biologická, výchovná a ekonomická**, což bylo nejménou judikováno (R IV/1966 str. 373 a násl.).³⁸ Účel manželství vyvěrá i ze základních zásad rodinného práva, kdy se jedná o vzájemnou pomoc, ochranu slabší strany a solidaritu. Účel manželství byl rozšířen tak, aby si v něm každý podstatou našel ten vlastní cíl naplnění. Manželství není ani odepřeno lidem s omezenou reprodukční

³⁶ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů vzpp.

³⁷ ZUKLÍNOVÁ, M., DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol.: 2016. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 196 s. ISBN 978-80-7478-937-3, s. 37

³⁸ Srovnej: HOLUB, M. a kolektiv. 2011. *Zákon o rodině, s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7, s. 12

schopností, kdy ve zbytku jeho účel naplnit mohou, kdy navíc tito lidé mohou vytvořit velmi vhodné prostředí pro kvalitní náhradní rodinnou péči, což společnost potřebuje také.

Pokud budeme vycházet z předpokladu, že *hlavním účelem manželství* je založení rodiny a tento účel bude naplněn, pak zde lze předpokládat existenci nezletilých dětí, kdy tato skutečnost posune do popředí výchovnou funkci manželství. Z uvedeného plyne, že role primární funkce manželství se v čase mění. Pokud pak bude založena rodina a bude plněna výchovná funkce, bude nutno naplňovat i funkci ekonomickou. *Ekonomickou funkci* spatřuji především v zajišťování základních ekonomických potřeb rodiny jako celku, kdy primárně se bude jednat o otázky bydlení a tvorby vhodného výchovného prostředí pro děti a zajištění nejen jejich ekonomických ale i kulturních potřeb. Pokud se jedná o *funkci biologickou*, tak tato je dle mého mínění neodmyslitelnou složkou naplňující účel manželství, jelikož je představována především zajištěním reprodukce v nejvhodnějších podmínkách, kdy za tyto považujeme právě rodinu založenou vznikem manželství. *Výchovná funkce* pak prakticky umožňuje rodičům na dítě soustavně a cíleně působit tak, aby si toto osvojilo základní a pro společnost zásadní návyky, naučilo se žít ve skupině a uznávat společností chráněné hodnoty. Pro dítě musí být rodina základním útočištěm pro řešení případných problémů z okolního světa, kdy zde je základní podmínkou dobrý vztah rodič a dítě a s tím i spojená vzájemná důvěra.³⁹ Výchozím bodem je zákonná definice manželství, kdy primárně je účelem založení rodiny⁴⁰, řádná výchova dětí a pak vzájemná podpora a pomoc.⁴¹

Uzavření manželství s sebou nese četné právní důsledky, kdy mezi ty základní patří *ex lege* vznik majetkového společenství manželů označované jako společné jmění manželů, nemožnost uzavřít další manželství, vznik vyživovací povinnosti mezi manžely navzájem, aktivace první domněnky otcovství i vzájemného dědického práva, aktivuje se vzájemné právo se zastoupit v běžných záležitostech, společně rozhodovat o rodinných záležitostech, právo užívat společné příjmení, právo na stejnou životní úroveň, případné právo na vdovský důchod, zanikne-li manželství v důsledku smrti jednoho z nich, aktivuje se právo společného nájmu bytu manžely, právo založit rodinný závod, právo na vzájemnou pomoc a podporu.

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. 2015. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s. ISBN 978-80-7400-552-7, s. 44

⁴⁰ Rodina není v zákoně definičně vymezena, zde je zapotřebí vycházet z její fakticity a z jejího tradicionalismu, kdy tento způsob soužití nejbližších osob sahá až do dob rodových zřízení, vyvíjí se v čase s ohledem na potřeby společnosti a plní funkce pro společnost nenahraditelné. Jiné obdobné společenství tato propracované až k dokonalosti na společnosti nenajdeme. Rodina je globálně rozšířeným společenstvím, prolínajícím všechny typy kultur, společným znakem však je její ojedinělost a vzájemné vztahy v ní. Rodina je právem světově považována za základní jednotku států, kdy prostřednictvím nich utváří svět do podob, jak jej známe.

⁴¹ Srovnej § 655 NOZ, kdy zde je vymezena legální definice pojmu manželství a v ní obsažen jeho účel

2 Zákonné překážky vzniku manželství a jejich právní důsledky

Zákonné překážky tvoří taxativní výčet okolností, které brání platnému vzniku manželství. Podstatou byly vystavěny na poznacích tisíciletých tradic, kdy v dnešní podobě je nacházíme propracované a nastavené tak, aby neodporovaly účelu manželství a neomezovaly jeho vznik. Jedná o překážky absolutní a relativní povahy, kdy u relativních může dojít k jejich *konvalidaci*. Vznik manželství přes existenci překážky vymezené § 672 až 676 NOZ může založit důvod jeho prohlášení za neplatné. V rámci nové koncepce NOZ je pohlížet na právní jednání spíše jako na platné, než-li neplatné, kdy toto se ale ve věci prohlášení neplatnosti manželství neuplatní, jelikož materie rodinného práva má postavení *lex specialis*. Platí zde domněnka platnosti manželství, a to, že manželství vzniklé i přes existenci zákoné překážky je platné až do okamžiku jeho prohlášení soudem za neplatné dle § 680 NOZ. Soud rozhoduje rozsudkem, ten má konstitutivní povahu s účinky *ex tunc*.⁴² Teprve až soud prohlásí takové manželství za neplatné, považuje se ze statusového hlediska za neuzavřené, tedy muž a žena nemají status rozvedených manželů, ale status svobodný svobodná. V ostatním se však postupuje dle ustanovení pro rozvod manželství, jelikož se aktivovala první domněnka otcovství i vznik SJM. Soud manželství za neplatné neprohlásí, pokud došlo ke *konvalidaci*. Naopak *ex lege* tak učiní, pokud bylo uzavřeno osobou, které svědčí překážka monogamie anebo v případě, že bylo uzavřeno mezi sourozenci či předkem a potomkem, nebo je-li mezi osobami osvojenecký vztah.⁴³ Soud nesmí prohlásit za neplatné manželství uzavřené nespěprávným nezletilým starším 16 let, nebo osobou v této oblasti ve svéprávnosti omezenou, za předpokladu, že bylo počato dítě a toto se narodí živé. K tomu, aby takové situace nastávaly pouze ojediněle slouží předoddavkové řízení, kdy toto by mělo možnou překážku odhalit ještě před uzavřením manželství. V praxi se ale stávají chyby, a tak vymezení manželských překážek v zákoně nezbytným.

Zákon explicitně považuje za překážku bránící vzniku manželství *nedostatek věku*, kdy překážka svědčí nezletilému, který není plně svéprávným. Pokud takový nezletilý plně nespěprávný dosáhl věku 16 let, může mu soud ve výjimečných případech povolit uzavření manželství. Pokud by snoubenci starší 16 let uzavřeli manželství bez povolení soudu, mohl by tento na návrh každého, kdo na tom má právní zájem prohlásit manželství za neplatné. Zde je přípustná konvalidace, a to dovršením věku 18 let (předpokládáme tedy že i emancipací),

---

⁴² Procesní normou je zde ZŘS

⁴³ Srovnej § 685 NOZ

zánikom tohoto manželství, smrtí jednoho z manželů anebo počtím dítěte, které se narodí živé. Zde platí, že sňatečný věk pod 16 let je spojen vždy se zdánlivým manželstvím a věk nad 16 s manželstvím neplatným.

Další překážkou je *omezení svéprávnosti* osoby pro uzavření manželství (konvalidace možná smrtí, získáním plné svéprávnosti, počtím a narozením živého dítěte), dále pak *existence předešlého manželství či registrovaného partnerství* (možná konvalidace zánikem předešlého statusového poměru), dále pak překážka *příbuzenského poměru* vzniklého osvojením nebo pokrevním poutem - předci, potomci, sourozenci (konvalidace pouze v případě zrušení osvojení do 3 let od vzniku osvojení), dále pak je v pak zákoně nově zakotvena i překážka *závislostního postavení* představovaná trváním poručenského, svěřeneckého či pěstounského poměru. Pravdou zůstává, že uvedené právní poměry zanikají zletilostí, či příkladem poručenství zaniká také v okamžiku, kdy dítě nabyde plné svéprávnosti, nebo je-li osvojeno.

Plné svéprávnosti může nabyt jak emancipací, tak uzavřením manželství, tak dosažením věku 18 let. Konvalidace je tedy možná. Soud zruší původní závislostní poměr mezi osobami a tím odpadá i překážka manželství a nastává nový statusový stav tentokrát nikoli závislostní, ale rovnocenná práva a povinnosti manželů, tedy status ženatý a vdaná.

Další důvody pro prohlášení manželství za neplatné na návrh jednoho z manželů se týkají vad sňatečného projevu vůle, kdy jde o omyl v osobě snoubence či v povaze sňatečného právního jednání, anebo nátlak či vyhrožování násilím. Zde je ale stanovena prekluzivní lhůta 1 roku.⁴⁴

V případě manželství zdánlivého nelze toto prohlásit za neplatné, jelikož toto vlastně nikdy nevznikne, tedy ani s ním nemůžeme spojovat právní následky, nevzniká tedy SJM a ani se neuplatní 1 domněnka otcovství. Jedná se o podstatou o ty nejtěžší případy porušení zákonných požadavků v oblasti vůle a náležitostí obřadu, kdy v důsledku toho by mohl být narušen veřejný pořádek i dobré mravy, což je nepřípustné. Konvalidace u tomto druhu manželství nepřichází v úvahu.⁴⁵ Jedná se zejména o případy, kdy je vůle manželství projevována tak, že není zahrnuta vážností, například při divadelní vystoupení a obdobně, popřípadě o stavy, kdy manželství uzavřela osoba, která není schopna posoudit následky vlastního jednání. Zákon ještě uvádí případ zdánlivého manželství v okamžiku uzavírání

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. 2015. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s. ISBN 978-80-7400-552-7, s. 61

⁴⁵ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv. 2014. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8, s. 11

církevního sňatku, kterému absentuje osvědčení matričního úřadu zcela, nebo je neplatné. Úprava v zákoně je zakotvena v § 677, je však ale pro laického adresáta velmi kusá a strohá, a tak extrahuji z jednotlivých ustanovení materie ty případy, které lze pod tento institut *non matrimonium* podřadit. Mimo výše uvedené se jedná o zdánlivé manželství i v případě, kdy není splněna podmínka nejnižšího sňatečného věku 16 let⁴⁶, kdy uzavřou manželství dvě osoby stejného pohlaví, kdy při sňatečném prohlášení jedna osoba neřekne ANO, a naopak řekne NE, kdy je manželství uzavřeno před nekompetentním orgánem (například celním nebo stavebním úřadem), chybí-li u civilního sňatku matrikář, u církevního pak v neoprávněnost církve zákonem, je-li uzavíráno manželství zmocněncem a plná moc není písemná anebo má podstatné vady.⁴⁷ Rozdíl oproti úpravě v ZOR je zejména v tom, že tento pod zdánlivé manželství zahrnoval i okamžiky zahrnuté vadou vůle (násilí a nátlak), což je dneska otázkou neplatnosti, kdy stále toto v dnešní praxi ještě mnohdy činí rozlišovací potíže.

Závěr

Příspěvek se zabýval otázkou vzniku manželství, kdy bylo poukázáno na zásadní změny oproti předešlé právní úpravě způsobené zejména koncepčními změnami ve statusových otázkách, které rekonstrukce přinesla. Byly řešeny formální atributy potřebné k platnému vzniku manželství a v rámci nich bylo poukázáno na nový institut emancipace nezletilého jako prostředek pro nabytí plné svéprávnosti, kdy dnes již neuvádíme terminologicky pojmy způsobilost k právním úkonům a právní subjektivita, ale svéprávnost⁴⁸ a právní osobnost.⁴⁹ Článek vymezil pomocí legální definice manželství a jeho základních zásad i jeho účel, kdy se touto otázkou zabýval jak z hlediska sociálního, tak z hlediska ekonomického. Ve věci vzniku manželství byl institut zpracován z pohledu uzavírání manželství civilní cestou, kdy toto ale v žádném případě nemělo mít za následek snižování hodnoty církevního sňatku, který má bez pochyb ve společnosti svoje jisté místo⁵⁰. Byly vymezeny základní požadavky zákona, které je nutno naplnit před vstupem do manželství. Dále bylo s ohledem na nutná prohlášení

---

⁴⁶ Nejnižší sňatečný věk je stanoven na základě přistoupení ČR k NY

⁴⁷ PLECITÝ, Vladimír; SKŘEJPEK, Michal; SALAČ, Josef; ŠÍMA, Alexander. 2009. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7, s. 33 - 34

⁴⁸ Svéprávnosti nelze trvale zbavit, tato může být pouze omezena a to l rozhodnutím nejdéle na 5 let

⁴⁹ Srovnej: § 15 a 16 NOZ ve věci právní osobnosti a svéprávnosti, kdy se jedná o nezadatelná osobnostní práva, tedy se jich nikdo platně nemůže ani částečně vzdát, jelikož by se k takovému jednání ex lege nepřihlíželo.

⁵⁰ Vzájemný vztah církevního a občanského sňatku je zákonem vymezen v § 670 NOZ

snoubenců i poukázáno na existenci nůva připojovaného příjmení. Pokud se jedná o problematiku účelu manželství a jeho rozšíření v zákoně oproti stávající právní úpravě, pak toto hodnotím jako pozitivní krok zákonodárce, když umožňuje každému, komu nebrání zákonná překážka uzavřít manželství a tím naplnit buď všechny, anebo alespoň některé složky účelu, což jak bylo poukázáno úzce souvisí s funkcemi manželství. Z příspěvku plyne, že institut manželství má pro stát vysokou hodnotu, a že tedy i nadále musí tento svazek chránit a všestranně podporovat, kdy toto slouží celé společnosti. V druhé části příspěvku pak bylo poukázáno na překážky, které ze zákona brání vzniku manželství, kdy bylo jasně vymezeno, které překážky způsobují neplatnost manželství a s jakými právními dopady, a kdy se naopak o neplatnost jednat nemůže, jelikož manželství bylo nejpřísněji sankcionováno tím, že dle zákona vůbec nevzniklo, a nebylo tedy schopno vyvolat žádných právních následků. Bylo poukázáno i na nové druhy *impediment matrimonni* a na celkové konvalidační možnosti. Zahrnuty byly i změny ve skutkových podstatách stanovených pro neplatnost a zdánlivost manželství zejména v souvislosti s nátlakem na vůli snoubence. Jako nedostatek v zákoně bylo shledáno nejednoznačné vymezení důvodů pro určení zdánlivého manželství. Při komparaci jednotlivých ustanovení NOZ a bývalé právní úpravy pak bylo shledáno, že úprava zakotvená v ZOR byla kvalitním základem dnešní právní úpravy, když v ní z větší části reflektuje, což v důsledku znamená, že i jistá část předrekodifikační judikatury je aplikovatelnou na dnešní poměry. Z příspěvku je i patrné, že došlo v rámci rekodifikace k úpravě procesních předpisů, kdy danou materii v dnešní době nenacházíme v OSŘ, ale v ZŘS, což lze opětovně hodnotit velmi pozitivně, a to zejména z důvodu přehlednosti a věcné propracovanosti.

Prameny

ELIÁŠ, K. A kol. 2012. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2

HADERKA, Jiří. 1977. *Uzavírání manželství z hlediska právního*. 1. vyd. Praha: Academia, 1976. 376 s. CODE 509-21-826

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. 2015. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s. ISBN 978-80-7400-552-7

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. 1998. *České rodinné právo*. 3. Přepřacované a doplněné vydání. Brno: Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5

HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ. 2014. *Občanský zákoník II, Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1.vyd. Praha: C. H. Beck 2014. 1349s. ISBN 978-80-7400-503-9

MURPHY, R, F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 1. vyd. Praha: SLON, 1999

NOVOTNÝ, P., IVIČIČOVÁ, J., SYRŮČKOVÁ, I., VONDRÁČKOVÁ, P. 2014. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. 200 s.

ISBN 978-80-247-5167-2

PLECITÝ, Vladimír; SKŘEJPEK, Michal; SALAČ, Josef; ŠÍMA, Alexander. 2009. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7

ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv. 2014. *Manželství*. Praha: Leges, 2014. 336 s.

ISBN 978-80-7502-046-8

Zákony

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – nový

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, VZPP

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Jaroslav Buriánek).

VLIV UZAVŘENÍ REGISTROVANÉHO PARTNERSTVÍ NA MAJETKOPRÁVNÍ VZTAHY

THE IMPACT OF CONCLUDING A REGISTERED PARTNERSHIP ON PROPERTY RELATION

Andrea Byszowiecová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.32-46>

Abstrakt

Článek je zaměřen na institut registrovaného partnerství a jeho dopady na majetkoprávní vztahy mezi osobami, které partnerství uzavřely. Řešeny budou jak otázky společného majetku nabytého v době trvání partnerství, tak i otázka dědictví, a to i ve vztahu k dětem (dítě jednoho z partnerů, dítě adoptované).

Klíčová slova

Dědictví, dědění dle zákonné posloupnosti, registrované partnerství, rodinná domácnost, společná domácnost, společné jmění.

Abstract

The article focuses on the institute of registered partnership and its effects on property relations between the persons who have entered into the partnership. The article not only deals with the issues of common property acquired during the partnership, but also, for example, with the issue of inheritance, including in relation to children (child of one of the partners, adopted child).

Keywords

Heritage, descent upon intestacy, Registered partnership, family household, common household of cohabitants, community property.

Úvod²

Registrované partnerství (dále také jako: „RP“) je v České republice upraveno v zákoně č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství (dále také jako: „zákon o RP“). Zákon

---

¹ Autorka tohoto příspěvku, Mgr. Bc. Andrea Byszowiecová, je doktorandkou na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni, kde získala v roce 2018 magisterský titul v oboru Právo a právní věda.

² Tento článek byl zpracován v rámci projektu SGS-2019-012: Vybrané instituty nové úpravy soukromého a trestního práva v aplikační praxi III, který je realizován na FPR ZČU v Plzni.

přitom definuje RP jako „*trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem*“.³

Článek se zabývá dopady uzavření registrovaného partnerství na majetkoprávní vztahy osob, které jej uzavřely, konkrétně se zaměří na možnosti vzniku společného jmění, na pojem společná a rodinná domácnost a na to, zda je možné aplikovat právní úpravu těchto institutů nejen na manželství, ale i na RP. Poslední problematikou, která bude v článku rozebrána, je postavení registrovaného partnera v případě dědění dle zákonné posloupnosti a to, jak zákon upravuje v souvislosti s dědictvím postavení dětí, které žijí v jedné domácnosti společně s registrovanými partnery, popř. dětí jednoho z registrovaných partnerů. Již na tomto místě je nezbytné uvést, že pro zodpovězení a zpracování shora uvedených otázek budeme pracovat nejen se zákonem o RP, ale také se zákonem č. 89/2012 Sb., občanským zákoníkem (dále také jen jako: „OZ“), který stojí ve vztahu k zákonu o RP jako *lex generalis*.⁴

1 Společné jmění a registrované partnerství

Úpravu společného jmění nalezneme v občanském zákoníku v ustanovení § 708 a násl. OZ, kdy toto ustanovení upravuje přímo společné jmění manželů. Pokud se manželé nerozhodnou pro jiný režim společného jmění, popřípadě pro jmění oddělené,⁵ vzniká uzavřením sňatku společné jmění manželů, které se řídí tzv. zákonným režimem⁶. V takovém případě řadíme do společného jmění vše, co manželé nabyli po uzavření manželství a co má majetkovou hodnotu (až na zákonné výjimky)⁷ s tím, že po dobu trvání společného jmění⁸ není určen podíl jednoho manžela na tomto jmění, neboť oba manželé mají právo nakládat s tímto jměním dle jejich dohody, avšak přitom jsou oprávněni jednat tak, jakoby jmění bylo výhradním vlastnictvím každého z nich.

---

³ § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství.

⁴ Tyto právní předpisy jsou tedy ve vztahu subsidiarity.

⁵ Rovněž je možné, aby byl režim společného jmění založen rozhodnutím soudu (§ 708 odst. 2 OZ).

⁶ § 709 a násl. OZ.

⁷ Výjimku tvoří to, „co slouží k osobní potřebě jednoho z manželů, nabyt darem, děděním nebo odkazem jen jeden z manželů, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v poručení pro případ smrti projevil jiný úmysl“, dále pak to, co „nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech“, a to, co „nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví“, a závěrem to, co „nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku.“ (§ 709 odst. 1 OZ.)

⁸ Společné jmění manželů trvá zpravidla po celou dobu manželství.

Otázkou, ktorou je potreba riešiť, je, zda spoločné jmění vzniká i v prípade uzavrenia RP dle zákona o RP. K tomuto § 3020 OZ stanoví, že: „*Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“ Úprava spoločného jmění se však nachází v druhej časti OZ, z čehož je dle našeho názoru bez ďalšieho možné uzavrieť, že RP nevede ve svém dôsledku ke vzniku spoločného jmění. Tuto skutočnosť lze nad rámec zákonného znenia zdôvodniť zrejme i tým, že v prípade manželství se jedná o institut, ktorý je v dikcii občanského zákoníku spojen se statusovou zmenou, k níž dochází v souvislosti s uzavrením manželství. Oproti manželství však RP není institut, jenž by měnil statusové postavení osob, které jej uzavřely. V prípade RP tak nezbyvá, než v souladu s výkladem ustanovení § 708 odst. 1 OZ uvedeným v komentářové literatuře⁹ shrnout, že je možné nabývat majetek do výhradního vlastnictví jednoho z partnerů, popřípadě do podílového spoluvlastnictví, tedy postupovat v prípade nabývání vlastnictví po uzavrení RP stejně, jako tomu je před jeho uzavrením. „Právo každého z podílových spoluvlastníků užívat společnou věc je omezeno stejným právem ostatních spoluvlastníků užívat společnou věc podle velikosti podílu“¹⁰ RP tak ve vztahu k úpravě majetkoprávních vztahů ve smyslu nabývání majetku po jeho uzavrení s sebou nepřináší pro osoby, které se rozhodly jej uzavrieť, žádné výhody oproti situaci před jeho uzavrením. Zákon o RP nezakládá ani fikci v tom směru, že by majetek nabytý za trvání registrovaného partnerství byl ve spoluvlastnictví obou partnerů. Pokud chtějí registrovaní partneři nabyt určitý majetek do spoluvlastnictví, musí k tomu projevit vůli, nepostačuje tedy, pokud jedná jen jeden z partnerů jakožto nabyvatel.

Právní ochrana majetkových práv osob, které vstoupily do RP, jež by regulovala nabývání jmění po uzavrení RP, je tak dle našeho názoru nedostatečná, resp. zcela absentuje. Bylo by žádoucí umožnit partnerům nabývat po uzavrení partnerství majetek do spoločného jmění, a to i s ohledem na skutočnosť, že tyto osoby mohou, ne však bezpodmínečně musí, hospodařit společně. (Ostatně ani manželé nemusí nutně hospodařit společně a mohou režim spoločné jmění manželů vyloučit či zúžit.) Lze namítat, že registrovaní partneři si mohou v rámci soukromoprávních vztahů zajistit do jisté míry vlastní regulaci, např. prostřednictvím

---

⁹ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1, str. 734.

¹⁰ Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018 Pl. ÚS-st. 48/18. (Podílové spoluvlastnictví a užívání společné věci bez právního důvodu.) Zdroj: Pl. ÚS-st. 48/18 #1 Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018 Podílové spoluvlastnictví a užívání společné věci bez právního důvodu. *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/uscr/pl-us-st-48-18-1>.

uzavření darovací či kupní smlouvy, a tím uzpůsobit vlastnické právo druhého registrovaného partnera, avšak možnost dlouhodobě a jednotně regulovat možnost nabývání majetku do společného, nikoli spoluvlastnického, vlastnictví, česká právní úprava nepřipouští. Pro případné zrušení registrovaného partnerství je tak možné snad jen doporučit vedení společného účtu či uschování dokladů o koupi, opravě a výdajích, které byly provedeny v době trvání registrovaného partnerství, a pro případ, že je majetek nabýván do spoluvlastnictví, aby toto bylo z nabývacího titulu zřejmé.

Naproti tomu je možné do jisté míry kladně hodnotit skutečnost, že pro případ zrušení RP není třeba vypořádávat společně nabyté jmění, když toto de lege nevzniklo. Rozdělení majetku tak v právním slova smyslu nenastává, neboť každému z partnerů náleží to, co nabyl do svého výhradního vlastnictví, potažmo dílem to, co nabyli partneři do spoluvlastnictví, a to v takovém rozsahu podílu, jehož je ten který partner vlastníkem. Na druhou stranu je třeba upozornit, že i vypořádání spoluvlastnictví s sebou nese problémy. V daném případě si dovolíme říci, že možná i mnohem větší než vypořádání společného jmění manželů, neboť je jasné, že při rozpadu partnerství nemusí mít registrovaní partneři „dobré“ vztahy, a nemusí tak chtít setrvat ve spoluvlastnických vztazích s bývalým registrovaným partnerem. Jeden z partnerů proto může bránit navrhovanému způsobu vyrovnání, druhý z nich tak bude muset např. přistoupit k podání žalobě na změnu spoluvlastnictví atd. Oproti tomu v případě manželství zákon v ustanovení § jasně pracuje s fikcí vypořádání majetku, která nastává pro případ, že mezi manželi nedojde v zákonem stanovené lhůtě k vypořádání společného majetku. Z tohoto důvodu tak lze uzavřít, že co do ochrany majetkoprávních vztahů poskytuje zákon mnohem vyšší míru ochrany a vyšší míru právní jistoty osobám, které uzavřely manželství, než osobám, jež uzavřely RP.

2 Registrované partnerství a termín domácnost

Již výše jsme naznačili, že registrovaní partneři mohou společně hospodařit a společně se podílet na chodu domácnosti. Je však otázkou, zda mohou registrovaní partneři vytvářet společnou domácnost ve smyslu občanského zákoníku. Přesná definice pojmu společná domácnost a řešení, zda ji mohou vytvářet i registrovaní partneři je přitom podstatná ve vztahu k dědickému právu, neboť osoba žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti se

může za určitých okolností stát dědicem ze zákona (k tomu podrobněji viz kapitola č. 2). Přestože se jedná o pojem v celku zásadní, občanský zákoník jej nedefinuje, byť jej na mnoha místech užívá. § 115 zákona č. 40/1964 Sb. (dále jen jako: „starý OZ), vymezoval pojetí domácnosti následovně: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“ Pokud bychom tedy vycházeli z toho, že OZ kontinuálně přejímá pojetí domácnosti tak, jak ji definoval starý OZ¹¹, mohli bychom bez dalšího uzavřít, že registrovaní partneři, pokud žijí společně a společně hradí náklady za své potřeby, vytvářejí společnou domácnost. Takovýto závěr lze dále podpořit i tím, že o společné domácnosti hovoří i zákon o RP, a to v souvislosti s vyživovací povinností¹² mezi registrovanými partnery.¹³ RP v kontextu § 3020 OZ ve svém důsledku nemá vliv na vznik společné domácnosti, neboť tato může vzniknout již před uzavřením RP, neboť osoby žijící ve společné domácnosti mohou být i osoby, které se rozhodly vstoupit do RP, avšak dosud tak neučinily, přesto již žijí společně v domácnosti, a to s úmyslem činit tak trvale a podílet se na jejím společném chodu. Pojem společné domácnosti byl definován i judikaturou, která jej vymezila tak, že se tímto pojmem rozumí *spotřební společenství¹⁴ trvalé povahy představující skutečné a trvalé soužití fyzických osob, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy. Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost, nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti nebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele.*¹⁵ Trvalý charakter pak znamená, že dané osoby spolu nežijí cíleně po předem vymezený časový úsek, naopak trvalý charakter společné domácnosti nemůže být přerušen například opuštěním společné domácnosti jednou z osob za účelem služební cesty.¹⁶ Je třeba zdůraznit, že judikatura (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 678/2011) došla k závěru, že žádná fyzická osoba nemůže být v jednom okamžiku součástí dvou společných domácností (s různým okruhem osob), a to

¹¹ K tomu viz také Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. března 1967, sp. zn. 5 Co54/67, publikované pod č. R 12/2968.

¹² Hmotná a kulturní úroveň obou partnerů musí být v zásadě stejná. § 10 odst. 2 zákona o RP.

¹³ § 10 odst. 1, 2 zákona o RP.

¹⁴ Spotřební společenství lze vyložit jako společné hospodaření bez rozlišování příjmů, přičemž je možné, aby si osoby nadále ponechávaly část svých finančních prostředků pro své potřeby. (KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>).

¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 21 Cdo 436/2001, ze dne 16. 1. 2002.

¹⁶ KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>.

z důvodu, že není možné, aby v případě vícero takových domácností bylo soužití ve všech případech faktické a trvalé.

Jak již bylo uvedeno výše, právní úprava obsažená v druhé části občanského zákoníku se neuzije pro registrované partnerství, ale pouze pro manželství. Ust. § 698 odst. 1 OZ stanoví následující. „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*“ Oproti pojmu společná domácnost, jíž je registrované partnerství schopné vytvářet, se v tomto ustanovení hovoří o tzv. *rodinné domácnosti*. Ani tento pojem však OZ nikterak nedefinuje. Dle komentářové literatury¹⁷ je rodinnou domácností chápána domácnost rodiny, přičemž rodinu pro účely výkladu § 698 OZ vytváří vždy pouze alespoň manželé a případně děti či dalšími osoby.¹⁸ Pokud se však podíváme na účel zakotvení § 698 OZ, jímž je „*ochrana před jednáním manžela, jímž by mohl být zasažen základní majetek běžně užívaný za účelem uspokojení nezbytných potřeb rodiny a jejích členů*“¹⁹, dojdeme k závěru, že právě tak by bylo třeba sledovat tento účel i v případě RP s rozdílem ochrany rodiny. Přestože by se ze shora uvedeného mohlo zdát, že je vznik rodinné domácnosti v případě registrovaných partnerů vyloučen, musíme poukázat na znění ustanovení § 885 OZ (tj, znění z části druhé OZ) „*Pečuje-li o dítě jen jeden z rodičů, podílí se na péči o dítě a jeho výchově i manžel nebo partner rodiče dítěte, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti. To platí i pro toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo **registrované partnerství, žije-li s dítětem v rodinné domácnosti.***“ Toto ustanovení tak přímo s institutem registrovaného partnerství v souvislosti s rodinnou domácností pracuje, přičemž se nejedná o jediný případ, neboť víme, že dle ustanovení § 1667 OZ za použití § 3020 pojmem pozůstalý manžel rozumíme též pozůstalý registrovaný partner, jež nabývá dle ust. § 1667 „*vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem.*“

S ohledem na shora uvedené tak docházíme k závěru, že se ustanovení části druhé OZ na registrované partnerství v některých případech, minimálně však ustanovení § 698 OZ, užije, a to i přes dikci § 3020 OZ. Vzpomeneme-li na kapitolu č. 1, v níž jsme se zabývali vznikem společného jmění, lze do jisté míry upravit učiněné závěry, když jsme nyní dovodili,

---

¹⁷ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 201.

¹⁸ Tamtéž, str. 202.

¹⁹ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013-. Komentátor. ISBN 978-80-7502-004-8, str. 200.

že v dôsledku uzavrenia RP vzniká alespoň spoločný majetek, jímž je obvyklé vybavenie rodinnej domácnosti.

3 Dědění pozůstalosti

Právní úprava dědictví je zakotvena v části třetí občanského práva, kde je zařazeno mezi *absolutní majetková práva*, konkrétně jej upravují ustanovení § 1475 OZ až § 1720. Dědictví lze definovat v objektivním smyslu jako soubor právních norem upravujících přechod práv a povinností zůstavitele na další osoby.²⁰ Ustanovení § 1475 OZ jej pak představuje v subjektivním smyslu, a to jako „*právo na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní*“.²¹ Vzhledem k tomu, že dědictví se nabyvá až okamžikem smrti zůstavitele. Podmínkou pro to, aby daná osoba mohla být dědicem, tak je, aby tato přežila zůstavitele²². Pokud zůstavitele osoba předemře, popř. zemře spolu s ním, pak v souladu s ustanovením § 1479 OZ) nedědí. Dědic může nabývat dědictví z různých titulů. OZ rozeznává tři, a to dědickou smlouvu, závěť a zákon.²³ V souvislosti s dědickým právem je nutné vymezit rovněž dva základní pojmy, které je nezbytné od sebe odlišovat. Jedná se o právní termín pozůstalost a dědictví.

Dědictví je významově užší pojem nežli pozůstalost, jelikož dědictví je součástí pozůstalosti, avšak představuje pouze tu její část, která náleží konkrétnímu dědici (jednomu dědici může náležet i celá pozůstalost).

V případě, kdybychom v souvislosti s děděním srovnali (i s ohledem na již výše rozebranou právní úpravu společného jmění) registrované partnerství a manželství, je třeba poznamenat, že zde je značný rozdíl mezi tím, co vše spadá do pozůstalosti a jaké dědictví by ve stejném případě náleželo manželovi a jaké registrovanému partnerovi. V případě, kdy manželé mají majetkový režim společného jmění manželů a jeden z nich zemře, dojde nejprve k vypořádání společného jmění, a teprve poté bude zjištěna pozůstalost. Jen část, která zůstane po vypořádání společného jmění, bude předmětem dědění, z této části pak bude

---

²⁰ CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5, str. 2.

²¹ § 1475 odst. 3 OZ.

²² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, str. 7.

²³ § 1476 OZ.

manžel v prípade dedenia ze zákona dedit, a v prvej, popř. druhej dedickej triede. V prípade registrovaných partnerů bude výše pozůstalosti stejná jako u osob žijících v neformalizovaném svazku (dále také jako: „*druh, družka*“), kdy není třeba před zjištěním pozůstalosti, jak je již uvedeno výše, vypořádat jakýkoliv majetek.

Jak již vyplývá z výše uvedeného, OZ rozeznává několik dedických titulů, z nichž může být pozůstalost dedena. My se však v tomto článku budeme zabývat pouze nabýváním pozůstalosti dle zákonného režimu. OZ řadí dedické tituly sestupně dle jejich právní síly, přičemž dedení dle zákonné posloupnosti představuje poslední z dedických titulů, tedy je v právní úpravě zařazen až po dedické smlouvě a závěti.²⁴

Česká právní úprava rozeznává hned šest dedických tříd, nejsou-li osoby, které by mohly dedit dle první třídy, postupuje se do třídy druhé, popř. třetí, atd. My se však nebudeme zabývat všemi třídami, ale pouze těmi, v nichž se uzavřené registrované partnerství může projevit.

První dedická třída

Registrovaní partneři mají v otázkách dedického postavení stejné postavení jako manželé, a to na základě § 3020 OZ, který, jak již bylo výše uvedeno, vymezuje, v jakých částech se znění OZ analogicky použije pro registrované partnery. Na základě tohoto ustanovení tak lze říci, že jak manžel, tak registrovaný partner je oprávněn dedit již v první dedické třídě. § 1635 OZ vymezuje první třídu dediců tak, že do ní spadají manžel a zůstavitelovy děti. Na první pohled se jedná jasné vymezení okruhu dediců, avšak ve vztahu k registrovanému partnerství je třeba vymežit, na koho bude pohlíženo jako na dítě zůstavitele. Registrovaní partneři mají specifické postavení ve vztahu k dětem a jejich právům a povinnostem. V případě, kdy k osvojení dojde, dochází fakticky k tomu, že vztah nevzniká jen mezi osvojitelem a dítětem, ale i mezi dalšími příbuznými.²⁵ Ve vztahu k dedictví osvojenec²⁶ dedí po osvojiteli v první zákonné třídě dediců, avšak v dedické právo osvojitele vůči jiným osobám nevstupuje.²⁷

---

²⁴ Zákon přitom nevylučuje, aby mezi registrovanými partnery došlo k uzavření dedické smlouvy či k sepsání závěti jednoho z nich.

²⁵ Zákonná definice pak adopci definuje jako „...*přijetí cizí osoby za vlastní*.“ (Tamtéž, § 794.)

²⁶ Dedické právo dané osobě osvojenec vzniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o osvojení (§ 853 odst. 2 OZ).

²⁷ 853 odst. 2 OZ

Česká právní úprava stanoví možnost adopce oběma manželům, umožňuje rovněž jednomu z manželů osvojit dítě svého manžela, a to jak biologické, tak osvojené.²⁸ Tato skutečnost má silný dopad právě na dědické právo dítěte, kdy tomuto vzniká v souladu s ustanovením § 853 odst. 2 OZ právo dědit jak po adoptivním otci, tak matce. Dítě, které vyrůstá jako osvojenec u registrovaných partnerů, je v tomto případě právní úpravou do jisté míry znevýhodněno, když zákon neumožňuje, aby bylo osvojeno i registrovaným partnerem. Do června roku 2016 bylo navíc vyloučeno, aby dítě bylo osvojeno tím, kdo uzavřel RP, Možnost adopce osobou žijící v RP se však otevřela nálezem Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2016, který zrušil příslušnou část ustanovení OZ, jež toto zakazovala.²⁹

V případě dědění dle první třídy tak lze shrnout, že registrovaní partneři mají stejné postavení jako osoby, které uzavřely manželství, tedy mohou dědit v první třídě, pokud měl zůstavitel potomky. Je-li dítě osvojenec, pak v případě, kdy osvojiteli jsou oba manželé, není pro nárok dítěte na dědictví relevantní, zda zemřel otec či matka, ovšem pokud bylo dítě osvojeno jen jedním z manželů nebo registrovaným partnerem, kdy zákon vylučuje adopci oběma registrovanými partnery, pak je důležité, zda zemřel osvojitel, či ten, kdo byl „jen“ partnerem, resp. manželem osvojitele. Pokud zemřel osvojitel, bude se dědění řídit dle první dědické třídy, tedy manžel, resp. partner bude dědit stejný podíl jako dítě či děti, resp. osvojenec či osvojenci, zůstavitele. Zemřel-li však partner (manžel) osvojitele, nebude se dědictví řídit dle první třídy (ovšem pouze za předpokladu, že zde nejsou potomci partnera osvojitele, pak bude postupováno dle první třídy, ovšem osvojenec nebude dědit ničeho, osvojitel pak má nárok na stejný podíl jako biologický potomek partnera), ale bude se postupovat dle druhé dědické třídy. Pokud totiž nedědí žádné z dětí, nemůže dědit manžel, popř. partner v první dědické třídě sám.

Druhá dědická třída

V případě druhé třídy stanoví zákon dědice zůstavitele tak, že dědí *manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele*“.^{30,31} Dědění dle této třídy již tedy oproti třídě první

---

²⁸ § 832 odst. 1 OZ.

²⁹ Nález ÚS ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15.

³⁰ § 1636 odst. 1 OZ.

nepodmiňuje dědictví manžela či registrovaného partnera dědictvím potomků. V tomto případě postačuje, aby existoval alespoň jeden dědic z následujících dvou skupin, který dědictví neodmítne či z něj není vyloučen, a to a) manžel, popř. registrovaný partner; b) zůstaviteli rodiče. Registrovaní partneři i manželé jsou i v tomto případě postaveni na roveň. Znění odstavce 2 ustanovení § 1636 zakládá registrovaným partnerům i manželům dědictví v takové podobě, že dědí minimálně jednu polovinu pozůstalosti.

V případě druhé skupiny se nabízí zaobírat se otázkou dědictví osoby žijící ve společné domácnosti se zůstavitelem, kdy právě skrze tento konstrukt je možné dostat do dědického práva děti či osvojence jednoho z registrovaných partnerů³², a v důsledku toho i zamezit vyloučení dítěte žijícího v registrovaném partnerství z možnosti dědictví (dítě přitom bylo např. osvojeno pozůstalým registrovaným partnerem, avšak vychovával jej rovněž zůstavitel). K tomu, aby dítě v takovémto případě vystupovalo v pozici dědice, není třeba, aby byly osoby stejného pohlaví registrovány, postačí skutečnost, že se jedná o osoby žijící ve společné domácnosti. Pro to, abychom mohli hovořit o osobě žijící ve společné domácnosti a o tom, že tato osoba bude dědicem, je třeba, jak jsme již uvedli výše, aby nebylo zůstavitelových potomků, kteří by dědili,³³ a aby byly splněny zákonem požadované podmínky definující takovou osobu. Vždy se bude jednat o fyzickou osobu, která se zůstavitelem má společnou domácnost, resp. s ním vedle společnou domácnost, a to po určitou dobu³⁴, pro potřeby dědictví musí tato osoba vést se zůstavitelem společnou domácnost³⁵ minimálně po dobu jednoho roku³⁶.

---

³¹ Partner ani manžel pak nespádají pod osoby žijící se zůstavitelem ve společné domácnosti, jelikož pro OZ zavedl pojem rodinná domácnost. Dědické právo pak nepracuje s termínem *rodinná domácnost*, a to z důvodu zařazení manžela a partnera zůstavitele do první a druhé dědické třídy, a to bez nutnosti společného, resp. rodinné domácnosti. (KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>).

³² Obdobně je tomu pak ve vztahu k dětem, které nejsou zůstavitelovými potomky, ale žili s ním ve společné domácnosti. Příkladem je partner či manžel matky/otce dítěte, popř. partner či manžel osvojitele dítěte, který k dítěti nemá ani biologický, ani právní vztah.

³³ Důvodem proč potomci zůstavitele nedědí, není pouze to, že zůstavitel potomky nemá, jeho potomci mohou být dědicky nezpůsobilí, popřípadě se mohli se svého dědického práva zříct za života zůstavitele nebo dědictví platně odmítli. Důvod, proč zůstaviteli potomci nedědí, však nemusí nutně plynout ze stran těchto potomků, jelikož zůstavitel může své potomky platně vydědit, a to v souladu s ustanovení § 1646 a nás. OZ.

³⁴ Vždy posuzováno tak, že daná osoba žije se zůstavitelem ve společné domácnosti bezprostředně před jeho smrtí.

³⁵ Definice společné domácnosti je pro posouzení v případě dědictví podstatným rysem (pojem společná domácnost – viz kapitola 2).

³⁶ § 1636 odst. 1 OZ.

Třetí dědická třída

Třetí třída³⁷ upravuje situaci, kdy již není registrovaného partnera (manžela), který by dědil (případně se dědictví zřekl atd.), tuto tedy uvádíme pro potřeby RP jako třídu doplňkovou, a to z toho důvodu, že stejně jako v předchozím případě je možné, aby tímto způsobem dědily děti, popř. osvojenci zemřelého registrovaného partnera, popřípadě partnera, žili-li tito potomci ve společné domácnosti s osobou zůstavitele. Předpoklady pro možnost takového potomka či osvojence jsou pak totožné jako v případě druhé dědické třídy.

Dědicové dle třetí třídy dědí rovným dílem. U této dědické skupiny platí, že za situace, kdy nedědí zůstaviteli sourozenci, nepřechází uvolněný přírůstek na osoby, které žili se zůstavitelem ve společné domácnosti ve smyslu ustanovení § 1637 OZ, nýbrž na děti sourozenců, tj. synovce a neteře zůstavitele (reprezentační právo).³⁸

4 Dědění z titulu zákona a děti registrovaných partnerů

Jak vyplývá ze shora uvedeného, zákon přiznává registrovaným partnerům v případě dědictví postavení stejné jako manželům, opomíjí však skutečnost, že i v těchto svazcích vyrůstají a jsou vychovávány děti, které jsou oproti dětem z manželských poměrů značně znevýhodněny. V RP mohou být vychovávány a) biologické děti jednoho z partnerů b) osvojenci jednoho z partnerů. Nikdy však nedojde k situaci, kdy by právní či biologický vztah k dítěti existoval i ze strany druhého registrovaného partnera. Uzavření RP pak nemá žádné právní důsledky v rovině dědického práva těchto dětí ve vztahu k zůstavitelům, kteří žili v registrovaném partnerství, a přitom nebyly dětmi zůstavitele, byť je zůstavitel může vychovávat jako „své potomky“.

---

³⁷ Zákon stanoví zákonné dědice třetí třídy v ustanovení § 1637 odst. 1 OZ následovně: „Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstaviteli sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. (Stejně jako v případě první třídy se zde projevuje principi reprezentace, který je zakotven v odst. 2 ustanovení 1637 OZ.)

³⁸ HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3. str. 292.

Dětem tak zákon dle našeho názoru neposkytuje dostatečnou právní ochranu. Tuto skutečno lze demonstrovat na následujících nastíněných situacích. Registrovaný partner A má dvě děti biologické či osvojené a registrovaný partner B biologického potomka ani osvojence nemá, přičemž registrovaný partner B zemře. Děti, o něž oba partneři pečovali společně, dědí až ve druhé dědické třídě, kdy registrovaný partner A dědí právě polovinu pozůstalosti a děti dědí čtvrtinu z celé pozůstalosti, tj. náleží jim stejný díl ze zbylé poloviny (za předpokladu, že ve společné domácnosti nežije další osoba a zůstavitel nemá rodiče). V případě, že by děti žily se svými rodiči, kdy tito jsou manželi (případně je jeden rodičem a druhý osvojitelem), pak každé dítě i manžel zůstavitele dědí právě třetinu pozůstalosti. V případě, že tento případ vztáhneme na situaci, kdy děti vyrůstají v nesezdaném svazku³⁹ (homopartnerním či heterosexuálním), pak děti budou stejně jako v případě registrovaného partnerství dědit ve druhé třídě, avšak partnerovi zůstavitele nebude náležet polovina pozůstalosti, nýbrž jen stejný podíl jako dětem. Z vedeného vyplývá, že z těchto okolností je postavení dědického práva dětí žijících v RP ještě slabší než dětí, které jsou vychovávány v nesezdaném svazku druhem a družkou.

Pozměníme-li nastíněnou situaci tak, že partner B má potomka, pak potomci partnera A nedědí po partnerovi B ničeho, pozůstalost bude zpravidla vypořádána již v rámci první dědické třídy, a to tak, že dědí partner a zůstavitelův potomek stejným dílem, potomci partnera A se tak zpravidla dědici nestanou⁴⁰. Stejně tak bude řešena situace, kdy partneři nejsou sezdaní. V případě manželství, kdy by každý z manželů měl svého biologického potomka či osvojené dítě, pak rovněž bude dědictví řešeno tak, jako v případě RP, manžel dědí stejný podíl pozůstalosti jako dítě či děti zůstavitele. Je však třeba zdůraznit, že jak v případě druha a družky, tak i manželů zákon umožňuje osvojení biologického dítěte (popř. osvojence) partnera či manžela. Registrovaným partnerům stejně jako stejnopohlavním párům zákon přijetí osoby za vlastní v případě, kdy biologickým rodičem či osvojitelem je osoba stejného pohlaví, neumožňuje. Zákon tedy umožňuje, aby v druhé námi nastíněné situaci za předpokladu, že manžel B děti manžela A osvojil, dědily tyto děti spolu s manželem A a aby nabyly dědictví ve stejném rozsahu, avšak u dětí registrovaných partnerů takovouto možnost zcela vylučuje.

---

³⁹ Za předpokladu, že partner rodiče dítěte není osvojitelem tohoto dítěte.

⁴⁰ Nedojde-li z některého ze zákonných důvodů k dědění dle druhé třídy.

Závěr

Článek se zabýval celkem třemi okruhy otázek souvisejících s majetkoprávními důsledky uzavření registrovaného partnerství. Nejprve byl řešen možný vznik společného jmění mezi registrovanými partnery (tedy, zda je možné aplikovat část druhou OZ alespoň přiměřeně na registrované partnerství. Lze uzavřít, že společné jmění tak jak je vymezené v § 708 a násl. OZ uzavřením registrované partnerství nevzniká. RP tak ve vztahu k úpravě majetkoprávních vztahů ve smyslu nabývání majetku po jeho uzavření s sebou nepřináší žádné výhody oproti situaci před jeho uzavřením co do společného hospodaření s majetkem. Zákon o RP nezakládá ani fikci, že by majetek, který nabyli registrovaní partneři za dobu trvání RP byl ve spoluvlastnictví obou partnerů. Pokud tito chtějí majetek do spoluvlastnictví nabýt, musí k tomuto projevit svou vůli. Registrovaný partnerům lze tedy doporučit např. vedení společného účtu či uschování dokladů o koupi, opravě a jiných výdajů, které byly provedeny v době trvání registrovaného partnerství, pro případ, že je majetek nabýván do spoluvlastnictví je žádoucí, aby toto bylo z nabývacího titulu zřejmé, a to např. pro případné řešení vlastnického práva v případě zrušení RP.

Dospěli jsme rovněž k závěru, že registrovaní partneři jsou schopni vytvářet nejen společnou, ale též rodinnou domácnost, tedy že ustanovení části druhé OZ na RP v některých případech lze i přes dikci § 3020 OZ užít. Jelikož je možné, aby registrovaní partneři byli schopni vytvořit rodinnou domácnost (k tomu podrobněji viz kapitola 2), dovedli jsme zároveň, že v tomto důsledku vzniká alespoň částečně „společný majetek“, který je představován obvyklým vybavením rodinné domácnosti.

V průběhu zpracování otázky postavení registrovaných partnerů v zákonné dědické posloupnosti jsme uzavřeli, že registrovaným partnerům jsou ze strany zákona poskytována stejná práva, jako v případě dědění mezi manželi. Dle dědické posloupnosti dědí registrovaní partneři již v první dědické třídě, a to za předpokladu, že zůstavitel má potomky (popř. potomky svých potomků), bude-li děděno dle této skupiny dědiců, pak dědicové dědí rovným dílem. Není-li takovýchto potomků, pak registrovaný partner dědí dle druhé dědické třídy, přičemž má stejně jako manžel nárok na minimálně jednu polovinu pozůstalosti. Ve srovnání s páry žijícími v neformalizovaném svazku tak dosahují lepšího postavení, když jsou na základě § 3020 OZ zařazeni již do první dědické třídy. Jako problematické se však ukázalo postavení dětí, jež jsou v případném RP vychovávány, neboť ty nemají rovné postavení vůči

dětem z manželských poměrů, a to z důvodu vyloučení možného nabytí právního vztahu k druhému z registrovaných partnerů (osvojení). Ze zkoumaných případů je pak patrné, že za určité situace mají děti registrovaných partnerů co do dědického práva dokonce slabší postavení než děti osob žijících v neformalizovaném svazku.

S ohledem na shora uvedené lze tedy uzavřít, že současná právní úprava, která je v rámci českého právního řádu dle našeho názoru dozajista žádoucí, dosud není v některých otázkách, které jsme výše popsali, dostatečná, a to v místech, které by si právní regulaci zasloužily (vznik společného jmění, jasná dikce vzniku rodinné domácnosti, zintenzivnění garance práv dětí žijících ve společné domácnosti s registrovanými partnery).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

HURDÍK, Jan. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-377-3

CHALUPA, Ivan, David REITERMAN a Martin MUZIKÁŘ. *Základy soukromého práva*. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova skripta. ISBN 978-80-7400-684-5

KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9

KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společné domácnosti* [online]. In: epravo.cz, 2016 [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

Nález ÚS ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 7/15

PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1

Rozhodnutí Krajského soudu v Plzni ze dne 9. 3. 1967, sp. zn. 5 Co54/67, publikované pod č. R 12/2968

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 1. 2002 sp. zn. 21 Cdo 436/2001

Stanovisko pléna ÚS ze dne 16. 10. 2018, sp. zn. Pl.ÚS-st. 48/18

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Andrea Byszowiecová).

FREEDOM OF EXPRESSION ONLINE: THE REDEFINED ROLE OF SOCIAL NETWORKS

Matija Damjan¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.47-59>

Abstract

The EU's general information policy of the internet has been defined through intermediary liability rules of the E-Commerce Directive of 2000. These are not well adapted to the current online environment where social networks have become the main channels of public debate online. Social networks benefit from publishing offensive users' content that generates clicks and are disinclined to remove it. Yet, they are free to arbitrarily remove or censor any content, regardless of its illegality. The paper discusses the rebalancing of rights and responsibilities of social networks under the new Copyright Directive and the draft Digital Services Act.

Keywords

Social networks, intermediary liability, freedom of expression, digital services, notice-and-takedown

Introduction

Social networks, particularly Twitter and Facebook, have become important channels of public communication, enabling celebrities, politicians, businesses, etc. to directly address their fans, voters, or customers, but also allowing ordinary individuals to express their opinions and engage in public discussions online. Hence, they play a vital role in exercising the freedom of expression and information guaranteed, *inter alia*, in Article 10 of the European Convention on Human Rights and Article 11 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. Yet not all forms of online expression are protected and there is a legitimate public interest for constraining hate speech, defamatory allegations, violations of IP rights and personal data, and other forms of illegal information. Social networks have proven to be quite suboptimal forums for open and democratic public debate. On one hand, their business model benefits from any content that attracts wide public attention and generates

---

¹ Assistant professor at the Faculty of Law, University of Ljubljana, and secretary general of the Institute for Comparative Law at the Faculty of Law in Ljubljana. The research was supported by the Slovenian Research Agency under the research programme P5-0337 „Legal challenges of the information society“.

clicks, thus discouraging the operators from removing any offensive users' uploads until expressly required to do so. On the other hand, social networks are free to arbitrarily remove or censor any content they wish, regardless of its illegality, and without allowing the uploaders to prove that the removal is unjustified. No effective legal remedies exist to protect free speech on social networks. This makes social networks quite inefficient and unfair platforms for free online communication, often generating hate speech rather than promoting free exchange of ideas.

Thus far, the European Union's general information policy of the internet has been largely defined through intermediary liability rules. The E-Commerce Directive² of 2000 has introduced a safe haven for hosting providers, who can escape liability for illegal content posted by their users by complying with the notice-and-takedown system, which shifts the burden of discovery and notification on the affected parties. This system also applies to social networks, although they are hosting providers merely in technical terms, but are in fact in the business of harvesting their users' data and marketing it to advertisers. However, the EU is currently in the process of creating new rules more specifically tailored to the characteristics of social networks. The 2019 Directive on Copyright in the Digital Single Market introduced more stringent copyright liability rules for "online content-sharing service providers" and the draft Digital Services Act, currently proposed by the European Commission, would require "very large online platforms" to take a more active role in preventing the dissemination of illegal content and societal harms. This paper will outline the proposed solutions and evaluate the rebalancing of the rights and responsibilities of social networks and their users.

Intermediary liability rules under the E-Commerce Directive

Internet intermediaries act as gatekeepers who control the access to any kind of online information that is available through their services, so they could in principle be held liable whenever such information is unlawful. However, the European Union legislation adopted in the early 2000's protected the emerging IT industry from excessive legal risks that could be associated with such a wide liability.³ As a general principle, the E-Commerce Directive

---

² Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market, OJ L 178, 17. 7. 2000, p. 1–16.

³ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 73; Spindler, p. 3–4.

prohibited Member States from imposing on internet intermediaries any general obligation to monitor their users' activities and prevent them from posting illegal content. Of course, this prohibition is also important to protect the internet users' privacy and business confidentiality.⁴ It does not, however, prevent national authorities from imposing monitoring obligations in specific cases.⁵

The E-Commerce Directive established a single liability regime for all types of unlawful online content. It is based on a compromise under which internet intermediaries are not responsible for illegal content in return for being constructive in removing illegal content at the request of the affected third parties (rightsholders).⁶ The Directive distinguishes between three types of intermediary activities based on the role that the intermediary plays in the online communication chain: mere conduit, caching and hosting.⁷ Mere conduit and caching of information are technical services can be compared to the services of telephone companies or the post office.⁸ Therefore, the E-Commerce Directive shields the conduit and caching providers from liability as long as they provide their service in a technically neutral manner without interfering with the information that is transmitted or cached.

The activity of hosting consists of the storage of information provided by the user of the service and, typically, making this information available to third parties. This clearly also covers the services of social networks. The hosted information can be controlled by both the user and the service provider, but hosting providers generally restrict themselves to the administration of server infrastructure. Nevertheless, due to the longer duration of hosting, the hosting provider has a greater role in the publishing process and firmer control over the users' information than other intermediaries.⁹ Under the E-Commerce Directive, a hosting service provider is not liable for the information stored at the user's request if the provider does not have actual knowledge of illegal activity or information and is not aware of facts or circumstances from which the illegal activity or information is apparent.¹⁰ As soon as a hosting provider learns of illegal activity or information or of the facts or circumstances from which the illegality might be apparent, they must act expeditiously to remove the unlawful

---

⁴ Harper, p. 31.

⁵ Recital 47 of the E-Commerce Directive.

⁶ Harper, p. 30–33, Edwards, p. 59–61.

⁷ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 71.

⁸ Idem, p. 75.

⁹ Edwards, p. 65.

¹⁰ The absence of actual knowledge of illegal activity or information suffices to avoid criminal liability, whereas the conditions to avoid civil liability are somewhat stricter. Edwards, p. 65.

content or disable access to it. This system is referred to as the “notice-and-takedown” system, since the hosting providers are not required to search for illegal content posted on their online platforms, but must promptly remove or block such content when they are notified of the infringement by the affected party.¹¹ In recital 48, the Directive allows Member States to require hosting service providers to apply duties of care, which can reasonably be expected from them in order to detect and prevent certain types of illegal activities.¹²

The E-Commerce Directive requires service providers to *act expeditiously* upon receiving a takedown notice to remove or to disable access to the illegal information but does not define whether expeditiously means immediately after receiving the takedown notice or whether the service provider may take time to examine the illegality of the content at stake before deciding on its removal. Quick action is necessary to ensure effective protection of the affected parties’ rights. On the other hand, immediate removal upon receiving any takedown request would allow the abuse of such requests to get rid of any unwanted online information regardless of its illegality. A very short deadline for the takedown can also present a practical problem for smaller service providers who do not have appropriate staff ready at all times. Recital 46 of the Directive stresses states that the removal or disabling of access has to be undertaken in the observance of the principle of freedom of expression and of procedures established for this purpose at national level. Therefore, the length of time reasonably necessary to take such action should be judged by taking into account the circumstances of each case.¹³

A court or administrative authority can also order the service provider to terminate or prevent an infringement for reasons such as crime detection and prevention, the protection of privacy, of classified information and of trade secrets. In case *Glawischnig-Piesczek*,¹⁴ the Court of Justice of the EU (CJEU) held that an injunction can compel the provider to remove or block such content worldwide and that it may be formulated so as to include the removal or blocking of content identical or equivalent to the content previously declared unlawful.

---

¹¹ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 85.

¹² Mazziotti, p. 168.

¹³ Edwards, p. 66–67.

¹⁴ Case C-18/18 *Eva Glawischnig-Piesczek v Facebook Ireland Limited*, ECLI:EU:C:2019:821.

Exemptions from liability in CJEU's case law

The exemptions from liability established in the E-Commerce Directive cover only cases where the intermediary activity is of a mere technical, automatic and passive nature, which implies that the information society service provider has neither knowledge of nor control over the information which is transmitted or stored.¹⁵ This was typical of hosting services at the time of the adoption of the Directive. Today's social networks and other interactive online platforms, however, encourage users to publish and share their content to generate web traffic and increase advertising revenue. Providing access to user-generated content is the crucial element of any social network's business model.¹⁶ Since a portion of user-generated content will always be illegal, the question arises whether the provider of such service could always be deemed to have been aware of the illegality and thus required to act.¹⁷

The CJEU's case law interpreting the E-Commerce Directive has been generally favourable for the service providers. In the case *Google France v. Louis Vuitton (AdWords)*,¹⁸ the Court held that Google could only be held liable for violations of Louis Vuitton's trade marks in its paid referencing service 'AdWords' if it actively cooperated with advertisers in the creation of the content of their ads. Since Google had set up an automated process for the selection of keywords and the creation of ads, the service provider retained its technically neutral role and was able to avoid the liability.¹⁹ This view was confirmed in *L'Oréal v. eBay*²⁰ in relation to the operator of an online marketplace through which users were selling counterfeit goods. CJEU held that eBay could not be denied the possibility of invoking liability exemptions merely because it stored sales offers on its servers, set out the terms of its service, received payment for it, and provided general information to customers. However, the exception cannot be invoked by a service provider who is aware of facts or circumstances on the basis of which a diligent economic operator should have identified the illegality and acted accordingly. The Court did not specify what activities the duty of care entails since these depend on the circumstances of each case.

The E-Commerce Directive prohibits general monitoring obligations but allows the Member States' courts or administrative authorities to impose limited monitoring obligations

---

¹⁵ Recital 42 of the E-Commerce Directive.

¹⁶ George, Scerri, p. 3–5; Murray, p. 107–110; Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 89.

¹⁷ Edwards, p. 67.

¹⁸ Case C-236/08 *Google France SARL and Google Inc. v Louis Vuitton Malletier SA*, ECLI:EU:C:2010:159.

¹⁹ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 88

²⁰ Case C-324/09 *L'Oréal SA and Others v eBay International AG and Others*, ECLI:EU:C:2011:474.

in specific cases. However, the CJEU has held in cases *Scarlet Extended*,²¹ *Sabam v Netlog*²² and *UPC Telekabel*²³ that an injunction may not compel internet intermediaries to establish a permanent system of preventive filtering of user data to protect themselves from civil liability. The requirement of the intermediary's actual knowledge or awareness of the unlawful information does not include the knowledge that could only be obtained through monitoring of the hosted contents.²⁴

Dealing with baseless takedown requests

The E-Commerce Directive does not specify the form and content of the takedown request that obliges the hosting provider to remove the unlawful information. It is not clear, for example, whether a phone call or a text message are sufficient and whether the service provider must also act upon receiving an anonymous notice. Clearly, the notice should specify the illegal content whose removal is requested and probably specify the rights that have been violated by the publication of the content. It is also not clear to what extent or by what means the service provider may assess the merits of the takedown request. Requiring the service provider to act upon each takedown request regardless of its form and merits would facilitate the abuse of the notice-and-takedown system to remove any unwanted online content, regardless of its legality. Such private censorship would take place without involvement of the courts.²⁵ According to some reports, at least one third of the takedown requests received by service providers are unfounded in practice.²⁶ Several studies have shown that service providers often automatically block disputed content after receiving a takedown request, without verifying the accuracy of the claims, even when they are manifestly unjustified (e.g. because the copyright has long since expired).²⁷

Recital 46 of the E-Commerce Directive allows Member States to prescribe the conditions and procedures which both the party requesting the removal of online content and

---

²¹ Case C-70/10 *Scarlet Extended SA v SABAM*, ECLI:EU:C:2011:771.

²² Case C-360/10 *SABAM v Netlog*, ECLI:EU:C:2012:85.

²³ Case C-314/12 *UPC Telekabel Wien GmbH v Constantin Film Verleih GmbH and Wega Filmproduktionsgesellschaft mbH*, ECLI:EU:C:2014:192.

²⁴ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 87.

²⁵ Rowland, Kohl, Charlesworth, p. 86.

²⁶ Urban, Quilter, p. 666.

²⁷ See Lumen research project of the Berkman Klein Center for Internet & Society at Harvard University, which has created a database containing millions of takedown notices. URL: <https://lumendatabase.org>.

the hosting service provider must follow. Yet, Member States have generally not legislated to provide any additional procedural safeguards in the notice-and-takedown mechanism, such as requiring the written form of the notice, the signature of the rightsholder, contact information of the complainant and a clear identification of the infringing material. In the absence of explicit regulation, such conditions could be adopted by service providers themselves through self-regulation. It can be argued that the service providers should avoid liability if they refuse to block or remove infringing content when the complaining party failed to follow the service provider's reasonable procedural requirements.

This view is supported by the CJEU's statement in *L'Oréal v. eBay* that an intermediary may escape liability where the notifications of allegedly illegal activities or information turn out to be insufficiently precise or inadequately substantiated to enable a diligent economic operator to identify the illegality. Therefore, the European Commission's 2017 Communication on Tackling Illegal Content Online²⁸ recommends that online platforms should put in place effective mechanisms to facilitate the submission of notices that are sufficiently precise and adequately substantiated to enable the platforms to take a swift and informed decision about the follow-up. This should facilitate the provision of notices that contain an explanation of the reasons why the notice provider considers the content illegal and a clear indication of the location of the potentially illegal content (e.g. the URL address). Users should normally not be obliged to identify themselves when reporting what they consider illegal content, unless this information is required to determine the legality of the content (e.g., asserting ownership for intellectual property rights).

New liability rules for copyright violations

The emergence of social networks and other interactive online platforms has blurred the distinction between hosting service providers and content providers. Social networks such as Facebook, Instagram, Twitter or YouTube have been generating tremendous advertising revenue from the content uploaded by the users of their services whilst still benefiting from the safe haven provisions of the E-Commerce Directive.²⁹ Since a substantial share of all content uploaded on social networks infringes upon copyright or related rights, the issue of

---

²⁸ Communication COM(2017) 555 final, Tackling Illegal Content Online: Towards an enhanced responsibility of online platforms, Brussels, 28. 9. 2017.

²⁹ George, Scerri, p. 3–5; Murray, p. 107–110.

specific treatment of social networks was first addressed in the 2019 Directive on Copyright in the Digital Single Market.³⁰

A new category of internet intermediaries was introduced: online content-sharing service providers, defined as providers of an information society service of which the main or one of the main purposes is to store and give the public access to a large amount of copyright-protected works or other protected subject matter uploaded by the users, which the service provider organises and promotes for profit-making purposes. The description fits the social networks perfectly and expressly excludes non-profit online encyclopaedias (e.g. Wikipedia), non-profit educational and scientific repositories, open source software development and sharing platforms (e.g. SourceForge and GitHub), electronic communications service providers, online marketplaces, business-to-business cloud services and cloud services that allow users to upload content for their own use. The provisions have been carefully drafted to cover only the established social networks; thus, newly established content-sharing service providers whose services have been available to the public for less than three years and whose annual turnover is less than € 10 million are partly exempt from the new liability rules.

When such a service provider gives the public access to copyrighted works uploaded by its users, this now qualifies an act of communication to the public of these works by the service provider itself. The service provider needs permission from the rightsholders for such use, e.g. through a licence agreement with a collecting society. Without proper authorisation, content-sharing platforms can be held liable for copyright infringements committed by their users.³¹ This means that, as far as copyright violations are concerned, the liability rules have been reversed for online content-sharing service providers. However, they can still avoid liability if they can demonstrate that they have made best efforts to obtain an authorisation and to ensure the unavailability of the works for which the rightsholders have provided the relevant and necessary information; and that they have acted expeditiously to block or remove the notified works and to prevent their future uploads.³²

The prohibition of general monitoring obligations still applies, but it is hardly conceivable how the removal of all copyright infringing content from social networks and the

---

³⁰ Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC, OJ L 130, 17.5.2019, p. 92–125.

³¹ Critics have been pointing out that online platforms will not be able to obtain licenses for all users' content, as collecting societies do not represent all copyrighted works distributed on the internet. Hence, a lot of copyright-protected content will have been taken offline. Spindler, p. 13.

³² Spindler, p. 13.

prevention of its future uploads could be achieved otherwise than by using automated filtering tools.³³ These could be a step towards private censorship of user content.³⁴ The issue is expected to be resolved through high industry standards of professional diligence, which are to be defined in consultation with all relevant stakeholders. The standards will need strike a balance between fundamental rights, particularly the freedom of expression and the freedom of the arts, and the right to property, including intellectual property.³⁵

Overhaul of liability rules under the draft Digital Services Act

In December 2020, the European Commission introduced a proposal for a Digital Services Act³⁶ that would rewrite the existing rules on the liability of internet intermediaries. Under the draft proposal, the E-Commerce Directive would be replaced by a regulation encompassing a single set of rules applicable across the whole EU without relying on the Member States' implementation. The proposal retains almost literally the existing safe haven provisions based on the distinction between mere conduit, caching and hosting, but supplements them with additional rules concerning some of the issues that have been left unresolved under the E-Commerce Directive.

Notably, the notice-and-takedown system (now referred to as notice-and-action mechanism) is regulated in more detail. Hosting providers must make sure that the mechanism is easy to access, user-friendly, and allows for the submission of notices by electronic means. Takedown notices will have to be sufficiently precise and adequately substantiated so that a diligent economic operator can identify on their basis the illegality of the content in question. This confirms that the hosting service provider is allowed to assess the merits of the request and, presumably, that it can take a reasonable time to do so. The notice will have to contain:

- a) an explanation of the reasons why the information in question is to be considered illegal;
- b) a clear indication of the electronic location of that information (URL);

---

³³ Idem, p. 16.

³⁴ Institut Suisse de Droit Comparé, p. 17–22.

³⁵ Cf. Spindler, p. 14.

³⁶ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act) and amending Directive 2000/31/EC, COM(2020) 825 final, Brussels, 15. 12. 2020.

- c) the name and an electronic mail address of the submitter of the notice;
- d) a statement confirming the good faith belief of the submitter that the information and allegations contained therein are accurate and complete.

The express requirements that the person requesting the removal of certain online content substantiates this request is to be welcomed since it should hinder frivolous submitting of clearly unfounded takedown notices in bad faith. The position of the uploader of the content in question is additionally protected by the requirement that the hosting provider, after deciding to remove or disable access to specific user's content, must inform that user of the decision and provide a clear and specific statement of reasons for it. The user should also be informed of any means of redress available, so that they are better placed to protect their rights, including the freedom of expression.

New requirements for (very large) online platforms

The draft Digital Services Act furthermore introduces two new categories of hosting services for which additional requirements apply before their providers can rely on exemptions from liability. These are online platforms and very large online platforms.

Online platforms are defined as hosting services which, at the users' request, store and disseminate information to the public (such as online marketplaces, app stores, collaborative economy platforms and social media platforms). Online platforms will be required to set up an internal complaint-handling system allowing the users of their services to complain, electronically and free of charge, against the platform's decision to remove or disable access to that user's content, to suspend or terminate the provision of the service to the user or to suspend or terminate the user's account. The complaints will need to be handled by humans, rather than relying fully on automated means. Additionally, the users will have the option to turn to any out-of-court dispute settlement body certified by the Digital Services Coordinator of the Member State to review the decisions of the internal complaint-handling mechanism.

However, online platforms will no longer be able to shift the whole burden of identifying illegal content to the persons whose rights are affected through the public availability of such information. Rather than opening the doors for the very contentious upload filters, the draft new rules require online platforms to rely on trusted flaggers, i.e.

independent expert entities that review content available on the platforms and report any illegal content. Trusted flaggers are already used in practice by the major social networks,³⁷ so the mechanism will not be a novelty, but the status of trusted flaggers will now be awarded by the Digital Services Coordinator of the Member State rather than the platforms themselves. Any takedown notices received from trusted flaggers will have to be processed and decided upon by the platform operator with priority and without delay.

Furthermore, the draft Regulation introduces important new measures against the misuse of online platforms' services. The platforms will be allowed and legally required to suspend for a reasonable time, after a prior warning:

- a) the users of their service that frequently provide manifestly illegal content, and
- b) the individuals or entities who frequently submit takedown notices or complaints that are manifestly unfounded.

The second new category of hosting services are very large online platforms, defined as online platforms that reach at least 45 million average monthly active users (10% of the EU's population). Clearly, what is aimed at with this term are the largest global social networks, since these present particular risks in the dissemination of illegal content and societal harms.³⁸ Apart from complying with the general requirements for hosting providers and for online platforms, very large online platforms will be required to perform an annual assessment of any significant systemic risks stemming from the functioning and use of their services. The assessment will need to include the risk of the dissemination of illegal content through their services; any negative effects for the exercise of the fundamental rights to respect for private and family life, freedom of expression and information, the prohibition of discrimination and the rights of the child; and the risk of intentional manipulation of their service for spreading fake news that might be harmful to public policy aims such as public health, minors, civic discourse, electoral processes and public security. Such risks may arise, for example, through the creation of fake accounts, the use of bots, and other automated or partially automated behaviours, which may lead to the rapid and widespread dissemination of information that is illegal content or incompatible with an online platform's terms and conditions.³⁹

---

³⁷ Communication COM(2017) 555 final, Tackling Illegal Content Online, point 6.

³⁸ Recitals 54-57 of the proposed Digital Services Act.

³⁹ Recital 57 of the Draft Digital Services Act.

Following the risk assessment, very large online platforms will have to put in place reasonable, proportionate and effective mitigation measures to address the specific systemic risks identified, such as content moderation or recommender system, limiting the display of advertisements or reinforcing the existing internal processes for the detection of systemic risks. Finally, very large online platforms will be subject, at their own expense and at least once a year, to independent audit to assess their compliance with the above requirements.

Conclusion

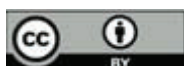
Social networks are starting to emerge as a special category of online intermediaries in the recent or nascent European Union legislation, which corresponds to their increasing role in the actual operation of the internet. Due to the social networks' importance in today's online communication, their global span, and the vast commercial benefits that their operators derive from these services it is appropriate that they should bear higher legislative requirements than "regular" internet intermediaries. To preserve the democratic function of the internet it is essential, however, that these requirements are not aimed only at removing illegal online content but also at protecting and facilitating free speech. For this reason, better defined notice-and-takedown procedures under the draft Digital Services Act are welcome, since they strike a balance between the interests of affected rightsholders and the users of hosting services. Hopefully, trusted flaggers, recommender systems and other proposed measures for social networks should be able to reduce the systemic risks of fake news, hate speech and the manipulations of social networks for political and similar purposes. In the end, however, the quality of online debate will always primarily depend on the conduct of the users themselves.

Bibliography

- EDWARDS, L.: The Fall and Rise of Intermediary Liability Online. In EDWARDS, L. – WAELDE, C. (eds.): Law and the Internet. Oxford: Hart Publishing, 2009. ISBN: 9781841138152. p. 47-88.

- GEORGE, C. – SCERRI, J.: Web 2.0 and User-Generated Content: legal challenges in the new frontier. In: *Journal of Information, Law and Technology*, vol. 2007, no. 2. ISSN: 1361-4169. URL: http://go.warwick.ac.uk/jilt/2007_2/george_scerri/.
- HARPER, J.: Against ISP Liability. Do ISPs have a duty to protect the world? In: *Regulation*, vol. 28, 2005, no. 1. ISSN: 0147-0590. p. 30-33.
- INSTITUT SUISSE DE DROIT COMPARÉ: Comparative Study on Blocking, Filtering and Takedown of Illegal Internet Content. Lausanne: Council of Europe, 2017. 34 p. URL: <https://edoc.coe.int/en/internet/7289-pdf-comparative-study-on-blocking-filtering-and-take-down-of-illegal-internet-content-.html>.
- MAZZIOTTI, G.: *EU Digital Copyright Law and the End-User*. Berlin, Heidelberg: Springer, 2008. 374 p. ISBN: 978-3-540-75985-0.
- MURRAY, A.: *Information Technology Law: The law and society*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 624 p. ISBN: 978-0199548422.
- PAPADOPOULOU, M.D. – MOUSTAKA, E.M.,. Copyright and the Press Publishers Right on the Internet: Evolutions and Perspectives. In: SYNODINOU, T. et al. (eds.): *EU Internet Law in the Digital Era: Regulation and Enforcement*. Cham: Springer Nature, 2020. ISBN: 978-3-030-25579-4. p. 99-36.
- ROWLAND, D. – KOHL, U. – CHARLESWORTH, A.: *Information technology law*, 4th edition. London, New York: Routledge, 2012. 531 p. ISBN: 978-0-415-48227-1.
- SPINDLER, G.: Copyright Law and Internet Intermediaries Liability. In: SYNODINOU, T. et al. (eds.): *EU Internet Law in the Digital Era: Regulation and Enforcement*. Cham: Springer Nature, 2020. ISBN: 978-3-030-25579-4. p. 3-25.
- URBAN, J.M. – QUILTER, L.: Efficient Process or Chilling Effects – Takedown Notices under Section 512 of the Digital Millennium Copyright Act. *Santa Clara High Technology Law Journal*, vol. 22, 2006, no. 4. ISSN: 0882-3383. p. 621-693.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Matija Damjan).

**OCHRANA ZAMESTNANCA PRED PREPÚŠŤANÍM V KONTEXTE
PARTICIPÁCIE ODBOROVEJ ORGANIZÁCIE
PROTECTION OF EMPLOYEES AGAINST DISMISSAL IN THE
CONTEXT OF TRADE UNION PARTICIPATION**

Simona Dušeková Schuszteková¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.60-68>

Abstrakt

Cieľom článku je poskytnúť čitateľovi fungovanie ustanovenia § 74 Zákonníka práce v aplikačnej praxi, ktoré je primárne koncipované so zámerom ochrany zamestnanca pred skončením pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa výpoveďou alebo okamžitým skončením pracovného pomeru. Článok je zameraný na najčastejšie prípady porušovania a nedodržiavania tohto ustanovenia zo strany zamestnávateľa a to aj v kontexte § 232 Zákonníka práce.

Kľúčové slová

Výpoveď, okamžité skončenie pracovného pomeru, prerokovanie, odborová organizácia

Abstract

The aim of the article is to provide the reader with the functioning of the provision of § 74 of the Labor Code, which is primarily designed with the intention of protecting the employee from termination of employment by the employer by notice or immediate termination of employment. The article focuses on the most common cases of violation and non-compliance with this provision by the employer, even in the context of § 232 of the Labor Code.

Keywords

Termination, immediate termination of employment, negotiation, trade union

---

¹ JUDr. Simona Dušeková Schuszteková, PhD., LL.M. pôsobí ako odborný asistent na Katedre občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, vo svojej praxi sa zaoberá pracovným právom so zameraním primárne na kolektívne pracovnoprávne vzťahy, agentúrne zamestnávanie a vysielanie zamestnancov. Od roku 2003 je vedená na Zozname sprostredkovateľov a rozhodcov kolektívnych sporov vedenom Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny, pôsobí v advokácii.

Úvod do problematiky

V dôsledku stále aktuálnej pandemickej situácie sme dennodenne svedkami toho, ako firmy a spoločnosti strácajú svoje zákazky a objednávky, v dôsledku čoho dochádza jednak ku ich zániku, v lepšom prípade ku ich zachovaniu, avšak s výrazne nižším počtom zamestnancov. Skončenia pracovných pomerov výpoveďou sú tak za obdobie posledných mesiacov opakovanou témou firiem rôznej veľkosti a zamerania bez ohľadu na odvetvie, v ktorom pôsobia. Zamestnanci sa tak, aj vzhľadom na situáciu na trhu práce, ocitajú v značnej neistote s nepomerne nižšou možnosťou uzatvorenia nového pracovného pomeru u iného zamestnávateľa ako tomu bolo v minulosti.

V tomto kontexte vyvstáva otázka aká je aktuálna právna ochrana zamestnanca pred skončením pracovného pomeru v slovenskom pracovnom práve, resp. či v prospech zvýšenia tejto právnej ochrany pred skončením pracovného pomeru vystupujú zástupcovia zamestnancov alebo ich postavenie je viac menej formalistické a kompetencia prerokovania je len jednou z mnohopočetných kompetencií bez reálneho dopadu na ochranu zamestnancov. Článok sa primárne zameria a participáciu odborovej organizácie pri prerokovaní skončenia pracovného pomeru ako jednu z foriem zastúpenia zamestnancov na pracovisku a to aj s prihliadnutím na skutočnosť, že v porovnaní so zamestnaneckou radou, zamestnaneckým dôverníkom ide o občianske združenie s plnou právnou subjektivitou, ktorá z tohto typu zamestnancov „kreuje“ subjekt práva so všetkými jeho dôsledkami.

1. Ustanovenie § 74 Zákonníka práce a jeho fungovanie v praxi

Ustanovenie § 74 Zákonníka práce je možné považovať za stabilné ustanovenie, ktoré podlieha, v porovnaní s inými ustanoveniami upravujúcimi kompetencie zástupcov zamestnancov, minimálnym až žiadnym legislatívnym zmenám a jeho dikcia je mnohé roky nemenná.

Toto ustanovenie priznáva zástupcom zamestnancom pri skončeníach pracovného pomeru výpoveďou² a okamžitým skončením zo strany zamestnávateľa³ kompetenciu

---

² Ide o výpoveď zo strany zamestnávateľa v zmysle § 63 ods. 1 písm. a) až f) Zákonníka práce

³ Ide o okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa v zmysle § 68 ods. 1 písm. a), b) Zákonníka práce

prerokovania, pričom táto sa nevzťahuje na prerokovanie výpovede, okamžitého skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnanca, či skončenia pracovného pomeru dohodou podľa § 60 Zákonníka práce. Z jeho dikcie je nepochybné, že je zamerané na pracovnoprávnu ochranu zamestnancov a v neposlednom rade aj na ochranu sociálnych nárokov zamestnancov plynúcich zo skončenia pracovného pomeru.

Kompetencia prerokovania výpovede, okamžitého skončenia pracovného pomeru je právne významná pre **určenie neplatnosti skončenia pracovného pomeru**, nakoľko **nerespektovaním a nedodržaním tejto kompetencie je spojená sankcia absolútnej neplatnosti skončenia pracovného v nadväznosti na § 17 ods. 2 Zákonníka práce. Prerokovanie výpovede, či okamžitého skončenia pracovného pomeru je považované za jednu hmotnoprávných podmienok platnosti skončenia pracovného pomeru.**

Dikcia ustanovenia § 74 Zákonníka práce v sebe zahŕňa povinnosť zamestnávateľa zákonom predpísaným spôsobom a so zákonom označeným subjektom vopred prerokovať výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru a nedodržanie tohto zákonom stanoveného postupu sankcionuje neplatnosťou právneho úkonu. Cieľom § 74 Zákonníka práce berúc do úvahy spomínanú ochranu zamestnanca ako slabšej strany, nie je len formálne prerokovanie výpovede/okamžitého skončenia akokoľvek a kýmkoľvek, čomu napovedá samotná dikcia tohto ustanovenia.⁴

Oprávneným subjektom na prerokovanie skončenia pracovného pomeru zamestnanca je zástupca zamestnanca v zmysle § 11a ZP (príslušný odborový orgán, zamestnanecká rada, zamestnanecký dôverník). Ustanovenie má kogentnú povahu a odlišný model sa môže uplatniť v prípade, ak v podniku súčasne pôsobí odborová organizácia aj zamestnanecká rada.⁵

Nakoľko autorka nezaznamenala v aplikačnej praxi problém pri identifikácii zamestnaneckej rady, či zamestnaneckého dôverníka ako zástupcu zamestnancov na účely prerokovania skončenia pracovného pomeru, ďalšia časť bude venovaná identifikácii

---

⁴ Ustanovenie § 74 Zákonníka práce uvádza, že „výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa je zamestnávateľ povinný vopred prerokovať so zástupcami zamestnancov, inak sú výpoveď alebo okamžité skončenie pracovného pomeru neplatné. Zástupca zamestnancov je povinný prerokovať výpoveď zo strany zamestnávateľa do siedmich pracovných dní odo dňa doručenia písomnej žiadosti zamestnávateľom a okamžité skončenie pracovného pomeru do dvoch pracovných dní odo dňa doručenia písomnej žiadosti zamestnávateľom. Ak v uvedených lehotách nedôjde k prerokovaniu, platí, že k prerokovaniu došlo“.

⁵ ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kolektív 2019. Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SE s.r.o., s. 697

odborového orgánu ako relevantného zástupcu zamestnancov na účely prerokovania skončenia pracovného pomeru. Práve nesprávna identifikácia odborového orgánu v aplikačnej praxi má často za následok neplatné skončenia pracovného pomeru. Odborový orgán je potrebné identifikovať v kontexte vnútroodborových predpisov príslušnej odborovej organizácie, resp. odborového zväzu (napr. štatút odborovej organizácie, či stanovby odborového zväzu), keďže odborový orgán sa môže v jednotlivých odborových organizáciách odlišovať v závislosti od jeho veľkosti, ale aj odvetia a zamestnávateľa, u ktorého pôsobí.⁶ Aplikačná prax poukazuje na to, že príslušným odborovým orgánom je výbor, ako kolektívny orgán, nie samotný predseda, ktorý síce zastupuje odborový orgán, ako aj odborovú organizáciu navonok, avšak nie je spôsobilý suplovať rozhodnutie kolektívneho odborového orgánu.

Uvedenému tvrdeniu nasvedčujú a aj rozhodnutia súdov, v zmysle ktorých spôsob prerokovania vyplýva z ustanovenia § 237 ods. 1 Zákonníka práce a tento hovorí o dialógu. Za prerokovanie nemožno označiť stretnutie dvoch členov odborovej organizácie s vedením zamestnávateľa a až následne (po ukončení stretnutia s vedením) telefonické oboznámenie ďalších troch členov odborovej organizácie s obsahom stretnutia bez faktickej možnosti ich zásahu do predmetného rozhovoru.⁷

„Ustanovenie § 74 Zákonníka práce o účasti príslušného odborového orgánu pri skončení pracovného pomeru **nemožno totiž vykladať izolovane**, ale v nadväznosti na ďalšie ustanovenia Zákonníka práce. Citované zákonné ustanovenie **nie je totiž samoučelné**, ale **smeruje na ochranu zamestnanca**, aby zamestnávateľ nezneužil svoje postavenie a bez dôvodu neprepúšťal zamestnancov z pracovného pomeru. **Účasť príslušného odborového orgánu** pri skončení pracovného pomeru podľa právnej úpravy v Zákonníku práce **nemožno považovať len za formálny úkon bez jeho materiálneho obsahu...** Opačný záver by viedol k tomu, že povinnosť zamestnávateľa vopred prerokovať s príslušným odborovým orgánom výpoveď z pracovného pomeru by bola výlučne formálna bez reálnej možnosti odborového orgánu prerokovať so zamestnávateľom takúto výpoveď a vyjadriť sa k veci s komplexnou znalosťou problematiky“.⁸

---

⁶ Porovnaj čl. čl. 19 ods. 1 Stanov Odborového zväzu MODERNÉ ODBORY AIOS „je výbor základnej organizácie štatutárnym orgánom základnej organizácie odborového zväzu a je príslušným odborovým orgánom oprávneným konať v mene základnej organizácie odborového zväzu vo vzťahu k zamestnávateľom.“

⁷ vid' Uznesenie NS SR, spis. značka 7 Cdo/50/2018

⁸ vid' rozhodnutie NS SR sp. zn. 5Cdo 255/2008

Aplikačná prax poukazuje na to, že ďalšou pomerne častou chybou zo strany zamestnávateľa je predkladanie žiadostí o prerokovanie, ktorá však neobsahuje žiadne náležitosti výpovede, či okamžitého skončenia pracovného pomeru, obvykle ide o niekoľko vetovú žiadosť obsahujúcu základné informácie a osobné údaje dotknutého zamestnanca, avšak bez náležitostí podľa § 61, resp. § 70 Zákonníka práce. Ustálená judikatúra súdov poukazuje na to, že pre platnosť prerokovania skončenia pracovného pomeru sa vyžaduje, aby ku žiadosti bol buď priložený návrh (koncept) výpovede/okamžitého skončenia pracovného pomeru alebo súčasťou žiadosti je samotný návrh na skončenia pracovného pomeru. Z jazykového a logického výkladu ustanovenia § 74 Zákonníka práce jednoznačne vyplýva, že predmetom prerokovania má byť výpoveď alebo okamžité skončenie, nie písomná žiadosť zamestnávateľa.

Žiadosť o prerokovanie skončenia pracovného pomeru zamestnanca by preto mala obsahovať zákonom predpísané náležitosti v zmysle Zákonníka práce (vymedzenie dôvodu skončenia pracovného pomeru, pričom platí, že dôvod skončenia pracovného pomeru musí byť vymedzený tak, aby ho nebolo možné zameniť s iným dôvodom, keďže tento nemožno dodatočne meniť). Neuvedenie bližších podrobností súvisiacich so skončením pracovného pomeru do samotnej žiadosti, napr. v prílohe výpovede alebo okamžitého skončenia (napr. len menný zoznam zamestnancov, ktorým sa plánuje dať výpoveď, a nie konkrétna výpoveď s osobnými údajmi zamestnanca, ktorému/ktorým bude podaná), má za následok neplatnosť takéhoto právneho úkonu z dôvodu nedodržania dodatočnej určitosti vyžadovanej ZP aj s ohľadom na subsidiárne pôsobenie OZ (pozn. Občianskeho zákonníka).⁹

„Účinky splnenia povinnosti zamestnávateľa vopred prerokovať so zástupcami zamestnancov výpoveď v zmysle § 74 Zákonníka práce nastanú len vtedy, ak žiadosť zamestnávateľa o prerokovanie skončenia pracovného pomeru výpoveďou alebo priložený návrh na skončenie pracovného pomeru výpoveďou obsahuje náležitosti výpovede určené v § 61 ods. 2 Zákonníka práce.“¹⁰

---

⁹ ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kolektív 2019. Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SE s.r.o., s. 700

¹⁰ Vid' rozhodnutie NS SR 1Cdo 72/2006

2. Aplikácia ustanovenia § 74 Zákonníka práce v prípade plurality odborových organizácií

Ak sa u zamestnávateľa uplatňuje pluralita zástupcov zamestnancov, v tomto prípade odborových organizácií, mal by zamestnávateľ v prípade skončenia pracovného pomeru zamestnanca postupovať v zmysle ustanovenia § 232 ods. 2¹¹, resp. podľa § 232 ods. 3 Zákonníka práce¹².

Nakoľko identifikácia členstva v odborovej organizácii¹³ je právne obtiažna a v kontexte ochrany osobných údajov až právne nemožná, uplatňuje sa v aplikačnej praxi postup, pri ktorom zamestnávateľ v prvom rade osloví odborové organizácie za účelom zistenia, či je zamestnanec členom niektorej z nich, aby mohlo prísť k uplatneniu § 232 ods. 2 Zákonníka práce. V prípade, ak žiadna z odborových organizácií nereflektuje na žiadosť zamestnávateľa, aplikuje sa § 232 ods. 3 Zákonníka práce.

Aplikácia § 232 ods. 3 Zákonníka práce však prináša úskalia v tom, že zamestnávateľ častokrát nevie identifikovať odborovú organizáciu, ktorá je u neho najväčšia a združuje najväčší počet členov, a to aj vzhľadom na to, že počet členov v odborových organizáciách sa môže meniť každým dňom, takže informácia z minulosti (aj keď len niekoľko dní, či týždňov dozadu) automaticky neoprávňuje použiť túto informáciu za účelom prerokovania skončenia pracovného pomeru podľa § 232 ods. 3 Zákonníka práce. Relevantným subjektom na objektívne zistenie veľkosti (reprezentatívnosti) odborovej organizácie je inštitút rozhodcu určený v zmysle zákona č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní (ďalej len ako „zákon o kolektívnom vyjednávaní). V prípade § 232 ods. 3 Zákonníka práce však nie je daná

---

¹¹ Ustanovenie § 232 ods. 2 Zákonníka práce uvádza, že „Ak u zamestnávateľa pôsobia popri sebe viaceré odborové organizácie, vystupuje v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných pracovných vzťahoch týkajúcich sa jednotlivých zamestnancov príslušný odborový orgán odborovej organizácie, ktorej je zamestnanec členom.“

¹² Ustanovenie § 232 ods. 2 Zákonníka práce uvádza, že „V prípade uvedenom v odseku 2 vystupuje v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných pracovných vzťahoch týkajúcich sa zamestnanca, ktorý nie je odborovo organizovaný, orgán odborovej organizácie s najväčším počtom členov u zamestnávateľa, ak zamestnanec neurčí inak.“

¹³ Od členstva v odborovej organizácii je potrebné odlišovať členstvo v odborovom orgáne. Zamestnávateľ vie na účely aplikácie § 232 ods. 2 Zákonníka práce identifikovať výlučne členov – funkcionárov odborového orgánu (výboru), nakoľko týchto odborová organizácia oznamuje v zmysle § 230 ods. 1 Zákonníka práce pri začatí svojej činnosti. O členoch odborovej organizácie však objektívnu vedomosť nemá, nakoľko spracúvaním osobných údajov o členstve v odborovom orgáne by sa zamestnávateľ porušil nielen ustanovenia zákona č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov, ale aj Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES

kompetencia rozhodcu v zmysle zákona o kolektívnom vyjednávaní a tak je len v právomoci zamestnávateľa nejakým spôsobom overiť reprezentatívnosť odborovej organizácie.

V aplikačnej praxi sa možno stretnúť aj s takým prístupom, že si odborové organizácie a zamestnávateľ priamo v kolektívnej zmluve dohodnú, ktorá z odborových organizácií sa bude na účely prerokovania a aplikácie § 232 Zákonníka práce považovať za najreprezentatívnejšiu (aplikujú postup podľa § 232 ods. 1 Zákonníka práce). V prípade, ak je zmluvnou stranou kolektívnej zmluvy len jedna odborová organizácia a táto ju aj uzatvorila na základe oprávnenia rozhodcu podľa § 3a zákona o kolektívnom vyjednávaní, pre zamestnávateľa to automaticky neznamená, že táto odborová organizácia je najreprezentatívnejšia na účely aplikácie § 232 ods. 3 Zákonníka práce.

V praxi je spornou aj skutočnosť, prečo by mal zamestnanca zastupovať pri prerokovaní subjekt, ku ktorému nemá zamestnanec žiadny vzťah, a nie subjekt, ku ktorému má členský vzťah, a ktorý mu v rámci jeho členstva garantuje nielen bezplatné zastupovanie v individuálnych alebo kolektívnych pracovnoprávných vzťahoch u zamestnávateľa, ale aj bezplatné zastupovanie v pracovnoprávných sporoch so zamestnávateľom.¹⁴

Ďalším prístupom, ktorý má zamestnávateľ možnosť uplatniť je zaslať žiadosť o prerokovanie skončenia pracovného pomeru všetkým odborovým organizáciám, ktoré u neho pôsobia, nakoľko zamestnávateľ jednak nemá objektívnu možnosť zistiť, ktorá z odborových organizácií je najväčšia, a ak ani zamestnanec neurčil odborovú organizáciu, s ktorou by malo byť prerokované jeho skončenie pracovného pomeru, aplikácia tohto prístupu sa vzhľadom na § 74 Zákonníka práce stanovené lehoty na prerokovanie¹⁵, po ktorých nastáva fikcia prerokovania javí ako najmenej komplikovaná. Je možné predpokladať, že v prípade, ak je dotknutý zamestnanec členom niektorej z oslovených odborových organizácií, táto zaujme stanovisko a to práve v záujme ochrany svojho člena pred skončením pracovného pomeru v kontexte § 237 Zákonníka práce.

V prípade, ak by zamestnávateľ ignoroval niektorý z vyššie načrtnutých postupov a oslovil by za účelom prerokovania skončenia pracovného pomeru ním domnelú „najreprezentatívnejšiu“ odborovú organizáciu, ktorá nie je na takýto výkon kompetencií

---

¹⁴ ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kolektív 2019. Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SE s.r.o., s. 697

¹⁵ V prípade prerokovania výpovede ustanovenie § 74 Zákonníka práce stanovuje lehotu na prerokovanie v rozsahu 7 pracovných dní, v prípade okamžitého skončenia pracovného pomeru sú to 2 pracovné dni od doručenia písomnej žiadosti zamestnávateľa o prerokovanie. Ak v týchto lehotách ku prerokovaniu nedôjde, platí, že ku prerokovaniu došlo a bolo zrealizované.

spôsobilá a to ani v zmysle § 232 ods. 2 alebo ods. 3 Zákonníka práce, nakoľko dotknutý zamestnanec nie je jej členom, čo vylučuje aplikáciu ods. 2 a zamestnávateľom vybraná odborová organizácia nedisponuje najväčším počtom členov u zamestnávateľa, čo vylučuje aplikáciu ods. 3 a táto odborová organizácia by na takýto výkon kompetencie prerokovania výpovedí nebola splnomocnená ostatnými odborovými organizáciami pôsobiacimi u zamestnávateľa podľa § 232 ods. 1 Zákonníka práce, je možné takéto skončenie pracovného pomeru považovať za neplatné, nakoľko nedošlo k platnému prerokovaniu v zmysle § 74 Zákonníka práce a zamestnávateľ by tak porušil Zákonníkom práce obligatórne určený procesnoprávny postup prerokovania skončenia pracovného pomeru zamestnanca a prerokovanie by uskutočnil s nepríslušným odborovým orgánom, ktorý na takýto právny úkon nebol príslušný a vo výsledku aj spôsobilý.

V aplikačnej praxi to má za následok, že skončenie pracovného pomeru nebolo riadne vopred prerokované s príslušným odborovým orgánom v zmysle § 232 ods. 2 a 3 Zákonníka práce, čím nebola splnená hmotnoprávna podmienka platnosti výpovede/okamžitého skončenia pracovného pomeru v zmysle ustanovenia § 74 Zákonníka práce.

Z uvedeného je zrejmé, že výpoveď/okamžité skončenie pracovného pomeru nemôže byť prerokovaná s akýmkoľvek odborovým orgánom, ale s odborovou organizáciou, ktorej je zamestnanec členom a to bez ohľadu na jej veľkosť.

Záver

V kontexte vyššie uvedeného možno konštatovať, že zástupcovia zamestnancov majú právnym priznanú kompetenciu prerokovania, ktorá je spôsobilá poskytnúť relevantnú ochranu zamestnancom pred ich prepustením. Aj vo svetle konštantnej judikatúry súdov je potrebné zobrať do úvahy skutočnosť, že ustanovenie § 74 Zákonníka práce nie je samoúčelné, ale smeruje k ochrane zamestnanca, aby zamestnávateľ nezneužil svoje postavenie a nedôvodne neprepúšťal zamestnancov z pracovného pomeru a aj preto účasť príslušného odborového orgánu ako jednej z foriem zástupcov zamestnancov pri skončení pracovného pomeru nemožno považovať za formálny právny úkon bez jeho materiálneho obsahu, čo znamená aj pre samotné odborové organizácie disponovať vedomosťou o právne

korektnom procesnoprávnom postupe prerokovania skončenia pracovného pomeru, nakoľko tento postup Zákonník práce v žiadnom svojom ustanovení neupravuje.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kolektív 2019. Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SE s.r.o., s. 697-700, ISBN 978-80-571-0105-5

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Simona Dušeková Schuszteková).

**NIEKTORÉ OTÁZKY V SÚVISLOSTI S PREDKUPNÝM PRÁVOM
SPOLUVLASTNÍKA**

SOME ISSUES RELATING TO THE PRE-EMPTION RIGHT OF THE CO-OWNER

Marian Ďurana¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.69-82>

Abstrakt

Autor sa zaoberá otázkou predkupného práva spoluvlastníka, ako inštitútu, ktorého účelom je ochrana ostatných spoluvlastníkov pred neželanými zmenami subjektov spoluvlastníctva.

Kľúčové slová

Spoluvlastníctvo, podielový spoluvlastník, ponuková povinnosť, spoločná nehnuteľnosť, neplatnosť právneho úkonu

Abstract

The author deals with the question of the pre-emption right of a co-owner as an institute whose purpose is to protect other co-owners against undesirable changes in co-ownership entities.

Keywords

Co-ownership, co-owners, bid obligation, pre-emption right, shared property, invalid legal action

Úvod

Každý spoluvlastník môže nakladať so svojim spoluvlastníckym podielom podobne ako vlastník so svojou vecou avšak zákon v § 140 OZ vymedzuje osobitné práva a povinnosti spoluvlastníka pri nakladaní so spoluvlastníckym podielom. Predmetné ustanovenie obmedzuje možnosť dispozície spoluvlastníka so svojim spoluvlastníckym podielom v tom, že ex lege zakotvuje tzv. predkupné právo spoluvlastníka, ktorého podstata spočíva v zákonnej ponukovej povinnosti spoluvlastníka pre prípad singulárnej sukcesie na iné ako blízke osoby. Občiansky zákonník nepožaduje k predaju spoluvlastníckeho podielu súhlas ostatných spoluvlastníkov, vyžaduje len rešpektovanie predkupného práva.

---

¹ JUDr. Marian Ďurana, PhD. – odborný asistent na katedre Občianskeho a pracovného práva, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Podľa § 140 OZ teda ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117 OZ). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov.

Ex lege teda dochádza k zakotveniu tzv. ponukovej povinnosti podielového spoluvlastníka pre prípad dispozície so spoluvlastníckym podielom spočívajúcej v prevode vlastníckeho práva na inú než blízku osobu. Uvedená ponuková povinnosť teda i bez nevyhnutnosti osobitnej dohody priamo zo zákona pôsobí voči každému zo spoluvlastníkov a predpokladmi pre jej vznik je existencia spoluvlastníckeho práva k veci a vymedzený spôsob dispozície so spoluvlastníckym podielom.

Viazanosť predkupného práva na existenciu spoluvlastníckeho práva veci spôsobuje, že predkupné právo podľa § 140 OZ má vecno-právny charakter, keďže je spojené s vlastníctvom spoluvlastníckeho podielu ako takého. Uvedené sa prejavuje v tom, že na jednej strane ponuková povinnosť v prípade, ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza na iné ako blízke osoby zaťažuje každého spoluvlastníka prevádzajúceho spoluvlastníka veci a na druhej strane, že oprávnenými osobami z predkupného práva sú všetci spoluvlastníci veci. Prevádzajúci spoluvlastník musí vykonať voči všetkým dotknutým osobám (podielovým spoluvlastníkom). Z viazanosti ponukovej povinnosti na existenciu spoluvlastníctva vyplýva, že k jej zániku dochádza len za predpokladu absolútneho zániku spoluvlastníctva. Relatívny zánik spoluvlastníctva medzi ktoré radíme i singulárnu sukcesiu zánik ponukovej povinnosti nespôsobuje a preto samotným prevodom spoluvlastníckeho podielu predkupné právo nezaniká a ponuková povinnosť prechádza na právneho nástupcu.

Okrem existencie spoluvlastníctva ďalším predpokladom vzniku ponukovej povinnosti je, že dochádza k prevodu spoluvlastníckeho podielu s výnimkou prevodu na blízke osoby. Pod prevodom je potrebné vnímať prípad zmluvnej singulárnej sukcesie na základe tzv. scudzovacích zmlúv, ako je kúpna zmluva. Pod prípady prevodu právna prax zahŕňa i prípady vkladu spoluvlastníckeho podielu do obchodnej spoločnosti. Ponukovú povinnosť je nevyhnutné realizovať i pre prípad bezodplatných právnych úkonov a predkupné právo podielového spoluvlastníka sa uplatňuje aj pri prevode spoluvlastníckeho podielu na základe darovacej zmluvy, ale i na základe iných právnych úkonov, ktorými dochádza k realizácií dispozičného oprávnenia spoluvlastníka s právnym následkom zmeny vlastníka spoluvlastníckeho podielu. V prípade bezodplatných právnych úkonov je však možné

poukázať na aplikačnú prax v Českej republike za účinnosti predpisov účinných do nového českého Občianskeho zákonníka, ktorá uvedený záver viac menej odmieta. Zákon priamo vylučuje ponukovú povinnosť pri prevodoch na blízke osoby. Z hľadiska vymedzenia blízkej osoby je zrejmé, že na výklad uvedeného pojmu sa aplikuje ustanovenie § 116 OZ.

Blízka osoba extenzívny alebo reštriktívny výklad

V právnom poriadku Slovenskej republiky je definícia blízkej osoby vymedzená v Občianskom zákonníku, v ust. § 116, podľa ktorého: *„Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.“*

Definícia blízkej osoby v Občianskom zákonníku vychádza z dvoch kategórií osôb. Prvú kategóriu reprezentujú taxatívne druhovo vymedzené osoby a druhá kategória je reprezentovaná osobami, ktoré spĺňajú vymedzené kumulatívne podmienky. Keďže nevestu nie je možné zahrnúť do prvej kategórie je zrejmé, že pre účely tejto analýzy je nevyhnutné sa zaoberať len druhou kategóriou osôb pre ktoré platí ustanovenie § 116 Občianskeho zákonníka druhá časť vety za bodkočiarkou. Z citovaného ust. § 116 Občianskeho zákonníka vyplýva, že na to, aby boli iné osoby okrem príbuzných v priamom rade, súrodencia a manžela spriaznenými osobami, je potrebné kumulatívne splnenie dvoch podmienok, a to:

- musí ísť o osoby v rodinnom alebo obdobnom pomere; a zároveň
- ujmu, ktorú by utrpela jedna z týchto osôb, by druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.

Právny poriadok neobsahuje definíciu pojmu „rodinný pomer“ ani „pomer obdobný rodinnému pomeru“, avšak výkladu týchto pojmov sa venuje slovenská aj česká odborná literatúra. Zo súslednosti § 116 a § 117 vyplýva, že sa rodinným pomerom rozumie pomer príbuzenský. Pre časť ust. § 116 za stredníkom má význam nepriame príbuzenstvo, zahŕňajúce osoby mimo taxatívny výpočet v prvej časti § 116. Ide o príbuzných v pobočnom rade mimo súrodencov (napr. strýko vo vzťahu k neteri, teta vo vzťahu k synovcovi a vice

versa, tak isto bratranec a sesternica, atď.)²“ Za vzťah obdobný rodinnému pomeru možno považovať najmä švagrovský vzťah (t.j. vzťah manžela k príbuzným druhého manžela), vzťah manžela k dieťaťu druhého manžela, ako aj vzťah druha a družky.³ Pomery obdobné rodinným môžu vznikáť aj mimomanželským spolužitím osôb rovnakého pohlavia, ako i medzi príbuznými spoločnými osôb (medzi druhom a rodičmi družky, medzi družkou a súrodencami druha a pod.).⁴

Druhou podmienkou, že ide o osoby blízke, je že druhá tieto osoby navzájom pociťujú ujmu, ktorú by utrpela jedna z nich ako svoju vlastnú. Inak povedané kvalita a intenzita skutočných vzájomných vzťahov dotknutých osôb musí byť taká, aby ujma vzniknutá jednej z týchto osôb bola druhou z nich dôvodne pociťovaná ako jej vlastná ujma; tento stav musí byť daný u oboch osôb navzájom (nestačí, ak pociťuje dôvodne ujmu jednej z týchto osôb druhá z nich ako ujmu vlastnú, bez toho aby tomu tak bolo i obrátene. Za splnenia tejto podmienky majú iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom postavenie osôb navzájom sebe blízkych bez ohľadu na to, či žijú v spoločnej domácnosti.⁵ Pri posudzovaní tejto otázky nie je možné vychádzať z duševných stavov určitej osoby, ale z hľadiska objektívneho a spoločenského. Bude teda potrebné posúdiť, či z hľadiska spoločenskej morálky, s ohľadom na všetky dôležité okolnosti prípadu, môže určitá osoba dôvodne pociťovať ujmu spôsobenú inej osobe ako vlastnú ujmu. Vychádza sa teda z objektívnych skutočností v súlade so zásadami spravodlivosti a okolností prípadu a nestačí samo tvrdenie dotknutých osôb. Súdy pri posudzovaní tejto otázky prihliadali najmä na to, ako často sa dotknuté osoby stýkajú a za akým účelom, či majú spoločné záujmy alebo aktivity, vrátane majetkových záujmov, či sú na seba nejako závislé, či požadujú pre seba nejaké služby, či sú na seba odkázaní vzájomnou pomocou a pod. Najvyšší súd ČR uznal dotknuté osoby v pomere obdobnom rodinnému pomeru za osoby blízke na základe existencie úzkeho rodinného vzťahu medzi dotknutými osobami a ako aj na základe spoločného dlhoročného podnikania všetkých členov rodiny, teda na základe ich majetkových záujmov. Na základe vyššie uvedeného je možné zhrnúť, že na to, aby išlo o ujmu dôvodne pociťovanú ako ujmu vlastnú je potrebné splnenie nasledovných podmienok:

---

² Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008, 1. Svazek, § 1 – 487. Linde Praha, a.s., Praha, rok 2008, str. 463

³ Pozri napr. rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 21 Cdo 808/2012, zo dňa 29.01.2013

⁴ Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008, 1. Svazek, § 1 – 487. Linde Praha, a.s., Praha, rok 2008, str. 463

⁵ rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 808/2012, zo dňa 29. 1. 2013

- vzájomnosť pociťovania ujmy druhej osoby ako ujmy vlastnej pri oboch posudzovaných osobách,
- objektívne a spoločenské dôvody pociťovania ujmy druhej osoby ako ujmy vlastnej.

Z uvedeného predpokladu, a to existencie dôvodného pociťovania ujmy medzi osobami sa vyvodzovalo, že pojmu blízkej osoby zodpovedajú len a výlučne fyzické osoby. Fyzická a právnická osoba sú subjekty práva stojace na odlišných konceptoch. Fyzická osoba prirodzene pociťuje ujmu, tieseň alebo zavinenie, čo je psychický prvok v jej správaní. Právnu subjektivitu nadobúda spravidla už počas tehotenstva, čo je deklaratórnym vyjadrením nezrušiteľného ľudského práva (ust. § 7 OZ) a konať môže čokoľvek pokiaľ to zákon nezakazuje (čl. 2 ods. 3 Ústavy SR). Príkladom je aj ochrana osobnosti týkajúca sa svojou povahou len fyzických osôb (§ 11 OZ). Naproti tomu právnická osoba je umelá, výplod právneho predpokladu. Právnická osoba vzniká zápisom do obchodného registra a zaniká výmazom z obchodného registra. Svoju subjektivitu len odvodzuje od osôb, ktoré sú v nej združené a nie je jej originálnym nositeľom. Ako umelý subjekt sama od seba nepociťuje tieseň alebo zavinenie, dokonca Obchodný zákonník v ust. § 267 ods. 2 vylučuje neplatnosť zmluvy z dôvodov tiesne. Naopak v trestnom konaní nemohla byť právnická osoba stíhaná dokiaľ jej zodpovednosť nezačal predpokladať zák. č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a zakotvuje ho v užšej miere než u fyzických osôb. Podstatné je, že konatelia sú len nástroj, predĺžená ruka obch. spoločnosti a vôľa, ktorú prejavujú je vôľou spoločnosti aj keď ju kreujú priamo konatelia. Dokonca konanie prostredníctvom konateľov musí predpokladať Obchodný zákonník, inak by právnická osoba nemohla navonok týmto spôsobom vystupovať. Navonok voči tretím osobám nesie zodpovednosť spravidla právnická osoba, pretože konanie štatutárneho orgánu je vlastným konaním spoločnosti. Keďže obch. spoločnosť psychickú ujmu pociťovať nemôže, fyzická osoba sa nemôže s ňou v tejto otázke stotožniť tak, ako to predpokladá ust. § 116 OZ. Naopak pokiaľ fyzická osoba utrpí akúkoľvek ujmu, právnická osoba sa s ňou stotožniť nedokáže, pretože je umelá. Zodpovednosť konateľa je interným vzťahom obch. spoločnosti, predstavuje len kvalitu v akej má konateľ konať, aby spoločnosť nepoškodil. Sama o sebe však nezakladá vzájomnú blízkosť osôb. V ostatnom ujma, ktorá by spoločnosti s ručením obmedzeným vznikla, resp. mohla vzniknúť, pociťia spoločníci len v obmedzenej miere a nie v rovnakom, resp. stotožňujúcom rozsahu. Druhá požiadavka na vzťah obdobný rodinnému evokuje fyzické

osoby (napr. druh a družka), pretože medzi fyzickou osobou na jednej strane a právnickou osobou na strane druhej je vylúčený.

Napriek uvedenému sa objavujú koncepty extenzívneho výkladu blízkej osoby. Uvedené koncepty pramenia predovšetkým z rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky 21 Cdo 2192/2001. Uvedené rozhodnutie vykladá pojem blízkej osoby extenzívne a právnická osoba môže byť osobou blízkou fyzickej osoby. Výslovne uvádza, že je nepochybné, že medzi právnickou osobou a fyzickými osobami vznikajú vzťahy, a to nielen vzťahy právne, a že ujmu, ktorú utrpela právnická osoba, môžu určité (niektoré) fyzické osoby dôvodne pociťovať ako ujmu vlastnú. Ak utvára právnická osoba svoju vôľu a prejavuje ju navonok len prostredníctvom fyzických osôb, vznikajú vzťahy rovnako medzi právnickou osobou a týmito fyzickými osobami; fyzické osoby, ktoré sú povolané vytvárať vôľu právnickej osoby a ktoré prejavujú jej vôľu navonok majú vždy blízke záujmové väzby a vzťahy k tejto právnickej osobe.⁶ Uvedený extenzívny výklad bol prijatý pre oblasť tzv. odporového práva v zmysle § 42a a nasl. Občianskeho zákonníka.

Neskôr však uvedený rozširujúci výklad blízkej osoby prešiel i na oblasť uplatňovania predkupného práva spoluvlastníka. V tomto smere aplikácia uvedeného extenzívneho výkladu nie je úplne namieste a to vzhľadom na účel predkupného práva spoluvlastníka. Účelom zákonného predkupného práva zakotveného v ust. § 140 OZ je ochrana oprávneného spoluvlastníka pre prípad zmeny okruhu spoluvlastníkov, pretože zachovanie doterajšieho personálneho stavu môže byť neho dôležité. Pre spoluvlastníkov nie je rozhodujúci predmet spoločného vlastníctva (v prejednávacom prípade nehnuteľnosť), ale aj skutočnosť s kým do spoluvlastníckeho vzťahu vstupujú. Hospodárenie so spoločnou vecou, nakladanie s ňou, jej financovanie, dokonca aj trvanie spoluvlastníckeho vzťahu závisia, o. i., aj od skutočnosti či sa spoluvlastníkom podarí dosiahnuť dohodu o týchto otázkach, eventuálne o akú dohodu sa bude jednať. Predkupné právo slúži oprávnenému spoluvlastníkovi, aby mal možnosť zabrániť prípadnej zmene v osobe iného spoluvlastníka, resp. vylúčiť tretiu osobu zo spoluvlastníctva. Ďalším z cieľov zákonného predkupného práva je znižovanie počtu spoluvlastníkov, čo jednak uľahčuje hospodárenie s vecou, a jednak v konečnom dôsledku prispieva zníženiu rozdrobenosti pozemkového vlastníctva v SR. 11. Koncept prijatý napádaným rozsudkom, kedy právnická osoba (žalovaný) je na účely ust. § 140 OZ chápaná ako blízka osoba, otvára jednoduchú cestu k obídeniu zákonného predkupného práva. Prevod

---

⁶ Pozri rozsudok NS ČR 21 Cdo 2192/2001

spoluvlastníckeho podielu na právnickú osobu umožňuje dvojakú dispozíciu s daným právom. Prvou dispozíciou je klasické nakladanie so samotným spoluvlastníckym podielom na nehnuteľnosti. Druhou možnosťou je nakladanie s obchodným podielom právnickej osoby. Inými slovami, osoba, ktorá prevedie svoj spoluvlastnícky podiel na obchodnú spoločnosť môže v budúcnosti previesť svoj obchodný podiel v danej spoločnosti na tretiu osobu, ktorá tak získa faktický prístup aj k spoluvlastníckemu podielu na nehnuteľnosti. Pri prevode obchodného podielu už predkupné právo spoluvlastníkom nehnuteľnosti nevzniká a títo nemôžu ovplyvniť ani obsadenie obchodnej spoločnosti. Táto skutočnosť silnejšie rezonuje v jedno-osobovej obchodnej spoločnosti, kde postačuje rozhodnutie jediného spoločníka. Napádaný koncept otvára aj ďalšiu problematiku a síce v konkurze na majetok právnickej osoby môže správca konkurznej podstaty speňažiť spoluvlastnícky podiel v rámci predaja podniku bez toho, aby bol viazaný zákonným predkupným právom spoluvlastníkov nehnuteľnosti, na rozdiel od samostatného predaja veci. Vyplýva to z ust. § 92 ods. 6 v spojení s § 93 ods. 1 zák. č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácií. Z pohľadu oprávnených spoluvlastníkov nastáva obdobná situácia ako sme uviedli vyššie. Nekontrovaná zmena v personálnom zložení spoluvlastníkov môže navyše ohroziť trvanie spoluvlastníckeho vzťahu, resp. vnútiť ostatným spoluvlastníkom zrušenie.

Okrem toho nastavenie českého odporového práva je v niektorých otázkach ešte aj v súčasnosti (po zmene právneho predpisu) odlišné od právnej úpravy v našom OZ, ktorá je naopak podrobnejšia. Rozdiel spočíva vo výpočte osôb, u ktorých zákon prezumeje, že nadobúdajúca osoba mala vedomosť o úmysle dlžníka ukrátiť odporovaným právnym úkonom veriteľa. Zatiaľ čo ust. § 42a ods. 2 starého Českého občianskeho zákonníka uvedenú prezumpciu zakladalo len u blízkych osôb (ani súčasný český Občianský zákoník zák. č. 89/2012 Sb. v tomto nie je rozdielny), náš OZ naopak obsahuje v ust. § 42a navyše aj ods. 3, ktorý vymedzuje okruh osôb s uvedenou prezumpciou širšie a predovšetkým vrátane právnických osôb. Český Občianský zákoník č. 40/1964 Sb. uvedenú prezumpciu pri právnických osobách nezakladal a nezakladá ho ani nový Občianský zákoník č. 89/2012 Sb. Keďže však účelom odporového práva je ochrana veriteľa pred ukrátením jeho pohľadávky, súdna prax v Českej republike kompenzovala chýbajúcu právnu úpravu judikatúrou, ktorá bola založená na rozširujúcom výklade pojmu „blízka osoba“. Týmto spôsobom súdy v ČR zahrnuli pod blízke osoby aj právnickej osoby tak, aby boli ľahšie postihnuteľné odporovacou žalobou. Kľúčovou je v naznačenom smere skutočnosť, že takýto výklad bol plnohodnotne v

súlade s účelom českého odporového práva, posilnil postavenie veriteľov a mal preto svoje opodstatnenie. Nie však v prípade ust. § 140 OZ, kde je účel zjavne iný.

Samozrejme, že nie je potrebné opomíňať príslušné rozhodnutia, ktoré uvedený extenzívny výklad blízkej osoby aj pre oblasť predkupného práva spoluvlastníka preferujú ako napr. rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn.: 22 Cdo 1836/2003, resp. v Slovenskej republike sú nimi rozhodnutia zatiaľ len Krajských súdov ako napr. rozhodnutie Krajského súdu Žilina 8Co/30/2020.

Blízka osoba extenzívny alebo reštriktívny výklad

Ak porušil niektorí z podielových spoluvlastníkov povinnosť ponúknuť svoj spoluvlastnícky podiel ku kúpe ostatným spoluvlastníkom a vykonal prevod svojho spoluvlastníckeho podielu na tretiu osobu, ktorá nie je osobou blízkou, bez splnenia tejto zákonnej povinnosti alebo bez splnenia dohodnutých alebo zákonných podmienok pre výkon predkupného práva, vystavuje sa spolu s treťou osobou osobitnej forme postihu. Oprávnený spoluvlastník z predkupného práva má teda pri porušení povinnosti zo strany povinného spoluvlastníka na výber dve zákonné možnosti, ktoré vyplývajú jednak zo všeobecnej právnej úpravy (§40a OZ) ako aj z právnej úpravy o predkupnom práve a to najmä práva vyplývajúceho mu z ustanovenia § 603 ods. 3 OZ.. Môže sa domáhať buď

- a) vyslovenia relatívnej neplatnosti zmluvy o prevode podielu zo spoluvlastníctva na tretiu osobu, alebo
- b) sa môže voči nadobúdateľovi (tretej osobe) domáhať, aby mu predaný spoluvlastnícky podiel ponúkol za rovnakých podmienok, za ktorých ich kúpil od povinnej osoby, a ak tak nadobúdateľ dobrovoľne neurobí, môže sa domáhať na súde vydania rozhodnutia, ktorým sa pri kúpe nahradí prejav vôle nadobúdateľa podľa § 229 CSP (predtým § 161 ods. 3 O.s.p.).

Do úvahy v zmysle ustanovenia § 603 ods. 3 in fine OZ prichádza i, že oprávnený si ponechá predkupné právo, ktoré však začne pôsobiť voči nadobúdateľovi. Uvedená možnosť však vyplýva z vecno-právnej povahy zákonného predkupného práva, ktoré je späté s podielovým spoluvlastníctvom.

Treba zdôrazniť, že súbežné uplatnenie nároku podľa § 40a OZ a § 603 ods. 3 OZ je z právnej povahy veci vylúčené. Iné následky porušenia predkupného práva zákon nepripúšťa a preto zo zákona nemožno vyvodit' ani iný spôsob ochrany oprávneného spoluvlastníka, ktorého predkupné právo bolo porušené.

Je nevyhnutné poznamenať, že prejav vôle subjektu právneho vzťahu je možno nahradiť súdnym rozhodnutím v zmysle § 229 CSP len v tých prípadoch, keď to zákon výslovne umožňuje (napr. § 715 OZ), resp. kde povinnosť k právnemu konaniu subjektu je stanovená zákonným ustanovením alebo ako záväzková povinnosť je založená iným právnym úkonom (§ 50a OZ). Práva a povinnosti z právneho vzťahu zákonného predkupného práva podľa § 140 OZ sa stávajú aktuálnymi (vznikajú) až okamihom, keď jeden zo spoluvlastníkov sa rozhodne svoj podiel scudziť a vykonať jeho prevod na inú než blízku osobu. Samotné rozhodnutie scudziť podiel bez ďalšieho nezakladajú povinnosť prevodu spoluvlastníckeho podielu na spoluvlastníkov a podielový spoluvlastník si svoje rozhodnutie môže rozmyslieť a samotná ponuka urobená v rámci predkupného práva však nie je klasickým návrhom na uzavretie zmluvy.

Jednou z otázok je, či v danom prípade je nevyhnutné uplatňovať tzv. pravidlo pomerného vykúpenia spoluvlastníckeho podielu v zmysle § 140 posledná veta OZ. V zmysle uvedeného ustanovenia platí, že ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov. Na uvedené ustanovenie nadväzuje rozhodnutie Najvyššieho súd SR z 12. mája 2009, sp.zn. 2Cdo/91/2008, v zmysle ktorého keď si druhý spoluvlastník nárok z predkupného práva neuplatnil, môže sa spoluvlastník domáhať len nároku na pomernú časť podielov podľa veľkosti jej vlastného spoluvlastníckeho podielu. Pokiaľ ostatní spoluvlastníci (v danom prípade jeden) zostávajú pasívni v obrane svojich práv, keďže mlčanie a pasivita nemôže v žiadnom prípade znamenať súhlas, má spoluvlastník, ktorý sa domáha svojho nároku, právo len na pomernú časť podielu a nadobúdateľovi pripadá len taký spoluvlastnícky podiel, ktorý by inak patril tým spoluvlastníkom (spoluvlastníkov), ktorí by sa prevodu nedomáhali.

Naproti tomu česká súdna prax uvádza a rozhodnutia českého Najvyššieho súdu uvádzajú, že predkupné právo spoluvlastníkov, ktorí podiel (resp. tu jeho ideálnu časť, ktorá by na nich pripadala, keby zákonné predkupné právo uplatnili) vykúpiť nechcú, „prirastie“ ostatným spoluvlastníkom. To platí i v prípade, že predávajúci spoluvlastník poruší predkupné právo viac spoluvlastníkov, a niektorí z nich dajú najavo, že nárok z porušení predkupného

práva uplatniť nechcú. Pritom nie potrebné, aby bola o neuplatnení uzatvorená výslovná dohoda; postačí, keď spoluvlastník dá zreteľne, hoci i konkludentne najavo, že predkupné právo uplatniť nechce.⁷

Zákonné predkupné právo je v podstate pozostatkom staršej žaloby „retractus ex iure condominii“ resp. „retractus ex iure congrui a v našom právnom prostredí sa jeho účel modifikoval na právny prostriedok, aby spoluvlastníci mohli zabrániť tretej osobe vstúpiť do ich okruhu. Tento primárny cieľ je uvedeným rozhodnutím negovaný, a preto mám za to, že správnejšia je judikatórna línia Českého najvyššieho súdu.

V prípade uplatňovania relatívnej neplatnosti je potrebné poukázať, že momentom účinného dovolania sa relatívnej neplatnosti zmluvy o prevode podielu nastáva stav, ako keby právny úkon nebol urobený a účinky dovolania sa relatívnej neplatnosti sú obdobné ako pri absolútnej neplatnosti právneho úkonu. To znamená, že dovolanie sa relatívnej neplatnosti spôsobuje navrátenie vlastníckych práv do pôvodného stavu pred uzavretím relatívne neplatnej zmluvy, včítane práv a povinností vyplývajúcich z predkupného práva. Účinné dovolanie sa relatívnej neplatnosti nemá automaticky za následok vznik práv a povinností z právneho vzťahu z predkupného práva. Bez toho, aby sa povinný spoluvlastník z predkupného práva rozhodol znova svoj podiel scudziť, práva a povinnosti z právneho vzťahu predkupného práva nevznikajú. Chýba teda akýkoľvek zákonný podklad pre možnosť domáhať sa nápravy žalobou o nahradenie prejavu vôle povinného spoluvlastníka súdnym rozhodnutím. V súvislosti s uplatňovaním relatívnej neplatnosti právneho úkonu je nevyhnutné poukázať na procesné súvislosti, a to, že v danom prípade je nevyhnutné uvedené právo uplatniť cestou určenia existencie práva v zmysle ustanovenia § 137 písm. c) CSP. Prípustná teda bude žaloba určovacia či už pozitívna alebo negatívna o určenie existencie vlastníctva.

Je nevyhnutné poznamenať, že inštitút predkupného práva, tak, ako je ustanovený zákonom v ust. § 140 Občianskeho zákonníka, nemá za cieľ obmedziť prevoditeľnosť vlastníckeho podielu do takej miery, že podielový spoluvlastník by pri uplatnení predkupného práva mal povinnosť zdržať sa prevodu svojho spoluvlastníckeho podielu a zakonzervovanie“ spoluvlastníckej štruktúry, ani jeho primárnym cieľom nie je možnosť spoluvlastníkom ovplyvňovať, kto sa má stať spoluvlastníkom veci, keďže špecifikácia tretej osoby, na ktorú sa má podiel previesť nie je náležitosťou ponukovej povinnosti. Naopak, inštitút predkupného

---

⁷ Pozri napr. rozsudok NS ČR 33 Cdo 603/2008, tiež ako Rc 75/2010 a taktiež 22 Cdo 2358/2010)

práva zabezpečuje možnosť zlepšiť a zjednodušiť nakladanie so spoločnou vecou v prípade, ak sa jeden zo spoluvlastníkov rozhodne scudzit' svoj spoluvlastnícky podiel, a niekto zo spoluvlastníkov, prípadne všetci spoluvlastníci prejavia záujem nadobudnúť prevádzaný spoluvlastnícky podiel k spoločnej veci. Iba do tejto miery je možné predkupným právom obmedziť spoluvlastníka v nakladaní s jeho spoluvlastníckym podielom.

Z hľadiska uplatňovania predkupného práva literatúra doteraz uvádzala, že oprávnenými osobami sú ostatní spoluvlastníci a toto právo má osobný charakter, a preto neprechádza na dedičov a nie je možné ho ani previesť. Argumentácia vychádza zo znenia ustanovenia § 603 ods. 3 OZ a ustanovenia § 40a OZ. Z uvedených ustanovení, a to ustanovenia § 40a je zrejmé, že možnosť dovolania sa relatívnej neplatnosti právneho úkonu je daná len tzv. dotknutej osobe a v prípade § 603 ods. 3 zas nárokov z porušenia predkupného práva tam vymedzených sa môže dovolávať len oprávnený. Právny nástupca pôvodného vlastníka, nie je dotknutou osobou z porušenia predkupného práva a je zrejmé nadobúdateľ prijíma stav veci ku dňu nadobudnutia spoluvlastníckeho podielu. Pod uvedeným je potrebné rozumieť predovšetkým prijatie vlastníckej štruktúry, ktorá existovala v čase uskutočnenia predaja. Je zrejmé, že ako nadobúdateľ spoluvlastníckeho podielu nebol oprávnený využiť ponuku na odkúpenie spoluvlastníckeho podielu v minulosti a ponuková povinnosť ostatných spoluvlastníkov môže voči nemu pôsobiť až od momentu nadobudnutia spoluvlastníckeho podielu.

Osobitne však je nevyhnutné poukázať, že v ustanoveniach vymedzujúcich relatívnu neplatnosť právnych úkonov, konkrétne v ust. § 40a OZ je premietnutá a zohľadnená i rímsko-právna zásada *nemo iudex sine actore*. Zmyslom uvedenej zásady je preferencia platnosti právnych úkonov a tolerancia existencie relatívne neplatných právnych úkonov, na ktoré sa hľadá ako na platné, až kým sa oprávnený subjekt neplatnosti nedovolá. Dôsledkom je tolerovanie právneho stavu, ktorý je v rozpore s pozitívnym právom, resp. právneho stavu, ktorý je výsledkom vadného právneho úkonu. Podmienkou tolerancie prípadného protiprávneho stavu je, že subjekt dotknutý takýmto vadným konaním nemá záujem tento stav reparovať. Subjekty vadným konaním nedotknuté a subjekty, ktoré sami takýto stav spôsobili, musia tento stav rešpektovať.

Určitý prielom však urobilo v tomto smere uznesenie NS SR sp. zn. 3 Cdo 239/2012 v zmysle ktorého: „Ak po právnom úkone porušujúcom predkupné právo podielového spoluvlastníka ten spoluvlastník, ktorého predkupné právo bolo porušené, prevedie svoj

spoluvlastnícky podiel na tretiu osobu, stáva sa nadobúdateľ prevedeného podielu ex lege nielen podielovým spoluvlastníkom spoločnej veci, ale zároveň aj osobou oprávnenou (a tiež povinnou) z predkupného práva viazaného na spoluvlastnícky podiel. V dôsledku prevodu spoluvlastníckeho podielu prechádzajú teda na jeho nadobúdateľa nielen oprávnenia pôvodného spoluvlastníka vyplývajúce z vlastníctva (t.j. oprávnenie vec v rozsahu spoluvlastníckeho podielu držať, disponovať s ňou, užívať ju a pozívať z nej úžitky), ale aj oprávnenia pôvodného spoluvlastníka vyplývajúce z nerešpektovania jeho predkupného práva; pri tom nie je právne významné, či prevodca v čase, keď bol ešte podielovým spoluvlastníkom, svoje oprávnenie vyplývajúce z porušenia predkupného práva uplatnil alebo neuplatnil. Uvedené ustanovenie teda pripúšťa prechod uvedeného práva na právneho nástupcu vlastníka, ktorého predkupné právo bolo porušené.

Okrem odvolania sa na vecno-právny charakter zákonného predkupného práva dôvody rozhodnutia nie sú zrejmé. K dôvodom rozhodnutia je však možné poukázať, že porušenie predkupného práva predchádzajúceho podielového spoluvlastníka sa právneho postavenia nadobúdateľa spoluvlastníckeho podielu nemohlo nijako dotknúť. Poukazujeme, že predchádzajúci vlastník svoje dispozičné oprávnenie nemusí chcieť uplatniť. Rozhodnutie Najvyššieho súdu uvedenú skutočnosť nezohľadňuje a k uplatneniu dispozície s nárokmi z porušenia práva môže nastať i bez vôle alebo proti vôli pôvodných účastníkov právneho vzťahu, ktorí mohli dodatočne nastolený stav akceptovať, a to aj konkludetne práve nevyužitím nárokov, ktoré im právo umožňuje. Uvedeným sa narúša právna istota medzi účastníkmi, tým, že nadobúdateľ môže napádať prevody vykonané v čase keď nebol účastníkom právneho vzťahu z ponukovej povinnosti a teda predkupné právo ani nemohol využiť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Gábriš, T. – Jáger, R.: Vlastnícke právo a majetkové vzťahy na Veľkej Morave. In: *Historia et Theoria Iuris* (vedecký časopis). roč.7.č.1/2015. (s.6-19).
- Bičovský, J., Holub, M.: *Občanský zákoník a předpisy souvisící*. Panorama. Praha, 1984

- Eliáš, K. a kol.: Občanský zákoník. Velký akademický komentář, úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008, 1. Svazek, § 1 – 487. Linde Praha, a.s, Praha, 2008,
- Fundárek, J.: Obchodný zákon platný na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. Bratislava, Právnická jednota na Slovensku 1926
- Hermann – Otavský, K.: Všeobecný zákonník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických. Československý kompas, 1929
- Joklík, F.: Obecný zákonník Občanský pro republiku Česko – slovenskou. Vydavatelství Hejda & Tuček. Praha 1922
- Luby, Š.: Dejiny súkromného práva na Slovensku. Vydavateľstvo právnickej jednoty v Bratislave. Bratislava. 1946
- Nevšimal, A.: Obecný zákonník Občanský mocnářství Rakouského. Vydavatelství M. Knapp
- Malovský – Wenig, A.: Příručka obchodního práva. Československý kompas v Praze, 1947
- Rouček, F., Sedláček, J.: Komentář k Československému obecnému zákonníku Občanskému a Občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Vydavatelství V. Linhart. Praha. 1937, díl I. a díl VI.
- Patakyová, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 2.aktualizované vydanie. Praha: C. H. Beck. 2008,
- Pelikánová, I., Plíva, S., Příbyl, Z., Černá, S., Vít, J., Záhradníčková, M.: Obchodní právo I. díl. CODEX. Praha. 1994
- Rouček, F.: Československý obecný zákonník Občanský a Občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Vydavatelství Československého kompasu. Praha. 1932
- Štedrý, B.: Řád živnostenský. Vydavatelství Československého kompasu. Praha. 1926
- Štefanko, J.: Prvý Občiansky zákonník. Platný od roku 1951 do roku 1964. Heuréka. Šamorín. 1999
- Takáč, J: Superficiálna zásada a inštitút práva stavby na Slovensku, Banská Bystrica, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2020, ISBN 978-80-557-1716-6
- Takáč, J: Komparácia navrhovanej predvojnovovej právnej úpravy Občianskeho zákonníka z roku 1937 a prijatého povojnového Občianskeho zákonníka č. 141/1950 Zb., v oblasti vecných práv. In Historicko-právna analýza príčin a následkov druhej svetovej vojny : zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2015. ISBN 978-80-557-0931-4. s. 397-405

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN III. – Sekcia súkromného práva

online vedecká konferencia - 7. máj 2021

- Vojčík, P.: Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN 978-80-7380-402-2
- Vojčík, P.: Občianske právo hmotné I., UPJŠ Košice, r. 2002

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Marian Ďurana).

MATERSKÁ DOVOLENKA

MATERNITY LEAVE

Linda Ďurinová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.83-90>

Abstrakt

Cieľom článku je poskytnúť čitateľovi prehľad v špecifikách nastavenia materskej dovolenky v právnom poriadku Slovenskej republiky. Vyplácanie materskej dovolenky nie je automatické, hovoríme o dávke vyplácanej Sociálnou poisťovňou. Na vyplácanie materského musí každá osoba splniť stanovené podmienky, ktorým sa v článku venujeme. Článok je zameraný na ženu žiadajúcu materské, ktorá je v trvalom pracovnom pomere, príp. v ochrannnej dobe.

Kľúčové slová

Materská dovolenka, pracovný pomer, ochranná doba, matka, zamestnanec

Abstract

The aim of the article is provide to reader specific overview of maternity leave in legal order of Slovak Republic. Maternity leave is not automatic payment, it is benefit paid by Social Insurance of Slovak Republic. The payment of the maternity allowance is conditioned by the fulfillment of the set conditions, which we deal with in the article. The article is aimed at a woman requesting maternity leave who is in a permanent employment relationship, or during the protection period.

Keywords

Maternity leave, employment relationship, period of protection, mother, employee

Úvod

Materské je jedna z dávok vyplácaných zo systému nemocenského poistenia. Materské teda vypláca Sociálna poisťovňa a nie je vyplácané automaticky. Pre vyplácanie materského musí matka alebo otec dieťaťa splniť určité podmienky, ktoré sú uvedené v zákone o sociálnom poistení.

---

¹ PaedDr. Bc. Linda Ďurinová, študent externého štúdia Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

V článku sa venujeme materskému vyplácanému matke, ktorej plyní nárok na vyplácanie z trvalého pracovného pomeru. Nárok na vyplácanie môže samozrejme plynúť aj otcovi, matke z dobrovoľného nemocenského poistenia, atď. Možností je skutočne viacero a pre obsiahlosť témy spracujeme len materské vyplácané matke, ktorej nárok plyní z trvalého pracovného pomeru, resp. je matka v ochranej lehote a na základe toho má nárok na materské.

Pre situáciu, ktorej sa v článku venujeme nie sú pre rok 2021 žiadne legislatívne zmeny. Samozrejmosťou je však medziročná zmena maximálnej výšky materského, ktorá sa vypočítava ako 75% denného vymeriavacieho základu z dvojnásobku priemernej výšky mzdy v roku 2020. V roku 2021 teda hovoríme o maximálnom materskom 1615,60€ pri 30-dňovom mesiaci a 1669,50€ pri 31-dňovom mesiaci. Maximálne materské teda získa poistenkyňa, ktorej príjem dosahoval 2184€ mesačne a viac.

V článku sa venujeme všeobecne materskému, výpočtu výšky, ktoré má matka vyplácané a počtu týždňov, počas, ktorých je materské vyplácané.

Nakoľko ide dnes o pomerne diskutovanú tému, keďže v čase pandémie mnoho zamestnávateľov prerušuje pracovné zmluvy je potrebné hovoriť o podmienkach vyplácania materského, aby sa budúce mamičky vedeli zorientovať v problematike.

Jadro

Materské je tak ako sme uviedli nemocenská dávka vyplácaná Sociálnou poisťovňou. Nárok na vyplácanie plyní zo zákona o sociálnom poistení. Materské je vyplácané po dobu 34, 37 alebo 43 týždňov.

- 34 týždňov pri pôrode jedného dieťaťa;
- 37 týždňov pri pôrode jedného dieťaťa osamelou matkou, avšak túto osamelosť musí preukázať po celú dobu poberania materského;
- 43 týždňov pokiaľ ide o narodenie dvojčiek, trojičiek,... vtedy hovoríme o viacpočetnom pôrode.

Materské je vyplácané vždy do konca mesiaca za predchádzajúci mesiac na účet v banke, ktorý matka uviedla priamo v žiadosti, resp. v hotovosti, pokiaľ tak bolo v žiadosti o poskytnutie materského uvedené.

Žiadosť nie je voľne dostupná v Sociálnej poisťovni, budúca matka pred nástupom na materskú dovolenku dostane vypísané tlačivo u svojho gynekológa. Lekár vypíše tlačivo, kde vyznačí aj termín nástupu na materskú dovolenku. Budúca matka však do tlačiva dopíše údaje ako: číslo účtu kam chce, aby jej bolo materské vyplácané, nemocenské poistenie, z ktorého si materské uplatňuje. Môže však nastať aj prípad, kedy je nemocenských poistení viacero a pre každé si budúca mamička vyžiada samostatné tlačivo. Tlačivo je potrebné doručiť zamestnávateľovi, ktorý odvádzal nemocenské poistenie, z ktorého sa nárok na materské uplatňuje. Daný zamestnávateľ následne tlačivo doplní, kde uvedie dátum nástupu na materskú dovolenku a tlačivo doručí príslušnej Sociálnej poisťovni.

Sociálna poisťovňa tlačivo spracuje a následne do 60 dní zašle poistenkyňi rozhodnutie. V prípade, ak Sociálna poisťovňa z akéhokoľvek dôvodu do 60 dní nerozhodne, musí o tom upovedomiť poistenkyňu a tak sa lehota na rozhodnutie predĺži o ďalších 60 dní. V praxi sa často stretávame s prípadmi, kedy je materské poistenkyňi zaslané a rozhodnutie dostane až následne.

V rozhodnutí je uvedené, či je alebo nie je priznané materské. Ďalším bodom rozhodnutia je, z ktorého nemocenského poistenia bude materské plynúť, ktorý deň je pre vyplácanie prvým a v akej výške je materské priznané. Výška je uvedená za jeden deň.

Pokiaľ poistenkyňa nesúhlasí s rozhodnutím je možné sa odvolať do 30 dní od doručenia rozhodnutia, v odvolaní je dôležité uviesť rozhodujúce skutočnosti na základe, ktorých poistenkyňa žiada o prehodnotenie rozhodnutia.

Materské sa vypláca 6 alebo 8 týždňov pred plánovaným termínom pôrodu. Štandardne ide o nástup na materskú dovolenku 6 týždňov pred plánovaným termínom pôrodu. Nástup na materskú dovolenku 8 týždňov pred termínom pôrodu je v prípade zdravotných komplikácií budúcej mamičky. V prípade, že ide o budúcu mamičku, ktorá bude v ochrannej dobe, nástup na materskú je 8 týždňov pre určeným termínom pôrodu.

Rozhodujúce obdobie je obdobie, z ktorého sa výška materského vypočítava. Pred zadefinovaním rozhodujúceho obdobia je potrebné uviesť, že prvou základnou podmienkou je mať nemocenské poistenie v dĺžke minimálne 270 dní počas posledných dvoch rokov pred dňom pôrodu (skutočný deň pôrodu, nie ten lekárom určený).

Ochranná lehota je obdobie počas, ktorého budúca mamička nemá nemocenské poistenie, ale zároveň bude mať nárok na materské. V takomto období môže byť žena 8 mesiacov pred určeným termínom pôrodu.

Ako príklad uvidíme budúcu mamičku s trvalým pracovným pomerom uzatvoreným na dobu určitú. Dobru určitú sme zvolili nakoľko sa v praxi čoraz častejšie u zamestnávateľov vyskytuje využívanie doby určitej v maximálnej možnej miere. Zamestnancov teda prijímajú na 1r dobu určitú, ktorú im následne predlžujú opäť na 1r doby určitej a až následne sa pristupuje k predlžovaniu na dobu neurčitú.

Dôležité je upozorniť aj na skutočnosť, že zamestnankyňa je povinná svoje tehotenstvo oznámiť zamestnávateľovi a to písomne. Tehotná žena je chránená Zákonníkom práce, z ktorého vyplýva, že nemôže napr. dostať výpoveď, musí byť preradená na pracovnú pozíciu, ktorá zodpovedá jej zdravotnému stavu – pokiaľ by mala napr. fyzicky náročnú prácu. Zamestnávateľovi sa štandardne oznamuje tehotenstvo samotné, predpokladaný termín pôrodu a nástupu na materskú dovolenku.

Tehotná žena sa dostáva aj do akejsi ochranej lehoty v zamestnaní, počas ktorej nie je možné, aby dostala výpoveď zo strany zamestnávateľa. Na rôznych fórach a blogoch sa stretávame s tvrdením, že tehotná žena dostala výpoveď. Dané tvrdenia sa však nezakladajú na pravdivých informáciách keďže takéto riešenie zo strany zamestnávateľa nie je možné. Je však možné, že sa pracovný pomer ukončí dohodou o ukončení pracovného pomeru, výpoveďou zo strany zamestnanca a ukončením doby určitej – ide o nepredĺženie pracovnej zmluvy bez udania dôvodu (považujeme za výhodu na strane zamestnávateľa). Pri ukončení pracovného pomeru výpoveďou zo strany zamestnanca a dohodou o ukončení pracovného pomeru môžeme teda povedať, že samotný zamestnanec, v našom prípade tehotná zamestnankyňa, musí s ukončením pracovného pomeru súhlasiť. Bez jej súhlasu ukončenie pracovného pomeru nie je možné.

Ďalším bodom, ktorému je dôležité venovať sa a vyplýva zo Zákonníka práce je, že zamestnávateľ je povinný poskytnúť toľko dní pre návštevu lekára tehotnej zamestnankyni koľko je potrebné. Nakoľko je v tehotenstve potrebné častejšie navštevovať lekára za účelom pravidelných kontrol, zamestnávateľ ich tehotnej zamestnankyni musí umožniť. Umožní ich počtom dní pre návštevu lekára, kedy v tomto prípade sa môže prekročiť aj hranica 7 dní, ktorá plynie zo zákona.

Pokiaľ má teda budúca matka zamestnanie a s daným zamestnávateľom ukončí pracovný pomer maximálne 8m pred skutočným termínom pôrodu má nárok na materské za predpokladu:

- mala nemocenské poistenie minimálne 270 dní za posledné dva roky pred skutočným termínom pôrodu;
  - do 270 dní nemocenského poistenia sa započítavajú aj dni nemocenského poistenia, za ktoré sa nemocenské poistenie neplatí – dni na materskej dovolenke, PN, 1-10 deň OČR.

Rozhodujúce obdobie pre výpočet materského pre budúcu matku (v ochranej dobe) je v roku 2021, rok 2020, za ktorý mala platené nemocenské poistenie a materské vypočíta sa za dni, počas ktorých bolo platené nemocenské poistenie.

Druhým prípadom, ktorému sa v predložennom článku venujeme je budúca matka, ktorá má aktuálne pretrvávajúce nemocenské poistenie. V tomto prípade rozlišujeme niekoľko možností:

- pracovný pomer vznikol v roku 2021 kedy je aj nástup na materskú dovolenku;
- pracovný pomer vznikol v roku 2020 a nemocenské poistenie je zaplatené za minimálne 90 dní;
- pracovný pomer vznikol pred 1.1.2020 a trvá nepretržite.

Jednotlivé typy výpočtu materského uvedieme na príkladoch pre jednoduchšie vysvetlenie.

1. Pracovný pomer vznikol v roku 2021

*predpoklad v uvedenom prípade je, že budúca matka žiadajúca materské má 270 dní nemocenského poistenia a teda k tejto skutočnosti sa nebude vracieť. Ide totiž o jednu zo základných podmienok pre priznanie materského, ktorej sme sa venovali vyššie v článku.

Našu budúcu mamičku pomenujme Alenka. Alenka uzatvorila pracovný pomer u nového zamestnávateľa 1.1.2021. V roku 2020 má celý rok odpracovaný u predchádzajúceho zamestnávateľa. Predpokladaný termín pôrodu má 25.5.2021.

1. Pani Alenka bude na materskú dovolenku nastupovať 6 týždňov pred určeným termínom pôrodu, nakoľko v danom termíne bude mať splnených 90 dní a viac platenia nemocenského poistenia u nového zamestnávateľa, materské sa jej bude

počítať práve z toho príjmu. Rátame však s tým, že pani Alenka počas tohto obdobia nebola PN, OČR, prípadne na neplatenom voľne.

Pokiaľ by pani Alenka u nového zamestnávateľa bola napr. PN z dôvodu rizikového tehotenstva, 90 dní platenia nemocenského poistenia by nespĺnila a materské by sa jej teda rátalo z vymeriavacieho základu v roku 2020.

2. Pani Alenka bude na materskú dovolenku nastupovať 8 týždňov pred určeným termínom pôrodu. Nakoľko v roku 2021 nebude mať u aktuálneho zamestnávateľa splnených 90 dní zaplatené nemocenské poistenie. Vymeriavací základ sa teda nebude počítať zo zamestnania v roku 2021, ale z roku 2020 kedy mala pani Alenka pracovný pomer u predchádzajúceho zamestnávateľa.

V praxi sa stretneme aj s prípadmi kedy skutočne môžeme hovoriť o „nastavenom“ príjme. O nastavenom príjme hovoríme vtedy keď má budúca matka napr. zamestnávateľa s príjmom 900eur. Po otehotnení sa však zamestná u nového zamestnávateľa s príjmom 2500eur, kde sa jej budú platiť odvody po dobu 90 dní. Materské by sa jej teda malo počítať práve z tohto príjmu. Sociálna poisťovňa však v takýchto prípadoch často preskúmava reálnosť zamestnania. Preverenie reálnosti sa vykonáva návštevou priamo u zamestnávateľa a zisťovaním, či daná zamestnankyňa reálne pracovala, prebieha komunikácia s kolegami a pod. Takýto proces nastáva v prípadoch kedy je nový príjem výrazne vyšší ako bol pôvodný, nemocenské poistenie zaplatené len za „nutný“ počet dní.

Nový pracovný pomer je vo všeobecnosti chápaný ako pracovný pomer uzatvorený s novým zamestnávateľom. Aj tu sa však nájde jedna výnimka. Nový pracovný pomer je možné uzatvoriť aj so zamestnávateľom, u ktorého pracovný pomer zanikol napr. 1.3.2021 a nový pracovný pomer sa uzatvorí 2.3.2021. Z pohľadu Sociálnej poisťovne pri výpočte materského však o nový pracovný pomer nejde a výpočet bude prebiehať tak, akoby predchádzajúca zmluva nezanikla, ale pokračovala. Ako nový pracovný pomer by to Sociálna poisťovňa posudzovala len v prípade, že medzi jednotlivými pracovnými pomermi bude niekoľko dní až týždňov časové preklopenie.

2. Pracovný pomer vznikol v roku 2020 a nemocenské poistenie je zaplatené za minimálne 90 dní

Môže nastať situácia, kedy sa budúca mamička zamestná a po pár mesiacoch zistí, že čaká bábätko. Modelovým príkladom je napr. pani Alenka uzatvorila pracovný pomer 1.3.2020, termín pôrodu má 24.2.2021. Od 1.3.2020 do 15.11.2020 pani Alenka pracovala nepretržite, v tomto čase nebola PN, OČR a ani na neplatenom voľne. Od 16.11.2020 však pre rizikové tehotenstvo nastúpila na PN, z ktorej pôjde následne na materskú dovolenku. Nakoľko je v tomto prípade splnená podmienka 90 dní zaplateného nemocenského poistenia a zároveň aj splnená podmienka 270 dní nemocenského poistenia, materské priznané bude.

Rozhodujúcim obdobím pre výpočet bude denný vymeriavací základ za obdobie 1.3.2020 až 15.11.2020 – štandardne do konca mesiaca predchádzajúceho mesiacu, kedy je nástup na materskú dovolenku. V našom prípade však po 16.11. 2020 bola čerpaná PN a toto obdobie sa do DVZ neráta.

3. Pracovný pomer vznikol pred 1.1.2020 a trvá nepretržite

Pokiaľ pracovný pomer vznikol pred 1.1.2020 a trval teda počas celého roka 2020 a pokračuje až do nástupu na materskú dovolenku, ktorá začne v roku 2021.

Prípád tohto typu môžeme považovať za najjednoduchší, keďže v tomto prípade sa bude denný vymeriavací základ počítať z príjmu v roku 2020. To znamená, že pokiaľ mala budúca mamička napríklad ročné odmeny, 13. plat, Vianočný príspevok a pod. celkový príjem je vyšší ako základný plat a materské sa ráta z celkového príjmu.

Záver

V článku sme uviedli špecifiká materského ako jedného typu nemocenského poistenia. Nakoľko materské nie je automaticky schválené a každý žiadateľ musí splniť isté základné podmienky, medzi ktoré patrí napríklad 270 dní nemocenského poistenia za posledné dva roky pred nástupom na materskú dovolenku. Druhou jednou zo základných podmienok je mať

minimálne 90 dní zaplateného nemocenského poistenia u zamestnávateľa, z ktorého príjmu sa má počítať materské.

Téma materského je dnes aktuálna nakoľko sa nachádzame v dobe, kedy je pomerne časté menenie práce, nástupy k novým zamestnávateľom, pracovné zmluvy na dobu určitú, prerušené nemocenské poistenia a podobne. Je preto veľmi dôležité, aby aj v čase keď žena zistí, že sa stane mamičkou, upovedomila zamestnávateľa a vedela sa aspoň sčasti zorientovať vo výpočtoch materského.

V predložennom článku sme poskytli prehľad o výpočte materského a dôležitých náležitostiach v prípade, že budúca mamička má trvajúci pracovný pomer, alebo ide o čas kedy hovoríme o ochrannej dobe.

Pre ďalšie rozpracovanie témy je možné spracovať všetky možnosti, či by už išlo o príjem SZČO, dobrovoľné nemocenské poistenie, reťazový pôrod atď.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

MIHÁL J. Materská 2020. Bratislava: RELIA, 2019. 204 s. ISBN 978-80-999500-1-7

MIHÁL J. Materská 2021. Bratislava: RELIA, 2019. 242 s. ISBN 978-80999500-5-5

Internetové zdroje

Materské . [online]. 2021. cit. [2021-04-28].

Dostupné na internete: <https://www.socpoist.sk/definicia---ucel-davky-/1293s#01>

ČERNEGOVÁ A.: Maximálne materské v roku 202. In: www.podnikajte.sk [online], cit. [2021-04-25].

Dostupné na internete: <https://www.podnikajte.sk/socialne-a-zdravotne-odvody/maximalne-materske-2021>

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Linda Ďurinová).

(NE)MOŽNOSŤ APLIKÁCIE ZMENKY V SPOTREBITEĽSKÝCH VECIACH

(IM)POSSIBILITY OF APPLICATION BILL OF EXCHANGE IN CONSUMER AFFAIRS

Barbora Hajduková¹ – Jakub Dzimko²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.91-101>

Abstrakt

Predmetný článok sa venuje problematike zmenkového práva, a to konkrétne (ne)možnosti aplikácie zmenky v spotrebiteľských veciach. Autori v článku analyzujú samotnú zmenku ako druh cenného papiera a jej hospodársky účel. Každá zmenka má v hospodárskom živote svoju funkciu, pričom funkcia zmenky sa môže počas existencie zmenkovoprávneho vzťahu meniť. Osobitne sa autori venujú platnej právnej úprave, ktorá má v konečnom dôsledku za následok nielen limitáciu zásady abstraktnosti zmenky, ale v princípe aj úplné vylúčenie aplikácie zmenky pre oblasť spotrebiteľských vzťahov.

Kľúčové slová

Zmenka. Aplikácia zmenky. Spotrebiteľ. Spotrebiteľské vzťahy.

Abstract

The conference paper in question deals with the bill of exchange law issue, specifically the (im)possibility of applying the bill of exchange in consumer matters. In the conference paper, the authors analyze the bill of exchange itself as a type of security and its economic purpose. Each bill of exchange has its function in economic life, and the bill of exchange may change during the existence of the bill of exchange law relationship. The authors pay particular attention to the current legislation, which ultimately results in the limitation of the principle of abstracting of the bill of exchange and the complete exclusion of the application of the bill of exchange for consumer relations.

Keywords

Bill of exchange. Bill of exchange application. Consumer. Consumer relations.

---

¹ Bc. Barbora Hajduková, študentka 1. ročníka dennej formy magisterského stupňa štúdia, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, barbora.hajdukova@student.umb.sk

² Mgr. Jakub Dzimko, interný doktorand, Katedra obchodného a finančného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, jakub.dzimko@umb.sk

Úvod

Zmenka patrí k tradičným právnym inštitútom vo sfére súkromného práva, pričom ju chápeme, ako osobitnú listinu, z ktorej jej právoplatnému majiteľovi vyplýva právo na zaplatenie pohľadávky. Pre zmenkovoprávne vzťahy je typická ich abstraktnosť, nakoľko nie sú viazané na kauzálny vzťah.

Samotná abstraktnosť zmenky sa prejavuje v absencii priamej väzby zmenky a záväzkov zo zmenky vyplývajúcich na iné právne vzťahy medzi subjektmi. Zmenka je vystavovaná za určitých hospodárskych podmienok, t.j. v rámci určitých konkrétnych právnych vzťahov medzi osobou oprávnenou a osobou povinnou zo zmenky, ktoré sa na zmenkových vzťahoch zúčastňujú.³

V rámci legislatívnych úprav zameraných na zvýšenie ochrany spotrebiteľov zákonodarca v spotrebiteľskom práve zasiahol do povahy zmenky vyznačujúcej sa majoritne zásadami zmenkovej prísnosti vrátane abstraktnosti zmenky.⁴

Predmetný príspevok sa venuje (ne)možnosti aplikácie zmenky v súvislosti so spotrebiteľskými zmluvami.

Charakteristika zmenky

Všeobecná právna úprava zmenky je v právnom poriadku Slovenskej republiky upravená v zákone č. 191/1950 Zb. zákone zmenkovom a šekovom v znení neskorších predpisov a zmien (ďalej len „Zákon zmenkový a šekový“), ktorý patrí medzi najstaršie právne predpisy v rámci nášho právneho poriadku. Predmetný právny predpis nadväzuje na tri medzinárodné dohody prijaté roku 1930 na konferencií v Ženeve.⁵

Zmenka patrí k tradičným právnym inštitútom vo sfére súkromného práva, pričom pod pojmom zmenka chápeme osobitnú listinu, z ktorej jej právoplatnému majiteľovi vyplýva právo na zaplatenie pohľadávky, vo výške uvedenej v zmenke. Toto právo majiteľa zmenky

---

³ UŠIAKOVÁ, L. – KUBINEC, M.: Zákonné limitácie princípu abstraktnosti zmenky. In NEVOLNÁ, Z. – HLOBÍKOVÁ, D. (eds.): Porušenie zmluvných povinností v súkromnom práve a jeho následky. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018, s. 182. Dostupné na internete: <https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000157.pdf>.

⁴ Tamtiež, s. 185.

⁵ ZÁHORCOVÁ, S. – STRÁNSKA, K.: Zmenka v obchodnom styku z pohľadu bankovej a súdnej praxe. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2001, s. 5.

smeruje voči osobe, ktorá na túto listinu napísala svoje záväzkové vyhlásenie a podpísala sa pod zmenku.⁶ Právo inkorporované v zmenke, ako v cennom papieri, je právo obligačné. Práva vyplývajúce zo zmenky sú inkorporované v zmenkovej listine natoľko, že vyhlásenie vyjadrené na nej, je materiálnoprávnu podmienku vzniku, existencie, uplatnenia a zániku obligačných vzťahov.

Zákon zmenkový a šekový, ako aj právna teória rozoznávajú dva typy zmeniek, a to zmenku cudziu a zmenku vlastnú. Cudzia zmenka obsahuje príkaz vystaviteľa zmenky cudzej osobe, aby platila určitú sumu osobe vyznačenej na zmenke, pričom v tomto zmenkovoprávnom vzťahu figurujú tri osoby – vystaviteľ zmenky (trasant), ten, kto má platiť (zmenečník) a osoba, ktorej sa má platiť (remitent). Vlastná (sólo) zmenka, je špecifická tým, že sám vystaviteľ sľubuje zaplatiť určitú sumu osobe, ktorej sa má platiť. Základné rozdiely sú zrejmé, a teda cudzia zmenka obsahuje príkaz platiť, naproti tomu vlastná zmenka obsahuje vystaviteľov sľub platiť, a preto tu nie je uvedená osoba, ktorej sa prikazuje platiť (nie je tu zmenečník, ale len vystaviteľ a remitent).⁷

Pre zmenkovoprávne vzťahy je typická ich abstraktnosť, nakoľko nie sú viazané na kauzálny vzťah. Inak povedané, pre pohľadávku majiteľa zmenky a povinnosť dlžníka zaplatiť zmenkovú sumu je charakteristické, že sú právne odpútané od základného právneho pomeru. Majú samostatnú právnu povahu a existenciu. Samostatnosť týchto právnych vzťahov je daná aj tým, že dlžníkov podpis na zmenke sám osebe postačuje na uplatnenie nároku bez toho, aby majiteľ zmenky musel osobitne preukazovať dôvod dlžníkovho záväzku. Nedostatok kauzy sťažuje dôkazné bremeno dlžníka, pričom zmenkové právo výnimočne pripúšťa, aby dlžník predpísaným spôsobom vyvracal právnu domnienku existencie právneho dôvodu svojho zmenkového záväzku, tzv. osobnými námietkami. Pre používanie zmeniek je tiež charakteristická tzv. zmenková prísnosť (rigor cambialis). Zmenka je cenný papier, ktorý je prevoditeľný rubopisom (indosamentom), teda má kvalitu tzv. ordre papiera, v ktorých je menom vyznačená osoba oprávnená uplatňovať nárok zo záväzku.⁸

---

⁶ CIRÁK, J. – ŠMERINGAI, P.: Zmenky v praxi a podnikaní. Bratislava: Consulta, Petrus, 1999, s. 9-11.

⁷ CIRÁK, J. – GANDŽALOVÁ, D. – CIRÁK, M.: Základy zmenkového práva. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 6.

⁸ CIRÁK, J. – ŠMERINGAI, P.: Zmenky v praxi a podnikaní. Bratislava: Consulta, Petrus, 1999, s. 11-12.

Hospodársky účel zmeniek

Zmenkový záväzok je samostatný abstraktný záväzkový právny vzťah vznikajúci z titulu emisie zmenky, ale na druhej strane príčina jeho vzniku súvisí s hospodárskym účelom, teda primárnou funkciou zmenky – platobnou funkciou, pričom platobné zmenky majú dve podoby.

Prvou podobou je platobná zmenka *pro soluto*. Emisia zmenky (jej odovzdanie do rúk zmenkového veriteľa) spôsobuje splnenie kauzálneho záväzku, teda dochádza k zániku kauzálneho vzťahu splnením (solúciou) a zároveň k vzniku nového abstraktného záväzku zo zmenky. Zmenka má v tomto prípade solučnú povahu, pričom plní funkciu peňazí ako platidla. Druhou podobou je platobná zmenka *pro solvendo*, ktorá má uhradzovaciu funkciu, pričom vzniká popri kauzálnom vzťahu. Je to jediný druh zmenky z funkčného hľadiska, ktorým sa vo všeobecnosti zaoberá právny predpis, a to konkrétne § 334 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v platnom znení. Podstata zmenky *pro solvendo* spočíva v tom, že účastníci kauzálneho vzťahu sa dohodnú, že v čase splatnosti kauzálnej pohľadávky sa prednostne bude platiť zmenkou. Veriteľ je oprávnený domáhať sa splnenia kauzálneho záväzku vtedy, ak nie je možné dosiahnuť jeho splnenie zmenkou. Zaplatením zmenky, t.j. splnením zmenkového záväzku, dochádza k zániku kauzálneho záväzku.

Ďalej zmenka môže plniť zaist'ovaciu funkciu, teda môžeme hovoriť o zaist'ovacej (zabezpečovacej) zmenke. Má zaist'ovaciu funkciu vo vzťahu ku kauzálnemu záväzku. Účelom je zaistiť do budúcnosti splnenie kauzálnej pohľadávky veriteľa. Veriteľovi, ktorý je majiteľom zmenky, vznikne právo domáhať sa plnenia zo zmenky iba v prípade, ak nedôjde k včasnému splneniu zaisteného záväzku, ak dlžník riadne a včas splní kauzálny záväzok, nie je dôvod plniť z titulu zmenky. Každá zmenka má v hospodárskom živote svoju funkciu. Funkcia zmenky sa môže počas existencie zmenkovoprávneho vzťahu meniť. Zaist'ovaciu zmenku môže majiteľ použiť na zaplatenie svojho dlhu voči tretej osobe, teda z pôvodnej zaist'ovacej zmenky sa stáva platobná zmenka *pro soluto*, pričom nový majiteľ platobnej zmenky *pro soluto* môže ponúknuť zmenku na predaj tretej osobe a z platobnej zmenky *pro soluto* sa stane pohľadávková zmenka. Zmenka tak môže meniť svoju funkciu, resp. hospodársky účel. Funkcia v zásade nie je rozpoznateľná zo skriptúry, keďže zmenkové právo nevyžaduje uvádzať funkciu zmenky na skriptúre. Zmenkové právo nevyžaduje uvádzať doložky, ktoré by pojednávali o funkcii zmenky. V tejto súvislosti môžeme použiť *terminus*

technicus pre označenie doložky pojednávajúcej o funkcii zmeniek, tzv. funkčná doložka. Funkčná doložka uvádza základnú funkciu zmenky, hospodársky účel emisie zmenky.⁹

Aplikácia zmenky v súvislosti so spotrebiteľskými zmluvami

Ochranu spotrebiteľa zabezpečuje celý komplex právnych noriem, pretože je objektom úpravy tak verejného, ako aj súkromného práva. Využitie zmenky ako zabezpečovacieho inštitútu v spotrebiteľských zmluvách prešlo v rámci nášho právneho poriadku postupným vývojom, pričom dochádzalo k postupnej právnej regulácii zákonodarcom, a to jednak zákonom č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení neskorších predpisov a neskôr zákonom o ochrane spotrebiteľa.¹⁰

Prvou právnou reguláciou vo vzťahu k aplikácii zmenky v spotrebiteľských vzťahoch bola právna úprava podľa zákona č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení účinnom do 31.12.2007. V zmysle predmetnej právnej úpravy, ak spotrebiteľ mal použiť na splnenie svojho záväzku vyplývajúceho zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere zmenku alebo šek, musel si veriteľ počínať tak, aby boli zachované všetky práva spotrebiteľa, ktoré vyplývali zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Veriteľ zároveň zodpovedal za škodu, ktorá by tým spotrebiteľovi vznikla.¹¹

Zákonom č. 568/2007 Z.z. došlo neskôr k novelizácii zákona č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch, pričom zákonodarca v rámci predmetného právneho predpisu stanovil, že v súvislosti s poskytovaním úveru od spotrebiteľa alebo inej osoby sa zakazuje splniť dlh zmenkou alebo šekom. V kontexte predmetnej právnej úpravy mohol veriteľ prijať v súlade so zákonom zmenku alebo šek od spotrebiteľa na zabezpečenie svojich nárokov vyplývajúcich zo spotrebiteľského úveru, len ak išlo o zabezpečovaciu zmenku a zmenková suma v čase vyplnenia bola maximálne vo výške aktuálnej výšky nesplateného spotrebiteľského úveru a príslušenstva (vrátane zmluvných pokút, a iných nárokov veriteľa zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere) vo výške maximálne 30% z istiny poskytnutého

---

⁹ JABLONKA, B.: Zákon zmenkový a šekový. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwers, 2017, s. 105-108.

¹⁰ ORVISKÝ, M.: Zmenka v právnom poriadku Slovenskej republiky. In VOJČÍK, P. – FILIČKO, V. – KOROMHÁZ, P. (eds.): Košické dni súkromného práva I. Recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016, s. 205. Dostupné na internete: https://kdsp.sk/wp-content/uploads/2019/09/Zborn%C3%ADk_KDSP_final.pdf.

¹¹ § 4 ods. 7 a 8 zákona č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení účinnom do 31.12.2007.

spotrebiteľského úveru. Zmenku prijatú, resp. vyplnenú veriteľom v rozpore s vyššie uvedeným, veriteľ nesmel prijať, pričom zároveň bol povinný ju dlžníkovi na požiadanie kedykoľvek vydať. Podľa zákona o spotrebiteľských úveroch toto ustanovenie platilo aj v prípade zmeny majiteľa zmenky alebo postúpenia práv zo zmenky. Veriteľ zároveň zodpovedal za škodu, ktorú by porušením týchto ustanovení dlžníkovi (spotrebiteľovi) spôsobil.¹²

Prijatím zákona č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch bol zrušený vyššie uvedený zákon č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch. Zákonodarca v rámci nového zákona o spotrebiteľských úveroch ustanovil, že v súvislosti s poskytovaním spotrebiteľského úveru nemožno splniť dlh alebo zabezpečiť splnenie dlhu zmenkou alebo šekom, pričom veriteľ má zodpovedať dlžníkovi za škody vzniknutú porušením tohto ustanovenia.¹³

S účinnosťou od 01.05.2014 do dnešného dňa platí súčasná právna úprava obsiahnutá v zákone č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa¹⁴, pričom predmetná právna úprava výrazným spôsobom zasiahla do podstaty zmenkovej obligácie. V záujme spotrebiteľov, ako zmenkovo zaviazaných fyzických osôb v postavení slabšej zmluvnej strany, ktorí vyznačili na zmenke svoj podpis v súvislosti s uzatvorením spotrebiteľskej zmluvy, právna úprava v spotrebiteľských pomeroch poprela abstraktnú povahu zmenky. Zároveň pribudla do súčasnej právnej úpravy obligatórna povinnosť súdu ex offio prihliadať aj na eventuálne námietky, ktoré by mohol spotrebiteľ, ako slabšia strana uplatniť, ak jeho zaviazanosť vznikla v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou.¹⁵

Podľa § 5a ods. 1 písm. b) zákona č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa je neprípustné zabezpečenie uspokojenia pohľadávky alebo plnenie záväzku zo spotrebiteľskej zmluvy zmenkou alebo šekom. Z konkrétneho ustanovenia vyplýva, že je neprípustné zabezpečiť kauzálny záväzok vzniknutý zo spotrebiteľskej zmluvy zmenkou, inak povedané splniť záväzok zmenkou. To znamená, že v spotrebiteľských vzťahoch sa zakazuje používanie zaistovacej zmenky, ako aj platobnej zmenky pro soluto. Vystavenie zmenky alebo šeku

---

¹² § 4 ods. 6 a 7 zákona č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení účinnom od 01.01.2008 do 31.12.2010.

¹³ § 17 ods. 3 a 4 zákona č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení účinnom od 01.01.2011 do 30.04.2014.

¹⁴ Zákon č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov predstavuje verejnoprávnu ochranu spotrebiteľa, pričom predmetný zákon upravuje práva spotrebiteľov a povinnosti výrobcov, predávajúcich, dovozcov a dodávateľov, pôsobnosť orgánov verejnej správy v oblasti ochrany spotrebiteľa, postavenie právnických osôb založených alebo zriadených na ochranu spotrebiteľa.

¹⁵ CIRÁK, J. – GANDŽALOVÁ, D. – CIRÁK, M.: Základy zmenkového práva. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 4-6.

spotrebiteľom za účelom zabezpečenia uspokojenia pohľadávky alebo splnenia záväzku po účinnosti tohto predpisu teda odporuje výslovnému ustanoveniu zákona a bolo by teda neplatným právnym úkonom podľa § 39 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení. Limitácia abstraktnosti zmenky v spotrebiteľskom práve sa teda dotýka zmieniek vystavených platne pred účinnosťou tohto zákona.¹⁶

Napriek vyššie uvedeným skutočnostiam a s prihliadnutím na skutočnosť, že v minulosti právna úprava umožňovala použitie zmieniek v spotrebiteľských zmluvách, je nevyhnutné v prípade súdnych sporov potrebné aplikovať na prejednanie danej veci hmotnoprávnu úpravu platnú a účinnú v čase, kedy bola zmenka vystavená, inak by išlo o porušenie zákazu retroaktivity a princípu právnej istoty.¹⁷

Zákonodarca osobitným spôsobom zdôrazňuje ochranu spotrebiteľa v procesnom postavení žalovaného tým, že v súlade s § 17 ods. 2 Zákona zmenkového a šekového „v konaní, v ktorom sa uplatňuje alebo vymáha nárok zo zmenky sa z úradnej povinnosti prihliadne na skutočnosti odôvodňujúce námietky podľa odseku 1, ktoré by ten, kto je žalovaný zo zmenky mohol uplatniť, ak jeho zaviazanosť zo zmenky vznikla v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou“. Zákonodarca touto právnou úpravou presahuje rámec nevyhnutnej dôkaznej iniciatívy požadovanej od žalovaného, t.j. osoby zviazanej zo zmenky, naopak, v prípade zmenky vystavenej v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou obligatórne ukladá súdu prihliadať na žalovaným nevznesené kauzálne námietky vyplývajúce zo zmenkového vzťahu, a tým prelamuje štandardné zásady zmenkového procesu, a to zásady nevyhnutnej dôkaznej iniciatívy žalovaného a koncentrácie konania.¹⁸

Výrazné posilnenie procesného postavenia spotrebiteľa v rámci zmenkových sporov je založené aj v rámci procesných predpisov, a to tak v rámci dnes už v súčasnosti neúčinného zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky súdny poriadok“), ako aj naň nadväzujúceho zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný

¹⁶ UŠIAKOVÁ, L. – KUBINEC, M.: Zákoné limitácie princípu abstraktnosti zmenky. In NEVOLNÁ, Z. – HLOBÍKOVÁ, D. (eds.): Porušenie zmluvných povinností v súkromnom práve a jeho následky. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018, s. 185 – 186. Dostupné na internete: <https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000157.pdf>.

¹⁷ ORVISKÝ, M.: Zmenka v právnom poriadku Slovenskej republiky. In VOJČÍK, P. – FILIČKO, V. – KOROMHÁZ, P. (eds.): Košické dni súkromného práva I. Recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016, s. 206. Dostupné na internete: https://kdsp.sk/wp-content/uploads/2019/09/Zborn%C3%ADk_KDSP_final.pdf.

¹⁸ UŠIAKOVÁ, L. – KUBINEC, M.: Zákoné limitácie princípu abstraktnosti zmenky. In NEVOLNÁ, Z. – HLOBÍKOVÁ, D. (eds.): Porušenie zmluvných povinností v súkromnom práve a jeho následky. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018, s. 186. Dostupné na internete: <https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000157.pdf>.

sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Civilný sporový poriadok). Už Občiansky súdny poriadok zásadným spôsobom prekonal s účinnosťou od 23.12.2015 abstraktnosť spotrebiteľskej zmenky tým, že požadoval v prípade uplatnenia nároku zo zmenky voči žalovanému, ktorý je fyzickou osobou (bez ohľadu na to, či je alebo nie je spotrebiteľom), opísať aj rozhodujúce skutočnosti týkajúce sa vlastného vzťahu medzi žalobcom a žalovaným, vrátane skutočností, ktoré sa týkajú vlastného vzťahu jeho právnych predchodcov (vyplývajúcich z na zmenke vyplnených indosamentov) so žalovaným.

Ak bola zmenka vystavená na zabezpečenie záväzkov vyplývajúcich pre žalovaného z písomnej zmluvy, je obligatónnym dôkazným prostriedkom nevyhnutným na unesenie dôkazného bremena žalobcu predloženie tejto písomnej zmluvy. Predmetná právna úprava je fakticky rozšírená na všetky fyzické osoby, ktoré sú zo zmenky zaviazané a sú žalovanými zo zmenky, pričom je konštruovaná vyvrátená právna domnienka, že nárok zo zmenky alebo šeku proti žalovanému, ktorý je fyzickou osobou, vznikol v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou, pričom sa pripúšťa dôkaz opaku. Uvedené ustanovenia boli s účinnosťou od 23.12.2015 zavedené retroaktívne, na všetky zmenkové konania začaté pred účinnosťou predmetnej zákonnej novely.

Súčasný základný procesnoprávny predpis Civilný sporový poriadok zaraďuje spotrebiteľské spory medzi spory s ochranou slabšej strany podľa § 290 a nasl. Civilného sporového poriadku, pričom osobitnú úpravu spotrebiteľského zmenkového konania neobsahuje, a teda táto právna úprava nadväzuje na vyššie uvádzané hmotnoprávne normy. Vo všeobecnosti však zvyrazňuje okrem iného to, že v každom spotrebiteľskom spore, môže súd vykonať, obstarat' a zabezpečiť aj tie dôkazy, ktoré spotrebiteľ v konaní nenavrhol (§ 295 Civilného sporového poriadku). Uplatnenie zásad sudcovskej a zákonnej koncentrácie konania je pritom vylúčené (§ 296 Civilného sporového poriadku).

V kontexte vyššie uvedeného je potrebné poukázať aj na novelu zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Exekučný poriadok“). Jednou z podstatných zmien v dôsledku novely prostredníctvom zákona č. 438/2015 Z.z. je povinnosť oprávneného z exekúcie v návrhu na vykonanie exekúcie na podklade rozhodnutia, ktorým bol priznaný nárok zo zmenky opísať aj rozhodujúce skutočnosti týkajúce sa jeho vzťahu s povinným a toto doložiť aj príslušnými

dôkazmi.¹⁹ Ďalšími novelizovanými ustanoveniami Exekučného poriadku však boli podstatným spôsobom zasiahnuté aj už prebiehajúce exekúcie. V exekučných konaniach, ktoré sa začali pred účinnosťou tohto zákona a v ktorých sa odo dňa účinnosti tohto zákona vyžadujú pri podaní návrhu na vykonanie exekúcie náležitosti podľa § 39 ods. 4 je oprávnený povinný doplniť návrh na vykonanie exekúcie podľa § 39 ods. 4 do 30 dní odo dňa účinnosti zákona.²⁰ Zároveň došlo k odkladu všetkých takýchto exekúcií *ex lege*²¹, pričom exekučnému súdu bola uložená povinnosť preskúmať takéto exekúcie a rozhodnúť o pokračovaní v exekúcií alebo o zastavení exekučného konania²². S prihliadnutím na aktuálnu aplikačnú prax exekučného súdu aj s odstupom 5 rokov nerozhodli o všetkých návrhoch oprávnených na pokračovanie exekúcie, resp. o naplnení dôvodov na zastavenie exekúcie, čím dochádza k porušovaniu práva na prerokovanie vecí v primeraných lehotách a zároveň dochádza k porušovaniu právnej istoty účastníkov exekučných konaní.

Záver

Využitie zmenky ako zabezpečovacieho inštitútu v spotrebiteľských zmluvách prešlo v rámci nášho právneho poriadku postupným vývojom, pričom dochádzalo k postupnej právnej regulácii zákonodarcom.

V súčasnosti platí právna úprava obsiahnutá v zákone č. 250/2007 Z.z. o ochrane spotrebiteľa, pričom predmetná právna úprava výrazným spôsobom zasiahla do podstaty zmenkovej obligácie. V záujme spotrebiteľov, ako zmenkovo zaviazaných fyzických osôb v postavení slabšej zmluvnej strany, ktorí vyznačili na zmenke svoj podpis v súvislosti s uzatvorením spotrebiteľskej zmluvy, právna úprava v spotrebiteľských pomeroch poprela abstraktnú povahu zmenky. Zároveň pribudla do súčasnej právnej úpravy obligatórna

---

¹⁹ § 39 ods. 4 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov.

²⁰ § 243f ods. 1 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov.

²¹ § 243f ods. 3 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov.

²² Podľa § 243f ods. 6 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov „*Ak oprávnený návrh na vykonanie exekúcie doplní v lehote podľa odseku 1, súd preskúma, či je daný dôvod na zastavenie exekúcie podľa § 57 ods. 1 písm. m), a ak exekúciu nezastaví, rozhodne o pokračovaní exekúcie.*“

povinnosť súdu ex offio prihliadať aj na eventuálne námietky, ktoré by mohol spotrebiteľ, ako slabšia strana uplatniť, ak jeho zaviazanosť vznikla v súvislosti so spotrebiteľskou zmluvou.²³

Napriek vyššie uvedeným skutočnostiam a s prihliadnutím na skutočnosť, že v minulosti právna úprava umožňovala použitie zmeniek v spotrebiteľských zmluvách, je nevyhnutné v prípade súdnych sporov potrebné aplikovať na prejednanie danej veci hmotnoprávnu úpravu platnú a účinnú v čase, kedy bola zmenka vystavená, inak by išlo o porušenie zákazu retroaktivity a princípu právnej istoty.²⁴

Vyššie uvádzané zákonné normy majú v konečnom dôsledku za následok nielen limitáciu zásady abstraktnosti zmenky, ale v princípe jej úplné vylúčenie pre oblasť spotrebiteľských vzťahov, ktorá nadväzuje na vylúčenie aplikovateľnosti zmenky v spotrebiteľských vzťahoch do budúca.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CIRÁK, J. – GANDŽALOVÁ, D. – CIRÁK, M.: Základy zmenkového práva. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 152 s. ISBN 978-80-8960-371-8.

CIRÁK, J. – ŠMERINGAI, P.: Zmenky v praxi a podnikaní. Bratislava: Consulta 1999, 164 s. ISBN 80-85692-02-3.

JABLONKA, B.: Zákon zmenkový a šekový. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwers, 2017, ISBN 978-80-8168-721-1.

ORVISKÝ, M.: Zmenka v právnom poriadku Slovenskej republiky. In VOJČÍK, P. – FILIČKO, V. – KOROMHÁZ, P. (eds.): Košické dni súkromného práva I. Recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016, s. 201-213. ISBN 978-80-8152-400-4. Dostupné na internete: https://kdsp.sk/wp-content/uploads/2019/09/Zborn%C3%ADk_KDSP_final.pdf.

UŠIAKOVÁ, L. – KUBINEC, M.: Záonné limitácie princípu abstraktnosti zmenky. In NEVOLNÁ, Z. – HLOBÍKOVÁ, D. (eds.): Porušenie zmluvných povinností v súkromnom

---

²³ CIRÁK, J. – GANDŽALOVÁ, D. – CIRÁK, M.: Základy zmenkového práva. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 4-6.

²⁴ ORVISKÝ, M.: Zmenka v právnom poriadku Slovenskej republiky. In VOJČÍK, P. – FILIČKO, V. – KOROMHÁZ, P. (eds.): Košické dni súkromného práva I. Recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2016, s. 206. Dostupné na internete: https://kdsp.sk/wp-content/uploads/2019/09/Zborn%C3%ADk_KDSP_final.pdf.

práve a jeho následky. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2018, s. 179-189. ISBN 978-80-568-0104-8. Dostupné na internete:

<https://www.truni.sk/sites/default/files/uk/f000157.pdf>.

ZÁHORCOVÁ, S. – STRÁNSKA, K.: Zmenka v obchodnom styku z pohľadu bankovej a súdnej praxe. Slovenská obchodná a priemyselná komora, Bratislava 2001, 84 s., ISBN 80-85588-91-9

Zákon č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Barbora Hajduková – Jakub Dzimko).

**POSÚDENIE VPLYVU NA OCHRANU OSOBNÝCH ÚDAJOV
DATA PROTECTION IMPACT ASSESSMENT**

Mária Kevická¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.102-117>

Abstrakt

Posúdenie vplyvu na ochranu údajov je proces určený na opis spracúvania, posúdenie jeho nutnosti a primeranosti, ako aj na to, aby pomohol riadiť riziká pre práva a slobody fyzických osôb vyplývajúce zo spracúvania osobných údajov tým, že sa tieto riziká posúdia a určia sa opatrenia na vysporiadanie sa s nimi. Je to proces budovania a preukazovania zhody.²

Kľúčové slová

osobný údaj, osobitná kategória osobných údajov, ochrana osobných údajov, posúdenie vplyvu na ochranu údajov, princíp zodpovednosti, analýza právnych rizík pre práva a slobody fyzických osôb, spracovateľská operácia, automatizované spracúvanie, veľký rozsah osobných údajov, systematické monitorovanie dotknutých osôb, súlad

Abstract

A data protection impact assessment is a process designed to describe the processing, assess its necessity and adequacy, as well as to help manage the risks to the rights and freedoms of individuals arising from the processing of personal data by assessing those risks and identifying measures to deal with them. It is a process of building and demonstrating compliance.

Keywords

personal data, special categories of personal data, personal data protection, data protection impact assessment, principle of responsibility, analysis of legal risks to the rights and freedoms of natural persons, processing operation, automated processing, large amount of personal data, systematic monitoring of data subject, compliance

---

¹ JUDr. Mária Kevická, PhD., riaditeľka neziskovej organizácie, komunálna právnička, konzultantka v oblasti ochrany osobných údajov

² WP 29: Usmernenia týkajúce sa posúdenia vplyvu na ochranu údajov a stanovenie toho, či na účely nariadenia 2016/679 spracúvanie „pravdepodobne povedie k vysokému riziku“. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236> .

Úvod

Posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov je jednou z povinností, ktoré ukladá Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov³ prevádzkovateľom pri spracúvaní osobných údajov. Predstavuje inštitút, ktorý nahrádza notifikačnú povinnosť ustanovenú v Slovenskej republike zákonom č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Posúdenie vplyvu na ochranu údajov je veľmi dôležitý proces, počas ktorého prevádzkovateľ posudzuje riziká pre práva a slobody fyzických osôb, ktoré potenciálne vznikajú pri spracúvaní ich osobných údajov a následne sa snaží s predmetnými rizikami vysporiadať. Vypracovanie posúdenia vplyvu pomáha prevádzkovateľovi preukázať princíp zodpovednosti vo vzťahu k spracúvaniu osobných údajov a súlad s nariadením. Prípadná absencia posúdenia vplyvu môže mať za následok uloženie pokuty zo strany dozorného orgánu vo výške do 10 mil. EUR alebo do 2% celosvetového obratu.

Právo na ochranu osobných údajov

V rámci právnej teórie existujú tri názorové prúdy, ktoré vymedzujú postavenie práva na ochranu osobných údajov v rámci hierarchie ľudských práv. Prvý názorový prúd považuje právo na ochranu osobných údajov za samostatné právo, ktoré chráni viacero objektov vrátane súkromia. Druhý názorový prúd považuje právo na ochranu súkromia za derivát práva na súkromie. Tretí názorový prúd uvádza, že právo na ochranu osobných údajov dopĺňa právo na súkromie. Máme za to, že právo na ochranu osobných údajov je právo samostatné, a to najmä z dôvodu, že porušením práva na ochranu osobných údajov nemusí bezprostredne dôjsť k porušeniu práva na súkromie.

Vymedzenie práva na ochranu osobných údajov nachádzame v nasledovných právnych aktoch: Všeobecná deklarácia ľudských práv (1948), Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950), Charta základných práv Európskej únie, Ústava Slovenskej republiky. Špecifická práva úprava práva na ochranu osobných údajov je zmienená v rámci:

---

³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) – ďalej len „Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov“ alebo „GDPR“ alebo „nariadenie“

- (i) medzinárodného práva: v Dohovore Rady Európy č. 108 o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracúvaní osobných údajov (Modernizovaný dohovor 108),
- (ii) práva Európskej únie: v rámci Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov, v Smernici o súkromí a elektronických komunikáciách (Smernica ePrivacy) a v Smernici o spracúvaní osobných údajov inštitúciami EÚ,
- (iii) slovenského právneho poriadku: v zákone č. 18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a v zákone č. 351/2011 Z.z. o elektronických komunikáciách.⁴

Posúdenie vplyvu – definícia

Posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov je komplex činností, ktoré sú súhrnom právnej analýzy, odôvodnení potreby spracúvania osobných údajov prostredníctvom spracovateľskej operácie vrátane analýzy dopadov na práva a slobody fyzických osôb založenej na rizikách a aplikácii bezpečnostných opatrení, ktoré môžu prispieť k zmierneniu rizika.⁵

Posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov, tiež známe ako „*Data protection impact assessment*“ (skratka „*DPIA*“) predstavuje nový právny inštitút, ktorý nahrádza notifikačnú povinnosť (viď Recitál 89 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov⁶). Na území Slovenskej republiky sa však nejedná o úplnú novinku, v súlade s predchádzajúcou právnou úpravou bolo posúdenie vplyvu realizované Úradom na ochranu osobných údajov pri

---

⁴ MESARČÍK, M.: Ochrana osobných údajov. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. r. o., 2020, str. 9 – str. 12

⁵ VALENTOVÁ, T. – BIRNSTEIN, M. – GOLLAIS, J.: GDPR / Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Zákon o ochrane osobných údajov. Praktický komentár. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 224 s. ISBN 978-80-8168-852-2

⁶ Recitál 89 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov: „*V smernici 95/46/ES bola stanovená všeobecná povinnosť oznamovať spracúvanie osobných údajov dozorným orgánom. Uvedená povinnosť spôsobuje administratívnu a finančnú záťaž, a pritom neprispela vždy k zlepšeniu ochrany osobných údajov. Takéto nerozlišujúce všeobecné oznamovacie povinnosti by sa preto mali zrušiť a mali by sa nahradiť efektívnymi postupmi a mechanizmami zameranými namiesto toho na tie typy spracovateľských operácií, ktoré pravdepodobne povedú k vysokému riziku pre práva a slobody fyzických osôb z dôvodu ich povahy, rozsahu, kontextu a účelu. Takýmito typmi spracovateľských operácií môžu byť najmä tie, ktoré používajú nové technológie, alebo tie, ktoré sú nového druhu a v súvislosti s ktorými prevádzkovateľ ešte nevykonal posúdenie vplyvu na ochranu údajov, alebo ak sa stanú nevyhnutnými vzhľadom na čas, ktorý uplynul od prvotného spracúvania.*“

posudzovaní miery nebezpečenstva porušenia práv a slobôd pri osobitnej registrácii v zmysle z. č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.⁷

V zmysle Článku 35 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov, ak typ spracúvania, najmä s využitím nových technológií a s ohľadom na povahu, rozsah, kontext a účely spracúvania pravdepodobne povedie k vysokému riziku pre práva a slobody fyzických osôb, prevádzkovateľ pred spracúvaním vykoná posúdenie vplyvu plánovaných spracovateľských operácií na ochranu osobných údajov. Posúdenie vplyvu môže pokrývať jednu spracovateľskú operáciu alebo skupinu podobných operácií s podobnými rizikami. Text Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov je abstraktný a obsahuje neurčité právne pojmy, ktoré upresňuje Európsky výbor pre ochranu osobných údajov (v angl. jazyku skratka EDPB). EDPB (nahrádza pracovnú skupinu zriadenú podľa článku 29 smernice 95/46/ES, skratka WP29) je nezávislý orgán EÚ s právnou subjektivitou, ktorý prispieva k zjednoteniu uplatňovania pravidiel ochrany údajov v rámci EÚ, poskytuje všeobecné usmernenia, poradenstvo a podporuje vzájomnú spoluprácu dozorných úradov.

Posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov je proces zahŕňajúci najmä:

- (i) systematické analyzovanie, identifikovanie a minimalizovanie možného rizika s ohľadom na práva dotknutých osôb (t.j. vypracovanie analýzy rizík),
- (ii) odôvodnenie nevyhnutnosti daného druhu spracúvania osobných údajov s ohľadom na riziká v súvislosti s právami dotknutých osôb,
- (iii) prijatie opatrení, záruk a mechanizmov na zmiernenie daného rizika⁸.

Posúdenie vplyvu je dôležitá súčasť preukázania súladu v zmysle Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov. Dôležitosť posúdenia vplyvu je možné odvodiť z Recitálu 84 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov.⁹ Posúdenie vplyvu tvorí

---

⁷ VALENTOVÁ, T. – BIRNSTEIN, M. – GOLAIS, J.: GDPR / Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Zákon o ochrane osobných údajov. Praktický komentár. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 224 s. ISBN 978-80-8168-852-2

⁸ pozri napr. HUDECOVÁ, I. a kol.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. 2. zväzok, 2. aktualizované vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, s.r.o., 2020, str. 79

⁹ Recitál 84 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov: „S cieľom posilniť súlad s týmto nariadením, ak je pravdepodobné, že spracovateľské operácie povedú k vysokému riziku pre práva a slobody fyzických osôb, prevádzkovateľ by mal byť zodpovedný za vykonanie posúdenia vplyvu na ochranu údajov s cieľom zhodnotiť najmä pôvod, povahu, osobitosť a závažnosť tohto rizika. Výsledok posúdenia by sa mal zohľadniť pri stanovení primeraných opatrení, ktoré sa majú prijať s cieľom preukázať, že spracúvanie osobných údajov je v súlade s týmto nariadením. Ak sa na základe posúdenia vplyvu na ochranu údajov ukáže, že spracovateľské operácie zahŕňajú vysoké riziko, ktoré prevádzkovateľ nemôže zmierniť primeranými opatreniami, pokiaľ ide o najnovšie technológie a náklady na vykonanie opatrení, mala by sa pred spracúvaním uskutočniť konzultácia s dozorným orgánom.“

základnú súčasť preukazovania súladu s nariadením a preukazuje zavedenie princípu zodpovednosti prevádzkovateľa. Jedná sa o legislatívnu povinnosť pre určité špecifické typy spracúvania osobných údajov, pri ktorých je pravdepodobné, že budú mať za následok vysoké riziko pre práva a slobody jednotlivcov. Nevykonanie posúdenia vplyvu v prípade, že spracúvanie tejto povinnosti podlieha, je sankcionované až do výšky 10 mil. EUR / 2% celosvetového obratu.

Výsledkom posúdenia vplyvu je prijatie primeraných technických a organizačných opatrení na minimalizáciu rizika pre práva dotknutých osôb. Uvedený výstup je v súlade so znením Článku 25 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov, na základe ktorého je prevádzkovateľ povinný, v čase určenia prostriedkov spracúvania, aj v čase samotného spracúvania, prijať primerané technické a organizačné opatrenia a začleniť do spracúvania nevyhnutné záruky s cieľom splniť požiadavky nariadenia a chrániť práva dotknutých osôb. Prevádzkovateľ je povinný vykonať primerané technické a organizačné opatrenia, aby zabezpečil, že štandardne sa spracúvajú len osobné údaje, ktoré sú nevyhnutné pre každý konkrétny účel spracúvania s ohľadom na množstvo získaných osobných údajov, rozsah ich spracúvania, dobu ich uchovávaní a ich dostupnosť.

Posúdenie vplyvu by malo byť vypracované s ohľadom na existujúce zásady Všeobecného nariadenia na ochranu osobných údajov, t.j. „*privacy by design*“ a „*privacy by default*“¹⁰:

(i) zásada „*privacy by design*“ - akékoľvek operácie zahŕňajúce spracúvanie osobných údajov, ktoré prevádzkovateľ podnikne, musia zohľadňovať dodržiavanie podmienok ochrany osobných údajov a súkromia, prevádzkovateľ by mal daný postup dodržiavať okrem iného pri zavádzaní nových interných projektov, nových procesov, pri vývoji produktov, vývoji

---

¹⁰ Recitál 78 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov: „*Ochrana práv a slobôd fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov si vyžaduje, aby sa prijali primerané technické a organizačné opatrenia s cieľom zabezpečiť splnenie požiadaviek tohto nariadenia. Na to, aby mohol prevádzkovateľ preukázať súlad s týmto nariadením, by mal prijať interné pravidlá a prijať opatrenia, ktoré budú predovšetkým spĺňať zásady špecificky navrhutej ochrany údajov a štandardnej ochrany údajov. Takéto opatrenia by mohli okrem iného pozostávať z minimalizácie spracúvania osobných údajov, čo najskoršej pseudonymizácie osobných údajov, transparentnosti v súvislosti s funkciami a spracúvaním osobných údajov, umožnenia dotknutým osobám monitorovať spracúvanie údajov, umožnenia prevádzkovateľovi vypracovať a zlepšiť bezpečnostné prvky. Pri vypracovaní, navrhovaní, výbere a používaní aplikácií, služieb a produktov, ktoré sú založené na spracúvaní osobných údajov alebo spracúvajú osobné údaje, aby splnili svoju úlohu, by sa výrobcovia týchto produktov, služieb a aplikácií mali vyzvať, aby pri vypracovaní a navrhovaní takýchto produktov, služieb a aplikácií zohľadnili právo na ochranu údajov, pričom náležite zohľadnia najnovšie poznatky, aby sa zabezpečilo, že prevádzkovatelia a sprostredkovatelia môžu plniť svoje povinnosti týkajúce sa ochrany údajov. Zásady špecificky navrhutej ochrany údajov a štandardnej ochrany údajov by sa mali zohľadniť aj v súvislosti s verejným obstarávaním.*“

softvéru, vývoji IT systémov a pod.), ochrana súkromia má byť súčasťou systémov a operácií počas celého životného cyklu systému alebo procesu,

(ii) zásada „*privacy by default*“ - systémy by mali obsahovať najprísnejšie nastavenia ochrany osobných údajov bez manuálneho zadávania koncovým používateľom, osobné údaje poskytnuté používateľom s cieľom umožniť optimálne použitie produktu by sa mali uchovávať iba po dobu nevyhnutnú na poskytnutie produktu alebo služby, nemalo by dôjsť k spracovaniu viac informácií, ako je potrebné na poskytnutie služby.

Posúdenie vplyvu napomáha skorému identifikovaniu problémov a ich možnej náprave, a tak dochádza nielen k ochrane osobných údajov fyzických osôb, ale aj k ochrane podnikania. V neposlednom rade je potrebné poukázať na skutočnosť, že posúdenie vplyvu nie je jednorazová záležitosť, ale živý proces, ktorý pomáha priebežne spravovať a kontrolovať riziká spracovania a zavedené opatrenia.

Riziko – definícia

Riziko je scenár, ktorý opisuje udalosť a možné následky udalosti odhadovane v kategóriách závažnosť a pravdepodobnosť.¹¹ V zmysle Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov je vykonanie posúdenia vplyvu podmienené pravdepodobnou existenciou vysokého rizika pre práva a slobody fyzických osôb. Definícia rizika, resp. vysokého rizika pre práva a slobody fyzických osôb, je nejednoznačná. Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov chápe pojem „riziko“ ako funkciu určitej pravdepodobnosti a závažnosti rizika pre práva a slobody fyzických osôb ovplyvnená najmä povahou, rozsahom, kontextom a účelmi spracúvania¹². V zmysle Recitálu 75¹³ Všeobecného nariadenia o ochrane osobných

¹¹ viac: HUDECOVÁ, I. a kol.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2018, str. 341

¹² Recitál 76 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov: „*Pravdepodobnosť a závažnosť rizika pre práva a slobody dotknutých osôb by sa mala stanoviť v závislosti od povahy, rozsahu, kontextu a účelov spracúvania. Riziko by sa malo posudzovať na základe objektívneho posúdenia, ktorým sa určí, či spracovateľské operácie obsahujú riziko alebo vysoké riziko.*“

¹³ Recitál 75 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov: „*Riziko pre práva a slobody fyzických osôb s rôznym stupňom pravdepodobnosti a závažnosti môžu vyplývať zo spracúvania osobných údajov, ktoré by mohlo viesť k ujme na zdraví, majetkovej alebo nemajetkovej ujme, a to najmä ak spracúvanie môže viesť k diskriminácii, krádeži totožnosti alebo podvodu, finančnej strate, poškodeniu dobrého mena, strate dôvernosti osobných údajov chránených profesijným tajomstvom, neoprávnenej reverznej pseudonymizácii alebo akémukoľvek inému závažnému hospodárskemu alebo sociálnemu znevýhodneniu; ak by dotknuté osoby mohli*

údajov riziko pre práva a slobody fyzických osôb s rôznym stupňom pravdepodobnosti a závažnosti môže vyplývať zo spracúvania osobných údajov, ktoré by mohlo viesť k potenciálnej škode (k ujme na zdraví, majetkovej alebo nemajetkovej ujme).

Vysoké riziko na práva a slobody fyzických osôb môže byť prítomné najmä ak spracovanie môže viesť k: diskriminácii, krádeži identity alebo podvodu, finančnej strate, poškodeniu dobrého mena, negatívne vplyvu na spoločnosť, strate dôvernosti osobných údajov chránených profesijným tajomstvom, neoprávnenej reverznej pseudonymizácii, akejkoľvek inej významnej hospodárskej alebo sociálnej nevýhode (znevýhodneniu).

Spracovateľské operácie vedúce k vysokému riziku¹⁴

Článok 35 ods. 1 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov možno považovať za tzv. Všeobecnú klauzulu¹⁵, podľa ktorej využitie nových technológií s ohľadom na povahu, rozsah, kontext a účely spracúvania pravdepodobne povedie k vysokému riziku pre práva a slobody fyzických osôb.

Príklad: Nová aplikácia zameraná na poskytovanie rád v oblasti životného štýlu, ktorá pomocou náramku sleduje výkony a životné funkcie používateľa, jeho polohu a pod. Následne údaje vyhodnocuje a dáva užívateľovi odporúčania.

Článok 35 ods. 3 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov definuje špecifické podmienky spracúvania podliehajúce posúdeniu vplyvu¹⁶ ako:

- a) systematické a rozsiahle¹⁷ hodnotenie osobných aspektov týkajúcich sa fyzických osôb, ktoré je založené na automatizovanom spracúvaní vrátane profilovania a z ktorého

---

byť pozbavené svojich práv a slobôd alebo im bolo bránené v kontrole nad svojimi osobnými údajmi; ak sa spracúvajú osobné údaje odhaľujúce rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženstvo alebo filozofické názory a členstvo v odborových organizáciách, a ak sa spracúvajú genetické údaje, údaje týkajúce sa zdravia či údaje týkajúce sa sexuálneho života alebo uznania viny zo spáchania trestného činu a priestupku či súvisiacich bezpečnostných opatrení; ak sa posudzujú osobné aspekty, najmä ak sa analyzujú alebo predvídajú aspekty týkajúce sa výkonnosti v práci, majetkových pomerov, zdravia, osobných preferencií alebo záujmov, spoľahlivosti alebo správania, polohy alebo pohybu, s cieľom vytvoriť alebo používať osobné profily; ak sa spracúvajú osobné údaje zraniteľných fyzických osôb, najmä detí; alebo ak spracúvanie zahŕňa veľké množstvo osobných údajov a má dôsledky na veľký počet dotknutých osôb.“

¹⁴ VALENTOVÁ, T.: GDPR / Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Zákon o ochrane osobných údajov. Praktický komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., 2018, str. 224

¹⁵ MESARČÍK, M.: Ochrana osobných údajov. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. r. o., 2020, str. 126

¹⁶ NULÍČEK, M. a kol.: GDPR / Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Praktický komentář. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017, str. 316

¹⁷ tamtiež, str. 317

vychádzajú rozhodnutia s právnymi účinkami týkajúcimi sa fyzickej osoby alebo s podobne závažným vplyvom na ňu,

Príklad: Fyzická osoba požiada o úver, systém banky preskúma žiadateľa a rozhodne o neposkytnutí úver, bez ďalšieho overenia výsledku zamestnancom banky.

- b) spracúvanie vo veľkom rozsahu osobitných kategórií údajov alebo osobných údajov týkajúcich sa uznania viny za trestné činy a priestupky,

Príklad: Centrum probácie a mediácie, ktoré spracúva osobné údaje svojich klientov, ktorí boli odsúdení, resp. voči nim prebieha trestné konanie.

- c) systematické monitorovanie verejne prístupných miest vo veľkom rozsahu.

Príklad: Monitorovanie parkoviska námestia pred nákupným centrom.

Negatívne vymedzenie spracovateľských operácií vedúcich k vysokému riziku je uvedené v Recitáli 91 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov, podľa ktorého spracúvanie osobných údajov by sa nemalo považovať za spracúvanie veľkého rozsahu, ak sa týka osobných údajov pacientov alebo klientov jednotlivým lekárom, iným zdravotníckym pracovníkom alebo právnikom. V takýchto prípadoch by posúdenie vplyvu na ochranu údajov nemalo byť povinné

Pracovná skupina pre ochranu údajov zriadená podľa článku 29 (WP 29, v súčasnosti nahradená EDPB) zverejnila usmernenia týkajúce sa posúdenia vplyvu na ochranu údajov a stanovenie toho, či na účely nariadenia spracúvanie „pravdepodobne povedie k vysokému riziku“. Stanovisko EDPB (resp. pracovnej skupiny WP 29)¹⁸ zdefinovalo kritériá, ktoré je potrebné vziať do úvahy pre posúdenie spracovateľských operácií a vznik povinnosti vypracovať posúdenie vplyvu:

- a) hodnotenie alebo pridelovanie bodov vrátane profilovania a predpovedania (*napr. majetkových pomerov, správania, konania, hodnotenie zvykov, preferencií, záujmov*),
- b) automatizované rozhodovanie s právnym alebo podobne záväzným účinkom (*napr. systémy v bank, úverových a lízingových spoločnosti*),
- c) systematické monitorovanie, vrátane monitorovania verejne prístupných priestorov (*napr. monitorovanie kamerou detský ihrisk, námestí, termo-kamera v nákupných centrách, nemocniciach*),

---

¹⁸ viac na:

https://dataprotection.gov.sk/uouu/sites/default/files/usmernenia_tykajuca_sa_posudenia_vplyvu_na_ochranu_uda_jov_a_stanovenie_toho_ci_spracuvanie_pravdepodobne_povedie_k_vysokemu_riziku.pdf.

- d) spracovanie citlivých údajov alebo údajov veľmi osobnej povahy (*napr. rôzne aplikácie týkajúce sa zdravia, zápiskov osobnej povahy*),
- e) údaje spracúvané vo veľkom rozsahu (*vzhľadom na okolnosti, región, počet dotknutých osôb a pod.*),
- f) spájanie alebo kombinovanie súborov údajov – priradovanie alebo zlučovanie dátových súborov (*napr. získavanie údajov z registrácie a ich spojenie s údajmi, ktoré získala stránka o používateľovi pri prezeraní, resp. spojenie s údajmi, ktoré získala stránka z predchádzajúceho prehliadania – jedná sa zároveň aj o profilovanie používateľa web stránky*),
- g) údaje týkajúce sa zraniteľných dotknutých osôb (*napr. údaje týkajúce sa zamestnancov, starších osôb, detí, postihnutých osôb, týraných žien*),
- h) inovačné využitie alebo uplatňovanie nových technologických alebo organizačných riešení (*napr. vývoj nových aplikácií, zariadení, zdokonaľovanie existujúcich zariadení - mobilných telefónov, hodín, go pro*),
- i) samotné spracúvanie bráni dotknutým osobám uplatniť svoje právo alebo využiť službu alebo zmluvu (*napr. odmietnutie reklamných cookies má za následok nesprístupnenie web stránky a jej obsahu*).

Splnenie aspoň 2 kritérií má za následok aktiváciu všeobecnej klauzuly posúdenia vplyvu, t.j. vyvodzuje nevyhnutnosť vypracovať posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov pre dané spracovateľské operácie.

Recitál 91 Všeobecného nariadenia o ochrane osobných údajov pozitívne vymedzuje povinnosť posúdenia vplyvu na ochranu osobných údajov pri nasledujúcich spracovateľských operáciách:

- a) spracovateľské operácie veľkého rozsahu, ktorých cieľom je spracúvať značný objem osobných údajov na regionálnej, vnútroštátnej alebo nadnárodnej úrovni, ktoré by mohli ovplyvniť veľký počet dotknutých osôb a ktoré pravdepodobne povedú k vysokému riziku, napríklad z hľadiska ich citlivosti, ak sa v súlade s dosiahnutým stavom technologických znalostí vo veľkom rozsahu využíva nová technológia,
- b) spracovateľské operácie predstavujúce vysoké riziko pre práva a slobody dotknutých osôb, najmä ak je pre dotknuté osoby náročnejšie uplatniť svoje vlastné práva,

- c) spracovateľské operácie realizované s cieľom prijať rozhodnutie, ktoré sa týka konkrétnych fyzických osôb a ktoré sa prijíma po akomkoľvek systematickom a rozsiahlom zhodnotení osobných aspektov súvisiacich s fyzickými osobami na základe profilovania týchto údajov alebo v nadväznosti na spracúvanie osobitných kategórií osobných údajov, biometrických údajov alebo údajov o uznaní viny za trestné činy a priestupky či súvisiacich bezpečnostných opatreniach,
- d) keď prebieha monitorovanie verejne prístupných miest vo veľkom rozsahu, najmä ak sa používajú optické elektronické zariadenia,
- e) kedy spracúvanie pravdepodobne povedie k vysokému riziku pre práva a slobody dotknutých osôb, najmä preto, lebo tieto operácie bránia dotknutým osobám uplatniť svoje právo alebo využiť službu alebo zmluvu, alebo preto, že sa systematicky vykonávajú vo veľkom rozsahu.

Zoznam spracovateľských operácií vo vybraných krajinách

Dozorný orgán štátu má povinnosť vypracovať zoznam spracovateľských operácií, ktoré budú podliehať povinnosti vypracovania posúdenia vplyvu. Následne bude tento zoznam predložený zo strany dozorného orgánu príslušného štátu na schválenie EDPB. V európskych krajinách nachádzame kvalitatívne a kvantitatívne rozdiely v zoznamoch spracovateľských operácií, ktoré podliehajú požiadavke vypracovania vplyvu. Väčšina dozorných orgánov členských štátov EÚ vydala tzv. *Blacklist* – zoznam spracovateľských operácií, ktoré vždy podliehajú posúdeniu vplyvu na ochranu osobných údajov. Tzv. *Whitelist* – zoznam spracovateľských operácií, ktoré nepodliehajú posúdeniu vplyvu na ochranu osobných údajov, zverejnil dozorný orgán Rakúska. Kombináciu *Blacklist-u* a *Whitelist-u*, za účelom zníženia administratívnej záťaže, zverejnili dozorné orgány Belgicka, Českej republiky.

Slovenská republika, resp. dozorný orgán - Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, vydal zoznam spracovateľských operácií, ktoré vždy podliehajú

posúdeniu vplyvu, tzv. *Blacklist*¹⁹. Posúdenie vplyvu je nevyhnutné vypracovať, ak sa jedná o:

- a) spracúvanie biometrických údajov fyzických osôb na účely individuálnej identifikácie fyzickej osoby v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- b) spracúvanie genetických údajov fyzických osôb v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- c) spracúvanie lokalizačných údajov v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- d) spracovateľské operácie vykonávané podľa čl. 14 Všeobecného nariadenia o ochrane údajov. Ak informácie, ktoré by mali byť poskytnuté dotknutej osobe sú predmetom výnimky podľa čl. 14 ods. 5 písm. b), c) a d) Všeobecného nariadenia o ochrane údajov, posúdenie vplyvu je vyžadované iba v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- e) hodnotenie alebo pridelovanie bodov, ak účelom spracovateľskej operácie je posúdenie určitých charakteristík dotknutej osoby, pričom jeho výsledok má vplyv na kvalitu služby alebo možnosť jej poskytnutia dotknutej osobe,
- f) posúdenie dôveryhodnosti, pričom účelom spracovateľskej operácie je posúdenie dôveryhodnosti dotknutej osoby prostredníctvom systematického hodnotenia osobných údajov alebo hodnotenia osobných údajov vo veľkom rozsahu,
- g) posúdenie platobnej schopnosti, pričom účelom spracovateľskej operácie je posúdenie platobnej schopnosti dotknutej osoby prostredníctvom systematického hodnotenia osobných údajov alebo hodnotenia osobných údajov vo veľkom rozsahu,
- h) profilovanie, pričom účelom spracovateľskej operácie je profilovanie prostredníctvom systematického hodnotenia osobných údajov, obzvlášť keď je založené na hodnotení charakteristík pracovnej výkonnosti, finančného stavu, zdravotného stavu, osobných preferencií alebo záujmov, spoľahlivosti alebo správania sa, pobytu alebo pohybu dotknutej osoby,
- i) monitoring práce zamestnanca na základe vážnych dôvodov vyplývajúcich z osobitnej povahy činnosti zamestnávateľa (ďalej len „spracúvanie osobných údajov zamestnancov monitorovaním“). Vzhľadom na osobitnú povahu spracúvanie osobných údajov zamestnancov monitorovaním, ktoré spĺňa kritérium spracúvania údajov o zraniteľných

---

¹⁹ viac na: <https://iapp.org/resources/article/eu-member-state-dpia-whitelists-and-blacklists/>

dotknutých osobách a kritérium systematického monitorovania, ako dvoch kritérií uvedených v usmernení WP 248, si vyžaduje vykonanie posúdenia vplyvu na ochranu osobných údajov,

- j) spracúvanie osobných údajov na účely vedeckého alebo historického výskumu bez súhlasu dotknutej osoby v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- k) spracovateľské operácie využívajúce nové alebo inovatívne technológie v spojení aspoň s jedným kritériom uvedeným v usmerneniach WP 248,
- l) systematické kamerové monitorovanie verejných priestorov (v jednotlivých mestách, obciach a dopravnými mestskej a prímestskej verejnej dopravy),
- m) sledovanie osôb súkromnými detektívnymi, resp. bezpečnostnými službami.

Poľská republika vydala (tak ako Slovenská republika) zoznam spracovateľských operácií, ktoré vždy podliehajú posúdeniu vplyvu a sú postavené na kritériách WP29²⁰. Na rozdiel od Slovenskej republiky, ale pridala k vymedzeniu zoznamu spracovateľských operácií aj konkrétne príklady, ktorých sa vypracovanie posúdenia vplyvu týka. Posúdenie vplyvu je nevyhnutné vypracovať v nasledovných prípadoch, o.i.:

- a) profilovanie sociálnej siete, spam – sociálne médiá, marketing, *headhunting*,
- b) profilovanie nezamestnaných z hľadiska prístupu k rôznym formám pomoci bez súhlasu – úrad práce,
- c) hodnotenie bonity fyzických osôb pomocou algoritmov a umelej inteligencie,
- d) posúdenie životného štýlu – ponuka zliav a akcií,
- e) monitorovanie premávky – správanie na cestách a identifikácia vozidiel – cestné úseky s výberom mýta,
- f) monitorovanie pracovného času a používaných nástrojov (e-mail, internet) – spoločnosti a ich pracoviská,
- g) zber dát aplikáciami, ktoré môžu byť aj integrované do oblečenia a príslušenstva – inteligentné hodinky, prilba s *GoPro*, mobily a pod.,
- h) mobilný monitorovací systém zriadený z dôvodu verejného záujmu – polícia, hasiči, mestská polícia, pohraničná stráž a pod.,

---

²⁰ viac na: <https://iapp.org/resources/article/eu-member-state-dpia-whitelists-and-blacklists/>

- i) IT systém ponúkajúci fyzickým osobám spracovanie informácií na osobné účely – *cloud*, e-mail, kalendár, čítačky kníh – spoločnosti ponúkajúce dané služby,
- j) centrálna správa osobných údajov - centrálny vzdelávací informačný systém, vysokoškolský systém, systém poistenia motorových vozidiel, systémy rôznych odborných kvalifikácií.

Maďarsko, resp. maďarský úrad na ochranu osobných údajov, vydal taktiež *Blacklist*, ktorý je hybridom slovenského a poľského prístupu²¹. Posúdenie vplyvu je v zmysle maďarského *Blacklistu* nutné vypracovať, ak sa jedná napr. o: spracovanie biometrických údajov, genetických údajov; bodovanie, rating, hodnotenie solventnosti; ďalšie použitie údajov zhromaždených od tretích osôb; používanie osobných údajov žiakov a študentov na hodnotenie; profilovanie; činnosť zameraná proti podvodom; inteligentné merače; automatizované rozhodovanie, ktoré má právne účinky alebo podobne významné účinky; systematické monitorovanie, údaje o polohe, monitorovanie práce zamestnancov.

Česká republika na rozdiel od ostatných krajín V4, zaujala odlišný prístup. Vyдалa nielen *Blacklist* ale aj *Whitelist*²². V zmysle *Whitelistu* zverejnila zoznam spracovateľských operácií, ktoré nepodliehajú vypracovaniu posúdenia vplyvu. Posúdenie vplyvu nie je nevyhnutné vypracovať, ak sa jedná o:

- a) spracovávanie osobných údajov českých zamestnancov v Českej republike za účelom plnenia zákonných povinností (účtovníctvo, mzdy a personalistika),
- b) spracovávanie osobných údajov českých zamestnancov v Českej republike, ak neobsahuje biometrické údaje, hodnotenie zamestnancov a ich systematické monitorovanie okrem systému *whistleblowingu*,
- c) spracovávanie osobných údajov zákazníkov v Českej republike v rámci obchodnej činnosti (vrátane posielania *newslettera* a organizovania súťaží), vykonávaných v českom jazyku, neobsahujúce osobitnú kategóriu osobných údajov, hodnotenie, bodovanie alebo systematické monitorovanie,
- d) spracovanie osobných údajov návštevníka webu založené na jeho výbere z ponuky výrobkov a služieb na danom webe, ak sa nespracováva osobitná kategória osobných údajov a údaje vysoko osobnej povahy a nedochádza k zameraniu na ohrozené skupiny,

²¹ viac na: <https://iapp.org/resources/article/eu-member-state-dpia-whitelists-and-blacklists/>

²² viac na: <https://iapp.org/resources/article/eu-member-state-dpia-whitelists-and-blacklists/>

- e) spracovanie osobných údajov je zabezpečované osobou oprávnenou na poskytovanie zdravotných služieb, ktorá nie je v zamestnaneckom pomere; advokátmi a notármi; osobami poskytujúcimi sociálne služby; v daných prípadoch sa jedná len o spracovanie nevyhnutných údajov a zároveň nemôže ísť o prenos osobných údajov do 3. krajiny a nejedná sa o prepojenie dvoch a viacerých subjektov,
- f) ak spracovanie osobných údajov stanovuje zákon.

Blacklist vydaný českým úradom na ochranu osobných údajov obsahuje zoznam, ktorý určuje kritériá (charakteristiky) spracovania osobných údajov, pomocou ktorých by mal prevádzkovateľ popísať operácie spracúvania osobných údajov a následne s ich pomocou stanoviť, či sa jedná o spracovanie osobných údajov s vysokou mierou rizika pre práva a slobody fyzických osôb. Posudzované kritériá sú nasledovné: spracovanie v oblasti monitorovania dotknutých osôb; spracovanie kritických údajov, údajov umožňujúcich priamu identifikáciu a/alebo údajov vysoko osobnej povahy dotknutých osôb; spracovanie osobných údajov, ktoré môžu vystaviť dotknuté osoby ohrozeniu z okolitého prostredia; spracovanie osobných údajov veľkého rozsahu; spracovanie zahŕňajúce snímanie verejne prístupných priestorov; spracovanie osobných údajov s obmedzeným ovplyvnením dotknutých osôb; spracovanie osobných údajov verejne prístupných; spracovanie osobných údajov v technologicky zložitých alebo pokročilých infraštruktúrach alebo platformách; spracovanie osobných údajov s väzbou na iného prevádzkovateľa alebo sprostredkovateľa; spracovanie osobných údajov s využitím nových technologických alebo organizačných riešení.

Ku každému kritériu (charakteristike) sú priradené kritické, významné alebo nízke hodnoty. Prevádzkovateľ je povinný vykonať posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov, ak spracovanie dosiahne aspoň dvakrát kritické hodnoty alebo ak dosiahne raz kritické hodnoty a zároveň najmenej päťkrát významné hodnoty.

Záver

Posúdenie vplyvu na ochranu údajov je komplexný inštitút neoddeliteľne spätý s ochranou osobných údajov, ktorá predstavuje súčasť jedného zo základných ľudských práv. Inštitútu posúdenia vplyvu je nevyhnutné venovať zvýšenú pozornosť. Najdôležitejšou

súčasťou posúdenia vplyvu sú konkrétne technické a organizačné opatrenia, ktoré sú prijaté za účelom zníženia rizika pre práva a slobody dotknutých osôb. Po prijatí technických a organizačných je nevyhnutné vykonávať aj následnú kontrolnú činnosť. Posúdenie vplyvu nie je jednorazová činnosť, je to kontinuálna činnosť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

HUDECOVÁ, I. a kol.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2018. 676 s. ISBN 978-80-8155-077-5.

HUDECOVÁ, I. a kol.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. 1. zväzok, 2. aktualizované vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, s.r.o., 2020. 592 s. ISBN 978-80-8155-094-2.

HUDECOVÁ, I. a kol.: Nariadenie o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov/GDPR. 2. zväzok, 2. aktualizované vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, s.r.o., 2020. 681 s. ISBN 978-80-8155-095-9.

MESARČÍK, M.: Ochrana osobných údajov. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. r. o., 2020. 320 s. ISBN 978-80-89603-92-3.

NULÍČEK, M. a kol.: GDPR / Obecné nařízení o ochraně osobních údajů. Praktický komentář. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2017. 544 s. ISBN 978-80-7552-765-3.

ŠVEC, M. – VALENTOVÁ, T. – HORECKÝ, J.: GDPR v pracovnoprávnej praxi. Ako byť v súlade s nariadením o ochrane osobných údajov. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2020. 264 s. ISBN 978-80-571-0237-3.

VALENTOVÁ, T. – BIRNSTEIN, M. – GOLAIS, J.: GDPR / Všeobecné nariadenie o ochrane osobných údajov. Zákon o ochrane osobných údajov. Praktický komentár. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 568 s. ISBN 978-80-8168-852-2.

Internetové zdroje:

Pracovná skupina pre ochranu údajov zriadená podľa článku 29: Usmernenia týkajúce sa posúdenia vplyvu na ochranu údajov a stanovenie toho, či na účely nariadenia 2016/679 spracúvanie „pravdepodobne povedie k vysokému riziku“. Dostupné na internete: https://dataprotection.gov.sk/uouu/sites/default/files/usmernenia_tykajuca_sa_posudenia_vplyvu_na ochranu_udajov_a_stanovenie_toho_ci_spracuvanie_pravdepodobne_povedie_k_vysokemu_riziku.pdf.

IAPP: EU Member State DPIA Whitelists, Blacklists and Guidance. Dostupné na internete: <https://iapp.org/resources/article/eu-member-state-dpia-whitelists-and-blacklists/>.

Grafická schéma procesu DPIA dostupná na: <https://ico.org.uk/for-organisations/guide-to-data-protection/guide-to-the-general-data-protection-regulation-gdpr/accountability-and-governance/data-protection-impact-assessments/>

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Mária Kevická).

DOMÁCKA PRÁCA, TELEPRÁCE ČI HOME OFFICE – SÚ V TOM ROZDIELY?

HOMEWORK, TELEWORK OR HOME OFFICE – ARE THERE DIFFERENCES?

Katarína Kezman¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.118-125>

Abstrakt

Práca z domu, tzv. home office alebo domácka práca - to sú všetko pojmy, ktoré v praxi predstavujú špecifický druh vykonávania práce, ktorá nie je viazaná na pracovisko zamestnávateľa. V dôsledku šírenia koronavírusu na Slovensku sa tieto inštitúty stali obzvlášť využívanou možnosťou. Na vzniknutú situáciu reflektoval aj Zákonník práce.

Kľúčové slová

právna úprava, domácka práca, telepráca, home office, koronavírus

Abstract

Work from home, so called. home office or homework - these are all terms that in practice represent a specific type of work that is not tied to the employer's workplace. Due to the spread of coronavirus in Slovakia, these institutes have become a particularly popular option. The Labor Code also reflected on the situation.

Keywords

Legislation, Homework, Telework, Home Office, Coronavirus

Pandémia koronavírusu výrazne ovplyvnila náš každodenný pracovný aj súkromný život. Vytrhla nás zo zaužívanej rutiny a prinútila nás prijať radikálne opatrenia a obmedzenia.

Na situáciu v súvislosti s pandémiou koronavírusu reagoval aj zákonodarca novelou Zákonníka práce.

V súvislosti s infekčným ochorením COVID-19, boli prinútení aj zamestnávateľia reagovať a začali prijímať rôzne preventívne opatrenia. Asi jedným z najvýraznejších opatrení

---

¹ PaedDr. Mgr. Katarína Kezman, PhD., odborná asistentka, Katedra súkromnoprávných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katarina.kezman@akademiapz.sk

je práca z domu, tzv. home office. V tejto súvislosti je potrebné rozlišovať inštitúty ako domácka práca, telepráca či už spomenutý home office. Podľa čoho sa tieto inštitúty rozlišujú? Je medzi nimi rozdiel?

Zákonodarca ako základné deliace kritérium určil pravidelnosť výkonu práce z domácnosti.

Zatiaľ čo pri domáckej práci a telepráci zamestnanec vykonáva svoju prácu z domácnosti pravidelne, home office umožňuje zamestnancovi vykonávať prácu z domácnosti len príležitostne alebo za mimoriadnych okolností (napr. z dôvodu rekonštrukcie pracoviska). Čiže môžeme povedať, že home office je krátkodobý (nepravidelný, dočasný) výkon práce so súhlasom zamestnávateľa alebo po dohode s ním z domácnosti zamestnanca, zatiaľ čo domácka práca a telepráca majú dlhodobý charakter výkonu práce z domácnosti podľa § 52 Zákonníka práce.

Domácka práca je v zásade akákoľvek práca, ktorú má zamestnanec vykonávať podľa pracovnej zmluvy, a ktorú vykonáva z domu alebo z iného miesta mimo pracoviska zamestnávateľa.

Telepracou sa zjednodušene povedané, rozumie domácka práca, ak sa táto vykonáva s použitím informačných technológií, pri ktorých pravidelne dochádza k elektronickému prenosu dát na diaľku. Zamestnanec teda nielenže využíva pri práci výpočtovú techniku, ale sa aj pravidelne pripája na pracovný server zamestnávateľa alebo pravidelne využíva elektronickú komunikáciu.

Ak by som chcela ešte jednoznačnejšie poukázať na rozdiel medzi telepracou a domáckou prácou tak, spočíva v tom, že pri telepráci zamestnanec používa informačné technológie, najčastejšie počítač a telefón za účelom plnenia svojich pracovných povinností a komunikácie so zamestnávateľom či klientmi. Príkladom domáckej práce je napríklad práca krajčírky, ktorá doma vo svojej krajčírkej dielni zhotovuje odevy pre zamestnávateľa podľa jeho pokynov. Na druhej strane účtovníčka, ktorá na výkon svojej práce potrebuje počítač a prístup na pracovný server a tiež mobilný telefón je príkladom telepráce.

V súvislosti s týmito inštitútmi je dôležité povedať, že zamestnávateľovi vyplýva povinnosť uhrádzať za podmienok podľa § 145 ods. 2 Zákonníka práce preukázateľne zvýšené výdavky zamestnanca spojené s používaním vlastného náradia, vlastného zariadenia a vlastných predmetov potrebných na výkon domáckej práce alebo telepráce.

Výkon práce z domácnosti a jeho predpoklady

Základným predpokladom výkonu domácej práce alebo telepráce je dohoda medzi zamestnancom a zamestnávateľom v pracovnej zmluve. Medzi štyri podstatné náležitosti pracovnej zmluvy podľa Zákonníka práce patria druh vykonávanej práce, miesto výkonu práce, deň nástupu do práce a mzdové podmienky. Ak by pracovná zmluva neobsahovala čo i len jednu z nevyhnutných náležitostí podľa § 43 ods. 1 Zákonníka práce, je neplatná. Taktiež ako neplatnú označíme aj takú pracovnú zmluvu, v ktorej sú tieto náležitosti uvedené nesprávne alebo aj keď nie sú uvedené dostatočne určito.

Okrem týchto nevyhnutných náležitostí je zamestnávateľ povinný v pracovnej zmluve uviesť aj ďalšie pracovné podmienky, a to výplatné termíny, pracovný čas, výmeru dovolenky a dĺžku výpovednej doby.

V súvislosti s podstatnými náležitosťami pracovnej zmluvy druh práce Zákonník práce ani iný právny predpis nedefinuje. V aplikačnej praxi je druhom práce vyjadrený súbor opakujúcich sa činností, pracovných operácií a úloh, ktoré sa zamestnanec zaväzuje pre zamestnávateľa vykonávať v pracovnom pomere, zjednodušene povedané určuje čo má zamestnanec vykonávať.

Keďže miesto výkonu práce je jednou z podstatných náležitostí pracovnej zmluvy, je dôležité, aby bola predmetom dohody aj pri domácej práci a telepráci. Práve na vymedzenie miesta výkonu práce sa ponúka zaujímavý pohľad v súvislosti s novelou Zákonníka práce (Dôvodová správa k zákonu č. 76/2021 Z. Z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 311/2001), kde sa domácnosťou pre účely domácej práce rozumie miesto, ktoré je iné ako priestory zamestnávateľa (priestory zriadené zamestnávateľom). Vychádzajúc z tejto právnej úpravy to môže byť hocijaké miesto vrátane takého dojednanie miesta, že zamestnanec si sám vyberá odkiaľ bude prácu vykonávať, ak to povaha práce umožňuje (t. j. dojednanie nebude obsahovať konkrétnej miesto výkonu práce ale určenie, že miesto výkonu práce sa ponecháva na zamestnanca).

Takto určené miesto výkonu práce bez jeho výslovnej konkretizácie môže nájsť svoje opodstatnenie pri niektorých špecifických prácach, pri ktorých sa vyžaduje zvýšená mobilita zamestnancov, ale v aplikačnej praxi môže so sebou priniesť aj viaceré otázky či nejasnosti. Ako príklad uvediem výpočet výšky cestovných náhrad za pracovnú cestu. Podľa zákona

o cestových náhradách je pracovnou cestou čas od nástupu zamestnanca na cestu na výkon práce do iného miesta, ako je jeho pravidelné pracovisko, vrátane výkonu práce v tomto mieste do skončenia tejto cesty. V súvislosti s touto právnou úpravou sa ponúka otázka, ak ponechá zamestnávateľ miesto výkonu práce na zamestnanca a nekonkretizujú toto miesto v pracovnej zmluve môže si zamestnanec ako miesto výkonu vybrať aj miesto, ktoré je vzdialené od jeho trvalého bydliska, alebo od sídla firmy 400 km, alebo môže odcestovať do zahraničia? Zároveň platí, že ak pravidelné pracovisko nie je výslovne dohodnuté v pracovnej zmluve, je pravidelným pracoviskom práve miesto výkonu práce. Preto ak toto nebude dohodnuté dostatočne určito, môže vzniknúť v aplikačnej praxi viacero otázok, resp. problémov napr. už pri spomínanom výpočte cestovných náhrad za pracovnú cestu. Z tohto dôvodu si myslím, že uvedenie miesta výkonu práce čo najpresnejšie v pracovnej zmluve je dôležitý bod.

V súvislosti s už spomínaným miestom výkonu práce a jeho konkretizáciou chcem poukázať na ďalší rozdiel medzi domáckou prácou, telepracou a home office. Zatiaľ čo pri domáckej práci a telepráci dochádza v pracovnej zmluve k vymedzeniu miesta výkonu práce, pri home office sa miesto výkonu práce v pracovnej zmluve nemení. Jednoducho povedané, že aj keď zamestnanec počas home office vykonáva prácu z domu, miesto výkonu práce zostáva v pracovnej zmluve nezmenené (čiže adresa pracoviska zamestnávateľa).

Deň nástupu do práce je taktiež podstatnou obsahovou náležitosťou pracovnej zmluvy. Určenie dňa nástupu do práce je rozhodujúci z hľadiska toho, že na základe ustanovenia § 46 Zákonníka práce pracovný pomer vzniká odo dňa, ktorý bol dohodnutý v pracovnej zmluve ako deň nástupu do práce.

Za podstatnú obsahovú náležitosť pracovnej zmluvy patrí dohodnutie mzdových podmienok (ak nie sú dohodnuté v kolektívnej zmluve), no zároveň treba uviesť, že mzda podľa ustanovenia §119 ods. 1 Zákonníka práce nesmie byť nižšie ako minimálna mzda ustanovená na príslušný kalendárny rok nariadením vlády.

Uvedenie pracovného času je taktiež jedna z dôležitých náležitostí pracovnej zmluvy. V tejto súvislosti poukážem na rozdiel medzi pracovným časom pri home office a domáckej práci, telepráci. Ako som už vyššie uviedla home office chápeme ako príležitostný spôsob výkonu práce z domu a teda je možné konštatovať, že nahrádza prácu vykonávanú na pracovisku, a z tohto dôvodu kopíruje bežný pracovný čas. V prípade, že by chcel zamestnávateľ rozvrhnutie pracovného času zamestnanca zmeniť, je povinný mu to oznámiť

najmenej dva dni vopred, ak sa vzájomne nedohodnú na kratšej dobe a s platnosťou najmenej na týždeň.

Pokiaľ ide o pracovný čas v pracovnej zmluve pri domácej práci a telepráci tak sa môže zamestnávateľ a zamestnanec podľa ustanovenia § 6 Zákonníka práce dohodnúť, že si bude zamestnanec pracovný čas rozvrhovať sám, alebo sa domácka práca alebo telepráca bude vykonávať v pružnom pracovnom čase (napríklad tak, že zamestnanec musí prácu vykonávať v čase od 09:00 do 13:00, ale zvyšné štyri hodiny si môže odpracovať kedykoľvek v tomto dni. Ak si pri domácej práci alebo telepráci zamestnanec sám rozvrhuje pracovný čas, jeho pracovný pomer sa spravuje podľa Zákonníka práce s týmito odchýlkami:

- neuplatňujú sa ustanovenia o rozvrhnutí určeného týždenného pracovného času, nepretržitom dennom odpočinku a nepretržitom odpočinku v týždni,
- neuplatňujú sa ustanovenia o prestojoch okrem prestojov, za ktoré zodpovedá zamestnávateľ,
- zamestnancovi nepatrí náhrada mzdy pri dôležitých osobných prekážkach v práci okrem náhrady mzdy z dôvodu úmrtia rodinného príslušníka,
- zamestnancovi nepatrí mzda za prácu nadčas, mzdové zvýhodnenie za prácu vo sviatok, mzdové zvýhodnenie za prácu v sobotu a v nedeľu, mzdové zvýhodnenie za nočnú prácu a mzdová kompenzácia za sťažený výkon práce, ak sa zamestnanec so zamestnávateľom nedohodne inak.

Povinnosti zamestnávateľa pri home office, domácej práci a telepráci

Aj keď zamestnanci pracujú z domu má zamestnávateľ ohľadne bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP) rovnaké povinnosti, ako voči zamestnancom pracujúcim na jeho pracoviskách. To znamená, že zamestnávateľ je povinný dodržiavať BOZP aj pri home office alebo domácej práci a telepráci, teda nesie zodpovednosť za dodržiavanie týchto pravidiel. No zároveň má zamestnávateľ aj pomerne sťaženú možnosť šetrenia príčin pracovného úrazu zamestnanca, ak mu tento odmietne sprístupniť svoje obydlie.

V súvislosti s BOZP by mali zamestnávatelia prijať vhodné opatrenia:

- ak práca zamestnanca na home office vyžaduje, aby vykonával pracovnú činnosť prostredníctvom pracovných prostriedkov, musí zamestnávateľ vykonať opatrenia, aby

- poskytnutý pracovný prostriedok bol prispôsobený tak, aby pri jeho používaní zamestnancom bola zaistená bezpečnosť a ochrana jeho zdravia,
- v prípade potreby využívania technického a programového vybavenia na výkon telepráce zabezpečiť, inštalovať a pravidelne udržiavať toto vybavenie, okrem prípadov, kedy zamestnanec po dohode so zamestnávateľom využíva vlastné technické a programové vybavenie,
  - ako som uviedla vyššie zamestnávateľ je povinný uhrádzať zamestnancom prekukázateľné zvýšené výdavky spojené s používaním vlastného náradia, zariadenia a vlastných predmetov potrebných na výkon home office, domáckej práce alebo telepráce,
  - riadne a včas informovať zamestnanca o všetkých obmedzeniach používania technického a programového vybavenia, ako aj o následkoch porušenia týchto obmedzení,
  - predchádzať izolácii zamestnancov vykonávajúcich domácku prácu a teleprácu, ak je to možné umožniť im vstup na pracovisko zamestnávateľa za účelom osobného stretnutia sa s ostatnými zamestnancami,
  - v prípade prehlbovania kvalifikácie (rôzne kurzy a školenia) zachovať rovnaký prístup zamestnancom vykonávajúcim domácku prácu alebo teleprácu ako porovnateľnému zamestnancovi s miestom výkonu práce na pracovisku zamestnávateľa.

A ako je to s možnosťou zamestnávateľa nariadiť zamestnancovi domácku prácu alebo home office? Myslel zákonodarca aj na takúto možnosť?

Ak by sme sa na túto otázku pýtali v marci 2020, tak odpoveď na obidva typy výkonu práce z domu by bola, že: „nie“. Ale v súvislosti s neutíchajúcou pandémiou a stále sa nezlepšujúcou situáciou sa zákonodarca rozhodol, že od 04. apríla 2020 dá zamestnávateľom možnosť za určitých špecifických podmienok, ktoré sú uvedené v zákone výkon práce formou home office nariadiť. Podľa ustanovenia § 250b Zákonníka práce: „je v čase mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu a počas dvoch mesiacov po ich odvolaní, zamestnávateľ oprávnený výkon práce z domácnosti nariadiť a zamestnanec je povinný toto nariadenie rešpektovať“. V iných prípadoch by sa mal zamestnávateľ so zamestnancom na home office dohodnúť.

Tento postup je v súlade so zákonom v prípade home office. A ako to je v praxi s výkonom práce z domu keď sa jedná o domácku prácu alebo teleprácu? Tu opäť poukážem na ďalší rozdiel medzi týmito inštitútmi. Ako som už vyššie uviedla, za určitých špecifických okolností zamestnávateľ môže home office nariadiť, ale toto neplatí o domáckej práci a telepráci. Tento inštitút zákon neumožňuje zamestnávateľovi nariadiť. Pre jeho výkon sa vždy vyžaduje dohoda medzi zamestnancom a zamestnávateľom, čo predurčuje práve dlhodobý charakter tohto inštitútu. Z tohto dôvodu je potrebné túto skutočnosť v pracovnej zmluve jednoznačne dohodnúť a uviesť.

Ako som v príspevku uviedla existujú rozdiely nielen v samotnom názve výkonu práce z domu, formou home office a domáckej práce, ale aj v právnom vymedzení a aplikácii týchto inštitútov. Na záver konštatujem, že podmienky výkonu práce formou home office Zákonník práce bližšie neupravuje, preto je asi jednoznačné v tejto súvislosti konštatovať, že jasné pravidlá fungovania v praxi musí dohodnúť zamestnávateľ so zamestnancami a následne prijať interný predpis alebo upraviť kolektívnu alebo pracovnú zmluvu. Týmto krokom predídu obidve strany možným komplikáciám, ktoré by sa mohli v súvislosti s týmto inštitútom v aplikačnej praxi vyskytnúť a zároveň vnesie do pracovnoprávných vzťahov väčšiu istotu a prehľadnosť.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Zákony:

zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce

zákon č. 283/2002 Z. z. o cestovných náhradách

Internetové zdroje:

<https://zakony.judikaty.info/predpis/zakon-76/2021-ucinnost-od-01.03.2021/audit-dovodove-spravy>

<https://www.ip.gov.sk/homeoffice-a-bozpz/>

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Katarína Kezman).

**POPÍRÁNÍ DOMNĚNKY OTCOVSTVÍ VÁZANÉ NA SOUHLAS
K PROVEDENÍ UMĚLÉHO OPLODNĚNÍ: OTAZNÍKY ČESKÉ
PRÁVNÍ ÚPRAVY**

**DENIAL OF THE PRESUMPTION OF PATERNITY BOUND TO
A CONSENT TO ARTIFICIAL INSEMINATION: UNCLARITIES OF
THE CZECH LEGAL REGULATION**

Denisa Kotroušová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.126-140>

Abstrakt

Príspevek je zaměřen na jednu z domněnek otcovství existujících v české právní řádě, konkrétně na domněnku vázanou na souhlas k provedení umělého oplodnění. Po vymezení základního právního rámce je primární pozornost je věnována otázce jejího popírání, jež není právní úpravou komplexně řešeno, a které však má zásadní význam zejména pro rodiče dítěte i samotné dítě počaté z umělého oplodnění. Mezi hlavní otázky patří otázka popěrných lhůt, okruhu osob s popěrným právem i podmínek pro popření otcovství. Zvažovány zde jsou různé výkladové možnosti pro vyplnění právní úpravy i dílčí návrhy de lege ferenda.

Klíčové slová

rodinné právo; otcovství; umělé oplodnění; asistovaná reprodukce; popěrná lhůta; domněnka otcovství; informovaný souhlas

Abstract

The contribution is focused on one of the presumptions of paternity existing in the Czech law - the presumption bound to consent to artificial insemination. After the introductory explanation of the legal framework, the attention is put on the denial of this presumption. This issue is not comprehensively regulated in the Czech Civil Code, although is of great importance for both parents and the child conceived via artificial insemination. The main questions discussed here are denial periods, subjects allowed to challenge the presumption, or conditions for denial. The contribution considers different interpretive options and suggests partial de lege ferenda ideas.

Keywords

Family Law; Paternity; Artificial Insemination; Assisted Reproduction; Denial Period; Presumption of Paternity; Informed Consent

---

¹ Mgr. Bc. Denisa Kotroušová – autorka je interní doktorandkou na Katedře občanského práva Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni.

Úvod

Otázka určování a popírání otcovství patří (spolu s určením a popřením mateřství) mezi jeden ze základních pilířů rodinného práva obecně. Jinak tomu není ani v České republice. Česká právní úprava vychází ze systému vyvratitelných právních domněnek, z nichž se následující příspěvek zaměřuje na tu historicky nejmladší. Domněnka otcovství navázaná na udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění reaguje na medicínský pokrok posledních desetiletí, v občanském zákoníku se jí však nedostává takového prostoru, jako ostatním. Tento faktor může působit mnoho otázek nejen teoretického, ale též praktického významu (zejména pro dotčené osoby, tedy rodiče dítěte a dítě samotné), a to především v souvislosti s jejím popíráním.

Příspěvek nejprve stručně přibližuje v první kapitole právní rámec určení a popření otcovství. Na první kapitolu navazuje kapitola druhá, jež se věnuje domněnce vázané na udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění a vymezuje i obecný právní rámec asistované reprodukce, jakožto problematiky neodmyslitelně související. Kapitola třetí analyzuje naznačené problematické aspekty spjaté s touto domněnkou, přičemž hlavní pozornost klade na otázku absentujících popěrných lhůt a důsledky jejich absence v různých situacích, v nichž se může tato domněnka uplatnit. Mimo analýzy současného právního stavu se příspěvek pokouší též nalézt způsoby překlenutí této mezery v zákoně, a to jak úvahou nad aktuálními přístupy odborné literatury, tak vlastní úvahou *de lege ferenda*.

1 Obecný právní rámec určování a popírání otcovství v České republice

Jak již bylo naznačeno v úvodu, česká právní úprava určování a popírání otcovství je založena na konceptu vyvratitelných právních domněnek vycházejících z určité zkušenosti a pravděpodobnosti, že otcem dítěte je muž, jemuž svědčí, přičemž není-li tomu tak, je připuštěno, aby subjekt tohoto právního vztahu prokázal opak.² Občanský zákoník³ v části druhé obsahuje čtyři hierarchicky seřazené domněnky otcovství. První z nich, upravená v § 776 odst. 1 ObčZ, je tradiční – svědčí manželku matky dítěte, které se narodilo za trvání manželství či v ochranné době 300 dnů po jeho zániku či prohlášení za neplatné, či

² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5508/2007.

³ Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObčZ“).

prohlášení manžela za nezvěstného. Popřít tuto domněnku mohou manžel a matka dítěte. Matka dítěte tak může učinit ve lhůtě 6 měsíců od narození dítěte (§ 789 ObčZ), a manžel v subjektivní lhůtě 6 měsíců ode dne, kdy se dozvěděl o okolnostech zakládajících důvodnou pochybnost o jeho otcovství, přičemž je současně limitován objektivní lhůtou 6 let ode dne narození dítěte (§ 785 odst. 1 ObčZ).

Chronologicky druhou domněnku otcovství představuje v § 778 ObčZ upravená domněnka svědčící muži, jenž udělil souhlas k provedení umělého oplodnění ženy neprovdané. Tato domněnka je ústředním předmětem zkoumání tohoto příspěvku a v detailu je o ní pojednáno v následujících kapitolách.

V pořadí třetí domněnka je opět vcelku tradiční - na jejím základě je za otce považován muž, který spolu s neprovdanou ženou, resp. matkou dítěte, učinil souhlasné prohlášení o otcovství před matričním úřadem či soudem (§ 779 ObčZ). I tuto domněnku mohou matka a otec dítěte popřít, a to ve lhůtě 6 měsíců ode dne učinění prohlášení, příp. ode dne narození dítěte, učinili-li je ještě před jeho narozením (§ 790 a § 791 ObčZ). Do této domněnky otcovství má právo za splnění podmínek § 793 ObčZ zasáhnout též soud z moci úřední.

Konečně poslední, tzv. zbytková domněnka, na jejímž základě je otcovství určováno v rámci soudního řízení, je vymezena v § 783 odst. 2 ObčZ, a přichází na řadu tehdy, nebylo-li otcovství určeno jiným způsobem. V tomto případě svědčí otcovství muži, jenž s matkou dítěte souložil v rozhodné době 160 až 300 dnů před narozením dítěte, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.

2 Domněnka otcovství dle § 778 ObčZ

2.1 *Asistovaná reprodukce*

Domněnka otcovství, na níž je v tomto příspěvku primárně zaměřena pozornost, velice úzce souvisí s pojmem ‚asistovaná reprodukce‘. Ve snaze o ucelený výklad dané problematiky je proto vhodné alespoň stručně právní rámec asistované reprodukce přiblížit.

Asistovaná reprodukce představuje jednu ze specifických zdravotních služeb, jež je regulována § 3 – 11 zákona o specifických zdravotních službách.⁴ Ustanovení § 3 odst. 1 ZSZSl ji definuje jako soubor metod a postupů, jichž je užíváno za účelem provedení umělého oplodnění ženy ve dvou taxativně vymezených případech – buď jako subsidiární formy léčby neplodnosti ženy či muže z neplodného páru, nebo jako způsobu včasného vyšetření budoucího dítěte z důvodu rizika přenosu geneticky podmíněných chorob, jejichž původci mohou být žena či muž z neplodného páru. Umělé oplodnění je tedy primárním cílem, za nímž jsou metody a postupy asistované reprodukce prováděny. Přístup k němu má pouze subjekt označovaný jako neplodný pár tvořený mužem a ženou, kteří hodlají podstoupit tuto zdravotní službu společně (§ 6 odst. 1 ZSZSl). Vztah mezi mužem a ženou v neplodném páru přitom není nijak podstatný; může být tvořen manžely, ale i osobami nesezdanými, či dokonce osobami, mezi nimiž žádný hlubší citový vztah neexistuje.⁵ Neplodný pár činí v rámci asistované reprodukce různá právní jednání, zejména udílí souhlas k provedení umělého oplodnění (§ 8 odst. 2 ZSZSl), na nějž je navázána v tomto příspěvku analyzovaná domněnka.

2. 2 Úprava domněnky vázané na souhlas k provedení umělého oplodnění v ObčZ

Domněnka vázaná na udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění je v rámci české právní úpravy domněnkou nejmladší. Poprvé byla do české právního řádu zakotvena s účinností od 1. 6. 2006, jímž byl do § 54 tehdy platného a účinného zákona o rodině zákonem č. 227/2006 Sb. přidán odst. 3,⁶ který upravoval soukromoprávní důsledky provedení umělého oplodnění v rámci nesezdaného páru.⁷ Na tuto úpravu navázal i stávající občanský zákoník, jenž tuto domněnku reguluje v § 778 takto: „*Narodí-li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k*

⁴ Zák. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSZSl“).

⁵ FRINTA, O. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum* [online]. 2007, č. 4, s. 123-130 [cit. 30. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/35406/1/2?vtextu=asistovan%C3%A1%20reprodukce%20-%20metoda%20pr%C3%A1vn%C3%AD%20%C3%BApravy#lema0>.

⁶ Srov. § 54 odst. 3 zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném od 1. 1. 2006 do 31. 12. 2013: „*Je-li dítě počato umělým oplodněním ženy z asistované reprodukce podle zvláštního právního předpisu, považuje se za otce muž, který dal k umělému oplodnění ženy podle tohoto zvláštního právního předpisu souhlas, pokud by se neprokázalo, že žena otěhotněla jinak.*“

⁷ Srov. § 26 zák. č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2013.

umělému oplodnění souhlas.“ Ze znění ObčZ je tak patrné, že otcem dítěte je zde muž z neplodného páru vymezeného v § 6 odst. 1 ZSZSl.

Občanský zákoník této domněnce věnuje ještě jedno ustanovení, v němž se zabývá podmínkami a možnostmi pro její popření. Dle § 787 ObčZ narodilo-li se dítě v době mezi 160. a 300. dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo jiného muže, není-li matka vdaná, nelze otcovství popřít, ledaže se prokáže, že matka dítěte otěhotněla jinak; příp. pokud se prokáže, že domněnka vůbec nemá danému muži svědčit.⁸ Vyloučena je současně explicitně možnost popřít otcovství z důvodu neshody právního a biologického otcovství,⁹ což je pravidelný a nejčastější důvod pro popření jak domněnky manžela matky, tak domněnky vázané na učinění souhlasného prohlášení, který je veden myšlenkou, že právní otcovství by mělo pokud možno odpovídat otcovství biologickému (i sociálnímu). V případě domněnky dle § 778 ObčZ je však nutno brát v úvahu zvláštní povahu umělého oplodnění, jež bytostně souvisí s analyzovanou domněnkou. Pokud je jeho specifikum zohledněno, omezení co do důvodů pro popírání je zcela logické. Umělé oplodnění lze provést buď za použití zárodečných buněk samotného neplodného páru, nebo za použití gamet anonymního dárce či dárců. Současně je nutné zdůraznit, že dárcovství zárodečných buněk je dle platné právní úpravy zásadně anonymní, a to jak ve vztahu dárce a příjemce gamet, tak ve vztahu dárce a dítěte z umělého oplodnění narozeného – dítě nemá možnost zjistit identitu anonymního dárce, nanejvýše mu lze po dosažení zletilosti z důležitých důvodů zpřístupnit informace o zdravotním stavu anonymního dárce (§ 10 ZSZSl). Je tedy zřejmé, že v některých případech určení otcovství na základě této domněnky již z povahy věci právní a biologické otcovství *nemohou* být v souladu, a současně, že je ani do vzájemného souladu nelze uvést, když taková možnost by byla v přímém rozporu s požadavkem na anonymitu dárcovství zárodečných buněk.

Výše uvedená limitace co do důvodů pro popření otcovství určeného na základě domněnky dle § 778 ObčZ se však neuplatní, narodilo-li se dítě *před* 160. dnem, či *po* 300. dnu od provedení umělého oplodnění. Z čistě jazykového výkladu za použití argumentu *a contrario* by bylo možno dovodit, že mimo vymezený časový úsek lze popírat otcovství např. i z důvodu nesouladu biologického a právního otcovství. Nicméně v tomto ohledu se lze

---

⁸ Shodně ŠÍNOVÁ, R. § 778. In: MELZER, F., TĚGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* Praha: Leges, 2016, s. 893.

⁹ Srov. § 787 ObčZ: „*Otcovství nelze popřít k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým dnem a třicetým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo se souhlasem jiného muže, když matka není vdaná, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito. To neplatí, otěhotněla-li matka dítěte jinak.*“.

domnívat, že takový výklad by byl jen čistým formalismem. Vhodnějším se zdá přistoupit na flexibilní výklad, který by reflektoval okolnosti každého jednotlivého případu – rozdíl jistě bude mezi tím, pokud se dítě narodilo 159. a 350. den od provedení umělého oplodnění. V první situaci lze usuzovat např. na výjimečně krátkou dobu těhotenství či předčasný porod, zatímco v situaci druhé již bude velice pravděpodobné, že k otěhotnění ženy muselo dojít jiným způsobem než na základě provedení umělého oplodnění. V prvním případě tak jistě nebude vhodné automaticky popírat otcovství jen kvůli nesouladu biologického a právního otcovství. Rozhodnutí, zda bude možno otcovství k dítěti narozenému mimo vymezený časový úsek v § 787 ObčZ popírat v intencích tohoto ustanovení, nebo bez omezení, by mělo v konečném důsledku náležet soudu, který o popření otcovství bude rozhodovat, přičemž by měly být zohledněny okolnosti každého případu i zájmy všech dotčených osob, v první řadě narozeného dítěte.

3 Absence popěrných lhůt – význam, důsledky a možná řešení

3.1 Úvodní poznámky

Z výše uvedené právní úpravy domněnky vázané na souhlas k provedení umělého oplodnění je patrné, že oproti úpravě ostatních domněnek není ucelená a některé podstatné náležitosti v ní obsaženy nejsou, zejména co se jejího popírání týče. V první řadě jde o absenci vymezení osob disponujících popěrným právem. Tento problém je však v konečném důsledku bez většího významu, neboť jej lze poměrně jednoduše překlenout interpretačně za pomoci úpravy domněnek ostatních. Popěrným právem obecně disponují v českém právním řádu jen matka a otec dítěte, výjimečným případem je popěrné právo soudu z moci úřední, které se však kvůli zásadě enumerace veřejnoprávních pretenzí¹⁰ uplatní *vylučně* v případě domněnky vázané na souhlasné prohlášení.¹¹ Pro jiné osoby v současné době popěrné právo dovodit nelze, byť je samozřejmě otázkou, zda by jím též neměly za určitých okolností disponovat

---

¹⁰ Tato zásada nachází své vyjádření např. v čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky (úst. zák. č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů): „*Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.*“

¹¹ Srov. § 793 ObčZ věta první: „*Vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva, může soud i bez návrhu zahájit řízení o popření otcovství, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale otec dítěte takto určený nemůže být jeho otcem.*“

(např. domnělý otec či dítě) - nicméně toto je již otázka překračující rámec tohoto příspěvku, když se váže ke koncepci popěrného práva jako takového.

Významnějším problémem však je absence samotných popěrných lhůt, v nichž mohou matka a otec dítěte otcovství popřít, neboť ze samotného ustanovení § 787 ObčZ se explicitně délka popěrné lhůty nepodává. Samozřejmě si lze klást otázku, proč právě absence popěrné lhůty představuje problém. Účelem popěrné lhůty je vymezit úsek, v němž mohou oprávněné osoby zákonem předvídaným způsobem zasáhnout do existujícího statusového poměru a dosáhnout jeho zrušení. Popěrné právo jako takové pak slouží k ochraně práv (např. právo na rodinný a soukromý život) osob, které jím disponují, aby mohly vést do souladu nekorespondující právní, biologickou a sociální realitu. Do značné míry se ovšem popěrné právo dostává do kolize se zájmem dítěte na co nejvčasnější určení a stabilizaci statusových poměrů - jinými slovy na tom, aby dítě co nejdříve po narození mělo dva právní rodiče, dvě osoby s právy a povinnostmi k němu). Zájem na stabilitě právních poměrů dítěte přitom sleduje i nyní analyzovaná domněnka - pokud by neexistovala, dítě narozené neprovdané ženě by mnohdy muselo čekat měsíce či roky, než by „získalo“ právního otce prostřednictvím souhlasného prohlášení jeho matky a nějakého muže. Z důvodu těchto vzájemně si konkurujících zájmů dítěte a osob s popěrným právem musí být možnost domoci se popření otcovství jasně časově ohraničena, k čemuž slouží právě popěrné lhůty.

Obdobný názor na popěrné lhůty plyne i z judikatury, a to jak české, tak Evropského soudu pro lidská práva (ESLP). Český Ústavní soud v nálezu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09 uvedl, že popěrné lhůty samy o sobě nejsou protiústavní, nicméně nemohou být neomezené; resp. jejich protiústavnost nenastává *prima facie* a je naopak závislá na konkrétních okolnostech. Současně je podstatné, ne-li významnější než samotná délka lhůty, určení jejího počátku, jenž nemůže být vázán na čistě objektivní skutečnost, aniž by současně nerefletoval, kdy právní otec získal důvodné pochybnosti o svém otcovství.¹² Tímto nálezem Ústavní soud navázal na konstantní judikaturu ESLP, z níž např. v rozhodnutí *Shofman v. Rusko* plyne, že omezení možnosti popřít otcovství je standardem napříč evropskými státy, který je odůvodněn zájmem na zachování stability v rodinných vztazích, přičemž jen minimum států popěrné právo časově neomezuje. Nicméně pokud však právní úprava běh popěrné lhůty váže výlučně na objektivní skutečnost a nezohledňuje okamžik, kdy právní otec nabyl pochybnosti o svém otcovství, jsou tím porušena práva otce garantována čl. 8

---

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

Úmluvy.^{13,14} Jsou-li výše citovaná rozhodnutí konfrontována se stávající českou úpravu popírání domněnky otcovství dle § 778 ObčZ, je patrné, že zákonná úprava požadavkům kladeným judikaturou neodpovídá, což jistě není žádoucí.

3. 2 Důsledky absence popěrných lhůt v různých případech

3. 2. 1 Situace A

Byť je tedy možno českou právní úpravu co do absence vymezení popěrné lhůty kritizovat, je nutné zdůraznit, že míra kritiky, resp. důsledků plynoucích z absence popěrné lhůty, se bude lišit v závislosti na tom, jakému neplodnému páru se dítě narodilo. Rozlišit lze v zásadě tři různé situace, a to jednak dle toho, *jaké osoby tvořily* neplodný pár, a současně dle toho, do jakého *typu soužití* se dítě následně po provedení umělého oplodnění narodilo.

V první z nich – v situaci A – se dítě narodilo to manželství (příp. v ochranné lhůtě po jeho zániku – viz § 776 odst. 1 ObčZ) a současně manžel matky *netvořil* součást neplodného páru, a tedy *neudělil* souhlas s provedením umělého oplodnění. Tato situace je nejjednodušší a co do otázky popěrných lhůt zde žádné problémy nenastávají. Plně se zde totiž z důvodu přednosti uplatní domněnka manžela matky, a to na základě faktu, že dítě se narodilo do manželství. Ani popírání otcovství v tomto případě nebude nijak limitováno (ani časově, ani co do důvodů) – beze zbytku bude možno použít popěrné lhůty manžela matky, a to jak pro něj samotného (šest měsíců a šest let), tak pro matku dítěte (šest měsíců).¹⁵

3. 2. 2 Situace B

Velmi podobný závěr o problematičnosti absence popěrné lhůty jako v předchozím případě lze přijmout i v situaci B. I zde se dítě narodilo za trvání manželství (příp. v ochranné době po jeho zániku), manžel ovšem již *tvořil* neplodný pár s matkou dítěte, a tedy *udělil souhlas* k provedení umělého oplodnění. Pro určení otcovství se opět plně uplatní domněnka manžela matky dle § 776 odst. 1 ObčZ. Popření otcovství však v tomto případě bude modifikováno ustanovením § 787 ObčZ, a to co do důvodů pro popření. Tato limitace je

¹³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 11. 2005, *Shofman v. Rusko*, č. 74826/01.

¹⁴ Čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.: „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“

¹⁵ Shodně ŠÍNOVÁ, R. § 787. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* s. 962 – 963.

poměrně logická, když sleduje zájem na zachování stability statusových poměrů narozeného dítěte, a zároveň respektuje svébytnou povahu heterologního¹⁶ umělého oplodnění (viz podkapitola 2. 2). Co se týče délky i počátku běhu popěrných lhůt, ani v situaci B nenastává větší problém, když se v důsledku aplikace domněnky manžela matky uplatní i popěrné lhůty svázané s touto domněnkou (tedy opět kombinace šestiměsíční a šestileté popěrné lhůty pro manžela a šestiměsíční lhůty pro matku).¹⁷

3. 2. 3 *Situace C*

Konečně nejzajímavější a současně nejproblematičtější situaci, v níž se plně projevují nedostatky stávající právní úpravy, představuje situace C. Zde se dítě narodilo nesezdanému páru, který současně tvořil i neplodný pár. V tomto případě nachází při určení otcovství plné uplatnění domněnka dle § 778 ObčZ. Pro popření otcovství se pak aplikuje výlučně § 787 ObčZ. Na tomto místě ovšem nastává kámen úrazu v podobě absence popěrných lhůt. Za současného stavu právní úpravy, která pro tento případ popěrné lhůty neobsahuje, se tak nabízí závěr, že možnost popírat otcovství určené v situaci C, je časově neomezená (z hlediska důvodů pro popření zde nachází plné uplatnění limitace z § 787 ObčZ).¹⁸ Jak již však bylo uvedeno, takový závěr není souladný s judikaturou českou ani ESLP.

3. 3 *Řešení absence popěrných lhůt ve skupině C*

3. 3. 1 *Novelizace ObčZ*

Již na první pohled je patrné, že stávající koncepce české právní úpravy týkající se popření domněnky otcovství dle § 778 ObčZ pro nesezdané páry není ideální, když (vedle nesouladu s judikaturou) působí značnou právní nejistotu zejména pro narozené dítě, jemuž může být za současného právního stavu do statusových poměrů zasaženo prakticky bez časového omezení. Je tedy více než vhodné tuto mezeru v zákoně určitým způsobem vyplnit. Jako první a patrně nejjednodušší řešení se nabízí novelizace ObčZ a doplnění § 787 o

---

¹⁶ Tímto termínem je označováno umělé oplodnění, při němž bylo užito zárodečných buněk anonymního dárce či dárců. Naproti tomu umělé oplodnění, při němž je užito výlučně zárodečných buněk neplodného páru je označováno jako „homologní“.

¹⁷ Shodně ŠÍNOVÁ, R. § 787. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* s. 963.

¹⁸ *Ibidem.*

popěrné lhůty (např. ve formě přidání dalšího odstavce, jenž by buď upravil lhůty speciální, nebo by odkázal výslovně na užití lhůt jiných).

V kontextu tohoto řešení se však hodí poznamenat, že při zakotvení nových, speciálních lhůt do § 787 ObčZ by muselo být pečlivě zvažováno, jaký důsledek by tato změna měla pro situaci B, která již do určité míry ustanovením § 787 ObčZ co do důvodů pro popření modifikována je. Již bylo uvedeno, že v situaci B se díky přednosti domněnky dle § 776 odst. 1 ObčZ uplatní i popěrné lhůty manžela matky. Pokud by však ustanovení § 787 ObčZ obsahovalo lhůty odlišné od těch již existujících v § 785 odst. 1 ObčZ, vznikl by konflikt, jaké lhůty by se v situaci B měly uplatnit. Tedy zda by skutečnost, že došlo k provedení umělého oplodnění se souhlasem manžela matky, měla mimo limitovaných, avšak odůvodněných (viz již dříve) důvodů pro popření, ovlivnit i délku popěrných lhůt. Lze se domnívat, že takové další omezení by nebylo správné, resp. postrádalo by rozumný důvod, a založilo by jen nerovnost mezi různými manželskými páry. Proto lze doporučit, aby pro případ zakotvení popěrných lhůt do § 787 ObčZ bylo spíše zvoleno řešení odkazem na užití lhůt již existujících (příp. aby byla provedena revize popěrných lhůt jako takových v rámci *všech* domněnek otcovství, což je však problematika jdoucí nad rámec primárního zaměření tohoto příspěvku).

3. 3. 2 *Úvaha nad přípustností analogie*

Mimo výše uvažované možnosti novelizace příslušných ustanovení občanského zákoníku, si lze položit otázku, zda by nebylo možno tuto objektivně existující mezeru ve stávající právní úpravě překlenout interpretačně, resp. za pomoci analogické aplikace popěrných lhůt z jiných domněnek otcovství. Tento závěr upřednostňuje část komentářové literatury, jež bez dalšího odkazuje na použití popěrných lhůt manžela matky, tj. kombinace objektivní šestileté a subjektivní šestiměsíční lhůty.¹⁹ S tímto závěrem se však nelze plně ztotožnit, a to z několika důvodů.

Předně je třeba uvést, že ačkoli lze jistě pochopit snahu o analogické uplatnění lhůt jiných, která by do značné míry redukovala nejistotu právních poměrů dítěte, jež dnes v rámci analyzované domněnky bezpochyby existuje, je otázkou, zda by analogická aplikace lhůt jiných nezasáhla naopak do práv ostatních osob, zejména těch disponujících popěrným

---

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Z. § 778 [Domněnka v případě umělého oplodnění neprovdané matky]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 512.

právem. V súčasnej dobe tyto osoby co do lhůty nijak zákonem výslovně limitovány nejsou; mělo-li by však dojít k omezení jejich popěrného práva na základě analogie (tedy aniž by tak bylo výslovně určeno zákonem), nebyl by to patrně postup souladný s čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod,²⁰ který říká, že každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.²¹ Přitom i jedno z úvodních, výkladových ustanovení ObčZ (§ 2 odst. 1) říká, že každé ustanovené soukromého práva lze vykládat jen ve shodě s Listinou základních práv a svobod, ústavním pořádkem vůbec, zásadami, na nichž spočívá ObčZ, jakož i trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání. Osoby disponující popěrným právem (zejména otec dítěte) přitom mohou za současného právního stavu legitimně očekávat a spoléhat se na znění právní úpravy – nevýslovné a analogické omezení osobnostních práv tak může představovat zásah do jejich vlastní právní jistoty. Byť je snaha o existenci jistoty a stability v právních poměrech dítěte legitimním cílem, mělo by této stability být dosahováno pro adresáty právních norem jasným a předvídatelným způsobem, aby měli možnost se s omezením popěrných lhůt předem seznámit – tedy jinými slovy, tyto lhůty by měly být výslovně v ObčZ upraveny.

I kdyby však byla připuštěna možnost analogického užití lhůt jiných, nebylo by možno prve uvedenému závěru přisvědčit *zcela*. Problém by analogie jistě nečinila (a to nakonec ani v kontextu úvahy o souladu s úpravou Listiny základních práv a svobod), pokud jde o popěrnou lhůtu pro matku dítěte. Zde by se *vždy* nabízela pouze šestiměsíční objektivní lhůta, když jiné popěrné lhůty pro matku dítěte český právní řád neobsahuje. V případě otce dítěte je však situace o něco komplikovanější. Výše citovaný závěr odkazuje na analogické užití lhůt manžela matky, aniž by bylo zřejmé, na jakém základě tak činí (zejména jde-li se o *nesezdaný pár*). Jedním z možných argumentů by mohlo být, že nesezdaný pár se nachází v obdobném postavení jako manželé.²² Nicméně s tímto argumentem nelze plně souhlasit. Z výše uvedeného textu se podává, že domněnka dle § 778 ObčZ se ve své „ryzí“ podobě uplatňuje *pouze* v situaci C, tj. tehdy, když byl neplodným párem pár nesezdaný, a současně narodilo-li se dítě do tohoto (či jiného) nesezdaného soužití. V situacích A a B (jejichž podobnost by mohla být namítána) byla klíčovou okolností pro určení otcovství k narozenému dítěti

---

²⁰ Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Tento závěr zastává např. ŠÍNOVÁ, R. § 787. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* s. 963 - 964.

²² § 10 odst. 1 ObčZ k *analogii legis* uvádí: „Nelze-li právní případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení, posoudí se podle ustanovení, které se týká právního případu co do obsahu a účelu posuzovanému právnímu případu nejbližšího.“

existence manželství, nikoli udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění (s výjimkou situace B, kdy hrála roli co do důvodů pro popření) – plně zde převládla domněnka manžela matky. Byť se tedy právní rodiče dítěte v situaci C mohou na první pohled nacházet v postavení obdobném jako právní rodiče v situacích A i B, jedná se jen o podobnost zdánlivou, kdy je otcovství určováno na základě odlišných důvodů, a nakonec i odlišných mechanismů (viz dále). Společné v jejich postavení je pouze to, že došlo k provedení umělého oplodnění – význam tohoto faktu je však u každé situace odlišný (viz podkapitola 3. 2). Výjimku představuje určitá shoda v situacích B a C, kdy se však shodují *toliko důvody* pro popření otcovství.

Současně, je-li uvážena podobnost jednotlivých domněnek otcovství, je domněnka vázaná na udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění podobnější více domněnce vycházející ze souhlasného prohlášení, když obě jsou založeny *právním jednáním* určitých osob či osoby, a obě se aplikují na nesezdaný pár.²³ Domněnka manžela matky se naproti tomu uplatňuje zcela automaticky, pouze na základě faktu existence manželství. Stejně, jako je navrhováno analogické užití lhůt manžela matky, by tak mohlo být navrhováno obdobné užití lhůt muže, jenž učinil souhlasné prohlášení. I tato analogická aplikace lhůt by však byla ve svém důsledku poměrně problematická. *De facto* by totiž byla aplikována poměrně krátká lhůta (6 měsíců) s objektivně určeným počátkem, jež by nijak nereflektovala, kdy se muž dozvěděl o tom, že žena otěhotněla jinak (tato okolnost ostatně byla důvodem, který vedl Ústavní soud ke zrušení předchozí úpravy popěrné lhůty manžela matky v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/09 z 8. 7. 2010, a která je setrvale předmětem kritiky popěrné lhůty muže, jenž učinil souhlasné prohlášení, kde tento problém přetrvává i po přijetí ObčZ).²⁴

K uvedenému lze jen na okraj poznamenat, že tento problém - zda a příp. jaké popěrné lhůty analogicky aplikovat - by nemusel nastat, pokud by česká právní úprava vypadala jinak a byla více podobná například úpravě slovenské. V té jsou popěrné lhůty nastaveny jednotně, a to jak pro matku i otce dítěte, tak pro domněnku manžela matky a domněnku založenou *súhlasným vyhlásením rodičov*. Ve všech případech je popěrná lhůta tříletá.²⁵ Byla-li by i

---

²³ Srov. § 779 odst. 1 věta první ObčZ: „Nedojde-li k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778, má se za to, že otcem je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže.“

²⁴ SCHÖN, M. Lhůty pro popírání otcovství. In: KOTÁSEK, J. (ed.). *Dny práva 2012 – Days of Law 2012* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1324 – 1326 [cit. 30. 5. 2021]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf.

²⁵ Srov. § 86 odst. 1, § 88 odst. 2 a § 93 odst. 1 a 2 zák. č. 36/2005 Z. z., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění neskorších předpisů. Současně je však nutno konstatovat, že i v rámci slovenské úpravy se popěrné lhůty, byť co do délky sjednoceny, liší v rámci jednotlivých domněnek co do svého počátku,

česká právní úprava co do délky popěrných lhůt (alespoň pro otce) jednotná, příp. jednotná i co do stanovení svého počátku, pak by jistě o analogickém užití lhůt jiných v rámci domněnky vázané na udělení souhlasu k provedení umělého oplodnění bylo možno uvažovat. Přitom by zde patrně nemusel ani nastat problém střetu takového výkladu s Listinou základních práv a svobod, když by osoby disponující popěrným právem mohly z konzistentnosti právní úpravy očekávat, že jsou-li veškeré popěrné lhůty pro ostatní domněnky otcovství totožné, bude (byla by) stejná i lhůta pro popření této domněnky.

Záver

Jakkoli se může na první pohled zdát, že problematika popírání otcovství v případě, kdy se dítě narodilo díky umělému oplodnění, je ryze teoretickou záležitostí, vzrůstající oblíbenost a četnost provádění metod asistované reprodukce ji činí vysoce aktuální a prakticky využitelnou. Lze shrnout, že česká právní úprava popírání domněnky otcovství vázané na souhlas k provedení umělého oplodnění neprovdané ženy není ideální a obsahuje několik podstatných bílých míst. Vedle otázky osob disponujících popěrným právem, jež však i přes absenci výslovné úpravy nečiní větších potíží (snad s výjimkou úvahy, zda je takto úzký okruh oprávněných subjektů vyhovující), je to především otázka absence jasného vymezení popěrných lhůt. Byť v rámci odborné literatury jsou přítomny názorové proudy, které navrhují překlenout tuto mezeru v zákoně výkladem a obdobně užít jiné, již existující lhůty (jmenovitě lhůty z domněnky manžela matky), jeví se toto řešení přinejmenším v případě otce dítěte problematickým. Stávající česká právní úprava neposkytuje dotčeným osobám jakékoli vodítko, z něhož by mohly na analogickou aplikaci konkrétních popěrných lhůt usuzovat – naopak je utvrzuje v přesvědčení, že jejich možnost popřít otcovství je v zásadě omezena pouze důvody, nikoli však časově.

Ačkoli je evidentní, že existence popěrného práva, jež není nijak časově limitováno, není souladná se závěry judikatury české, ani Evropského soudu pro lidská práva, a působí značnou právní nejistotu zejména pro narozené dítě, zdá se vhodnějším pro *všechny* zainteresované subjekty popěrné lhůty v zákoně upravit *výslovně*. Přitom by v zásadě bylo lhostejno, zda by tak zákonodárce učinil výslovnou úpravou lhůty nové, či „jen“ výslovným

---

kdy tento je u domněnky manžela matky nastaven ryze subjektivně, zatímco u domněnky založené souhlasným prohlášením je objektivní.

odkazem na užití lhůt již existujících. V kontextu této *de lege ferenda* navrhované změny pak lze jen doplnit, že současně by měl zákonodárce uvažovat i nad revizí popěrných lhůt a určení jejich počátků jako takovými, a příp. je sjednotit, či minimálně uvést do souladu se závěry judikatury.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Komentáře:

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8.

MELZER, F. - TÉGL, P. a kol.: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975.* 2064 s. ISBN 978-80-7502-004-8.

Periodiká a zborníky:

FRINTA, O. Asistovaná reprodukce – nová právní úprava. *Právní fórum* [online]. 2007, č. 4, s. 123-130 [cit. 30. 5. 2021]. Dostupné z: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/35406/1/2?vtextu=asistovan%C3%A1%20reprodukce%20-%20metoda%20pr%C3%A1vn%C3%AD%20%C3%BApravy#lema0>.

SCHÖN, M.: Lhůty pro popírání otcovství. In: KOTÁSEK, J. (ed.): *Dny práva 2012 – Days of Law 2012* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1316 – 1326 [cit. 30. 5. 2021]. ISBN 978-80-210-6319-8. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/sbornik.pdf.

Právne predpisy:

Zák. č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném od 1. 1. 2006 do 31. 12. 2013.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zák. č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znení neskorších predpisov.

Zák. č. 227/2006 Sb., o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znení účinném do 31. 12. 2013.

Zák. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znení pozdějších predpisů.

Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znení pozdějších predpisů.

Judikatura:

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 11. 2005, *Shofman v. Rusko*, č. 74826/01.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. 23 Cdo 5508/2007.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09.

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Denisa Kotroušová).

HUMAN REMAINS STORED IN MUSEUMS AS A LEGAL PROBLEM SZCZĄTKI LUDZKIE PRZECHOWYWANE W MUZEACH JAKO PROBLEM PRAWNY

Jacek Mazurkiewicz¹ - Piotr Szymaniec²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.141-156>

Abstrakt

Problemem szczątków ludzkich przechowywanych w muzeach, czyli m.in. mumii, zabytków archeologicznych czy też preparatów na wystawach antropologicznych, jest bardzo złożony pod względem prawnym. W ostatnich latach nabiera też nowego znaczenia w kontekście tzw. sprawiedliwości postkolonialnej. Żądania zwrotu szczątków ludzkich (np. mumii czy maoryskich mokomokai, tzn. głów wojowników) przez europejskie muzea i inne instytucje kultury przechowywanych, kierowane ze strony państw, których terytoria były dawniej koloniami czy tzw. terytoriami zamorskimi, stały się w ostatnich latach stosunkowo liczne. Takie żądania mogą zostać w przyszłości wysunięte w stosunku do niektórych eksponatów znajdujących się w polskich kolekcjach muzealnych (chodzi głównie o pozostałości zbiorów niemieckich sprzed II wojny światowej). W artykule konferencyjnym rozważymy status prawny szczątków ludzkich znajdujących się w muzeach (głównie z perspektywy prawa polskiego), a także przedstawimy sprawy związane ze zwrotem szczątków przywiezionych w czasach kolonialnych i sposoby ich rozwiązania w różnych państwach.

Słowa kluczowe

szczątki ludzkie, muzea, zabytki, sprawiedliwość postkolonialna

Abstract

The problem of human remains stored in museums, i.e. mummies, archaeological relics or preparations at anthropological exhibitions, it is very complex in legal terms. In recent years, it has also acquired a new meaning in the context of the so-called postcolonial justice. Requests from states whose territories were formerly colonies or the so-called overseas territories for the return of human remains (e.g. mummies and Maori mokomokai) stored in European and American museums and other cultural institutions have become relatively numerous in recent years. Such requests may be submitted in the future in relation to some of the exhibits in Polish museum collections (mainly the remains of German collections created before World War II). In the conference paper, we will consider the legal status of human remains in museums (mainly from the perspective of Polish law), as well as present cases related to the return of the remains brought in colonial times and ways of solving them in various jurisdictions.

---

¹ Prof. dr hab. n. prawnych, Uniwersytet Zielonogórski; ORCID 0000-0001-5936-9038.

² Dr hab. n. prawnych, prof. PWSZ im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu; ORCID 0000-0002-5415-9215.

Keywords

human remains, museums, monuments, postcolonial justice

1. Introduction

The protection of the image of the deceased dates back to the 19th century. It is connected with two court cases that shaped this scope of protection in France and Germany. After the death of the famous actress Rachel (1821–1858), her sister commissioned a drawing of the deceased on her deathbed. This drawing was then distributed without consent of the family. The Seine tribunal ruled in June 1858 that no one may disseminate an image of the deceased person on her deathbed without formal consent from the family of the deceased. The basis for this are the feelings of the family, especially the pain after the loss of a loved one. The court considered that the prohibition of disseminating such an image without the consent was absolute. Commentators on this ruling argued that in this respect the family continued the personality of the deceased.³ The second judgment concerns the posthumous photograph of the former German chancellor, Otto von Bismarck, who died in 1898. Two photographers burst into the apartments and took a photo of his body, the view of which was far from the official image of the politician. The Reich Court in its judgment of December 28, 1899 ruled that the photo had been created in violation of the inviolability of the house and forbade its dissemination (it was published only in 1951). This case contributed to the introduction of the right to protect the image, as defined in the Copyright in Works of Art and Photography Act (Kunsturhebergesetz, KUG) of 1907. Moreover, this judgment also influenced the formation of the doctrine of the general right to personality, the essence of which is self-determination.⁴

Both cases described here concerned famous people and their families were labeled as legitimate to act on their behalf. It was completely different in the case of images of the

---

³ W. J. WAGNER: The Right To One's Own Likeness in French Law. *Indiana Law Journal*, 1970, Vol. 46, No. 1, pp. 19–20 (1–36). Cf. Justice Civile. Tribul Civil de la Seine. Présidence de M. Benoit-Champy. Audience du 9 Juin. *Gazette de Tribunaux*. 10.06.1858, pp. 559–560. Justice Civile. Tribul Civil de la Seine. Présidence de M. Benoit-Champy. Audience du 16 Juin. *Gazette de Tribunaux*. 17.06.1858, p. 584. On Rachel as an important figure in French nineteenth-century culture, cf. J. STOKES: Rachel's "Terrible Beauty": An Actress Among the Novelists. *ELH*, 1984, Vol. 54, No. 4, pp. 771–793.

⁴ T. SINODINOU: Image Right and Copyright Law in Europe: Divergences and Convergences. *Laws*, 2014, No. 3, p. 185 (181–207). ISSN 2075-471X. I. VON MÜNCH: Ogólne prawo do osobowości. *Przegląd Prawa i Administracji*, 1997, Vol. XXXIX, pp. 62–63. Cf. J. MAZURKIEWICZ, P. SZYMANIEC: „Nie wszystkim umrę, wiele ze mnie tu zostanie...”. Kulturowe i prawne aspekty pochówku, wizerunku zwłok oraz napisów nagrobnych. *Studia Prawnoustrojowe*, 2019, Vol. 46, p. 270 (261–276).

remains of anonymous people, e.g. of the victims of wars. Human remains that were kept in museums or exhibitions of curiosities being popular at that time were also treated differently. In the 19th century, museums became available to the general public, and museum collections were filled with exotic exhibits, arousing the curiosity of the masses. Egyptian mummies, mummified heads of Maori warriors (*mokomokai*) and other objects from countries colonized by Europeans were among these exhibits. In turn, in the curiosities, the remains of deformed people, suffering from various diseases, were often exposed to public view. Many such exhibits are still in museums today. Some of them, such as the Egyptian mummies, are not very controversial. Others are the subject of public debates and the subject of legal claims, often made by states that arose from former colonies. Therefore, questions arise about the legal status of objects taken from the colony and objects that are made of human remains or contain such remains. In this text, taking Polish law as an example, firstly we would like to indicate whether human remains can have the status of historical monument. Next, we would like to consider how objects containing human remains, stored in museum collections, should be treated. It must be pointed out that the right to burial is widely recognized in many legal cultures (although the concept of “burying” is understood very differently in particular cultures or civilization circles). It is worth mentioning that as early as in the 17th century, Grotius considered burying the dead to be one of the principles of the law of nature.⁵ Another problem that we want to analyze is the treatment of objects that are human remains from former colonies, in the context of the so-called postcolonial justice.

2. Human remains as an element of historical monument

Under international law, different definitions of “monument”, “cultural heritage” and “cultural property” are created to serve the specific purposes of a particular act of international law. In the context of the subject chosen here, two definitions could be significant. The International Convention concerning prohibiting and preventing the illicit import, export and transfer of ownership of cultural property⁶ mentions, i.a., “rare collections

---

⁵ Cf. H. GROTIUS: *The Rights of War and Peace, Book I, edited and with an introduction by Richard Tuck from the edition by Jean Barbeyrac*. Indianapolis: Liberty Fund, 2005, pp. 925–948. ISBN: 0-86597-434-9

⁶ Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property signed in Paris, November 14, 1970, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

and specimens of ... anatomy”, “products of archaeological excavations ... or of archaeological discoveries” and “objects of ethnological interest” among the categories of “cultural property” (Article 1 letters a), c), f)). The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage⁷ states that archeological heritage consists in “all remains and objects and any other traces of mankind from past epochs” which at the same time are helpful to “retrace the history of mankind and its relation with the natural environment” (Article 1 clause 2), point i)). It is rather obvious that objects made of human remains or containing such remains in some cases may fall into these categories. Polish Act of July 23, 2003 on the protection and care of monuments⁸ indicates that in order for a movable or immovable object to be considered a monument, it must meet four conditions. First, it must be made by a human being or related to human activity. Secondly, it is to be a testimony of a bygone era or a specific event. Third, it must be in the interest of society to protect this thing for the sake of its value. Fourth, and finally, the thing must have historical, scientific or artistic value (Article 3 point 1)). The act defines archaeological monument as an immovable monument in the form of a surface, underground or underwater remnant of “human existence and activity” which is composed of “cultural layers and products contained in them or their traces”. Products of such layers being movable objects are also recognized as an archaeological monuments (Article 3 point 4)). Since the manner of burying the remains is an expression of “human existence and activity” and can be a material from which far-reaching conclusions can be drawn as to the way of life of a given community, the grave with the remains, as well as the entire cemetery, may fulfill the definition of an archaeological monument. Differently than in case of the quoted definitions contained in international law, it seems that under Polish law, human remains cannot be considered monuments themselves.⁹ However, because of their specific use, such remains may become an integral part of a monument or archaeological monument. Very peculiar Lower-Silesian monument, the Skull Chapel in Czerмна¹⁰ serves as telling example. It was built in the late Baroque style in the years 1776–1804, and human bones

---

⁷ Signed in Valletta on January 16, 1992, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/143>. Cf. J. ARTYMIUK: Pojęcie i zakres ochrony prawnej zabytków archeologicznych w prawie polskim i w prawie międzynarodowym. *Przegląd Prawa i Administracji*, 2015, Vol. 100, No. 2, pp. 501–512.

⁸ Journal of Laws of 2018, item 2067 as amended.

⁹ It could be discussed whether, under Polish law, *mokomokai* can themselves be considered movable monuments. In this case, the way the head is tattooed makes it a cultural artifact, so it is related to human activity. Such a head may be regarded as a testimony to a bygone era. It also has a historical and scientific value (the issue of artistic value is debatable). However, the interpretation indicated here may be questioned.

¹⁰ Czerмна was once a separate village, and now it is a district of Kudowa-Zdrój, a spa town located near the Czech border.

found in the surrounding fields, from the period from the Thirty Years' War to the Seven Years' War, are an integral part of its interior.¹¹

3. Displaying human remains in museums and exhibitions

There are no regulations in the Polish legal system that would define in detail how objects containing human remains should be displayed in museums and other exhibitions. Moreover, this issue is usually left to be decided not by the legislator, but by bodies composed of experts or by museum directors. The ruling of the Supreme Court, determining the complex status of human remains under Polish law, may, however, provide some guide in this regard. According to the Supreme Court, "... the legal status of a corpse – not amenable to classic legal qualifications – is exceptional. Although there are no regulations explicitly stipulating the obligation to respect human corpses and remains, it is commonly treated - also in social practice, full of dignity towards the body of a deceased person - as an axiomatic moral obligation, also derived from certain legal norms. This concerns, in particular, the provisions on the protection of personal rights in the form of the cult of the deceased and the right to a grave ... medical law ... as well as criminal law provisions providing for the offense of insulting (desecrating, robbing) corpses, human ashes and deceased persons' places of rest (Article 262 of the Penal Code)".¹² The Court, therefore, states that the treatment of the human body should be treated as a derivative of human dignity. Perhaps a specific dignity residuum can be considered to be contained in the remains of a deceased person.¹³ It should be emphasized that human dignity has a very high position in the Polish legal system among constitutional values, as Article 30 of the Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997¹⁴ treats dignity as the basis of all constitutional freedoms and rights. Moreover,

---

¹¹ Cf. T. FITYCH: *Kaplica czaszek w Kudowie Czerwnej – pionierskie i mistrzowskie dzieło ks. Tomaschka*. Ziemia Kłodzka, 2016, No. 268–269, pp. 14–20.

¹² Resolution of the Supreme Court of 29 June 2016, file reference no. III CZP 24/16. The quoted resolution of the Supreme Court emphasizes the relationship between law and morality, or more precisely, the foundations of the dominant moral system in a given society. This resolution may be treated as a contribution to the issue of moral neutrality of the law. On the concept of moral neutrality, cf. M. BŁACHUT: *Postulat neutralności moralnej prawa a konstytucyjna zasada równości*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, chapter I and chapter II.

¹³ Cf. A. TWORKOWSKA: *Określenie statusu ludzkich zwłok jako problem prawno-społeczny*. *Prawo i Medycyna*, 2015, Vol. 17, No. 2 (59), pp. 61–71. A. RYBAK: *Prawnokarna ochrona godności zwłok człowieka*. *Palestra*, 2004, Vol. 49, No. 1–2 (553–554), No. 1–2, s. 99–104.

¹⁴ Journal of Laws of 1997, No. 78, item 483 as amended.

following the example of the German approach to human dignity, this dignity was defined as inherent, inalienable and inviolable. Thus, human dignity is protected within the entire legal order, both under public law and private law.¹⁵ The decision to expose human remains (e.g. skeletons, whole graves or the so-called natural mummies) in museums, galleries and similar places always requires balancing between two goods of legal significance: respect for the corpse or remains on the one hand, and scientific or didactic (educational) benefits related to showing a given object to a wider audience on the other. In addition, the remains should be displayed in such a way that respect for the deceased and in a serious way.¹⁶ It should be noted that the crime of profaning the human body, human ashes or deceased persons' places of rest, as defined in Art. 262 paragraph 1 of the Polish Criminal Code¹⁷ can be committed anywhere, also outside the cemetery. Therefore, one can imagine a situation in which the organizer of an exhibition will be responsible for this crime, e.g. when the exhibition arrangement presented human remains in a grotesque way. However, it requires proving that this person (a perpetrator) acted with the intention of profaning human remains.

The use of corpses and human remains for scientific or teaching purposes is not in doubt.¹⁸ It is also possible to display objects made of human remains to the public, if the persons whose remains are exposed publicly have consented to it.¹⁹ However, reservations may arise when the educational purpose is mixed with a commercial purpose or even

---

¹⁵ Cf. L. BOSEK: *Gwarancje godności ludzkiej i ich wpływ na polskie prawo cywilne*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2012, part II and part III. ISBN: 978-83-7666-196-4.

¹⁶ A. TWORCOWSKA: *Implikacje prawne i społeczno-kulturowe śmierci człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ochrony dóbr osobistych*. Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem A. Malarewicz-Jakubów, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2013, pp. 127–130; <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/3746> [retrieved at: 14.05.2021].

¹⁷ Act of June 6, 1997 – Criminal Code, consolidated text: Journal of Laws of 2020, item 1444, as amended.

¹⁸ Corpses and remains, which will constitute material used for scientific or teaching purposes, may be transferred by means of a will or as a result of the application of the provision of art. 10 sec. 2 of the Act of January 31, 1959 on cemeteries and burying the dead (consolidated text: Journal of Laws of 2020, item 1947). According to this provision, corpses not buried by entities specified in this Act “may be transferred for teaching and research purposes to a medical university or other university conducting teaching and research activities in the field of medical sciences or a federation of entities of the higher education system and science conducting research in the field of medical science”.

¹⁹ One of the most famous such objects is the skeleton of the founding father of utilitarianism, Jeremy Bentham (1748–1832), clad in his own clothes and stored at University College London (it is so-called Bentham's auto-icon). It was Bentham's will to be displayed like that after his death. Cf. P. SZYMANIEC: *Doczesne szczątki Jeremy'ego Benthama a zasada użyteczności*. Prawa osób zmarłych i stosunek do religii w Benthamowskim utylitaryzmie. In J. GOŁACZYŃSKI, J. MAZURKIEWICZ, J. TURŁUKOWSKI, D. KARKUT (eds.): *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty śmierci człowieka. Zagadnienia wybrane*. Wrocław: Oficyna Prawnicza, 2015, pp. 750–771. F. C. A. MARMOY: *The 'Auto-Icon' of Jeremy Bentham at University College, London*. *Medical History*, 1958, Vol. 2, No. 2, pp. 77–86. According to a contemporary scholar, Bentham's Auto-Icon was “a performance of self-consecration”; cf. C. HAFFENDEN: *Every Man His Own Monument. Self-Monumentalizing in Romantic Britain*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2018, pp. 60–91.

dominated by the latter, i.e. the entity organizing exhibitions of human corpse or remains primarily aims to obtaining material benefits on this account (the famous Body Worlds exhibition by Gunther von Hagens could serve as a vital example²⁰).

4. Postcolonial justice and human remains

“Postcolonial justice” is a concept that encompasses all demands for compensation for harm caused during the colonial period by former colonial metropolises. It is a notion a bit similar to “transitional justice”, concerning claims to compensate for the harm done under the previous, undemocratic regime.²¹ Regarding the topic discussed here, “postcolonial justice” refers to the treatment of the corpses and remains of representatives of non-Western cultures that found their way into museum collections in the 19th and early 20th centuries.²² We raise this issue because it shows the changing approach to human corpses and remains, and besides, it may also be important in the future for objects in Polish museum collections, mainly those based on former German collections.²³

The first expression of “postcolonial justice” in our area of interest²⁴ was the U.S. Native American Graves Protection Repatriation and Repatriation Act, adopted in 1990.²⁵

---

²⁰ Cf. O. LUCHTERHANDT, R. BRUSCHKE: *Godność człowieka – aktualne kwestie sporne w niemieckim prawie państwowym. Państwo i Prawo*, 2005, No. 2, p. 47 (34–48). ISSN: 0031-0980.

²¹ Cf. R.G. TEITEL: *Transitional Justice*. Oxford: Oxford University Press, 2000, pp. 69–118, 213–228. ISBN: 0195151267. N.J. KRITZ (ed.): *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*. Volume 1: *General Considerations*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1995, pp. 121–222. ISBN 1878379437. M. NEWMAN: *Transitional Justice: Contending with the Past*. Hoboken, NJ: Wiley, 2019, chapter 1. ISBN: 978-1-509-52116-6. M. KROTOSZYŃSKI: *Modele sprawiedliwości tranzycyjnej*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 2017, pp. 35–70, 153–203. ISBN: 978-83-232-3143-1

²² This concept begins to appear in the literature in the context discussed here; cf. L. ECKSTEIN, D. WIEMANN, N. WALLER, A. BARTELS: *Postcolonial Justice. An Introduction*. Potsdam: Universität Potsdam, 2017, pp. 1–7, https://publishup.uni-potsdam.de/files/10322/eckstein_postcolonial_justice.pdf [1.06.2021]. Cf. also: D. TURNBULL: *Postcolonial Injustice: Rationality, Knowledge, and Law in the Face of Multiple Epistemologies and Ontologies A Spacial Performative Approach*. In A. BARTELS, L. ECKSTEIN, N. WALLER, D. WIEMANN (eds.): *Postcolonial Justice*. Leiden: Brill, 2017, pp. 3–13.

²³ In Germany, more and more is being said and written about colonial-era objects in museums and other public collections. The Volkswagen Foundation is funding a major research project entitled “PAESE – Provenance Research in Non-European Collection and Ethnography in Lower Saxony” (“PAESE – Provenienzforschung in außereuropäischen Sammlungen und der Ethnologie in Niedersachsen”). It is divided into seven subprojects, encompassing wide range of topics, from history of colonial acquisitions in different colonies, including Cameroon, through the teaching of colonialism, to historical and contemporary legal issues. The research team includes such scholars as Rebekka Habermas, Katja Lembke, Stephan Meder and Christoph-Eric Mecke. Cf. <https://www.postcolonial-provenance-research.com/paese/teilprojekte/>.

²⁴ The first international law legal act which referred to the issue of human remain’s return was the Peace Treaty between the Allied Powers and Germany signed at Versailles on June 28, 1919 (Poland: *Journal of Laws of*

Section 7 the Act states that the Federal agency or museum has to return human remains and “associated funerary objects”, possessed or controlled by this entity, “upon the request of a known lineal descendant of the Native American”, or the given Indian tribe, or Native Hawaiian organization (letter a), point 1)).²⁶ The act has introduced the concept of “repatriation” of the remains of persons belonging to indigenous peoples into the legal language. If it is not possible to prove the cultural affiliation of the remains or funeral object in other way, the requesting tribe or Native Hawaiian organization has to show the affiliation “by a preponderance of the evidence based upon geographical, kinship, biological, archaeological, anthropological, linguistic, folkloric, oral traditional, historical, or other relevant information or expert opinion” (letter a), point 4)). As it is pointed out, this legislation defines contemporary Indian tribes in a basically political way, so it is difficult to prove on the basis of archaeological data the cultural relationship between a specific modern tribe and given human remains or funeral objects.²⁷ One of the most famous cases concerning the remains of Indians is the case of the so-called man from Kennewick, i.e. remains from the eighth millennium BC discovered in 1996. In this, largely publicized, case the States Court of Appeals for the Ninth Circuit ruled in 2004 that it was impossible to establish a direct cultural link between these remains and the Native American people of today.²⁸ Later (2005–2015) studies conducted, inter alia, on at the University of Copenhagen, testified, however, that there is a linkage between the “man of Kennewick” and today’s indigenous tribes.²⁹ The

---

1920, No. 35, item 199). Art. 246 para. 2 of the treaty ordered Germany to return to Great Britain the skull of “Sultan Makaoua”, or Mkwawa (1855–1898), who, as the leader of the Hehe people, opposed German colonization in German East Africa. However, since the skull was to be returned to the British government, this case can be read mainly in the context of colonial settlements. Cf. A. REDMAYNE: Mkwawa and the Hehe Wars. *The Journal of African History*, 1968, Vol. 9, No. 3, pp. 409–436. Cf. J. MAZURKIEWICZ: *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010, p. 644, footnote 2494.

²⁵ 104 Stat. 3048, Public Law 101-60, November 16, 1990.

²⁶ Implementing regulation was also issued to this act: 43 CFR 10 of December 4, 1995 (Federal Register: December 4, 1995, vol. 60, no. 232, Rules and Regulations, s. 62133–62169).

²⁷ D.H. THOMAS: *Skull Wars: Kennewick Man, Archaeology, and the Battle for Native American Identity*. New York: Basic Books, 2000, pp. 225–238.

²⁸ Cf. *Bonnichsen et al. v. United States*, 357 F.3d 962.

²⁹ Cf. V. OIKKONEN: Kennewick Man and the Evolutionary Origins of the Nation. *Journal of American Studies*, 2014, Vol. 48, No. 1, pp. 275–290. M. RASMUSSEN, M. SIKORA, A. ALBRECHTSEN, T. KORNELUSSEN *et al.*: The ancestry and affiliations of Kennewick Man. *Nature*, 2015, no. 523 (7561), pp. 455–458. L.J. ZIMMERMAN, R.N. CLINTON: Kennewick Man and Native American Graves Protection and Repatriation Act Woes. *International Journal of Cultural Property*, 1999, Vol. 8, No. 1, pp. 212–228. L.J. ZIMMERMAN: Public Heritage, a Desire for a “White” History for America, and Some Impacts of the Kennewick Man/ Ancient One Decision. *International Journal of Cultural Property*, 2005, No. 12, pp. 265–274. R.M. SEIDEMANN: Bones of Contention: A Comparative Examination of Law Governing Human Remains from Archaeological Contexts in Formerly Colonial Countries. *Louisiana Law Review*, 2004, Vol. 64, No. 3, pp. 545–588.

Kennewick Man case gained such prominence because it was used in the contemporary debate over the identity of native Americans.³⁰

Several cases of such “repatriation” deserve attention, especially since they say a lot about the approach to “exotic” human remains in the nineteenth century. The case of Sarah Baartman’s remains is significant from legal point of view. Baartman (ca. 1775 or 1789–1815) was a member of South Africa’s Khoikhoi people. Between 1810 and 1815, she was shown as a peculiarity in Great Britain and France, where – due to the prominent backside of her body – she was given a nickname “Hottentot Venus”.³¹ Her remains and the cast of her body were on display at the anatomical exhibition located in the Botanical Garden, then in the Ethnographic Museum at the Trocadéro Palace (until 1937) and finally in Museum of Man (until 1974). In 2002, at the request of Republic of South Africa’s President Nelson Mandela, they were transported to South Africa and buried there, but the consent to export them from France required a change of legislation.³² The regulation adopted at that time requires that the decision to withdraw items from public collections should be preceded by the opinion of the scientific commission on the return of exhibits from public national collections.³³ Another case concerns the Julia Pastrana. A native of Mexico, Pastrana performed in circuses in America and all over Europe, being one of the most famous “bearded woman” of the time (she was also called a “ape woman”). When she died in Moscow in 1860, her “impresario” and husband, Theodore Lent, commissioned the mummification of the corpse, after which her remains,³⁴ dressed in her dress and closed in a glass capsule, were exhibited in the curiosities’ exhibitions for the next ten decades. Last time they were shown in 1972. Finally – together

---

³⁰ Government agencies, scientists and Native American organizations were involved in the dispute over the remains. Cf. J.C. CHATTERS: *Ancient Encounters: Kennewick Man and the First Americans*. New York: Touchstone: Simon & Schuster, 2001. pp. 103–118.

³¹ In London Baartman was exhibited three years after the adoption of Slave Trade Act 1807 (47 Geo III Sess. 1 c. 36). Consequently, controversy arose as to whether Baartman was performing voluntarily. However, a court case in 1811 did not show that she was under coercion. In France, Baartman was treated almost like an animal. Cf. C. CRAIS, P. SCULLY: *Sara Baartman and the Hottentot Venus. A Ghost Story and A Biography*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2009, pp. 82–102, 116–141.

³² J. PARKINSON: The significance of Sarah Baartman, BBC Magazine, <https://www.bbc.com/news/magazine-35240987> [21.05.2021]; Loi no. 2002-323 du 6 mars 2002 relative à la restitution par la France de la dépouille mortelle de Saartjie Baartman à l’Afrique du Sud, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000776900/>.

³³ J. MAZURKIEWICZ: *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*, p. 644, footnote 2494.

³⁴ The process was not a mummification in a strict sense, but rather the body was “stuffed”, as it is done for animals exhibited in nature museums or biological cabinets.

with the collection similar items – they found their way to the University Museum in Oslo.³⁵ As late as in 2013, her remains were taken to Mexico and buried there.³⁶

British museums returned to New Zealand the mummified and tattooed Maori heads (*mokomokai*) that were previously in their collection.³⁷ The French attitude to similar cases is a bit different. To use an example, we focus on the case the of the head of a Maori commander, acquired in unknown circumstances, which was in the possession of the Museum of Rouen since 1875. The first request to its return was made by the Museum of New Zealand (Te Papa Tongarewa) in 1992 and was based on the argument that the heads were taken against the wishes of those warriors who refused to travel to another continent. According to French provisions on museums, such items as Maori heads were considered the objects of art and therefore it was impossible to withdraw them from public museum collections. In 2007, after the case of Sarah Baartman's remains, the museum tried to return the exhibits to the government of New Zealand, but the "repatriation" was blocked by the French Ministry of Culture, as human remains stored in museums are considered part of the cultural or scientific heritage in France.³⁸ The decision was upheld by the court in Rouen in its judgment of 27 December 2007.³⁹ In 2010, a special law was issued that allowed all Maori heads in French museums to be returned to New Zealand.⁴⁰ Ultimately, in 2011, the head from Rouen was placed in a museum in New Zealand's Wellington.⁴¹ In sum, France returned 19 heads of Maori warriors to New Zealand, which were carefully examined by anthropologists before being handed over.⁴² However, the French ministry of culture has been wary of the return of

---

³⁵ Cf. C. H. GYLSETH, L.O. TOVERUD: *Julia Pastrana: The Tragic Story of the Victorian Ape Woman*. Thrupp: Sutton Publishing Limited, 2003, pp. 224. ISBN: 0750933127.

³⁶ Mexican "ape woman" buried 150 years after her death, 13.02.2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/mexican-ape-woman-buried> [21.05.2021]; Julia Pastrana's Long Journey Home: A Conversation with Laura Anderson Barbata, <http://www.orderofthegooddeath.com/julia-pastranas-long-journey-home-conversation-laura-anderson-barbata> [21.05.2021].

³⁷ Maori mummy head to be sent back to New Zealand, <https://www.liverpoolecho.co.uk/news/liverpool-news/mummified-maori-head-return-new-5588862> [21.05.2021].

³⁸ P. CHARLIER, I. HUYNH-CHARLIER, L. BRUN, J. CHAMPAGNA, L. LAQUAY, C. HERVÉ: Maori heads (*mokomokai*): the usefulness of a complete forensic analysis procedure. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*, 2014, Vol. 10, No. 2, pp. 371–372 (371–379). ISSN: 1547-769X.

³⁹ M. BEL, M. BERGER, R. K. PATERSON: Administrative Tribunal of Rouen, Decision No. 702737, December 27, 2007 (Maori Head case). *International Journal of Cultural Property*, 2008, Vol 15, No. 2, pp. 223–226. ISSN: 0940-7391.

⁴⁰ Loi no. 2010-501 du 18 mai 2010 visant à autoriser la restitution par la France des têtes maories à la Nouvelle-Zélande et relative à la gestion des collections, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT00002227321/>.

⁴¹ French museum returns mummified Maori head, <https://www.dailymirror.com/french-museum-returns-mummified-maori-head-133605-May2011/> [21.05.2021].

⁴² P. CHARLIER, I. HUYNH-CHARLIER, L. BRUN, J. CHAMPAGNA, L. LAQUAY, C. HERVÉ: Maori heads (*mokomokai*): the usefulness of a complete forensic analysis procedure, pp. 372–379 (371–379).

colonial-era museum exhibits, recognizing that they could trigger an avalanche of requests from many countries.⁴³ In this context, it should be noted that Sweden has probably the most consistent museum policy and – although it was not a colonial power – usually returns the remains of representatives of indigenous peoples, which were included in museum collections in this country in the nineteenth and early twentieth centuries.⁴⁴

5. Conclusion

Objects containing human remains, if further criteria are met, can be considered monuments both under Polish and international law, as well as the legal orders of many other European countries (e.g. French law). In addition, “objects of ethnological interest,” which may be human remains, could also be recognized as monuments under the International Convention concerning prohibiting and preventing the illicit import, export and transfer of ownership of cultural property. Such objects will, therefore, be subject to legal protection provided for monuments. However, both the sale⁴⁵ and the public display of such items at exhibitions raises a number of concerns. It must be acknowledged that such a display is permissible, but it requires a great deal of sensitivity on the part of exhibition organizers or museum management. Until the second half of the twentieth century, the display of “exotic” human remains (such as *mokomokai*) or the remains of people affected by various deformations to the public did not arouse much controversy. This situation has changed over the past thirty years, mainly due to the “postcolonial justice” tendency. In this regard, the case of Sarah Baartman’s remains, which was publicized by President Nelson Mandela, was very

---

⁴³ Cf. . J. MAZURKIEWICZ: *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*, p. 644 footnote 2494.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ The Act of November 21, 1996 on museums (consolidated text: Journal of Laws of 2019, item 917) allows, in justified cases, state or local government museums to make, in accordance with Art. 23 sec. 1, “exchange, sale or donation of museum objects, after obtaining the permission of the minister responsible for culture and protection of national heritage”. There is a loophole in this provision concerning the admissibility of the disposal of a monument containing human corpses or remains. While the donation or exchange of such objects in certain cases may be justified, the possibility of selling them seems doubtful. In support of this view, the norm of Art. 1 of the Act on Museums, indicating the goals of the museum and stating that it is an organizational unit that is not profit-oriented. Therefore, a situation in which the sale of the above-mentioned objects would be a source of funds for financing a specific aspect of the museum's activity, including the purchase of other monuments, is excluded. In Polish scholarly literature, Anna Tworkowska writes about the discussed issue in a somewhat different and ambiguous way. Cf. A. Tworkowska, *Implikacje prawne i społeczno-kulturowe śmierci człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ochrony dóbr osobistych*, p. 130

significant. Claims to “repatriate” human remains taken in colonial times are based more on moral arguments about the wrongs done in colonial times, and much less on legal grounds. It should be pointed out that, even if it was considered that these objects were unlawfully taken, the institution of acquisitive prescription present in many European legal systems can be used in such cases. These claims may be directed also to Polish museums and scientific institutions.⁴⁶ Thus, the appropriate legal mechanisms to deal with them should be developed. The attitude of the Swedish authorities could be instructive how this issue could be resolved. Since the Polish case-law treats the protection of human remains as a residue of the protection of human dignity, it is not unlikely that the approach of withdrawing certain human remains from museum collections would find approval in jurisprudence and legal doctrine in Poland.

References

Act of January 31, 1959 on cemeteries and burying the dead, consolidated text: Journal of Laws of 2020, item 1947.

Act of November 21, 1996 on museums, consolidated text: Journal of Laws of 2019, item 917.

Act of June 6, 1997 – Criminal Code, consolidated text: Journal of Laws of 2020, item 1444, as amended.

Act of July 23, 2003 on the protection and care of monuments, Journal of Laws of 2018, item 2067 as amended.

ARTYMIUK, J.: Pojęcie i zakres ochrony prawnej zabytków archeologicznych w prawie polskim i w prawie międzynarodowym. *Przegląd Prawa i Administracji*, 2015, Vol. 100, No. 2, pp. 501–512. ISSN: 0137-1134.

BEL, M., BERGER, M., PATERSON, R.K.: Administrative Tribunal of Rouen, Decision No. 702737, December 27, 2007 (Maori Head case). *International Journal of Cultural Property*, 2008, Vol 15, No. 2, pp. 223–226. ISSN: 0940-7391.

BŁACHUT, M.: *Postulat neutralności moralnej prawa a konstytucyjna zasada równości*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2005, pp. 193. ISBN: 83-229-2658-8.
Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997, Journal of Laws of 1997, No. 78, item 483 as amended.

---

⁴⁶ For instance, the collections of the Human Museum at the University of Wrocław are based largely on the pre-war collection gathered by the German anthropologist prof. Egon von Eickstedt.

BOSEK, L.: *Gwarancje godności ludzkiej i ich wpływ na polskie prawo cywilne*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2012, pp. 470. ISBN: 978-83-7666-196-4.

CHARLIER, P., HUYNH-CHARLIER, I., BRUN, L., CHAMPAGNA, J., LAQUAY, L., HERVÉ, C.: Maori heads (mokomokai): the usefulness of a complete forensic analysis procedure. *Forensic Science, Medicine, and Pathology*, 2014, Vol. 10, No. 2, pp. 371–379. ISSN: 1547-769X.

CHATTERS, J.C.: *Ancient Encounters: Kennewick Man and the First Americans*. New York: Touchstone: Simon & Schuster, 2001. pp. 304. ISBN 978-0684859361.

Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property signed in Paris, November 14, 1970, [http://portal.unesco.org/en/ev.php-](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html)

[URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html](http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html).

CRAIS, C., SCULLY, P.: *Sara Baartman and the Hottentot Venus. A Ghost Story and A Biography*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2009, pp. 232. ISBN: 9780691147963.

ECKSTEIN, L., WIEMANN, D., WALLER, N., BARTELS, A.: *Postcolonial Justice. An Introduction*. Potsdam: Universität Potsdam, 2017, https://publishup.uni-potsdam.de/files/10322/eckstein_postcolonial_justice.pdf [1.06.2021].

European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage, signed in Valletta on January 16, 1992, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/143>.

FITYCH, T.: Kaplica czaszek w Kudowie Czerwnej – pionierskie i mistrzowskie dzieło ks. Tomaschka. *Ziemia Kłodzka*, 2016, No. 268–269, pp. 14–20. ISSN: 1234-9208.

French museum returns mummified Maori head, <https://www.dailyedge.ie/french-museum-returns-mummified-maori-head-133605-May2011/> [21.05.2021].

GROTIUS, H.: *The Rights of War and Peace, Book I, edited and with an introduction by Richard Tuck from the edition by Jean Barbeyrac*. Indianapolis: Liberty Fund, 2005, pp. 1183. ISBN: 0-86597-434-9.

GYLSETH, C.H., TOVERUD, L.O.: *Julia Pastrana: The Tragic Story of the Victorian Ape Woman*. Thrupp: Sutton Publishing Limited, 2003, pp. 224. ISBN: 0750933127.

HAFFENDEN, C.: *Every Man His Own Monument. Self-Monumentalizing in Romantic Britain*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2018, pp. 267. ISBN 978-91-513-0451-9.

Julia Pastrana's Long Journey Home: A Conversation with Laura Anderson Barbata, <http://www.orderofthegooddeath.com/julia-pastranas-long-journey-home-conversation-laura-anderson-barbata> [21.05.2021].

Justice Civile. Tribul Civil de la Seine. Présidence de M. Benoit-Champy. Audience du 9 Juin. *Gazette de Tribunaux*. 10.06.1858, pp. 559–560.

Justice Civile. Tribul Civil de la Seine. Présidence de M. Benoit-Champy. Audience du 16 Juin. *Gazette de Tribunaux*. 17.06.1858, p. 584.

KRITZ, N.J. (ed.): *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*. Volume 1: *General Considerations*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1995. ISBN 1878379437.

KROTOSZYŃSKI, M.: *Modele sprawiedliwości tranzycyjnej*. Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, 2017, pp. 374. ISBN: 978-83-232-3143-1.

Loi no. 2002-323 du 6 mars 2002 relative à la restitution par la France de la dépouille mortelle de Saartjie Baartman à l'Afrique du Sud, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000776900/>.

Loi no. 2010-501 du 18 mai 2010 visant à autoriser la restitution par la France des têtes maories à la Nouvelle-Zélande et relative à la gestion des collections, <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000022227321/>.

LUCHTERHANDT, O., BRUSCHKE, R.: Godność człowieka – aktualne kwestie sporne w niemieckim prawie państwowym. *Państwo i Prawo*, 2005, No. 2, pp. 34–48. ISSN: 0031-0980.

Maori mummy head to be sent back to New Zealand, <https://www.liverpoolecho.co.uk/news/liverpool-news/mummified-maori-head-return-new-5588862> [21.05.2021].

MARMOY, F.C.A.: The 'Auto-Icon' of Jeremy Bentham at University College, London. *Medical History*, 1958, Vol. 2, No. 2, pp. 77–86. ISSN: 0025-7273.

MAZURKIEWICZ, J.: *Non omnis moriar. Ochrona dóbr osobistych zmarłego w prawie polskim*. Wrocław: Wydział Prawa, Administracji Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010, pp. 904. ISBN: 978-83-61370-20-8

MAZURKIEWICZ, J., SZYMANIEC, P.: „Nie wszystkich umrę, wiele ze mnie tu zostanie...”. Kulturowe i prawne aspekty pochówku, wizerunku zwłok oraz napisów nagrobnych. *Studia Prawnoustrojowe*, 2019, Vol. 46, pp. 261–276. ISSN: 1644-0412.

Mexican “ape woman” buried 150 years after her death, 13.02.2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/feb/13/mexican-ape-woman-buried> [21.05.2021].

MÜNCH, I. VON: Ogólne prawo do osobowości. *Przegląd Prawa i Administracji*, 1997, Vol. XXXIX. ISSN: 0137-1134.

Native American Graves Protection Repatriation and Repatriation Act of 1990, 104 Stat. 3048, Public Law 101-60, November 16, 1990.

NEWMAN, M.: *Transitional Justice: Contending with the Past*. Hoboken, NJ: Wiley, 2019, pp. 210. ISBN: 978-1-509-52116-6.

OIKKONEN, V.: Kennewick Man and the Evolutionary Origins of the Nation. *Journal of American Studies*, 2014, Vol. 48, No. 1, pp. 275–290. ISSN: 0021-8758.

PARKINSON, J.: The significance of Sarah Baartman. *BBC Magazine*, <https://www.bbc.com/news/magazine-35240987> [21.05.2021]

Peace Treaty between the Allied Powers and Germany signed at Versailles on June 28, 1919, Poland: *Journal of Laws of 1920*, No. 35, item 199.

RASMUSSEN, M., SIKORA, M., ALBRECHTSEN, A., KORNELUSSEN, T. *et al.*: The ancestry and affiliations of Kennewick Man. *Nature*, 2015, no. 523 (7561), pp. 455–458. ISSN: 0028-0836.

REDMAYNE, A.: Mkwawa and the Hehe Wars. *The Journal of African History*, 1968, Vol. 9, No. 3, pp. 409–436. ISSN: 0021-8537.

RYBAK, A.: Prawnokarna ochrona godności zwłok człowieka. *Palestra*, 2004, Vol. 49, No. 1–2 (553–554), No. 1–2, s. 99–104. ISSN: 0031-0344.

SINODINOU, T.: Image Right and Copyright Law in Europe: Divergences and Convergences. *Laws*, 2014, No. 3, p. 181–207. ISSN 2075-471X.

STOKES, J.: Rachel’s “Terrible Beauty”: An Actress Among the Novelists. *ELH*, 1984, Vol. 54, No. 4, pp. 771–793. ISSN: 0013-8304.

SZYMANIEC, P.: Doczesne szczątki Jeremy’ego Benthama a zasada użyteczności. Prawa osób zmarłych i stosunek do religii w Benthamowskim utilitaryzmie. In J. GOŁACZYŃSKI, J. MAZURKIEWICZ, J. TURŁUKOWSKI, D. KARKUT (eds.): *Non omnis moriar. Osobiste i majątkowe aspekty śmierci człowieka. Zagadnienia wybrane*. Wrocław: Oficyna Prawnicza, 2015, pp. 750–771. ISBN 978-83-62832-08-8.

SEIDEMANN, R.M.: *Bones of Contention: A Comparative Examination of Law Governing Human Remains from Archaeological Contexts in Formerly Colonial Countries.* *Louisiana Law Review*, 2004, Vol. 64, No. 3, pp. 545–588. ISSN: 0024-6859.

TEITEL, R.G.: *Transitional Justice.* Oxford: Oxford University Press, 2000, pp. 292. ISBN: 0195151267.

THOMAS, D.H.: *Skull Wars: Kennewick Man, Archaeology, and the Battle for Native American Identity.* New York: Basic Books, 2000, pp. 370. ISBN: 9780465092253.

TURNBULL, D.: *Postcolonial Injustice: Rationality, Knowledge, and Law in the Face of Multiple Epistemologies and Ontologies A Spacial Performative Approach.* In BARTELS, A., ECKSTEIN, L., WALLER, N., WIEMANN, D. (eds.): *Postcolonial Justice.* Leiden: Brill, 2017, pp. 3–13. ISBN: 978-90-04-33503-5.

TWORKOWSKA, A.: *Implikacje prawne i społeczno-kulturowe śmierci człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ochrony dóbr osobistych.* Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem A. Malarewicz-Jakubów, Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2013, <https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/handle/11320/3746> [retrieved at: 14.05.2021].

TWORKOWSKA, A.: *Określenie statusu ludzkich zwłok jako problem prawno-społeczny.* *Prawo i Medycyna*, 2015, Vol. 17, No. 2 (59), pp. 61–71. ISSN 1506-8757.

WAGNER, W.J.: *The Right To One's Own Likeness in French Law.* *Indiana Law Journal*, 1970, Vol. 46, No. 1, pp. 1–36. ISSN: 0019-6665.

ZIMMERMAN, L.J.: *Public Heritage, a Desire for a "White" History for America, and Some Impacts of the Kennewick Man/ Ancient One Decision.* *International Journal of Cultural Property*, 2005, No. 12, pp. 265–274. ISSN: 0940-7391.

ZIMMERMAN, L.J., CLINTON, R.N.: *Kennewick Man and Native American Graves Protection and Repatriation Act Woes.* *International Journal of Cultural Property*, 1999, Vol. 8, No. 1, pp. 212–228. ISSN: 0940-7391.

Obsah článku podlieha licencii Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Jacek Mazurkiewicz - Piotr Szymaniec).

**KONANIE O ROZVOD MANŽELSTVA – HMOTNOPRÁVNE
A PROCESNÉ VÝCHODISKÁ
DIVORCE PROCEEDINGS – SUBSTANTIVE AND PROCEDURAL
BASIS**

Vladimír Marko¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.157-164>

Abstrakt

Autor v článku analyzuje právny režim zániku manželstva rozvodom. Zákonné regulatívy riešiacie túto oblasť precizuje tak v rovine hmotnoprávných ako aj procesnoprávných aspektov. S ohľadom na nerozlučnú spätosť konania o rozvod manželstva s konaním o úpravu pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode, autor v príspevku reflektuje aj otázky výkonu rodičovských práv, tzn. výchovy maloletého, jeho zastúpenia, správy majetku, či povinnosti prispievať na jeho výživu.

Kľúčové slová

Manželstvo, Zákon o rodine, kvalifikovaný rozvrat manželstva, konanie o rozvod manželstva, Civilný mimosporový poriadok, úprava pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode.

Abstract

The author of the paper analyzes the legal regime of marriage dissolution by divorce, he discusses the legal regulations in this area in the substantive and procedural law. With regard to the inseparable connection between divorce proceedings and proceedings to adjust the relations of spouses to their minor children for the time after divorce, the author also reflects on the issues of parental rights, ie the upbringing of minors, their representation, property management or the obligation to contribute to his nutrition.

Keywords

Marriage, the Family Act, qualified marriage breakdown, divorce proceedings, the Code of Civil Non-Dispute Procedure, legal regulation of the rights and obligations of spouses to their minor children at the time after the divorce.

---

¹ JUDr. Vladislav Marko, PhD., Katedra súkromnoprávných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, vladislav.marko@akademiapz.sk

Úvod

„Manželstvo neraz býva nikdy sa nekončiacou zákopovou vojnou, kde sa nepohrda nijakými zbraňami. Imúnny nemusí byť proti nej ani génius.“

(Albert Einstein).

Manželstvo je jedinečným zväzkom muža a ženy, ktorého účelom je vytvoriť harmonické a trvalé životné spoločenstvo. Tento inštitút je rodinným právom upravený ako právny vzťah dvoch osôb rôzneho pohlavia, ktorý vzniká určitým zákonom predpísaným spôsobom.² Slovenský právny poriadok pozná dve rovnoprávne formy uzatvárania manželstva, ktorými sú občiansky sobáš a cirkevný sobáš.

Právny režim zániku manželstva rozvodom v Slovenskej republike

Platne uzavreté manželstvo môže zaniknúť len na základe zákonom stanovených skutočností, ktorými sú smrť jedného z manželov, resp. vyhlásenie jedného z manželov za mŕtveho, alebo rozvod manželstva. Je pochopiteľné, že ak sa na manželstvo pozeráme nielen ako na právny vzťah osôb opačného pohlavia, ale aj ako na vzťah spoločenský, morálny, či biologický, musíme pripustiť, že súčasné manželstvá sú, a to aj s ohľadom na dobu ktorú žijeme, podrobované oveľa ťažším skúškam ako tomu bolo v minulosti. Samozrejme treba si uvedomiť aj fakt, že aj samotný prístup k inštitútu manželstva sa za ostatné roky zmenil. Mnohí ľudia často krát uzavrujú manželstvo nerozvážne „bez rozmyslu“, dostatočne vzájomne nespoznaní a nevyzretí. Aj súčasný materiálny svet a životný štýl ľudí, v ktorom sú hodnoty akoby obrátené a spoločný život manželov a rodina sú v mnohých prípadoch ďaleko v úzadí niekde za prácou, kariérou a peniazmi, je dôvodom stroskotávania mnohých vzťahov. Aj preto sú aktuálne čísla rozvodovosti také aké sú. Index rozvodovosti v súčasnom období osciluje okolo 30, 7 %.

Z pohľadu systematického vymedzenia problematiky zániku manželstva rozvodom je potrebné uviesť, že na hmotnoprávne aspekty zániku manželstva v dôsledku kvalifikovaného rozvratu manželstva, ktoré sú upravené v piatej hlave prvej časti zákona o rodine, nadväzujú

---

² Podmienky ku vzniku manželstva sú systematicky upravené v prvej časti, v prvej a druhej hlave zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine (§ 1 až 17). Konanie o uzavieraní manželstva je okrem uvedených ustanovení zákona o rodine upravené v zákone č. 154/1994 Z.z. o matrikách v zn. neskorších predpisov a vo vyhláske č. 302/1994 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o matrikách.

ustanovenia procesné, riešiacie túto oblasť právom regulovaných vzťahov v druhej časti, druhom diely Civilného mimosporového poriadku, konkrétne v ustanoveniach § 92-100 CMP.

Na začiatok treba podotknúť, že na konanie o zrušení manželstva rozvodom je právomoc slovenských súdov daná, teda slovenský právny poriadok sa môže použiť, ak je aspoň jeden z manželov slovenským občanom. V prípade, ak ani jeden z manželov nie je slovenským občanom je právomoc slovenského súdu daná:

- ak má aspoň jeden z manželov v SR pobyt a ak sa rozhodnutie súdu môže uznať v domovských štátoch oboch manželov, alebo
- ak aspoň jeden z manželov má v SR pobyt dlhší čas.³

Zrušenie manželstva rozvodom sa spravuje právnym poriadkom štátu, občanmi ktorého sú manželia v čase začatia konania. Pokiaľ sú manželia príslušníkmi rôznych štátov, spravuje sa zrušenie manželstva rozvodom právnym poriadkom slovenským. Ak by sa ale mal použiť cudzí právny poriadok, ktorý by zrušenie manželstva rozvodom nedovoľoval, alebo iba za okolností mimoriadne obtiažnych, a manželia alebo aspoň jeden z nich žije v SR dlhší čas, použije sa slovenské právo.⁴ Uvedené ustanovenie sa použije len pokiaľ medzinárodná zmluva, ktorou je SR viazaná neustanovuje niečo iné.

V otázkach zániku tzv. medzinárodných manželstiev rozvodom v členských štátoch EU sa aplikuje nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 (ďalej len „Brusel IIa“). Právoplatné rozhodnutia v manželských veciach vydané po 1. máji 2004 sa v členských štátoch EÚ (s výnimkou Dánska) uznávajú podľa tohto nariadenia automaticky, bez akéhokoľvek osobitného konania (tzn. že sa nevyžaduje žiadny osobitný postup pri aktualizácii záznamov členského štátu o osobnom stave na základe rozsudku o rozvode, ktorý bol vydaný v inom členskom štáte). Zainteresovaná strana však môže v zmysle tohto nariadenia požiadať aj o vydanie osobitného rozhodnutia o uznaní rozsudku v manželskej veci vydaného iným členským štátom. Vyššie uvedená problematika je v predmetnom nariadení súhrnne upravená v III. kapitole nazvanej „Uznávanie a výkon“. Zdôrazniť treba, že v zmysle tohto nariadenia sa manželom dáva možnosť, vybrať si medzi niekoľkými alternatívnymi kritériami súdnej právomoci. Akonáhle sa však konanie o rozvode prenesie pred súd členského štátu, rozhodné právo sa určuje na základe jeho vnútroštátnych kolíznych noriem. V tejto súvislosti treba podotknúť, že právna úprava vnútroštátnych pravidiel pre kolíziu právnych noriem je

³ Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, § 38.

⁴ Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, § 22.

v jednotlivých členských štátoch značne rozdielna, čo v praxi spôsobuje mnohé problémy. Vzhľadom na vysokú mieru rozvodovosti v Európskej únii sa rozhodné právo a súdna právomoc v manželských veciach každoročne dotýka značného počtu obyvateľov. Ak ide o rozhodnutia vydané v Dánsku alebo v členskom štáte pred 1. májom 2004 alebo rozhodnutia vydané „inými“ štátmi ako štátmi EÚ, je potrebné podať návrh na uznanie cudzieho právoplatného rozhodnutia v manželskej veci, ak aspoň jedným z účastníkov konania je slovenský občan. Návrh je oprávnený podať ten, kto je v cudzom rozhodnutí označený ako účastník. Voči rozhodnutiu o uznaní resp. neuznaní cudzieho rozhodnutia možno podať odvolanie, o ktorom rozhoduje Najvyšší súd SR.

Procesné východiská rozvodu manželstva v zmysle ustanovení § 92-100 CMP

Manželstvo v SR môže rozviesť len súd na návrh jedného z manželov. Spoločnosť má záujem na manželstvách predstavujúcich harmonické a trvalé spoločenstvá muža a ženy, a preto tieto jedinečné zväzky všestranne chráni. Rozvod prichádza do úvahy len v prípadoch, ak je posledným možným riešením umožňujúcim rozchod manželov. Rozvod manželstva je odôvodnený len v prípade, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia. Súd je v konaní o rozvod manželstva povinný vždy skúmať dôvody rozvratu manželstva medzi manželmi, ako aj to, či nie je možné obnoviť ich vzájomné spolužitie a či manželstvo nie je schopné naďalej plniť svoj účel. Spôsob, na základe ktorého má mať sudca tieto skutočnosti preukázané, zákon neustanovuje. Je ponechaný na voľnej úvahe súdu, a teda na morálnych a hodnotových úsudkoch sudcov, ktorí vo veci rozhodujú. Aj táto skutočnosť je potencionálnym faktorom, ovplyvňujúcim rozdielnosť súdnych rozhodnutí. Treba podotknúť, že pri rozhodovaní o rozvode musí súd vždy prihliadať na záujmy maloletých detí, čo znamená, že v rozhodnutí ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, upraví aj pomery manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode. Treba povedať, že takáto všeobecná formulácia ustanovenia § 100 CMP je výpovednejšou textáciou aká je normovaná v ustanovení § 24 ZR, nakoľko normované ustanovenie zahŕňa tak výkon rodičovských práv a povinností ako aj otázky výživného. Ako už bolo uvedené, o obligatórnej kumulácii oboch konaní vznikajúcej ex lege normuje

ustanovenie § 100 CMP. Hmotnoprávny rámec tohto ustanovenia sa zrkadlí § 24 ZR podľa ktorého „súd v rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťa, upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloleťmu dieťaťu na čas po rozvode, najmä určí, komu maloleté dieťa zverí do osobnej starostlivosti, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok.“ Súd okrem toho určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu. Rozhodnutie súdu o úprave výkonu rodičovských práv a povinností rodičov k dieťaťu možno nahradiť ich dohodou, ktorú však musí schváliť súd.⁵

Za účelom lepšej prehľadnosti si dovoľíme uviesť nasledujúcu sumarizáciu:

1. Obligatórnym predmetom konania o úprave pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode je úprava:
  - zverenia dieťaťa do starostlivosti jedného z rodičov, resp. do striedavej starostlivosti oboch rodičov,
  - zastupovania dieťaťa
  - správy majetku dieťaťa,
  - vyživovacej povinnosti rodičov a to aj vtedy, ak súd rozhodne o striedavej starostlivosti a výživné nebude určené, lebo aj v takomto prípade treba do súdneho rozhodnutia o rozvode výrok o výživnom vsunúť a formulovať ho tak, že výživné sa neurčuje.

2. Fakultatívnym predmetom konania o úprave pomerov manželov k ich maloletým deťom na čas po rozvode je úprava:
  - styku rodiča s maloletým dieťaťom (teda len za predpokladu, že ak má byť dieťa zverené do osobnej starostlivosti jedného z rodičov a ak rodičia v konaní výslovne nepožiadali o to, aby súd styk rodiča s maloletým dieťaťom neupravoval,
  - styku maloletého s blízkymi osobami,
  - práva rodiča na informácie o dieťati (len za predpokladu, ak je dieťa zverené do osobnej starostlivosti jedného z rodičov a len ak je v konaní o to rodičom požiadané).⁶

---

⁵ Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 24 ods. 2.

⁶ ŠÍNOVÁ, R. In: SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. 2017. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár.* s 338.

V slovenských reáliách trvá priemerná dĺžka rozvodového konania približne 7 mesiacov, a samozrejme závisí od veľkého množstva faktorov. Súdom v prvej inštancii je v tomto druhu konania okresný súd. Miestna príslušnosť je výlučná, a v zmysle § 92 CMP je miestne príslušný súd, v ktorého obvode mali manželia posledné spoločné bydlisko, ak v obvode tohto súdu má bydlisko aspoň jeden z nich. Inak je miestne príslušný všeobecný súd toho manžela, ktorý návrh nepodal. Ak takto príslušnosť súdu nemožno určiť, je príslušný všeobecný súd navrhovateľa. Aktívna vecná legitímácia prislúcha ktorémukoľvek z manželov (tzv. iudicia duplex). Z návrhu musí byť zrejmé kto ho robí, ktorej veci sa týka, čo sa ním sleduje. Zároveň musí byť označený súd, ktorému je návrh určený, ďalej účastníci konania, prípadne ich právni zástupcovia. Rozhodujúce skutočnosti pre konanie musia byť pravdivo a úplne opísané a zároveň musia byť označené dôkazy potrebné na preukázanie týchto tvrdených skutočností. Súčasťou návrhu na rozvod manželstva je aj podpis navrhovateľa. Konanie o rozvod manželstva podlieha poplatkovej povinnosti vo výške 66 €. ⁷ Po preskúmaní procesných podmienok konania je súdom nariadené ústne pojednávanie, na toto pojednávanie sú súdom predvolaní všetci účastníci konania, s tvrdeniami ktorých sa súd oboznámi, prípadne vykoná ďalšie dokazovanie vo veci.

Ak z manželstva pochádzajú maloleté deti, tak súd prizve aj orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Na zastupovanie záujmov dieťaťa, je uznesením súdu dieťaťa ustanovený kolízny opatrovník. Možnosť rozhodnutia v konaní o rozvode bez nariadenia pojednávania CMP nepripúšťa, a preto ak sa navrhovateľ pojednávania nezúčastní a svoju neúčasť včas a vážnymi dôvodmi neospravedlní, súd konanie zastaví, pokiaľ druhý z manželov, ktorý sa na pojednávanie dostavil nevyhlási, že na prejednaní veci trvá. Ak sa bez dostatočného ospravedlnenia nezúčastní pojednávania ani jeden z manželov, súd konanie o rozvod manželstva zastaví obligatórne. Procesná subjektivita účastníkov konania o rozvode je súdom skúmaná počas celého konania. Ak niektorý z manželov počas konania o rozvode zomrie, súd konanie zastaví. Ak k strate procesnej subjektivity dôjde až po tom, ako bol vydaný rozsudok, súd v uznesení o zastavení konania rozhodne aj o jeho zrušení. Ako tradičnú procesnú úpravu vychádzajúcu z ustanovení § 110 a 111 OSP možno vnímať súčasné ustanovenie § 98 ods. 1 CMP, v ktorom zákonodarca normuje obligatórne prerušenie konania po tom, ako to súdu navrhli obaja manželia. V konaní súd pokračuje po uplynutí troch

---

⁷ Ak na základe späťvzatia návrhu súd konanie zastaví pred nariadením pojednávania, súdny poplatok sa navrhovateľovi vráti. V prípade, ak dôjde k zastaveniu konania na základe späťvzatia návrhu až po prvom pojednávaní, so zaplateného súdneho poplatku sa vracia polovičná suma.

mesiacov na návrh, ktoréhokoľvek z manželov. Ak sa návrh na pokračovanie v konaní nepodá do jedného roka, súd konanie zastaví. Právoplatným súdnym rozhodnutím o rozvode manželstva (teda v prípade ak odvolanie nebolo podané do 15 dní od doručenia súdneho rozhodnutia) manželstvo zaniká ako právny vzťah, vrátane vzájomných práv a povinností manželov. Zdôrazniť treba najmä zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov a spoločný nájom bytu. Niektoré práva a povinnosti, i keď so zmeneným obsahom, však zostávajú, napr. k spoločným deťom, alebo v súvislosti s príspevkom na výživu rozvedeného manžela, prípadne právo na prijatie svojho predošlého priezviska. Rozvodom manželstva sa vytvára nový osobný stav občana. Preto CMP proti rozsudku, ktorým bolo manželstvo rozvedené nepripúšťa odpustenie zmeškania lehoty na odvolanie⁸, a nepripúšťa ani žiaden mimoriadny opravný prostriedok.

Záver

Rodinné právo, zánik manželstva rozvodom, či otázky týkajúce sa maloletých detí podliehajú v ostatných rokoch zmenám. Podiel na tom má nielen európsky prístup, pertraktujúci osobitné postavenie maloletého dieťaťa ako osoby, ktorej názor treba brať do úvahy, ale aj potreba vyváženej medzi právom na súkromie v podobe práva na zachovanie rodinného života v kontraste s oprávnenými zásahmi štátu do tohto práva, s cieľom dôsledného plnenia úloh štátu a jeho pozitívnoprávnych záväzkov. Vybalansovať uvedené nie je vonkoncom jednoduché, navyše ak samotní rodičia v roliach účastníkov konaní, možno aj nevedomky, presúvajú svoju rodičovskú zodpovednosť na orgány štátu. Tým však právo a povinnosť niest' rodičovskú zodpovednosť určite neprináleží.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2017, 1090 s. ISBN 978-80-89603-1.

---

⁸ Novoty odvolacom konaní sú prípustné a odvolací súd v konaní o rozvode môže dokazovanie zopakovať alebo doplniť.

Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností.

Vyhláška Ministerstva vnútra SR č. 302/1994 Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o matrikách.

Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 154/1994 Z.z. o matrikách.

Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Vladimír Marko).

DOPAD PANDEMICKEJ SITUÁCIE NA SKONČENIE PRACOVNÉHO POMERU

IMPACT OF THE PANDEMIC SITUATION ON THE TERMINATION OF THE EMPLOYMENT

Zlatica Poláček Tureková¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.165-173>

Abstrakt

Súčasná situácia súvisiaca s COVID - 19 ovplyvnila nielen ekonomiku našej krajiny ale aj samotné podnikateľské prostredie a s tým súvisiace aj právne postavenie zamestnávateľa aj zamestnancov, ktorým hrozí skončenie pracovného pomeru z dôvodu negatívnych ekonomických dopadov. Na túto situáciu zákonodarca zareagoval novelami k aktuálne platnému Zákonníku práce ako aj novelizáciou iných právnych predpisov priamo nadväzujúcich na túto pracovnoprávnu problematiku.

Kľúčové slová

COVID - 19, skončenie pracovného pomeru, pracovné právo

Abstract

The actual situation related to COVID - 19 has affected not only the economy of our country but also the business environment itself and the related legal status of employers and employees who are at risk of termination of employment due to negative economic effects. The legislator responded to this situation with amendments to the currently valid Labor Code as well as by amending other legal regulations directly related to this labor law issue.

Keywords

COVID - 19, the termination of the employment, labor law

ÚVOD

Pandemická situácia v súvislosti s ochorením COVID – 19 sa prejavila aj v Slovenskej republike na jar 2020 a ovplyvnila nielen samotné zdravie ľudí, ale hlavne celý chod ekonomiky. Tento sociálno-demografický faktor sa prejavil nielen ale aj v pracovnoprávnej

---

¹ JUDr. Zlatica Poláček Tureková, PhD., Katedra občianskeho práva a pracovného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, e-mail: zlatica.polacekturekova@umb.sk

problematike. Toto ochorenie COVID – 19 zasiahlo všetky krajiny na celom svete. Zamestnávateľia a aj zamestnanci museli zmeniť pracovné postupy, pracovný čas, v súvislosti s preventívnymi opatreniami, ktoré schvaľovala a nariadila vláda každej krajiny na obmedzenie ďalšieho šírenia tohto ochorenia. Ďalej zamestnávateľia zaviedli vo väčšine prípadov prácu z domu tzv. domácku prácu alebo teleprácu ako aj ďalšie ekonomické opatrenia, ktoré by stabilizovali daný podnik bez prepúšťania zamestnancov. V čase pandémie v súvislosti s COVID-19 bola prijatá novela Zákonníka práce a to zákonom č. 66/2020 Z. z., účinným od 04. 04. 2020 bez spätného pôsobenia, ktorý reflektoval na vzniknutú situáciu a na povinnosť zamestnávateľa zmeniť výkon práce, a to v čase mimoriadnej situácie, núdzového stavu alebo výnimočného stavu a počas dvoch mesiacov po ich odvolaní z dôvodu predchádzania vzniku a šíreniu prenosných ochorení alebo opatrenia pri ohrození verejného zdravia nariadených príslušným orgánom podľa osobitného predpisu. Pre tieto prípady bol zamestnávateľ *oprávnený nariadiť výkon práce z domácnosti zamestnanca*, ak to dohodnutý druh práce umožňoval a zároveň zamestnanec mal právo na vykonávanie práce zo svojej domácnosti, pričom na strane zamestnávateľa neboli vážne prevádzkové dôvody, ktoré neumožňovali výkon práce z domácnosti. Táto novela reflektovala na stav v roku 2020 a následne platila a platí aj pre rok 2021, pričom v náväznosti na vzniknutú situáciu, ktorá do dnešného dňa pretrváva bol prijatý nový zákon č. 76/2021 Z. z., ktorý novelizoval Zákonník práce aj v časti skončenia pracovného pomeru, t.z. doplnil Zákonník práce o ďalší dôvod výpovede, ktorým je vek 65 rokov a odchod do dôchodku, ktorý bude v účinnosti od 01.01.2022. V zmysle slovenskej legislatívy s poukazom na pracovnoprávnu problematiku boli prijaté zákony a novely k doterajším zákonom, ktoré upravili priamo pracovnú problematiku ale aj sociálnu oblasť má sa na mysli úprava zákonmi sociálneho poistenia. Pričom stále platí, že samotné skončenie pracovného pomeru ku ktorému zamestnávateľia v súčasnosti pristupujú, musí byť aj v čase vyhlásenia núdzového stavu zákonné a právne relevantné.

Skončenie pracovného pomeru s poukazom na pandemickú situáciu z dôvodu ochorenia COVID-19

Súčasný legislatívny rámec úpravy skončenia pracovného pomeru tvoria najmä tieto právne predpisy: zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov, zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov spolu s Nariadením Európskej únie GDPR (General Data Protection Regulation GDPR) 2016/679 z 26. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov (všeobecné nariadenie o ochrane údajov), ktoré platí v právnom poriadku priamo a má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky, ako aj ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov, zákon č. 179/2011 Z.z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov a ďalšie na to nadväzujúce právne normy ako aj zákony v rámci sociálneho poistenia. Práve ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. zaviedol núdzový stav v Slovenskej republike a to prijatím a vyhlásením vládneho uznesenia č.116/2020 od 16.03.2020 na dobu 90 dní a následne jeho predĺžovaním ďalšími vládnymi uzneseniami.

V samotnom ustanovení § 59 ods.1 a ods.2 Zákonníka práce sú taxatívne upravené spôsoby skončenia pracovného pomeru, ktorý *možno skončiť na základe právneho úkonu*, a to dohodou, výpoveďou, okamžitým skončením alebo skončením v skúšobnej dobe. Pracovný pomer sa skončí aj na základe právnej udalosti, ktorou môže byť uplynutie času, na ktorý bol dohodnutý alebo smrťou zamestnanca, alebo na základe úradného rozhodnutia (napríklad pracovný pomer cudzincov alebo osôb bez štátnej príslušnosti) alebo na základe zákona (napríklad pracovný pomer učiteľov vysokých škôl podľa príslušného zákona o vysokých školách).²

Veľa zamestnávateľov sa po vyhlásení núdzového stavu a obmedzeniami prijatými v podobe zákazu pohybu a pobytu ako aj zavedením lockdownu dostalo do ekonomicky nerentabilnej situácie. Práve ochorenie COVID-19 spôsobenej vírusom SARS – CoV-2 spôsobilo fakt, že zamestnávatelia začali znižovať stav zamestnancov s odôvodnením vo väčšine prípadov z dôvodu ich nadbytočnosti. Pri prvom vyhlásení núdzového stavu ako aj

---

² Barancová H. 2015. *Zákonník práce (komentár)*.C.H.Beck 2015. s.274

zákazu využitia práva na štrajk s poukazom na vydané opatrenia Úradom verejného zdravotníctva SR zamestnávateľa neboli právne uzročení s nezákonným prepúšťaním a preto využívali formu skončenia pracovného pomeru v podobe dohody v súlade s ustanovením § 60 Zákonníka práce spolu s dohodou o odstupnom (ak zamestnancovi vznikol v danom pracovnom pomere naň právny nárok.) Práve zamestnávateľa využitím dohody o skončení pracovného pomeru sa chceli vyhnúť tzv. neplatnosti skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnanca. Zavedením núdzového stavu sa zaviedla v rámci zákonov o sociálnom poistení aj tzv. pandemická OČR resp. aplikovanie „lex – korona“, v prípade, že je zamestnanec v karanténe alebo izolácii, alebo ju absolvuje spolu s osobou, ktorej poskytuje starostlivosť počas mimoriadnej situácie, núdzového či výnimočného stavu. Takýto zamestnanec je v zmysle aktuálneho Zákonníka práce považovaný za zamestnanca, ktorý je uznaný ako dočasne práceneschopného. Aj zamestnanec, ktorý je na OČR, bude vzhľadom na svoj status dočasne práceneschopnej osoby požívať ochranu podľa Zákonníka práce, ktorá mu mimo mimoriadnej situácie či núdzového stavu neprináleží. Okrajovo k tejto problematike je potrebné uviesť, že táto pandemická OČR sa v zmysle platného Zákonníka práce považuje za prekážku v práci na strane zamestnanca, ktorá obmedzuje zamestnávateľa dať zamestnancovi výpoveď, lebo je v tzv. ochrannej dobe. Ochranná doba je doba, v rámci ktorej platí zo strany zamestnávateľa zákaz výpovede. Za ochrannú dobu treba považovať obdobie, v ktorom zamestnávateľ nesmie uplatniť výpoveď voči zamestnancovi, aj keď došlo k naplneniu niektorej zo skutkových podstát výpovedných dôvodov. Zamestnávateľ je povinný takúto prekážku akceptovať a neprítomnosť zamestnanca ospravedlniť. Na druhej strane prekážka na strane zamestnávateľa je taká prekážka, ktorá nedovoľuje zamestnancovi prítomnosť na pracovisku a to z dôvodu zatvorenia prevádzok na základe rozhodnutia Úradu verejného zdravotníctva SR.

Čo sa týka skončenia pracovného pomeru z dôvodu pretrvávajúcej pandemickej situácie, tak vždy to musí byť v súlade so zákonom a len zo zákonných dôvodov. V praxi sa jedná hlavne o skončenie pracovného pomeru výpoveďou alebo okamžitým skončením pracovného pomeru. Samotné hromadné prepúšťanie je samostatná kapitola a to z dôvodu, že zamestnávateľ tu má navyše ďalšie osobitné povinnosti voči zástupcom zamestnancov, a ak u zamestnávateľa nepôsobia, tak priamo voči dotknutým zamestnancom, ako aj voči úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, v ktorého územnom obvode je sídlo zamestnávateľa. Nesplnenie týchto povinností môže mať za následok vznik ďalšieho nároku zamestnanca na

náhradu mzdy najmenej v sume dvojnásobku jeho priemerného zárobku. V dnešnej dobe sa odporúča konkrétne prípady skončenia pracovného pomeru prekonzultovať aj s inšpektorátom práce a to z dôvodu, že veľa zamestnancov, keďže nemá dostatok finančných prostriedkov na právne zastupovanie pri možnom neplatnom skončení pracovného pomeru sa obracajú práve na inšpektoráty práce ako na verejný orgán. Práve Národný inšpektorát práce upozorňuje v danej súvislosti zamestnávateľov, aby pri svojom rozhodovaní o znížení počtu zamestnancov brali na zreteľ aj prípadný dopad zákonnej úpravy ustanovenia § 61 ods. 3 Zákonníka práce, podľa ktorého ak zamestnávateľ dal zamestnancovi výpoveď podľa § 63 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce, t. j. pre nadbytočnosť, nesmie počas dvoch mesiacov znovu vytvoriť zrušené pracovné miesto a prijať po skončení pracovného pomeru na toto pracovné miesto iného zamestnanca. Uvedené môže byť prekážkou nábehu činnosti zamestnávateľa, ak preventívne nariadenia súvisiace so šírením ochorenia COVID-19 budú zrušené a výpadok pracovnej sily bude potrebné vo veľmi krátkom čase nahradiť. Čo sa týka skončenia pracovného pomeru výpoveďou, tak zamestnávateľ môže dať zamestnancovi výpoveď z dôvodu, ak sa zrušuje zamestnávateľ alebo jeho časť, alebo ak sa zamestnanec stane nadbytočný vzhľadom na písomné rozhodnutie zamestnávateľa alebo príslušného orgánu o zmene jeho úloh, technického vybavenia alebo o znížení stavu zamestnancov s cieľom zabezpečiť efektívnosť práce alebo o iných organizačných zmenách.³

Ustanovenie § 62 Zákonníka práce ustanovuje obdobie nasledujúce po doručení výpovede, tzv. výpovednú dobu, ktorá začína plynúť od prvého dňa kalendárneho mesiaca nasledujúceho po doručení výpovede a skončí sa uplynutím posledného dňa príslušného kalendárneho mesiaca. Výpovedná doba môže trvať najmenej od jedného do troch mesiacov v závislosti od toho, ako dlho trval pracovný pomer zamestnanca. Zároveň Zákonník práce ustanovuje aj právny nárok na odstupné prípadne pri prvom skončení pracovného pomeru aj na odchodné. Čo sa týka skončenia pracovného pomeru dohodou, tak v súlade s § 60 Zákonníka práce uzatvárajú zamestnanec a zamestnávateľ písomne a to s poukazom na dvojstranný právny úkon, pri ktorom sa zamestnanec a zamestnávateľ dohodnú na skončení pracovného pomeru, na podmienkach skončenia a na dni, kedy sa pracovný pomer skončí. Ak sa pracovný pomer končí dohodou z dôvodov na strane zamestnávateľa, dôvody skončenia pracovného pomeru musia byť uvedené v dohode. Iba tak si dokáže zamestnanec účinne

---

³<https://www.ip.gov.sk/koronavirus-skoncenie-pracovneho-pomeru/>

uplatňovať svoj nárok na odstupné. Zamestnanec má právo odmietnuť podpísať dohodu o skončení pracovného pomeru, s ktorou nesúhlasí.⁴

Samotný dopad pandemickej situácie na skončenie pracovného pomeru mal pre určitú osobitnú kategóriu zamestnancov negatívny dopad. A to nielen pre zamestnancov, ktorí začali vykonávať v súlade s § 52 Zákonníka práce tzv. domácku prácu alebo teleprácu ale najmä pre tzv. zdravotníckych zamestnancov. Za teleprácu sa považuje práca, ktorá sa vykonáva s použitím informačných technológií, pri ktorých dochádza pravidelne k elektronickému presunu dát na diaľku. Zamestnávateľ musel v takýchto prípadoch znova vynaložiť finančné prostriedky pre svojich zamestnancov, aby mohli pracovať z domu a mali potrebné údaje k dispozícii. Pričom za domácku prácu alebo teleprácu sa nepovažuje práca, ktorú zamestnanec vykonáva príležitostne alebo za mimoriadnych okolností so súhlasom zamestnávateľa alebo po dohode s ním z domácnosti zamestnanca za predpokladu, že druh práce, ktorý zamestnanec vykonáva podľa pracovnej zmluvy, to umožňuje. Čo sa týka osobitnej kategórie zamestnancov a to so zameraním sa na zdravotníckych zamestnancov, ktorí boli „v prvej línii v boji s ochorením COVID-19“ tak samotný zákon č. 179/2011 Z.z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov upravuje ich pracovnú povinnosť ako aj samotné skončenie pracovného pomeru. Hospodárskou mobilizáciou sa vytvárajú predpoklady na zabezpečenie zdrojov, ktorými sú životne dôležité tovary a služby nevyhnutné na prežitie obyvateľstva a potreby nevyhnutné na zabezpečenie činnosti ústredných orgánov, ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, záchranných zložiek, orgánov krízového riadenia, informačných a spravodajských služieb, ako aj subjektov hospodárskej mobilizácie. Na vykonávaní opatrení hospodárskej mobilizácie sa podľa tohto zákona podieľajú aj ústredné orgány, podnikatelia a iné právnické osoby, ktoré nie sú určené ako subjekty hospodárskej mobilizácie, a fyzické osoby.⁵

Samotný zákon hovorí o tzv. pracovnej povinnosti, ktorou je povinnosť zamestnanca zotrvať v zamestnaní a vykonávať prácu aj na inom ako dohodnutom mieste výkonu práce a dohodnutom druhu práce, ak zamestnávateľom je subjekt hospodárskej mobilizácie a ak dotknuté pracovné miesto je pracovným miestom v organizačnej štruktúre subjektu hospodárskej mobilizácie v období krízovej situácie ako aj povinnosť fyzickej osoby plniť úlohy nevyhnutné na zvládnutie opatrení hospodárskej mobilizácie v období krízovej

⁴<https://www.ip.gov.sk/koronavirus-skoncenie-pracovneho-pomeru/>

⁵ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/179/20210515>

situácie. Pre uloženie pracovnej povinnosti rozlišujeme teda dva okruhy osôb – zamestnancov subjektov hospodárskej mobilizácie a individuálne fyzické osoby. Subjektmi hospodárskej mobilizácie sú v zmysle vyššie uvedeného zákona ústredné orgány určené vládou SR, okresné úrady, obce a mestá, NBS, Sociálna poisťovňa a podobne. Fyzická osoba, ktorej bola uložená pracovná povinnosť, je povinná zotrvať v pracovnom pomere alebo obdobnom pracovnoprávnom vzťahu, ak jej zamestnávateľ plní opatrenia hospodárskej mobilizácie a fyzická osoba je vopred určená na plnenie úloh hospodárskej mobilizácie,

Je otázne, či konkrétny zamestnanec (má sa na mysli najmä zdravotníci) vopred určený na plnenie úloh hospodárskej mobilizácie, avšak podľa § 80 ods. 1 písm. i) zákona č. 578/2004 Z. z. je zdravotnícky pracovník povinný počas krízovej situácie, teda aj núdzového stavu, vykonať povinnosť uloženú príslušnými orgánmi na zabezpečenie poskytovania zdravotnej starostlivosti.⁶ Uznesenia vlády o núdzovom stave založili pracovnú povinnosť zamestnancom určených zamestnávateľov, zároveň im zakázali uplatniť právo na štrajk. Z toho vyplýva, že zamestnanec, ktorý počas hospodárskej mobilizácie v období krízovej situácie t.z. aj v čase núdzového stavu podal výpoveď, čiže požiadal o skončenie pracovného pomeru spôsobom a v súlade so Zákonníkom práce má pracovnú povinnosť, zotrvať aj po uplynutí výpovednej doby u zamestnávateľa. Súhrne možno konštatovať, že ak počas núdzového stavu uplynula výpovedná doba, zamestnanec s pracovnou povinnosťou je povinný zotrvať v pracovnom pomere do skončenia núdzového stavu.⁷

Pracovnú povinnosť v období krízovej situácie **nemožno uložiť**

- a) zamestnancovi so zmenenou pracovnou schopnosťou a občanovi s ťažkým zdravotným postihnutím,
- b) fyzickej osobe mladšej ako 18 rokov veku a staršej, ako je stanovený dôchodkový vek,
- c) tehotnej žene, matke do konca deviateho mesiaca po pôrode, dojčiacej žene a žene do konca tretieho mesiaca po pôrode, ak sa dieťa narodilo mŕtve, zomrelo alebo žena sa oň nestará,
- d) fyzickej osobe, ktorá sa trvalo stará o dieťa mladšie ako 15 rokov veku,
- e) fyzickej osobe, ktorá sa celodenne a riadne stará o fyzickú osobu, ktorá je prevažne alebo úplne bezvládna alebo je staršia ako 70 rokov veku.⁸ Ako aj na ostatné fyzické osoby, ktoré sú priamo v tomto vyšpecifikované v predmetnom zákone.

⁶ https://www.solen.sk/storage/file/article/PED_3_2020_final%20%E2%80%93%20Kovac.pdf

⁷ https://www.solen.sk/storage/file/article/PED_3_2020_final%20%E2%80%93%20Kovac.pdf

⁸ <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/179/20210515>

Zákonom č. 76/2021 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa Zákonník práce v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia aj iné zákony bol prijatý ďalší dôvod skončenia pracovného pomeru výpoveďou a to vek 65 rokov a odchod do dôchodku. V novelizovanom Zákonníku práce je to pod § 63 ods. 1 písm.f) s tým, že tento dôvod výpovede je s odloženou účinnosťou a to od 01.01.2022. Je otázne, či tento dôvod výpovede bude aj v praxi od 01.01.2022 dôvodom výpovede vzhľadom k tomu, že už teraz sú odborné ohlasy na to ako na tzv. diskriminačný dôvod z hľadiska veku.

ZÁVER

S ohľadom na súčasný vývoj v rámci pandemickej situácie s COVID – 19, ktoré vyvolalo vírusové ochorenie SARS – CoV-19 je v predstihu pred možnou treťou vlnou legislatívne doplniť jednotlivé zákony súvisiace okrem iného aj so skončením pracovného pomeru. Veľa zamestnancov totiž odmietalo chodiť do práce z dôvodu obavy pred ochorením COVID – 19 alebo sa testovať a preukazovať sa negatívnym testom. A v týchto prípadoch musel zamestnávateľ vykazovať pri konkrétnom zamestnancovi neospravedliteľnú absenciu. Pandemická situácia súvisiaca s COVID-19 otvorila viacero oblastí práva a to nielen pracovnoprávnu ale aj trestnoprávnu, občianskoprávnu a podobne. Preto je na mieste zvážiť v predstihu legislatívne zmeny zákonov, ktoré by pokryli celú oblasť nielen práv a povinností zamestnancov a zamestnávateľov po vyhlásení mimoriadnej situácie a núdzového stavu ale vo všeobecnosti a samotnú ochranu zdravia a života človeka.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

BARANCOVÁ, H.: Zákonník práce (komentár). 4. vydanie, C.H.Beck, 2015. 1240 s. ISBN 978-80-89603-312

ŠVEC M. a kol.: Zákonník práce, Zákon o kolektívnom vyjednávaní Komentár Zväzok I, WoltersKluwer, 2019. 1479 s. ISBN 978-80-571-0105-5

TAKÁČ, J.: Osobitná zodpovednosť za škodu, In Banskobystrické zámocké dni práva : zborník z 4. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie na tému "Strategické determinanty kreovania právnych noriem", Vígľaš, 22. - 23. november 2018, 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2019. s. 19-30 ISBN 978-80-557-1555-1

Zákony:

Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších právnych predpisov

Ústavný zákon č. 227/2002 Z.z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov

Zákon č.18/2018 Z.z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 179/2011 Z.z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene a doplnení zákona č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu v znení neskorších predpisov

Zákon č. 76/2021, ktorý sa mení a dopĺňa Zákonník práce v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia aj iné zákony

Internetové zdroje:

<https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2011/179/20210515>

https://www.solen.sk/storage/file/article/PED_3_2020_final%20%E2%80%93%20Kovac.pdf

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Zlatica Poláček Tureková).

**PROBLÉMY PŘECHODU PRÁV A POVINNOSTÍ
Z PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAHŮ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU
PROBLEMS OF TRANSFER OF RIGHTS AND OBLIGATIONS
ARISING FROM LABOUR RELATIONS IN CZECH LAW SYSTEM**

Petr Prunner¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.174-186>

Abstrakt

Česká právní úprava přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů je svým pojetím širší než v pojetí práva EU. Ve snaze o zúžení českého pojetí přistoupil zákonodárce v roce 2020 k novelizaci zákoníku práce. Jakkoliv k zamýšlenému zúžení novelou skutečně částečně došlo, novelizace nastolila další problémy, se kterými se bude muset praxe vypořádat. Tento příspěvek pojednává o některých přetrvávajících, ale i nových problémech českého pojetí, o kterých se v dané souvislosti příliš nediskutuje, byť mají na praxi zásadní vliv.

Klíčová slova

přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů

Abstract

The Czech legal regulation of the transfer of rights and obligations from labor relations is broader in its concept than in the concept of EU law. In an effort to narrow down the Czech concept, the legislator amended the Labor Code in 2020. Although the intended narrowing by the amendment did in fact occur in part, the amendment raised other issues that the practice will have to deal with. This paper deals with some persistent, but also new problems of the Czech concept, which are not much discussed in this context, although they have a major impact on practice.

Keywords

Transfer of rights and obligations arising from labour relations

ÚVOD

Novelou českého zákoníku práce – zákonem č. 285/2020 Sb. (dále jako „**novela zákoníku práce**“), kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (dále jako „**zákoník**“)

---

¹ Mgr. Petr Prunner je advokátem a doktorandem v oboru občanské právo na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni.

práce“), došlo s účinností k 30. 07. 2020 mj. ke změně vnitrostátní právní úpravy České republiky v oblasti přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů. Novela zákoníku práce (jde přitom o rozsáhlou novelu zahrnující vícero oblastí, zavádějící nové instituty apod.), resp. její autoři si v rozsahu týkajícím se přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů od změny slibují větší zpřehlednění právní úpravy.²

Smyslem tohoto příspěvku jest poukaz na některá úskalí právní úpravy přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů před novelou zákoníku práce a po této novele.

V kontextu tohoto příspěvku je třeba předně vzít v úvahu rozdíly právní úpravy přechodu práv a povinností z pracovněprávních na úrovni práva EU a na úrovni české vnitrostátní právní úpravy. Primárně je proto třeba zabývat se právní úpravou dané oblasti na úrovni práva EU.

PRÁVNÍ ÚPRAVA NA ÚROVNI EU

Základní právní úprava přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů vychází v evropském kontextu ze směrnice Rady 2001/23/ES ze dne 12. března 2001, o sblížení právních předpisů členských států týkajících se zachování práv zaměstnanců v případě převodů podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů (dále jako „**Směrnice**“).

Účelem Směrnice jest sjednocení opatření na ochranu zaměstnanců pro případ změny zaměstnavatele a zajištění zachování práv zaměstnanců při změně zaměstnavatele. Jak vyplývá již ze samotného názvu Směrnice, tato se vztahuje na veškeré převody podniku (části podniku) a převody závodu (části závodu) na jiného zaměstnavatele, které vyplývají ze smluvního převodu nebo sloučení. Směrnice přitom definuje pojem „*převod*“ jako převod hospodářské jednotky, která si zachovává svou identitu, považované za organizované seskupení prostředků, jehož cílem je vykonávat hospodářskou činnost jako činnost hlavní nebo doplňkovou.³

Pro účely tohoto příspěvku lze (velice zjednodušeně řečeno) uzavřít, že Směrnice stanovuje pro případ, kdy zaměstnavatel převádí hospodářskou jednotku, automatický přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů na převodce – nového zaměstnavatele.

---

² srov. např. HŮRKA, P. a kol.: Dlouho očekávaná novela zákoníku práce, publikováno: epravo.cz. 11.06.2020, dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/dlouho-ocekavana-novela-zakoniku-prace-111327.html>

³ srov. čl. 1 odst. 1 písm. a) směrnice Rady 2001/23/ES

S tímto prechodom jsou spojeny nejrůznější povinnosti původního zaměstnavatele (např. předem o přechodu práv a povinností informovat dotčené zaměstnance), ale i přejímajícího zaměstnavatele (např. po přechodnou dobu přecházejícím zaměstnancům zachovat jejich práva u původního zaměstnavatele).

Záměr Směrnice je zcela zřejmý – chránit zaměstnance jakožto slabší stranu pracovněprávního vztahu pro případ převodů podniků či závodů (vč. toliko částečných převodů) před jejich propuštěním pro nadbytečnost (pokud by zaměstnavatel převedl část svého podniku a zaměstnanci by v důsledku toho nepřešli na nového zaměstnavatele, byli by tito pro původního zaměstnavatele ve většině případů nadbyteční a mohl by tak s nimi být ukončen pracovní poměr ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce) a garantovat jim zachování (byť většinou dočasné) jejich práv též vůči novému zaměstnavateli. Ochrana zaměstnance prostřednictvím přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů je někdy označována za projev flexicity.⁴

Požadavek ochrany zaměstnance v dané situaci je zcela pochopitelný, nicméně je třeba připustit, že může být i zneužitelný.⁵

VNITROSTÁTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA PŘED NOVELOU ZÁKONÍKU PRÁCE

Do účinnosti novely zákoníku práce (tj. do 29. 07. 2020) byl přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů definován ust. § 338 odst. 2 zákoníku práce následovně: „*dochází-li k převodu činnosti zaměstnavatele nebo části činnosti zaměstnavatele nebo k převodu úkolů zaměstnavatele anebo jejich části k jinému zaměstnavateli, přecházejí práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů v plném rozsahu na přejímajícího zaměstnavatele*“.

Z citovaného ustanovení tedy vyplývá zásadní odlišnost českého pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů oproti pojetí dle Směrnice. Zatímco v případě

---

⁴ JOUZOVÁ, L.: Zásada flexicity při přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, publikováno: bulletin-advokacie.cz. 27.11.2018, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-flexicity-pri-prechodu-prav-a-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu>

⁵ Díky principu „automatického“ přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů se např. zaměstnavatel snadno může „zbavit“ části zaměstnanců tím, že převede část svého podniku / závodu třetí osobě – právnické osobě, která bude tzv. prázdnu schránkou, případně osobě v nedobré hospodářské kondici, která v brzké době nebude schopna dostát svým závazkům. Tímto postupem se může původní zaměstnavatel vyhnout povinnosti vyplatit takovým zaměstnancům zákonně odstupné, může se vyhnout případným soudním sporům o neplatnost ukončení pracovních poměrů apod.

Směrnice platí, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dochází toliko při převodu podniku nebo závodu (ať již v případě celkových či částečných převodů) v českém pojetí účinném před novelou zákoníku práce dochází k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů též při celkovém či částečném převodu **činností** zaměstnavatele, jakož i při celkovém či částečném převodu **úkolů** zaměstnavatele k jinému zaměstnavateli.

Dle odstavce 3 ustanovení § 338 zákoník práce se přitom za úkoly nebo činnost zaměstnavatele považují zejména úkoly související se zajištěním výroby nebo poskytováním služeb a obdobná činnost podle zvláštních právních předpisů, které osoba provádí v zařízeních určených pro tyto činnosti nebo na místech obvyklých pro jejich výkon pod vlastním jménem a na vlastní odpovědnost. Za přejímajícího zaměstnavatele se bez ohledu na právní důvod převodu a na to, zda dochází k převodu vlastnických práv, považuje osoba, která je způsobilá jako zaměstnavatel pokračovat v plnění úkolů nebo činností dosavadního zaměstnavatele nebo v činnosti obdobného druhu.⁶

Český zákonodárce citovanou úpravou zákoníku práce nad rámec úpravy evropské stanovuje, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dochází vždy při převodu jakékoliv části činnosti či úkolů zaměstnavatele, tedy nikoliv pouze v případech převodu hospodářské jednotky. Jakkoliv tedy evropská úprava není s českou úpravou totožná, český právní řád situaci upravuje ve vztahu k ochraně zaměstnance přísněji (šířeji)⁷ než úprava evropská – takový způsob odchýlení se od Směrnice je přitom přípustný.

V českém právním prostředí proto dochází k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů mj. i v situaci tzv. outsourcingu⁸ či insourcingu.⁹

Na druhou stranu k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů nemůže dojít toliko na základě dohody zaměstnavatelů o převodu práv a povinností z

---

⁶ Český právní řád formuluje podmínku „způsobilosti jako zaměstnavatel pokračovat v plnění úkolů nebo činností dosavadního zaměstnavatele nebo v činnosti obdobného druhu“, aby tím předešel přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů na shora zmiňované „prázdné schránky“, v praxi nicméně i tak bude možné tento parametr ze strany zaměstnavatelů „obejít“.

⁷ srov. např. ERÉNYI, T., ŠKUBAL, J.: Přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů dle aktuální novely zákoníku práce ve vazbě na judikaturu Soudního dvora EU, publikováno na [praceamzda.cz](https://www.praceamzda.cz), 24.9.2020, dostupné na <https://www.praceamzda.cz/clanky/prechod-prav-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu-dle-aktualni-novely-zakoniku-prace-ve>

⁸ srov. např. ŘEZNÍČEK, D.: Přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů, publikováno: [epravo.cz](https://www.epravo.cz), 11.09.2015, dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/prechod-prav-a-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu-98494.html>

⁹ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 07. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3712/2015

pracovněprávních vztahů, aniž by se jednalo o situaci, se kterou právní předpis přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů spojuje.¹⁰

VNITROSTÁTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA PO NOVELE ZÁKONÍKU PRÁCE

Jelikož si zákonodárce uvědomoval širší českého pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů,¹¹ v rámci novely zákoníku práce se pokusil tuto bezbřehost šíře českého pojetí zúžit.

Zákonodárce veden snahou o zúžení českého pojetí drobně pozměnil znění odstavce druhého ust. § 338 zákoníku práce tak, že vypustil z textace variantu „převodu úkolů zaměstnavatele“ a nově formuloval, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dochází toliko při převodu činnosti zaměstnavatele nebo její části. Nově tak zní ust. § 338 odst. 2 zákoníku práce následovně: *„Dochází-li k převodu činnosti zaměstnavatele nebo její části (dále jen „činnost zaměstnavatele“), přecházejí práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů v plném rozsahu na přejímajícího zaměstnavatele; práva a povinnosti z kolektivní smlouvy přecházejí na přejímajícího zaměstnavatele na dobu účinnosti kolektivní smlouvy, nejdéle však do konce následujícího kalendářního roku.“*

Zcela nové parametry přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů pak zákonodárce vtělil do odst. 3 citovaného ustanovení, které nově zní:

„Nejde-li o převod činnosti zaměstnavatele podle jiného zákona (17), přecházejí práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů na přejímajícího zaměstnavatele při převodu činnosti zaměstnavatele pouze v případě, že

- a) činnost je po převodu vykonávána stejným nebo obdobným způsobem a rozsahem,*
- b) činnost nespočívá zcela nebo převážně v dodávání zboží,*
- c) bezprostředně před převodem existuje skupina zaměstnanců, která byla záměrně vytvořena zaměstnavatelem za účelem výhradního nebo převážného vykonávání činnosti,*
- d) činnost není zamýšlená jako krátkodobá nebo nemá spočívat v jednorázovém úkolu a*
- e) je převáděn majetek, popřípadě právo jeho užívání nebo požívání, je-li tento majetek s ohledem na charakter činnosti pro její výkon zásadní, nebo je převzata podstatná část*

¹⁰ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 04. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1142/2000

¹¹ viz důvodová zpráva k bodům 131 a 132 zákona č. 285/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony

zaměstnanců, které dosavadní zaměstnavatel používal při výkonu činnosti, závisí-li tato činnost v podstatné míře pouze na zaměstnancích, nikoliv na majetku.“

Na základě shora uvedeného lze dospět k následujícím závěrům. Zatímco v evropském pojetí dochází k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů toliko v případě převodu hospodářské jednotky, i po novele zákoníku práce dochází v českém pojetí k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů též v případě převodu činnosti (či její části) na jiného zaměstnavatele.

Zákonodárce ze základní definice obsažené v ust. § 338 odst. 2 zákoníku práce sice vypustil část textu ve znění: „*nebo k převodu úkolů zaměstnavatele anebo jejich části k jinému zaměstnavateli*“¹², obsahově však tato změna působí jako spíše formulačního rázu, neboť se lze domnívat, že většinu případů praxe i nadále bude možné subsumovat pod parametr „*činnosti zaměstnavatele*“.

Zákonodárce zužuje „širokost“ českého pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů doplněním dalších parametrů vtělených do odstavce třetího příslušného ustanovení. Tyto parametry přitom dle důvodové zprávy byly voleny na základě judikatury Soudního dvora EU (např. rozhodnutí ve věci *Spijkers* nebo *Süzen*).¹³

I po novelou zákoníku práce doplněných kritériích přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů přetrvávají některé problémy českého pojetí, vedle toho nová právní úprava patrně nastolila některé další problémy současného českého pojetí.

Přetrvávající a nové problémy české právní úpravy přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů

1. Šíře ochrany v českém pojetí

Jistě nelze ničeho namítat proti tomu, že zaměstnanec je třeba, jakožto slabší stranu pracovněprávního vztahu, chránit. Současně lze jednoznačně pochopit ochranu zaměstnance ve smyslu Směrnice, kdy tento má být chráněn v případě převodu hospodářské jednotky.

---

¹² a současně text ust. § 338 odst. 2 zákoníku práce drobně formulačně upravil

¹³ srov. důvodová zpráva k bodům 131 a 132 zákona č. 285/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony

České pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, ke kterému však dochází nejen v případě převodu hospodářské jednotky, ale též v případě převodu činnosti, lze označit za problematické.

Pokud se například zaměstnavatel A (výrobní společnost mající stovky či tisíce zaměstnanců) rozhodne outsourcovat správcovství sítě u třetí osoby (IT specialisty, který je zaměstnavatelem B majícím 5–10 zaměstnanců), je případný přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů týkající se původního správce sítě, který byl zaměstnancem zaměstnavatele A k zaměstnavateli B skutečně ochranou daného zaměstnance? Pokud by se v důsledku outsourcingu zaměstnanec stal u zaměstnavatele nadbytečným ve smyslu ust. § 52 písm. c) zákoníku práce, jistě jej přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů v takovém případě chrání. Jestliže však by zaměstnavatel A mohl takovému zaměstnanci v rámci sjednaného druhu práce přidělovat další práci, automatickým přechodem jeho práv a povinností z pracovněprávních vztahů na zaměstnavatele B mohou být jeho práva zásadně zkrácena (zejména ve vztahu k „jistotě stabilního zaměstnavatele“).

Svým způsobem ještě kontroverznější případ přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů posuzoval v minulosti Nejvyšší soud ČR v případě ukončení nájmu nebytových prostor. V posuzovaném případě dospěl Nejvyšší soud ČR k závěru, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dochází i v případě ukončení nájmu nebytových prostor, v nichž dosavadní zaměstnavatel provozuje svou činnost (plní své úkoly), a uzavření smlouvy o nájmu těchto prostor mezi pronajímatelem a novým nájemcem, který v nich pokračuje v plnění úkolů nebo činností dosavadního zaměstnavatele nebo v činnosti obdobného druhu.¹⁴ Jakkoliv je ochrana práv zaměstnance pochopitelná, v řešeném případě je jednostranně prosazována na úkor nového nájemce a lze mít pochybnost o tom, zda je takový zásah do jeho práv odůvodněný či obhajitelný.

O důvodnosti míry ochrany zaměstnance v českém pojetí (tj. nad rámec Směrnice) lze mít proto určité pochybnosti, to však nejen ve smyslu shora uvedeného, ale též ve vztahu k dalšímu, níže nastíněnému problému.

---

¹⁴ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 07. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3712/2015

2. Účastníci v praxi často ani nevědí, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů došlo

Tím, že český zákonodárce rozšířil „ochranu“ zaměstnanců ve smyslu Směrnice o případy převodů činností zaměstnavatele a vztáhl tak princip přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů mj. též na případy outsourcingu (příp. insouringu), založil tím stav, kdy často došlo (a v budoucnu ještě dojde) k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, aniž by si toho byli původní zaměstnavatel, přejímající zaměstnavatel, ale i dotčený zaměstnanec vědomi.

Ačkoliv tedy v takovém případě právně došlo z pohledu zaměstnance ke změně jeho zaměstnavatele, fakticky si tohoto nikdo ze zúčastněných stran není vědom, a proto se ve smyslu toho účastníci ani nezačali chovat.

Stav, kdy si zaměstnanec není vědom toho, kdo je po právní stránce jeho zaměstnavatelem, příp. stav, kdy si přejímající zaměstnavatel není vědom skutečnosti, že má „nového“ zaměstnance, není z pohledu předvídatelnosti práva žádoucí. Nastíněných situací přitom v praxi nebudou jednotky či desítky, ale obrovské množství.

3. Pravidlo uzavírání nových pracovních smluv

Často se v odborné literatuře zmiňuje fakt, že není třeba, aby zaměstnanec a přejímající zaměstnavatel uzavírali novou pracovní smlouvu (ani, že nemá být pracovní smlouva původní rušena dohodou a nahrazována smlouvou novou). Po teoretické stránce je tento závěr zcela jednoznačně správný. Nelze však pominout praktickou stránku věci. Stav, kdy automaticky ze zákona došlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů z původního zaměstnavatele na nového zaměstnavatele v situaci, kdy původní zaměstnavatel nezanikl (buď například proto, že došlo toliko k outsourcingu či insouringu některých činností původního zaměstnavatele třetí osobou, ale i proto, že došlo k prodeji toliko části původního zaměstnavatele třetí osobou, zatímco původní zaměstnavatel i nadále existuje a vykonává svou podnikatelskou činnost), je či může být pro zaměstnance, ale i nového zaměstnavatele komplikací.

Jestliže je totiž zaměstnanec nově zaměstnán u zaměstnavatele B, ačkoliv původně byl zaměstnán ve společnosti A a stále má pracovní smlouvu, kde je jako zaměstnavatel uvedena

spoločnosť A, môže mu toto pôsobiť potíže pri prokazovaní, že je zamestnancem spoločnosti B (zejména v situácii, kedy pôjde o prechod práv a povinností z pracovněprávních vzťahů v prípadoch, kedy sa táto zmena nezapisuje do verejného rejstříku – typicky v prípade outsourcingu; a v kontextu toho, že povinnosť zamestnávateľa informovať zamestnanca ve smyslu ust. § 339 zákoníku práce nebude splněna, případně nebude splněna v písomné / textové formě).

Obdobně může být situace problematická pro zamestnávateľa B v prípade kontroly ze strany oblastního inspektorátu práce, kedy tento si v rámci šetření vyžádá pracovnú smlouvu dotčeného zamestnanca, ve které je však stále uveden zamestnávateľ A, což může navozovať zdání tzv. švarcsystému.

Z praktického hľadiska proto často dochází k situaci, kdy strany uzavírají novou pracovnú smlouvu téhož znění (příp. dodatek k pracovnú smlouvě), ve které toliko změni údaje o zamestnávateľi. Byť takový postup není právně důvodný, z praktického pohľadu je pochopitelný.

4. Nepředvídatelnost českého pojetí

Novelou zákoníku práce došlo sice patrně k přiblížení se českého pojetí k pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vzťahů dle Směrnice (v tom smyslu, že již ne každý převod činnosti jest důvodem přechodu práv a povinností z pracovněprávních vzťahů), o zcela totožné pojetí se nicméně nejedná.

V českém pojetí totiž i nadále dochází k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vzťahů při převodu činnosti, zatímco v pojetí dle Směrnice toliko při převodu hospodářské jednotky. I nadále tak nebude vždy jednoznačné, které závěry Soudního dvora EU budou v českém pojetí přímo aplikovatelné a které nikoliv.

Jako velké negativum českého pojetí lze hodnotit novelou zákoníku práce přijatá „nová“ kritéria, na jejichž základě má být hodnoceno, zda došlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vzťahů či nikoliv. Zvolená kritéria jsou v mnoha případech kritérii nejednoznačnými, u nichž přinejmenším po přechodnou dobu (než se v daném ohľadu ustálí judikatura českých soudů) nebude zřejmé, zda naplněna byla či nikoliv.

Zatímco dle úpravy před novelou zákoníku práce bylo de facto zřejmé, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vzťahů dochází vždy, dle právní úpravy po novele

zákoníku práce, je treba vždy posudzovať konkrétni naplnění jednotlivých znakov přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů.

Dle ust. § 338 odst. 3 totiž (nejde-li o případ převodu činnosti zaměstnavatele podle jiného zákona) přecházejí práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů na přejímajícího zaměstnavatele při převodu činnosti zaměstnavatele pouze v případě, že

- a) činnost je po převodu vykonávána stejným nebo **obdobným způsobem a rozsahem**,
- b) činnost nespočívá zcela nebo **převážně** v dodávání zboží,
- c) **bezprostředně** před převodem existuje skupina zaměstnanců, která byla **záměrně** vytvořena zaměstnavatelem za účelem výhradního nebo **převážného** vykonávání činnosti,
- d) činnost není **zamýšlená** jako krátkodobá nebo nemá spočívat v jednorázovém úkolu a
- e) je převáděn majetek, popřípadě právo jeho užívání nebo požívání, je-li tento majetek s ohledem na charakter činnosti pro její výkon zásadní, nebo je převzata **podstatná** část zaměstnanců, které dosavadní zaměstnavatel používal při výkonu činnosti, závisí-li tato činnost v **podstatné míře** pouze na zaměstnancích, nikoliv na majetku.

Pro učinění závěru o tom, zda došlo či nedošlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů bude třeba hodnotit naplnění neurčitě formulovaných kritérií: i. **obdobnosti** způsobu a rozsahu výkonu činnosti, ii. **převážnosti** spočívání činnosti v dodávání zboží, iii. **bezprostřednosti** a **záměru** vytvoření skupiny zaměstnanců za účelem **převážného** vykonávání činnosti atd., ale též naplnění velkého množství dalších kritérií (**krátkodobost**, **charakter** činnosti, zda je něco pro výkon **zásadní** či nikoliv apod.).

Všechna shora uvedená kritéria lze z pohledu laické osoby (zejména konkrétního zaměstnance, kterého se přechod může či nemusí týkat) hodnotit jako složitě vyhodnotitelná, v některých případech bude z pohledu daného účastníka vyhodnocení de facto objektivně nemožné. Potenciálně dotčený zaměstnanec si totiž těžko může učinit závěr o „**záměru zaměstnavatele**“ (tj. ohledně vnitřního přesvědčení třetí osoby), jak toto předpokládá ust. § 338 odst. 3 písm. c) zákoníku práce.

Jakkoliv závazné posouzení situace, zda došlo či nedošlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů náleží toliko soudu, účastník by měl být schopen formulovat si alespoň předběžný závěr sám. Při takovém množství neostře formulovaných zákonných parametrů je šance laika učinit si relevantní názor však poměrně nízká. Zda slouží taková

právní úprava ku ochraně práv zaměstnance jakožto slabší strany pracovněprávního vztahu lze, proto s ohledem na její nepředvídatelnost, přinejmenším pochybovat.

Jestliže tedy při stavu legislativní úpravy před novelou dotčení zaměstnanci či zaměstnavatelé často ani nevěděli, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů došlo (viz problematika shora pod bodem 2), při stavu právní úpravy po novele zákoníku práce bude situace ještě nepřehlednější a právně nejistá, neboť i pokud si účastníci uvědomí možný přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů, nebudou si moci být jisti, zda byly v konkrétním případě naplněné předpoklady dle ust. § 338 odst. 3 zákoníku práce.

5. Definice kruhem

Jedním z parametrů stanovených po novele zákoníku práce v ust. § 338 odst. 3 písm. e) zákoníku práce pro posouzení, zda došlo či nedošlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávního vztahu jest podmínka, zda byla „*převzata podstatná část zaměstnanců, které dosavadní zaměstnavatel používal při výkonu činnosti, závisí-li tato činnost v podstatné míře pouze na zaměstnancích.*“

Rozhodovat o tom, zda došlo či nedošlo k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, tj. zda došlo či nedošlo k „*přechodu zaměstnance pod jiného zaměstnavatele*“ na základě toho, zda byla „*převzata podstatná část zaměstnanců, které dosavadní zaměstnavatel používal při výkonu činnosti, závisí-li tato činnost v podstatné míře pouze na zaměstnancích*“, jest definice kruhem, kterou lze označit za přinejmenším kontroverzní.

Jakkoliv je zřejmé, že tento parametr byl českým zákonodárcem převzat z rozhodovací praxe Soudního dvora EU, nelze se zbavit dojmu, že z logiky věci nemůže jít o relevantní parametr.

ZÁVĚR

Jakkoliv lze kvitovat záměr zákonodárce přiblížit se novelou zákoníku práce evropskému pojetí přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, a dokonce

lze snad i přisvědčit tomu, že se tento záměr ve smyslu zúžení českého pojetí teoreticky zdařil, nelze se zbavit dojmu, že nová právní úprava neodstranila některé jiné neduhy či problémy daného institutu (byť patrně ani neměla takovou ambici) a současně vnesla do právní úpravy v mnohém výraznou nejistotu pro účastníky. V daném ohledu lze potom vyjádřit pochybnost, zda z důvodu vysoké míry právní nejistoty účastníků pracovněprávního vztahu z důvodu nastolení velkého množství vágně formulovaných parametrů, česká právní úprava plní efektivně účel vyplývající ze Směrnice, tj. chrání zaměstnance způsobem, kdy si tento nemůže být jist, kdo je vlastně jeho zaměstnavatelem.

Z tohoto pohledu je otázkou, zda by zákonodárce kýženého účelu nedosáhl lépe tím, že by české pojetí zúžil nikoliv pomocí formulace dalších parametrů (byť vyplývajících z rozhodovací praxe Soudního dvora EU), ale pouhou konstatací, že k přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů dochází toliko v případě převodu hospodářské jednotky jako je tomu dle Směrnice, nikoliv v případě převodu činností zaměstnavatele.

Současná česká právní úprava bude navíc velice těžko a nepružně reagovat na případný budoucí vývoj rozhodovací praxe Soudního dvora EU.

Seznam použité literatury a pramenů

Právní předpisy

směrnice Rady 2001/23/ES ze dne 12. března 2001, o sblížení právních předpisů členských států týkajících se zachování práv zaměstnanců v případě převodů podniků, závodů nebo částí podniků nebo závodů

zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

důvodová zpráva zákonu č. 285/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony

Soudní rozhodnutí

rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 18. 3. 1986 ve věci 24/85, Jozef Maria Antonius Spijkers v. Gebroeders Benedik Abattoir CV and Alfred Benedik en Zonen BV, celexové č. 61985CJ0024, <http://eur-lex.europa.eu/>

rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 11. 3. 1997 ve věci C-13/95, Ayse Süzen v. Zehnacker Gebäudereinigung GmbH Krankenhausservice, celexové č. 61995CJ0013, <http://eur-lex.europa.eu/>

rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 04. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1142/2000

rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 07. 2016, sp. zn. 21 Cdo 3712/2015

Internetové zdroje

ERÉNYI, T., ŠKUBAL, J.: Přejchod práv a povinností z pracovněprávních vztahů dle aktuální novely zákoníku práce ve vazbě na judikaturu Soudního dvora EU, publikováno na praceamzda.cz, 24.9.2020, dostupné na <https://www.praceamzda.cz/clanky/prechod-prav-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu-dle-aktualni-novely-zakoniku-prace-ve>

HŮRKA, P. a kol.: Dlouho očekávaná novela zákoníku práce, publikováno: epravo.cz. 11.06.2020, dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/dlouho-ocekavana-novela-zakoniku-prace-111327.html>

JOUZOVÁ, L.: Zásada flexicurity při přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů, publikováno: bulletin-advokacie.cz. 27.11.2018, dostupné na <http://www.bulletin-advokacie.cz/zasada-flexicurity-pri-prechodu-prav-a-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu>

ŘEZNÍČEK, D.: Přejchod práv a povinností z pracovněprávních vztahů, publikováno: epravo.cz. 11.09.2015, dostupné na <https://www.epravo.cz/top/clanky/prechod-prav-a-povinnosti-z-pracovnepravnich-vztahu-98494.html>

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Petr Prunner).

INTERNÉ SMERNICE

INTERNAL DIRECTIONS

Pavol Rak¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.187-194>

Abstrakt

Autor sa v príspevku venuje analýze právnej charakteristiky vnútropodnikových predpisov a praktických aplikačných problémov spojených s absenciou zákonnej úpravy interných smerníc zamestnávateľa.

Kľúčové slová:

Vnútropodnikové predpisy, pracovný poriadok, numerus clausus

Abstract

The author deals with the analysis of the legal characteristics of internal company regulations and practical application problems associated with the absence of statutory regulation of the employer's internal guidelines.

Key words:

Internal regulations, work order, legal act, numerus clausus

Úvod

Interné smernice, vnútropodnikové predpisy, normatívne akty zamestnávateľa, interné procesné postupy, SOP – standard operational procedures. Zamestnávateľia upravujú interné procesy pre svojich zamestnancov formou rozličných pravidiel, predpisov alebo štandardov. Právna povaha týchto dokumentov nie je v teórii pracovného práva jednoznačne preskúmaná ani ustálená. Vnútropodnikové predpisy sú všeobecne akceptované zamestnávateľmi i zamestnancami a predstavujú imanentnú súčasť kultúry sveta práce v slovenskom pracovnoprávnom prostredí. Právna teória sa vnútropodnikovým predpisom zvyčajne venuje iba pri enumerácii prameňov pracovného práva a prípadne pri úvodnej analýze právnej povahy pracovného poriadku ako najznámejšej a zákonom upravenej internej normy zamestnávateľa.

---

¹ JUDr. Pavol Rak, PhD - Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Šafárikovo nám. 6, 810 00 Bratislava, Slovenská republika, pavol.rak@flaw.uniba.sk

Pramene pracovného práva

Prameňmi vzniku práva sú také skutočnosti alebo súhrn skutočností, z ktorých objektívne právo vzniká.² V teórii práva sa spravidla rozlišujú pramene práva vo formálnom zmysle (vonkajšia forma právnych noriem) a pramene práva v materiálnom zmysle (zdroj obsahu týchto noriem).³ Medzi formálne pramene pracovného práva sa tradične zaraďujú ústava a ústavné zákony, zákony, vykonávacie predpisy (najmä nariadenia vlády a vyhlášky ústredných orgánov štátnej správy), kolektívne zmluvy, technické normy, vnútropodnikové predpisy a dobré mravy. Najmä kategória vnútropodnikových predpisov ako prameňov práva predstavuje osobitosť pracovného práva v porovnaní s inými právnymi odvetviami. Vnútropodnikový normatívny akt má druhový charakter – upravuje normy správania sa pre celú skupinu vzťahov rovnakého druhu a neurčitého počtu.⁴ Podľa Thurzovej sú prameňom pracovného práva tie vnútropodnikové predpisy, ktoré vydal zamestnávateľ na základe splnomocnenia v zákonníku práce a ďalších právnych predpisoch.⁵ Aký je právny charakter vnútropodnikových predpisov, ktoré vydávajú zamestnávateľia bez výslovného zákonného splnomocnenia? Podľa Bělinu majú vnútropodnikové normatívne akty hybridnú povahu (t.j. ako povahu normatívneho právneho aktu, tak i právneho úkonu) a nesvedčí im prezumpcia správnosti, ako je tomu v prípade všeobecne záväzných právnych predpisov.⁶ Neodbytné sa natíska otázka, akú právnu povahu vlastne majú vnútropodnikové predpisy zamestnávateľa.

Výslovná úprava v Zákonníku práce

Vnútropodnikové predpisy, ich definícia a postup kreovania nie sú výslovne upravené v žiadnom právnom predpise. Vnútropodnikové normatívne akty v texte Zákonníka práce nesú normatívne označenie „ostatné predpisy“, kým všeobecne záväzné právne predpisy nesú pomenovanie „právne predpisy“.⁷ Zákonník práce výslovne upravuje v § 84 pracovný

---

² LUBY, Š. *Základy všeobecného súkromného práva*. Šamorín: Heuréka, 2002, s. 20

³ BĚLINA, M. a kol. *Pracovní právo*. 3. Doplnené a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 45

⁴ TOMAN, Jozef. *Individuálne pracovné právo. Všeobecné ustanovenia a pracovný pomer*. Bratislava: Fridrich Erbert Stiftung, 2014, s. 56

⁵ THURZOVÁ, M. *Základy pracovného práva*. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 25

⁶ BĚLINA, M. a kol. *Pracovní právo*. 3. Doplnené a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, s. 54

⁷ TOMAN, Jozef. *Individuálne pracovné právo. Všeobecné ustanovenia a pracovný pomer*. Bratislava: Fridrich Erbert Stiftung, 2014, s. 56

poriadok a odkazuje na viacerých miestach na predpisy na úseku bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (t.j. na pravidlá o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci vydané zamestnávateľom po dohode so zástupcami zamestnancov podľa § 39 ods. 2 Zákonníka práce). Zákonník práce odkazuje na vnútorné predpisy zamestnávateľa, ktoré ustanovujú voľbu alebo vymenovanie ako požiadavku vykonávania funkcie vedúceho zamestnanca v priamej riadiacej pôsobnosti štatutárneho orgánu (§ 42 ods. 2 Zákonníka práce), na vnútorný predpis o zaokrúhľovaní mzdy (§ 130 Zákonníka práce) alebo na vnútorný predpis upravujúci oznamovanie kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti v zmysle zákona č. 54/2019 Z.z o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vnútropodnikové predpisy musí dodržiavať i osoba, ktorá koná v mene odborovej organizácie a ktorej zamestnávateľ umožní vstup do priestorov zamestnávateľa aj keď táto osoba nie je zamestnancom zamestnávateľa (§230 ods. 3 Zákonníka práce). Ostatnou novelou Zákonníka práce sa v § 152 Zákonníka práce v súvislosti s možnosťou zamestnanca vybrať si medzi stravnou poukážkou a finančným príspevkom ako spôsobmi zabezpečenia stravovania umožňuje zamestnávateľovi vydať vnútorný predpis zamestnávateľa.

Zákonník práce teda na jednej strane akceptuje existenciu vnútropodnikových predpisov, na druhej strane ale neupravuje žiadne podrobnosti o ich vzniku resp. o spôsobe ich vydávania zamestnávateľom. Z ustanovenia § 81 písm. c) Zákonníka práce je možné odvodiť podmienku pre záväznosť vnútropodnikových predpisov pre konkrétneho zamestnanca – preukázateľné oboznámenie zamestnanca s predpisom zo strany zamestnávateľa. Vnútropodnikový predpis súčasne nesmie byť v rozpore so zákonom a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi.

Interné smernice v praxi

Praktické využitie a oblasť aplikácie vnútropodnikových predpisov v praxi ďaleko presahuje enumeráciu zákonných odkazov uvedených v predchádzajúcom bode. Interné smernice v aplikačnej praxi upravujú široký diapazón oblastí organizácie činnosti v podniku zamestnávateľa, napríklad:

- smernica o podpisovacích oprávneniach,

- smernica o cestovných náhradách,
- smernica o služobných vozidlách a ich prevádzke,
- smernica o civilnej ochrane,
- smernica o ochrane pred požiarmi,
- smernica o internej revízii,
- smernica o zásadách spracúvania a ochrany osobných údajov,
- smernica o whistleblowingu.

V prípade spoločností, ktoré sú súčasťou nadnárodných koncernových štruktúr, je obvyklým javom preberanie koncernových smerníc a vnútropodnikových predpisov. Tieto sú v niektorých prípadoch tak všeobecné, až sú skôr všeobecnými zásadami alebo výkladovými pravidlami aplikovateľnými naprieč koncernovou štruktúrou spoločností. Všeobecnosť je tak daňou za snahu o aplikovateľnosť rovnakého znenia smerníc vo viacerých krajinách s rozličnými právnymi systémami. Tieto smernice preto častokrát skôr odzrkadľujú hodnoty, ktoré sa v koncerne majú zdieľať vo všetkých krajinách. Iné koncernové smernice sú vypracované podľa právneho poriadku štátu, v ktorom sídli riadiace centrum koncernu. Následne sú tieto koncernové smernice preberané zamestnávateľmi v jednotlivých štátoch a to formou viac či menej doslovného prekladu pôvodného textu alebo formou adaptácie na lokálne právo. V aplikačnej praxi slovenského pracovného práva sa potom možno stretnúť so smernicami, ktoré sú v priamom rozpore so slovenským právnym poriadkom (napríklad smernica o pracovnom čase, podľa ktorej sa pracovný čas zamestnanca nebude evidovať vôbec, pretože sa rozvrhovanie a dodržiavanie limitov pracovného času prenecháva na zamestnanca „Vertrauensarbeitszeit“). Iné smernice môžu reflektovať prax, ktorá je v slovenskom právnym poriadku rozporuplná, hoci v iných právnych poriadkoch bežná alebo aspoň prípustná (napr. dovolenka u konateľov zamestnávateľa).

Už na prvý pohľad je zrejmé, že zamestnávatelia (a to nielen zamestnávatelia, ktorí patria do nadnárodných koncernov) prijímajú aj také vnútropodnikové predpisy, ktoré Zákonník práce nepozná, neupravuje, neumožňuje ani iným spôsobom nepredvída. Je takýto postup v súlade so Zákonníkom práce, jeho kogentnými ustanoveniami prípadne aj analogicky so zaužívaným princípom numerus clausus v pracovnom práve?

Pokiaľ vychádzame z jednej zo základných zásad pracovného práva – ochrany zamestnanca ako slabšej strany – dospejeme k záveru, že vnútropodnikové predpisy sú

prípustné primárne v prípade, že zákon výslovne umožňuje alebo predvída vydanie takéhoto predpisu. Ďalšou relatívne bezproblémovou situáciou vydávania vnútropodnikových predpisov sú prípady, keď obsahová náplň takýchto predpisov pokrýva otázky, ktoré sú plne v dispozičnej právomoci zamestnávateľa. Inými slovami takýto vnútropodnikový predpis obsahuje iba pracovné pokyny zamestnávateľa, ktoré sa pravidelne opakujú a sú preto zovšeobecnené a zosumarizované do uceleného formalizovaného predpisu. Čo v prípade vnútropodnikových noriem, ktoré nemožno zaradiť do ani jednej z uvedených dvoch kategórií, aký právny charakter možno pripísať takýmto vnútropodnikovým predpisom?

Právny charakter interných smerníc

Absencia zákonnej úpravy vnútropodnikových predpisov na jednej strane umožňuje ich široké nasadenie a vysokú mieru kreativity zamestnávateľov pri ich vytváraní. Vysoké množstvo vnútropodnikových predpisov na druhej strane môže paradoxne znižovať mieru právnej istoty pre zamestnancov a zamestnávateľov, najmä v prípade hypertrofie nových vnútropodnikových predpisov a v prípade neaktualizovania už vydaných vnútropodnikových predpisov. Oboznámenie zamestnanca s vnútropodnikovým predpisom ako predpoklad záväznosti pre zamestnanca zároveň vedie k situácii, kde zamestnanci musia pred nástupom do práce alebo bezprostredne po ňom preštudovať desiatky strán textu. V praxi častokrát k štúdiu ani nedôjde, iba zamestnanec podpisom potvrdí preštudovanie predmetných predpisov.

Spomínaná absencia generálnej úpravy vnútropodnikových predpisov vytvára priestor pre diskusiu o ich právnej povahe. Pracovný poriadok je ako jediný vnútropodnikový predpis čiastočne upravený v § 84 Zákonníka práce. Zákonník práce určuje, že pracovný poriadok ako najvýznamnejší vnútropodnikový predpis bližšie konkretizuje ustanovenia Zákonníka práce podľa osobitných podmienok zamestnávateľa a navyše ešte zdôrazňuje, že táto konkretizácia musí byť v súlade s právnymi predpismi. Čo je možné rozumieť pod pojmom „bližšie konkretizuje“ nie je nikde špecifikované. Pracovný poriadok po obsahovej stránke častokrát z väčšej časti obsahuje a opakuje text zo Zákonníka práce obdobne, ako je tomu v prípade väčšiny kolektívnych zmlúv. Dôvodom pre opakovanie zákonného textu je argumentácia, že

takýmto zhrnutím najdôležitejších ustanovení Zákonníka práce sa zamestnancom sprístupnia zrozumiteľnejším spôsobom práva a povinnosti zamestnancov a zamestnávateľa.

Existujú názory, že pracovný poriadok iba podrobnejšie rieši tie isté skutočnosti, ktoré sú už upravené v Zákonníku práce. Ustanovenia pracovného poriadku musia byť v súlade so Zákonníkom práce a ostatnými právnymi predpismi, to znamená, že pracovný poriadok nemôže zamestnanca obmedzovať v jeho zákonných právach, ale nemôže zamestnancovi priznávať nároky, ktoré odporujú zákonu.⁸ Takýto výklad robí z pracovného poriadku normatívny akt, ktorý iba upravuje procesný postup (napríklad určuje, ktorý vedúci zamestnanec nariaďuje dovolenku alebo vyhlasuje existenciu prekážok v práci na strane zamestnávateľa) resp. konkretizuje faktické detaily výkonu práv a povinností vyplývajúcich zo Zákonníka práce podľa povahy prevádzky zamestnávateľa.

Pracovný poriadok však upravuje aj ďalšie skutočnosti, ktoré nemožno zahrnúť pod konkretizáciu ustanovení Zákonníka práce – napríklad katalóg menej závažných a závažných porušení pracovnej disciplíny, lehoty na oznamovanie prekážok v práci na strane zamestnanca, nárok zamestnanca na udržanie mzdy po určitú dobu po preradení na iný druh práce a pod. Podľa názoru autora sú ustanovenia v prospech zamestnancov, ktoré pracovný poriadok určuje nad rámec práv a nárokov zamestnancov ustanovených v Zákonníku práce, plne nárokovateľné a vymáhateľné zo strany zamestnancov. Tento názor vyplýva zo základnej zásady ochrany slabšej strany (zamestnanca) a ochrany jeho dobromyseľnosti.

Situácia je komplikovanejšia pri ostatných vnútropodnikových predpisoch. Existujú právne názory, podľa ktorých všetky vnútropodnikové predpisy iba bližšie konkretizujú ustanovenia Zákonníka práce podľa osobitných podmienok zamestnávateľa. Podľa tohto názoru všetky vnútropodnikové predpisy tvoria súčasť pracovného poriadku v zmysle § 84 Zákonníka práce. Logicky by pre všetky takéto vnútropodnikové predpisy bol záväzný postup pre kreovanie pracovného poriadku podľa § 84 Zákonníka práce a teda i predchádzajúci súhlas zástupcov zamestnancov. Absencia súhlasu by navyše mala za následok absolútnu neplatnosť takéhoto predpisu. Tento právny názor sa zakladá na kogentnej povahe ustanovení Zákonníka práce a nepriamo i na princípe numerus clausus zmluvných typov v pracovnom práve.

Prístup aplikačnej praxe však tento extrémny výklad neodzrkadľuje. Za pracovný poriadok sa považuje iba dokument takto výslovne označený. Všetky ostatné

---

⁸ FRIEDMANNOVÁ, D., MASÁR, B. TKÁČ, V., MATEJKA, O.: Zákonník práce. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, komentár k § 84

vnútropodnikové predpisy sú vydávané autonómne zamestnávateľom. Výnimku tvorí prijímanie vnútorných predpisov, ktoré si sociálni partneri výslovne vymedzili vzájomnou dohodou, napríklad aj vo forme kolektívnej zmluvy.

Na druhej strane v aplikačnej praxi sa možno stretnúť i s internými predpismi, ktoré sú zjavne v rozpore so Zákonníkom práce. Autonómne prijaté interné mzdové predpisy, ktoré nie sú kolektívnou zmluvou avšak upravujú mzdové podmienky zamestnancov, sú zvyčajne v rozpore s ustanovením § 43 Zákonníka práce. Pokiaľ má zamestnávateľ možnosť jednostranne tieto predpisy meniť, je rozpor so Zákonníkom práce evidentný. Mzdové podmienky totiž musia byť dohodnuté v pracovnej zmluve alebo odkazom na platnú kolektívnu zmluvu.

Záver

Vnútropodnikové predpisy predstavujú osobitnú formu riadenia činnosti zamestnancov zo strany zamestnávateľa. Právna povaha vnútropodnikových predpisov nie je jednoznačná ani čo do spôsobu ich vzniku, ani čo do prípustného obsahu. V prípade nominálnych vnútropodnikových predpisov, teda vnútropodnikových predpisov, ktoré Zákonník práce výslovne zmieňuje, panujú otázky nad ich prípustným obsahom, najmä ak nielen podrobnejšie riešia tie isté skutočnosti, ako sú upravené v Zákonníku práce, ale regulujú i ďalšie situácie a vzťahy. V prípade inominálnych vnútropodnikových predpisov je ich právna kvalifikácia sťažená aj z dôvodu prípadného rozporu s ochrannou funkciou pracovného práva, kogentnou povahou zákonných noriem ako aj nepriamo so zásadou numerus clausus. V praxi to teda znamená, že každý vnútropodnikový predpis je potrebné podrobiť kritickému preskúmaniu s ohľadom na jeho súlad so Zákonníkom práce.

Literatúra:

BĚLINA, M. a kol. Pracovní právo. 3.Doplnené a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2007, ISBN: 978-80-7179-672, 572 s.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN III. – Sekcia súkromného práva

online vedecká konferencia - 7. máj 2021

FRIEDMANNOVÁ, D., MASÁR, B. TKÁČ, V., MATEJKA, O.: *Zákonník práce. Komentár.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, ISBN: 978-80-8168-069-4, 1030 s.

LUBY, Š. *Základy všeobecného súkromného práva.* Šamorín: Heuréka, 2002, 288 s. ISBN 80-89122-00-0

THURZOVÁ, M.: *Základy pracovného práva.* Šamorín: Heuréka, 2013, ISBN: 978-80-89122-93-6, 214 s.

TOMAN, Jozef. *Individuálne pracovné právo. Všeobecné ustanovenia a pracovný pomer.* Bratislava: Fridrich Erbert Stiftung, 2014, 390 s., ISBN 978-80-89149-42-1

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Pavol Rak).

**OCHRANA SPOTREBITEĽA V ZMLUVE O SPOTREBITEĽSKOM
ÚVERE Z POHLADU PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE
PROTECTION OF THE CONSUMER IN THE CONSUMER
CONTRACT FROM THE PERSPECTIVE OF THE LAW OF
EUROPEAN UNION**

Karin Raková¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.195-208>

Abstrakt

Príspevok predkladá stručný exkurz do problematiky ochrany spotrebiteľa prostredníctvom zabezpečenia dodržiavania podmienok v spotrebiteľských úverových zmluvách poukázaním na vybrané inštitúty ochrany spotrebiteľa tak, ako ich upravuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES zo dňa 23.4.2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS (ďalej tiež „Smernica 2008/48/ES“). Vzhľadom na požiadavku jej maximálnej harmonizácie, tieto sú v príspevku rozpracované nielen teoreticky, ale aj poukázaním na ich uplatňovanie v príslušných rozhodnutiach Európskeho súdneho dvora.

Kľúčové slová

ochrana spotrebiteľa, spotrebiteľ, dodávateľ, spotrebiteľský úver, neprijateľná podmienka

Abstract

The main objective of this article is to provide a comprehensive analysis of the consumer protection regulation by assuring its compliance given by the Directive of European Parliament and Council No 2008/48/EC as of 23/04/2008 on consumer credit agreements (hereunder as „Directive 2008/48/ES “). Having the maximum harmonization of the Directive 2008/48/ES, the article gives reference those regulations not only theoretically, but also by using the practical examples within the respective decisions of the EC.

Keywords

consumer protection, consumer, provider, consumer loan contract, unfer condition

---

¹ JUDr. Ing. Karin Raková, PhD., MBA., odborný asistent na katedre Občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Úvod

Právna úprava ochrany spotrebiteľa primárne vychádza z práva Európskej Únie a je založená na princípe ochrany slabšej zmluvnej strany, ktorý predstavuje osobitný inštitút zasahujúci do zmluvnej slobody. Zmluvná sloboda je prejavom zásady individuálnej autonómie, ktorá úzko súvisí so zásadou rovnosti subjektov súkromnoprávných vzťahov. V prípade ochrany spotrebiteľa sa teda v súkromnom práve stretávame s určitým druhom vnútorného rozporu, ktorý je na jednej strane založený na princípe slobody a na druhej strane na princípe ochrany slabšej zmluvnej strany.

Cieľom ochrany spotrebiteľa je vyrovnávanie nerovnováhy, ktorá vzniká medzi spotrebiteľom, ako slabšou zmluvnou stranou a dodávateľom, s cieľom zabrániť dodávateľovi zneužívať slabšiu pozíciu spotrebiteľa. Aj keď je pojem slabšej zmluvnej strany v odbornej literatúre a právnych aktoch EÚ často² používaný, spravidla absentuje jeho presná definícia. Podľa nášho názoru za slabšiu stranu je možné považovať fyzickú osobu, ktorá je oproti druhej zmluvnej strane v určitej nevýhode, v prípade zmluvného kontraktu sa táto nevýhoda môže prejavovať nedostatkom informácií, v konaní pod určitým tlakom, nedostatkom vzdelania.

Ochrana spotrebiteľa v zmluvách o spotrebiteľskom úvere

Primárne je ochrana spotrebiteľa v súvislosti s poskytovaním spotrebiteľských úverov obsiahnutá v Smernici Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES zo dňa 23.4.2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS 2008/48 (ďalej tiež „Smernica 2008/48“ a „Smernica“), avšak vzhľadom na to, že ochrana spotrebiteľa je v práve EÚ obsiahnutá vo viacerých ďalších smerniciach³ a nariadeniach,

---

² Napríklad: Ondřej et al., 2013, s. 3, Willett, C., 2007, s. 33; recitál 18 preambuly Nariadenia Brusel I (2012). Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie), v platnom znení (Ú. v. ES L 351, 20.12.2012).

³ napr. smernica Rady 93/13/EHS zo dňa 5.4.1993 o neprijateľných podmienkach v spotrebiteľských zmluvách, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EU zo dňa 25.10.2011 o právach spotrebiteľov, smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES zo dňa 23.9.2002 o uvádzaní finančných služieb pre spotrebiteľov na trh na diaľku.

možno povedať, že dochádza ku kumulácii právnej úpravy ochrany spotrebiteľa, obsiahnutej v jednotlivých smerniciach, pričom ich súčasná aplikácia sa navzájom nevylučuje.

Vecný rozsah pôsobnosti Smernice je vymedzený pozitívnym spôsobom v spojení s taxatívnou negatívnou enumeráciou. Z pohľadu pozitívneho vymedzenia spadá do vecnej pôsobnosti Smernice právna úprava zmluvy o úvere, ktorej pojem je definovaný v jej článku 3 písm. c) tak, že ňou rozumie zmluvu, ktorou veriteľ poskytuje alebo sľubuje poskytnúť spotrebiteľovi úver vo forme odloženej platby, pôžičky alebo inej podobnej finančnej pomoci, okrem zmlúv o sústavnom poskytovaní služieb alebo dodávaní tovaru rovnakého druhu, ak spotrebiteľ platí za takéto služby v priebehu ich poskytovania alebo za tovar v priebehu jeho dodávania formou splátok. Smernica ďalej bližšie v článku 3 vymedzuje viaceré z pojmov, pričom *spotrebiteľom* je fyzická osoba, ktorá pri transakciách, na ktoré sa vzťahuje táto smernica, koná s cieľom, ktorý nesúvisí s jej obchodnou, podnikateľskou ani profesijnou činnosťou, *veriteľom* je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá poskytuje alebo sľubuje poskytnúť úver v rámci svojej obchodnej, podnikateľskej alebo profesijnej činnosti.

Ochrana spotrebiteľa cez predzmluvnú informačnú povinnosť

Právo EÚ ochranu spotrebiteľa v rámci zmluvných vzťahov pri poskytovaní finančných služieb, ktorými je poskytovanie pôžičiek resp. úverov spotrebiteľom, reguluje rôzne pre segment spotrebiteľských úverov a pre segment úverov na bývanie.

Smernica 2008/48 vychádza z predpokladu, že na to, aby sa spotrebiteľia mohli rozhodnúť na základe úplnej znalosti veci, mali by sa im pred uzavretím zmluvy o úvere poskytnúť primerané informácie o podmienkach a nákladoch spojených s úverom a o ich povinnostiach, ktoré si spotrebiteľ môže vziať so sebou a zvážiť.⁴ Kľúčovú úlohu v tomto ohľade v prvom rade zohráva Smernicou stanovený jednotný spôsob určenia celkových nákladov spotrebiteľa spojených s úverom, ktoré komplexne odrážajú nákladovú stránku spotrebiteľa spojenú s úverom. Smernica 2008/48 pojem *celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom* legálne definuje v článku 3 písm. g) nasledovne: „*celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom, sú všetky náklady vrátane úrokov, provízií, daní a poplatkov akéhokoľvek druhu, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť v súvislosti so zmluvou o úvere a ktoré sú veriteľovi*

---

⁴ 19. recitál Smernice 2008/48.

známe, okrem notárskych poplatkov; zahrnuté sú aj náklady na doplnkové služby súvisiace so zmluvou o úvere, a to najmä poistné, ak spotrebiteľ musí navyše uzavrieť zmluvu o poskytnutí služieb, aby získal úver alebo aby ho získal za ponúkaných podmienok“. Zastávame názor, že celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom sú tak de facto finančným protiplnením spotrebiteľa za poskytnutie úveru, teda odplatom za taký úver, hoci nemožno vylúčiť, že napríklad pre prípad uzatvorenia obligatórnej doplnkovej služby s treťou osobou (napr. obligatórna poistná zmluva s treťou osobou) by takéto plnenie mohlo byť adresované nie veriteľovi, ale takejto tretej osobe.

K tomu, aby spotrebiteľ mohol uskutočniť skutočne informatívne rozhodnutie však nepostačí zistiť len údaj o celkových nákladoch spotrebiteľa spojených s úverom, ale mala by existovať aj skutočná možnosť pre spotrebiteľa porovnať úvery. Smernica preto používa pojem *ročná percentuálna miera nákladov* (ďalej tiež „RPMN“). RPMN je vymedzený v článku 3 písm. i) Smernice 2008/48 tak, že ňou sú „celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom, vyjadrené ako percento ročne z celkovej výšky úveru, prípadne vrátane nákladov v súlade s článkom 19 ods. 2“. RPMN, ktorá sa na ročnom základe rovná aktuálnej hodnote všetkých záväzkov (čerpania, splátky a poplatky), budúcich alebo súčasných, na ktorých sa dohodli veriteľ a spotrebiteľ, sa tak vypočíta na základe matematického vzorca uvedeného v prílohe I časti I Smernice 2008/48. Takéto pravidlo samozrejme nemožno vnímať izolovane, pretože podmienky pre výpočet RPMN sú obsiahnuté aj v ďalších právnych normách, najmä obsiahnutých v článku 19 a v prílohe I Smernice, ktoré tiež stanovujú ďalšie predpoklady z ktorých takýto výpočet vychádza.

Smernica prostredníctvom regulácie predzmluvných informačných povinností (v podobe napríklad regulácie reklamy a informácií, ktoré sa povinne majú poskytovať spotrebiteľovi pred uzavretím zmluvy o úvere) a regulácie náležitostí zmluvy o úvere tiež zabezpečuje, aby spotrebiteľovi boli poskytnuté všetky podstatné informácie pre uskutočnenie informovaného rozhodnutia zo strany spotrebiteľa predovšetkým pokiaľ ide o jeho rozhodnutie, či uzatvorí konkrétnu zmluvu o úvere s veriteľom alebo nie.

Napokon, Smernica prostredníctvom zavedenia práva spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy o úvere v štrnásťdňovej lehote poskytuje spotrebiteľovi aj dodatočnú možnosť na premyslenie si svojho pôvodného rozhodnutia uzatvoriť konkrétnu zmluvu o úvere.

Smernica vyššie spomínané konceptuálne prvky smerujúce k umožneniu skutočne informovaného rozhodnutia spotrebiteľa pretavuje do viacerých zavádzaných ochranných inštitútov v prospech zvýšenia a zabezpečenia ochrany spotrebiteľa, medzi ktoré patria najmä:

- a) štandardné informácie, ktoré má obsahovať reklama na zmluvy o úvere spadajúcej do jej pôsobnosti (článok 4);
- b) informácie, ktoré majú byť spotrebiteľovi poskytnuté veriteľom alebo sprostredkovateľom úveru v dostatočnom predstihu pred uzavretím zmluvy o úvere, a to písomne alebo na inom trvalom nosiči prostredníctvom tlačiva pre štandardné európske informácie o spotrebiteľskom úvere uvedeného v prílohe II Smernice, vrátane povinnosti poskytnutia spotrebiteľovi primeraného vysvetlenia. Spotrebiteľovi sa pritom má na jeho žiadosť okrem štandardných európskych informácií o spotrebiteľskom úvere bezplatne poskytnúť aj vyhotovenie návrhu zmluvy o úvere, ak veriteľ v čase podania žiadosti spotrebiteľa je ochotný pristúpiť k uzavretiu príslušnej zmluvy o úvere. Súdny dvor navyše vo veci *CA Consumer Finance SA*⁵ rozhodol, že ustanovenia Smernice bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej by dôkazné bremeno nesplnenia povinností podľa článku 5 (teda dôkazné bremeno preukázania nesplnenia informačných povinností alebo povinnosti poskytnutia primeraného vysvetlenia) zaťažovalo spotrebiteľa.
- c) povinnosť veriteľa posúdiť úverovú bonitu spotrebiteľa pred uzavretím zmluvy o úvere na základe dostatočných informácií získaných, ak je to vhodné, od spotrebiteľa a v prípade potreby na základe nahliadnutia do príslušnej databázy (článok 8). V tejto súvislosti sa reguluje cezhraničný prístup veriteľov k databázam používaným v členských štátoch na posúdenie úverovej bonity (článok 9). Súdny dvor vo veci *CA Consumer*

---

⁵ Rozsudok Súdneho dvora z 18. decembra 2014 vo veci C-449/13, *CA Consumer Finance SA* proti Ingrid Bakkausovej, Charline Bonatovej, rod. Savaryovej, a Florianovi Bonatovi, 1. a 3. výrok:

„I. Ustanovenia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS sa majú vykladať v tom zmysle, že:

- jednak bránia vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej dôkazné bremeno nesplnenia povinností upravených v článkoch 5 a 8 smernice 2008/48 zaťažuje spotrebiteľa, a
- jednak bránia skutočnosti, aby sa súd z dôvodu štandardného ustanovenia musel domnievať, že spotrebiteľ uznal úplné a správne vykonanie veriteľom jeho predzmluvných povinností, pričom toto ustanovenie má za následok aj prenesenie dôkazného bremena o vykonaní uvedených povinností, ktoré môže narušiť účinnosť práv priznaných smernicou 2008/48. ...

3. Článok 5 ods. 6 smernice 2008/48 sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni, aby veriteľ poskytol spotrebiteľovi primerané vysvetlenie pred ohodnotením jeho finančnej situácie a potrieb, pričom sa ale môže ukázať, že ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa povedie k ich nevyhnutným zmenám, ktoré musia byť spotrebiteľovi poskytnuté s dostatočným časovým predstihom pred podpisom zmluvy o úvere bez potreby vypracovania konkrétneho dokumentu.“

*Finance SA*⁶ rozhodol tiež, že článok 8 ods. 1 sa má vykladať tak, že jednak nebráni, aby bolo ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa uskutočnené len na základe ním predložených informácií za predpokladu, že sú tieto informácie dostatočné a že k obvyčajným vyhláseniam spotrebiteľa sú pripojené dôkazy, a jednak neukladá veriteľovi povinnosť systematicky overovať pravosť informácií poskytnutých spotrebiteľom;

- d) povinnosť vyhotoviť zmluvu o úvere písomne alebo na inom trvalom nosiči. Podľa rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*⁷ síce nemusia byť všetky náležitosti zmluvy o úvere nevyhnutne obsiahnuté v jedinom dokumente, všetky však musia byť vyhotovené písomne alebo zachytené na inom trvalom nosiči a musia byť neoddeliteľnou súčasťou zmluvy o úvere.
- e) požiadavku, aby zmluva o úvere bola vo forme a zrozumiteľne a stručne obsahovala náležitosti podľa článku 10;
- f) povinnosť informovať spotrebiteľa každej zmene úrokovej sadzby úveru písomne alebo na inom trvalom dátovom nosiči, a to skôr, ako táto zmena nadobudne účinnosť. Informácia zahŕňa výšku splátok, ktoré sa majú zaplatiť po tom, ako nadobudne účinnosť nová úroková sadzba úveru, a ak sa počet alebo frekvencia splátok zmení, podrobnosti o ich počte a frekvencii;
- g) osobitné informačné povinnosti v prípade zmlúv o úvere vo forme povoleného prečerpania (článok 12). Spotrebiteľ musí byť pravidelne informovaný prostredníctvom výpisu z účtu písomne alebo na inom trvalom nosiči o Smernicou stanovených údajoch. Spotrebiteľovi sa tiež písomne alebo na inom trvalom nosiči oznámi zvýšenie úrokovej sadzby úveru alebo iných splatných poplatkov predtým, ako takáto zmena nadobudne účinnosť, ak sa nedohodli inak podľa poslednej vety článku 12 ods. 2 Smernice;
- h) osobitné informačné povinnosti pre prípad postúpenia práv zo zmluvy o úvere alebo zmeny v osobe veriteľa alebo spotrebiteľa (článok 17 a pre prípad prekročenia v prípade zmluvy o otvorení bežného účtu (článok 18);

---

⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 18. decembra 2014 vo veci C-449/13, CA Consumer Finance SA proti Ingrid Bakkausovej, Charline Bonatovej, rod. Savaryovej, a Florianovi Bonatovi, 2. výrok: „2. Článok 8 ods. 1 smernice 2008/48 sa má vykladať v tom zmysle, že jednak nebráni, aby bolo ohodnotenie úverovej bonity spotrebiteľa uskutočnené len na základe ním predložených informácií za predpokladu, že sú tieto informácie dostatočné a že k obvyčajným vyhláseniam spotrebiteľa sú pripojené dôkazy, a jednak neukladá veriteľovi povinnosť systematicky overovať pravosť informácií poskytnutých spotrebiteľom.“

⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 33 a 1. výrok.

- i) právo ukončiť otvorenú zmluvu o úvere (článok 13) výpoveďou, pričom pokiaľ sa zmluvné strany dohodli na výpovednej lehote tak táto lehota nesmie presiahnuť jeden mesiac. Veriteľ môže ukončiť otvorenú zmluvu o úvere výpoveďou písomne alebo na inom trvalom nosiči s dvojmesačnou výpovednou lehotou, ak sa tak zmluvné strany dohodli v zmluve o úvere. Ak sa to ustanoví v zmluve o úvere, veriteľ môže tiež z objektívne opodstatnených dôvodov ukončiť spotrebiteľovi oprávnenie čerpať finančné prostriedky na základe otvorenej zmluvy o úvere;
- j) právo spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy o úvere (článok 14 Smernice). Smernica zabezpečuje (s výnimkou prípadu podľa článku 14 ods. 6) právo spotrebiteľovi bez uvedenia dôvodu odstúpiť od zmluvy o úvere v lehote štrnástich kalendárnych dní, ktorá začína plynúť buď dňom uzavretia zmluvy o úvere, alebo dňom, keď sú spotrebiteľovi doručené zmluvné podmienky a informácie v súlade s článkom 10 Smernice 2008/48, teda zmluvné podmienky, ktoré zrozumiteľne a stručne uvádzajú všetky náležitosti zmluvy o úvere podľa Smernice 2008/48, ak je tento deň neskorší ako deň uzavretia zmluvy o úvere. Členské štáty môžu vo výnimočných prípadoch stanoviť kratšiu lehotu na odstúpenie pri zmluvách o viazanom úvere na výslovnú žiadosť spotrebiteľa a za splnenia ostatných podmienok stanovených v článku 14 ods. 2. Lehota sa považuje za dodržanú, ak sa toto oznámenie o odstúpení písomne alebo na inom trvalom nosiči, ktorý je veriteľovi k dispozícii a je mu prístupný, zašle pred jej uplynutím.
- k) právo spotrebiteľa predčasne splatiť úver (článok 16). Spotrebiteľovi by sa malo zaručiť právo kedykoľvek úplne alebo čiastočne splniť svoje povinnosti podľa zmluvy o úvere. V takých prípadoch má právo na zníženie celkových nákladov spojených s úverom, pričom takéto zníženie tvoria úroky a náklady v rámci zvyšnej dĺžky trvania zmluvy. Smernica 2008/48 pre taký prípad upravuje tiež podmienky vzniku a rozsah práva veriteľa voči spotrebiteľovi na spravodlivú a objektívne opodstatnenú kompenzáciu; a
- l) podmienky regulácie veriteľov a určité povinnosti sprostredkovateľov úveru vo vzťahu ku spotrebiteľom (články 20 a 21).

Ochrana spotrebiteľa cez formu zmluvy o spotrebiteľskom úvere

Jedným z ďalších ochranných inštitútov, v ktorom sa prejavujú prvky ochrany spotrebiteľa možno badať aj v požiadavke, aby zmluva o spotrebiteľskom úvere bola v predpísanej forme a zrozumiteľne a stručne obsahovala náležitosti podľa článku 10 Smernice 2008/48.

Z hľadiska formy sa stanovuje, že takéto zmluvy o úvere sa vypracujú písomne alebo na inom trvalom nosiči. Pojem „písomne“ Smernica bližšie neupravuje, v článku 3 písm. m) upravuje, čo sa rozumie „trvalým nosičom“⁸. Bližší výklad pojmov „písomne“ a „iný trvalý nosič“ je preto nevyhnutné hľadať v rozhodovacej činnosti Súdneho dvora, a to predovšetkým v rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*⁹ Pokiaľ ide o vymedzenie pojmu „trvalý nosič“ uvedeného v článku 3 písm. m), rovnako ako v prípade papierového média musí tento nosič zabezpečiť spotrebiteľovi držbu príslušných informácií, aby si mohol prípadne uplatniť svoje práva. Pre spotrebiteľa je v tejto súvislosti významná možnosť uchovávať informácie, ktoré mu boli osobne určené, záruka, že nedôjde k zmene ich obsahu, ako aj ich dostupnosť počas primeraného času a možnosť reprodukovať ich ako také.¹⁰ V uvedenom kontexte Súdny dvor potom vzťahuje pojem „písomne“ na konkrétny prostriedok, na ktorom je vyhotovená zmluva, pričom podpis takéhoto nosiča sa nevyžaduje.¹¹

Súdny dvor v uvedených súvislostiach tiež zdôrazňuje, že Smernica 2008/48 neuvádza, že by zmluvy o úvere, na ktoré sa vzťahuje takáto smernica museli byť vyhotovené v jedinom dokumente, avšak vzhľadom na článok 10 ods. 1 musia byť všetky náležitosti, ktoré vymenúva článok 10 ods. 2, vyhotovené písomne alebo zachytené na inom trvalom nosiči a musia byť neoddeliteľnou súčasťou zmluvy o úvere.¹² Keďže všetky náležitosti upravené v článku 10 ods. 2 musia byť uvedené zrozumiteľne a stručne, je nevyhnutné, aby zmluva o úvere obsahovala jednoznačné a presné odkazy na iné písomnosti alebo iné trvalé nosiče obsahujúce tieto náležitosti, ktoré boli skutočne odovzdané spotrebiteľovi pred

---

⁸ „Trvalý nosič“ je „akýkoľvek nástroj, ktorý umožňuje spotrebiteľovi uložiť informácie, ktoré sú mu osobne určené, a to spôsobom, ktorý k nim umožňuje prístup pre budúce využitie počas obdobia zodpovedajúceho účelu týchto informácií a ktorý umožňuje nezmenenú reprodukciu uložených informácií.“

⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej.

¹⁰ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 35.

¹¹ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 38.

¹² Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, bod 33 a 1. výrok.

uzavretím zmluvy, aby sa mohol skutočne oboznámiť so všetkými svojimi právami a povinnosťami.¹³ Z článku 10 ods. 1 nevyplýva ani požiadavka, aby zmluva o úvere bola podpísaná, Súdny dvor však poukazuje na článok 10 ods. 1 druhý pododsek pripomína, že Smernica ani právo EÚ, nebránia takým vnútroštátnym pravidlám týkajúcim sa platnosti uzavretia zmlúv o úvere, ktoré by požiadavku podpísania pre platnosť zmlúv o úvere vyžadovali. Teda článok 10 ods. 1 a 2 v spojení s článkom 3 písm. m) nebráni tomu, aby členský štát vo svojej vnútroštátnej právnej úprave stanovil na jednej strane, že zmluva o úvere, ktorá patrí do pôsobnosti Smernice a ktorá je vypracovaná písomne, musí byť podpísaná zmluvnými stranami, a na druhej strane, že táto požiadavka podpísania sa vzťahuje na všetky náležitosti tejto zmluvy.¹⁴

Ochrana spotrebiteľa cez náležitosti zmluvy o spotrebiteľskom úvere

Požiadavky na náležitosti zmlúv o úvere spadajúcich do pôsobnosti Smernice sú stanovené vo všeobecnosti v článku 10 ods. 2 a 4, vo zvlášť v zjednodušenej podobe pre zmluvu o úvere vo forme povoleného prečerpania v článku 10 ods. 5 a v osobitne zvlášť zjednodušenej podobe pre zmluvy o otvorení bežného účtu, ak z nich existuje možnosť, že sa spotrebiteľovi umožní prekročenie v článku 18 ods. 1.

S výnimkou prípadov, keď sa uplatní spomínaná zjednodušená podoba náležitostí, Smernica v článku 10 ods. 2 stanovuje, aby zmluva o úvere spadajúca do jej pôsobnosti, zrozumiteľne a stručne uvádzala náležitosti, z ktorých príkladmo uvádzame: i) druh úveru; (ii) dĺžku trvania zmluvy o úvere; (iii) celkovú výšku úveru a podmienky, ktoré upravujú jeho čerpanie; (iv) úrokovú sadzbu úveru, podmienky, ktoré upravujú jej uplatňovanie, (v) RPMN a celkovú čiastku, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť, vypočítané v čase uzavretia zmluvy o úvere; uvedú sa všetky predpoklady použité na výpočet tejto miery; (vi) výšku, počet a frekvenciu splátok spotrebiteľa a prípadne poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami úveru na účely splatenia; (vii) v prípade amortizácie istiny na základe zmluvy o úvere s dobou určitou právo spotrebiteľa vyžiadať si výpis z účtu vo forme amortizačnej tabuľky, a to bezplatne a

¹³ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 34 a 1. výrok.

¹⁴ Pozri bližšie rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, bod 38-45 a 1. výrok.

kedykoľvek počas celej dĺžky trvania zmluvy o úvere, (viii) úrokovú sadzbu pre prípad oneskorených platieb platnú v čase uzavretia zmluvy o úvere a spôsob jej úpravy a prípadne poplatky v prípade neplnenia zmluvy, (ix) upozornenie na dôsledky chýbajúcich platieb, (x) právo na predčasné splatenie úveru a postup pri predčasnom splatení úveru.

Vo všeobecnosti k uvedeným náležitostiam zmluvy o spotrebiteľskom úvere je predovšetkým potrebné uviesť, že takéto náležitosti spadajú do oblasti úplnej harmonizácie sledovanej Smernicou, z ktorej Súdny dvor vyvodil, že členské štáty vo svojej vnútroštátnej právnej úprave nemôžu stanoviť povinnosť zahrnúť do zmluvy o (spotrebiteľskom) úvere iné náležitosti, než sú tie, ktoré vymenúva článok 10 ods. 2 Smernice.

Súdny dvor sa v rámci svojej rozhodovacej činnosti zaoberal už aj výkladom obsahu viacerých z náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Osobitne možno príkladom uviesť, že

- a) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. c) – „*dĺžku trvania zmluvy o úvere*“¹⁵, síce doposiaľ nebola Súdny dvorom jednoznačne interpretovaná, ako však vyplýva z rozsudku Súdneho dvora vo veci *Home Credit Slovakia, a.s.*¹⁶, ktorý riešil aj obdobnú otázku, Súdny dvor kladie dôraz na informovanosť spotrebiteľa o rozhodných dátumoch takým spôsobom, ktorý spotrebiteľovi umožní bez ťažkostí a s istotou poznať rozhodné dátumy, pričom však nie je nevyhnutné, aby zmluva o úvere uvádzala konkrétne dátumy, pokiaľ podmienky tejto zmluvy umožňujú spotrebiteľovi bez ťažkostí a s istotou identifikovať dátumy.
- b) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. d) – „*celkovú výšku úveru a podmienky, ktoré upravujú jeho čerpanie*“, hoci ako taký je pojem „celková výška úveru“ vymedzený v článku 3 písm. l) ako maximálna výška alebo súčet všetkých finančných prostriedkov poskytnutých na základe zmluvy o úvere, tento pojem bol bližšie objasnený aj Súdny dvorom vo veci *Radlinger*¹⁷. Pojmy „celková výška úveru“ a „celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom“ sa vzájomne vylučujú a preto celková výška úveru nemôže zahrňovať sumy, ktoré vstupujú do celkových nákladov na úver pre spotrebiteľa. Neoprávnené zahrnutie súm tvoriacich celkové náklady spotrebiteľa spojené s úverom do celkovej výšky úveru by nevyhnutne viedlo k podhodnoteniu ročnej percentuálnej miery

---

¹⁵ Napríklad v českom znení Smernice 2008/48: „*dobu trvání úvěrové smlouvy*“, v anglickom znení Smernice 2008/48: „*the duration of the credit agreement*“, v nemeckom znení Smernice 2008/48: „*die Laufzeit des Kreditvertrags*“.

¹⁶ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej*.

¹⁷ Rozsudok Súdneho dvora z 21. apríla 2016 vo veci C-377/14, *Ernst Georg Radlinger a Helena Radlingerová proti Finway a.s.*, body 81-91 a 3. výrok.

nákladov, ktorej výpočet závisí od celkovej výšky úveru. Do celkovej výšky úveru tak nemožno zahrnúť nijakú zo súm určených ako odmenu za záväzky dohodnuté z dôvodu úveru, ako sú administratívne poplatky, úroky, provízie a akékoľvek ďalšie poplatky, ktoré musí spotrebiteľ zaplatiť. Preto Súdny dvor v uvedenej veci rozhodol, že celková výška úveru a výška čerpania úveru označujú celkovú sumu, ktorá bola daná k dispozícii spotrebiteľovi, čo vylučuje sumy, ktoré si poskytovateľ úveru účtuje na úhradu nákladov súvisiacich s predmetným úverom a ktoré nie sú tomuto spotrebiteľovi reálne vyplatené;

- c) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. h) – „výšku, počet a frekvenciu splátok spotrebiteľa a prípadne poradie, v ktorom sa budú splátky priradovať k jednotlivým nesplateným zostatkom s rôznymi úrokovými sadzbami úveru na účely splatenia“ bola Súdnym dvorom interpretovaná najmä v dvoch ohľadoch. Po prvé tak, že nie je nevyhnutné, aby zmluva o úvere uvádzala splatnosť splátok spotrebiteľa odkazom na konkrétny dátum, pokiaľ podmienky tejto zmluvy umožňujú spotrebiteľovi bez ťažkostí a s istotou identifikovať dátumy týchto splátok.¹⁸ Po druhé tak, že zmluva o úvere na dobu určitú stanovujúca amortizáciu istiny po sebe nasledujúcimi splátkami nemusí vo forme amortizačnej tabuľky spresňovať, aká časť každej splátky bude započítaná na vrátenie tejto istiny. Tieto ustanovenia v spojení s článkom 22 ods. 1 tejto smernice bránia tomu, aby členský štát stanovil takúto povinnosť vo svojej vnútroštátnej právnej úprave;¹⁹
- d) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. g) – „ročnú percentuálnu mieru nákladov a celkovú čiastku, ktorú musí spotrebiteľ zaplatiť, vypočítané v čase uzavretia zmluvy o úvere; uvedú sa všetky predpoklady použité na výpočet tejto miery“. Podľa uznesenia Súdneho dvora vo veci *Pohotovosť s. r. o.*²⁰ táto informácia spotrebiteľa o celkových nákladoch úveru vo forme miery vypočítanej podľa jednotného matematického vzorca má podstatný význam. Na jednej strane táto informácia oznámená už v štádiu inzercie, prispieva k transparentnosti trhu v rozsahu, v akom spotrebiteľovi umožňuje porovnať ponuky úverov. Na druhej strane mu umožňuje posúdiť rozsah jeho záväzku. V dôsledku toho, neexistencia údajov o RPMN, môže predstavovať rozhodujúcu okolnosť pre vnútroštátny súd v rámci jeho analýzy otázky, či podmienka zmluvy o úvere týkajúca sa jej nákladov, v ktorej sa nenachádza takýto údaj, je zrozumiteľná v zmysle článku 4 Smernice 93/13;

¹⁸ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, 2. výrok.

¹⁹ Rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróovej, 3. výrok.

²⁰ Uznesenie Súdneho dvora z 16. novembra 2010 vo veci C-76/10, Pohotovosť s. r. o. proti Ivete Korčkovskej.

- e) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. k) – „*prípadne poplatky za vedenie jedného alebo viacerých účtov, na ktorých sa zaznamenávajú platobné transakcie a čerpanie, pokiaľ otvorenie účtu nie je dobrovoľné, spoločne s poplatkami za používanie platobných prostriedkov na platobné transakcie a čerpanie a akýmkoľvek inými poplatkami vyplývajúcimi zo zmluvy o úvere a podmienkami, za ktorých sa tieto poplatky môžu zmeniť*“. V rozsudku Súdneho dvora vo veci *SC Volksbank România SA*²¹, Súdny dvor konštatoval, že hoci Smernica 2008/48 stanovuje povinnosti týkajúce sa informácií, ktoré má poskytnúť veriteľ, pokiaľ ide najmä o bankové poplatky, ktoré sú súčasťou celkových nákladov na úver v zmysle čl. 3 písm. g) tejto smernice, na druhej strane táto smernica neobsahuje hmotnoprávne pravidlá týkajúce sa typov poplatkov, ktoré môže veriteľ vyberať. Súdny dvor tak pripustil, aby na základe vhodného regulačného alebo kontrolného vnútroštátneho opatrenia došlo k obmedzeniu druhu poplatkov, ktoré môžu veritelia vyberať v rámci zmluvy o (spotrebiteľskom) úvere;
- f) náležitosť podľa čl. 10 ods. 2 písm. u) – „*prípadne iné zmluvné podmienky*“. V súlade s rozhodovacou činnosťou Súdneho dvora, cieľom tohto ustanovenia je stanoviť povinnosť zahrnúť do zmluvy vyhotovenej písomne alebo na inom trvalom nosiči akékoľvek ustanovenie a akúkoľvek povinnosť, ktoré sa dohodli medzi zmluvnými stranami v rámci ich úverového zmluvného vzťahu. Uvedené ustanovenie by sa však nemalo vykladať tak, že oprávňuje členské štáty, aby vo svojej vnútroštátnej právnej úprave stanovili povinnosť zahrnúť do zmluvy o úvere iné náležitosti, než sú tie, ktoré vymenúva čl. 10 ods. 2.²²

Zo Smernice nevyplýva konkrétna sankcia pre prípad, ak by určitá zmluva o úvere spadajúca do jej pôsobnosti neobsahovala všetky náležitosti touto smernicou stanovené. V čl. 23 Smernice, ale namiesto toho ukladá povinnosť členským štátom, aby ustanovili pravidlá o sankciách za porušenie vnútroštátnych ustanovení prijatých na základe tejto smernice a prijali všetky potrebné opatrenia, aby zabezpečili ich vykonávanie. Smernica im tiež ukladá, že ustanovené sankcie musia byť účinné, primerané a odrádzajúce.

---

²¹ Rozsudok Súdneho dvora z 12. júla 2012 vo veci C-602/10, *SC Volksbank România SA* proti Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor – Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC).

²² Pozri rozsudok Súdneho dvora z 9. novembra 2016 vo veci C-42/15, *Home Credit Slovakia, a.s.* proti Kláre Bíróovej, body 57-59.

Záver

Ako z predloženého príspevku vyplýva, ochrana spotrebiteľa v rámci spotrebiteľských úverových vzťahov vychádza z práva EÚ a je založená na princípe zabezpečenia minimálnych štandardov práv spotrebiteľov pozostávajúcich najmä z včasnej a dostatočnej informovanosti spotrebiteľov, v povinnosti uvádzať povinné obsahové náležitosti v zmluve o spotrebiteľskom úvere, v obligatórnosti písomnej formy zmluvy ako aj povinnosti poskytnúť dostatočný priestor spotrebiteľovi na rozhodnutie ohľadom toho, či vstúpi do úverového vzťahu, alebo nie. V neposlednom rade táto ochrana spotrebiteľa zahŕňa v sebe aj reguláciu, resp. dohľad, nad poskytovateľmi spotrebiteľských úverov, ktorá pozostáva tak zo samotného dohľadu zo strany štátu prostredníctvom príslušného orgánu (v Slovenskej republike je to prostredníctvom Národnej Banky Slovenska), ako aj možnosti poskytovať spotrebiteľské úvery iba po splnení zákonom predpísaných náležitostí, na základe udelennej licencie a evidencie v registri poskytovateľov spotrebiteľských úverov. Cieľom tejto regulácie je naplnenie jednej zo základných požiadaviek, kladených zo strany legislatívy EÚ na lokálne jurisdikcie, ktorou je zabezpečiť spotrebiteľovi slobodu v rozhodovaní s kým a či do úverového vzťahu vstúpi, alebo nie. Je možné skonštatovať, že hoci sa môže zdať, že štandardy ochrany spotrebiteľa v rámci spotrebiteľských úverových vzťahov sú v porovnaní s ostatnými oblasťami ochrany spotrebiteľa stanovené prísnejšie, je podľa nášho názoru táto vyššia miera ochrany a ingrediencie opodstatnená vzhľadom na ešte väčšiu citlivosť spotrebiteľa v spotrebiteľských úverových vzťahoch, ktorá je daná najmä samotným charakterom spotrebiteľského úveru a jeho prípadnými negatívnymi dôsledkami na spotrebiteľa, v prípade ich zneužitia zo strany poskytovateľa.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CSACH, K. *Štandardné zmluvy*. Plzeň : Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. 331 s. ISBN 978-80-7380-199-1.

DVOŘÁKOVÁ, I. *Komunitární právní úprava spotřebitelského úvěru v praxi*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2010. 79 s. ISBN 978-80-7418-091-0.

FEKETE, I. *Občiansky zákonník: Veľký komentár: I. zväzok: Všeobecná časť: (§ 1 až § 122)*. 3. vyd. Bratislava : EUROKÓDEX, s. r. o., 2017. 1112 s. ISBN 978-80-8155-073-7.

LÁZIKOVÁ, J. *Riešenie spotrebiteľských sporov v práve EÚ*. Bratislava : Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018. 304 s. ISBN 978-80-8168-818-8.

MALIAR, M. *Typové spotrebiteľské zmluvy*. In *Justičná revue*. 2006, 58, 11, s. 1691-1698. ISSN 1335-6461.

ONDŘEJ, J. 2013. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele Ekonomické a právní a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 381. ISBN 978-80-7400-446-9.

ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. §451 – 880. Komentár*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2015, s. 1580. ISBN 978-80-7400-597-8.

VÍTOVÁ, B. *Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách po rekodifikaci soukromého práva*. 2.vyd.Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 264 s. ISBN 978-80-7478-492

SLANINA, J., JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., WACHTLOVÁ, L. *Zákon o spotřebitelském úvěru: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, 900 s. ISBN 978-80-7400-645-6.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Karin Raková).

DÔKAZ ZÍSKANÝ NEZÁKONNÝM SPÔSOBOM V CIVILNOM KONANÍ

THE EVIDENCE OBTAINED ILLEGALLY IN CIVIL PROCEEDINGS

Simona Smolková¹ – Jakub Dzimko²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.209-219>

Abstrakt

Civilné súdne konanie je spojené najmä s ochranou práv a právom chránených záujmov jeho účastníkov z dôvodu zabezpečenia garancie procesnej ochrany. Procesné dokazovanie, tak možno považovať za jeden z nosných pilierov civilného procesu. Predmetný príspevok sa venuje najmä charakteristike a analýze základných princípov v civilnom procese, ktoré bezprostredne súvisia s prípustnosťou, resp. neprípustnosťou dôkazu získaného nezákonným spôsobom. Príspevok sa rovnako zaoberá aj vhodnosťou, či daným dôkazom možno spôsobilo zistiť dokazovanú skutočnosť. V súvislosti s právnou úpravou prípustnosti, resp. neprípustnosti nezákonne získaného dôkazu príspevok rovnako poukazuje na úvahy de lege ferenda takto získaného dôkazu v civilnom súdnom konaní.

Kľúčové slová

Civilný proces. Dokazovanie. Dôkaz. Nezákonný dôkaz.

Abstract

Civil court proceedings relate to the protection of the rights and legally protected interests of its participants to ensure the guarantee of procedural protection. Procedural evidence can thus be considered as one of the mainstays of civil proceedings. This paper deals mainly with the characteristics and analysis of the basic principles in the civil process, which are directly related to admissibility, respectively. inadmissibility of evidence obtained illegally. The article also deals with the appropriateness of whether the given evidence may have caused the proven fact to be ascertained. In connection with the legal regulation of admissibility, resp. Inadmissibility of illegally obtained evidence, the article also points to the considerations de lege ferenda of the evidence thus obtained in civil court proceedings.

Keywords

Civil proceedings. Proving. Evidence. Illegal evidence.

---

¹ Mgr. Simona Smolková – externá doktorandka, Katedra občianskeho a pracovného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, simon.smolkova@gmail.com

² Mgr. Jakub Dzimko – interný doktorand, Katedra obchodného a finančného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, jakub.dzimko@umb.sk

Úvod

Právna úprava civilného procesu je od 1. júla 2016 obsiahnutá v troch procesných kódexoch, menovite zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v platnom znení, zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok v platnom znení a zákon č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok v platnom znení. Civilné procesné právo je právne odvetvie, ktoré upravuje postup súdov, ako aj ďalších subjektov civilného konania pri zabezpečovaní práva na súdnu ochranu, a to najmä v prípade porušenia alebo ohrozenia práv a právom chránených záujmov. Civilné procesné právo, tak tvorí súhrn noriem regulujúcich samotný civilný proces.

Účelom civilného procesu je najmä objektívna ochrana práv a právom chránených záujmov jeho účastníkov konania. Za ťažisko, resp. jeden z nosných pilierov civilného procesu môžeme považovať procesné dokazovanie. Funkciou procesného dokazovania je najmä zistiť tie poznatky o právne relevantných skutočnostiach, ktoré sú nevyhnutné pre rozhodnutie súdu vo veci samej. Súd prostredníctvom procesného dokazovania zisťuje vhodné skutočnosti podstatné pre rozhodnutie v určitej veci, ktorá je predmetom daného konania, čím takéto skutočnosti súd získava z procesu dokazovania.

Daniela Gandžalová vymedzuje procesné dokazovanie ako *„objektívnym právom upravený postup občianskoprávneho súdu, ktorého cieľom je získanie skutkových a niekedy aj právnych poznatkov významných pre rozhodnutie vo veci samej; nakoľko súd v civilnom procese rozhoduje autoritatívnym výrokom otázku, ktorá je predmetom daného konania, na to, aby súd mohol rozhodnúť vo veci, musí mať dostatočné množstvo skutkových, ale aj právnych poznatkov“*.³

---

³ GANDŽALOVÁ, D.: Osobitosti dokazovania v nových civilnoprávných predpisoch so zameraním na správny súdny poriadok. In TUROŠÍK, M. – ŠEVČIKOVÁ, A.: *Zborník z III. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA na tému „Identifikácia únosnej miery autonómie právnych odvetví a súčasnej potreby ich synergie“*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2018, s. 60. [online]. Dostupné na internete: <https://www.prf.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4300> [cit. 2021-05-15].

Inštitút dokazovania v civilnom procese

Civilný proces predstavuje legálne upravený postup súdov, na základe ktorého súdy poskytujú ochranu právam a právom chráneným záujmom tak fyzickým ako aj právnickým osobám.⁴

V rámci procesného dokazovania súd zisťuje a získava vhodné skutočnosti podstatné pre rozhodnutie v merite veci, ktorá je predmetom daného konania. Inštitút dokazovania môžeme charakterizovať ako koherentný celok postupne vzájomne nadväzujúcich úkonov, kedy samotný proces dokazovania nepredstavuje len mechanicky zozbierané dôkazy a následne z nich mechanicky odôvodnené závery. Dokazovanie práve naopak predstavuje zložitý proces skladajúci sa z viacerých etáp, pri ktorých sa sceľujú praktické úkony s intelektuálnou činnosťou, zameranou najmä na navrhovanie, zaobstarávanie, vykonávanie a hodnotenie dôkazov.⁵

Proces dokazovania v civilnom sporovom konaní bezprostredne súvisí s koncentráciou konania, ktorá zabezpečuje, aby v konaní nenastali zbytočné prietahy, čím sa stranám ukladá povinnosť, aby dôkazy a skutkové tvrdenia predložili včas, v dôsledku čoho súd na neskôr predložené dôkazy a tvrdenia nemusí prihliadať. Môžeme poznamenať, že v takomto prípade sa uplatňuje rímsko-právna zásada „*vigilatinbus iura scripta sunt*“.⁶

Skôr ako súd pristúpi k vykonávaniu dôkazov, musí najskôr určiť, čo je predmetom dokazovania. Predmet dokazovania súd determinuje na základe písomných podaní účastníkov konania, eventuálne podľa toho, aké okolnosti súd zistí pri predbežnom prejednaní sporu v rámci sporových konaní alebo takisto priamo na pojednávaní. Predmet dokazovania tak v civilnom sporovom konaní predstavujú všetky dôležité skutočnosti, pre rozhodnutie vo veci, ktoré sú medzi účastníkmi sporné. Inými slovami ide o okolnosti dôležité pre konanie a ktoré majú byť zistené, nakoľko práve od nich priamo alebo nepriamo závisí rozhodnutie v merite veci.⁷

V civilnom procese sa tak predmetom dokazovania stávajú tvrdenia o všetkých relevantných skutočnostiach, ktoré zostali pochybné, za predpokladu, že táto pochybnosť

---

⁴ VLČEK, R.: *Dôkazné prostriedky v občianskom súdnom konaní z právneho, sociologického a psychologického pohľadu*. Bratislava: Epos, 2006, s. 24.

⁵ ZÁHORA, J. a kol.: *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha : Leges, 2013, s. 31.

⁶ Pozn. autorov: „*Práva patria bdelym*“.

⁷ FICOVÁ, S. a kol.: *Občianske právo procesné: základné konanie*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2008, s. 221.

nebola odstránená zhodnými tvrdeniami účastníkov, ktoré aproboval súd tak, že si osvojil zhodné tvrdenie ako skutkové zistenia.

V súvislosti s procesom dokazovania si dovoľujeme poukázať na Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky, v ktorom Ústavný súd Slovenskej republiky vyslovil, že ústavnému oprávneniu domáhať sa svojich práv na súde „*zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola právu, ktorého porušenie sa namieta, poskytnutá ochrana v medziach zákonov. Všeobecný súd však nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania. Do práva na spravodlivý proces však nepatrí právo účastníka konania, aby sa všeobecný súd stotožnil s jeho právnymi názormi, navrhovaním a hodnotením dôkazov, teda za porušenie tohto základného práva nemožno považovať neúspech*

*(nevyhovenie návrhu) v konaní pred všeobecným súdom (napr. I. ÚS 8/96, III. ÚS 197/02, III. ÚS 284/08). Právo na spravodlivý proces je naplnené tým, že všeobecné súdy zistia (po vykonaní dôkazov a ich vyhodnotení) skutkový stav a po použití relevantných právnych noriem vo veci rozhodnú za predpokladu, že skutkové a právne závery nie sú svojvoľné, neudržateľné a že neboli prijaté v zrejmom omyle konajúcich súdov, ktorý by poprel zmysel a podstatu práva na spravodlivý proces“.*⁸

Vzhľadom na uvedené, dokazovaním skrátené rozumieme postupov súdu za účelom zistenia skutkového stavu, ktorý je predmetom konania. Účastníci civilného sporového konania majú okrem iného, povinnosť tvrdiť a dokazovať. Pokiaľ chce byť účastník konania v spore úspešný, musí uniesť dve bremená, t.j. povinnosť predstavujúca uniesť bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno.⁹

V súvislosti s povinnosťou tvrdenia a dôkaznej povinnosti môžeme s využitím analógie poukázať aj na Uznesenie Najvyššieho sudu Slovenskej republiky, v ktorom Najvyšší súd Slovenskej republiky vyslovil, že „*základnou normou upravujúcou bremeno tvrdenia a preukazovania je § 120 ods. 1 prvá veta OSP, podľa ktorého účastníci sú povinní označiť dôkazy na preukázanie svojich tvrdení. Toto ustanovenie ustanovuje dôkaznú povinnosť účastníkov v sporovom konaní, t. j. povinnosť označiť dôkazy na svoje tvrdenia.*

⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.01.2015, sp. zn. III. ÚS 21/2015-14.

⁹ ŠTEVEČEK, M. a kol.: *Prednášky a texty z (nového) civilného procesu. Skriptá.* Bratislava : C. H. Beck, 2017, s. 66.

Iniciatíva pri zhromažďovaní dôkazov leží zásadne na účastníkoch konania. Účastník, ktorý neoznačil dôkazy potrebné na preukázanie svojich tvrdení, nesie nepriaznivé dôsledky v podobe takého rozhodnutia súdu, ktoré bude vychádzať zo skutkového stavu zisteného na základe vykonaných dôkazov. Rovnaké následky postihujú aj toho účastníka, ktorý síce navrhol dôkazy o pravdivosti svojich tvrdení, no hodnotenie vykonaných dôkazov súdom vyústilo do záveru, že dokazovanie nepotvrdilo pravdivosť skutkových tvrdení účastníka“.¹⁰

V civilnom sporovom konaní tak pre dokazovanie platí zásada, že účastníci konania musia uniesť dôkazné bremeno ohľadom svojho tvrdenia, inými slovami dôkazné bremeno je povinný uniesť ten, kto (niečo) tvrdí, kedy účastník konania resp. žalobca je okrem všeobecných náležitosti podania a označenia strán v žalobe povinný uviesť aj pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností.

Základné princípy bezprostredne súvisiace s procesom dokazovania

Za základné princípy Civilného sporového poriadku, ktoré bezprostredne súvisia s procesom dokazovania, okrem iných považujeme princíp ochrany subjektívnych práv, princíp rovnosti sporových strán, dispozičný princíp, princíp koncentrácie a arbitrárneho poriadku, princíp voľného hodnotenia dôkazov, princíp kontradiktórnosti a princíp legality – použiteľnosť nezákonného dôkazu, pričom ďalej sa zameriame najmä na charakteristiku princípu ochrany subjektívnych práv, princípu rovnosti sporových strán, princípu voľného hodnotenia dôkazov a princípu legality, v ktorom je priamo vyjadrená prípustnosť resp. neprípustnosť nezákonne získaného dôkazu.

Princíp ochrany subjektívnych práv je vymedzený v článku 1 Civilného sporového poriadku, ktorý ustanovuje, že „*spory vyplývajúce z ohrozenia alebo porušenia subjektívnych práv prejednáva a rozhoduje nezávislý a nestranný súd, ak taká právomoc nie je zákonom zverená inému orgánu.*“¹¹ V tejto súvislosti Civilný sporový poriadok zároveň odkazuje na verejné subjektívne právo na súdnu ochranu, ktoré je vymedzené v článku 46 Ústavy

---

¹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 24.02.2010, sp. zn. 4Cdo/13/2009. In KORECMAN, P. – FABIANOVÁ, Z. – FRIŠTIKOVÁ, T.: *Judikatúra vo veciach dokazovania v civilnom konaní*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2016, s. 48.

¹¹ Pozri čl. 1 zákona č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v platnom znení.

Slovenskej republiky.¹² Zároveň je potrebné uviesť, že verejné subjektívne právo nemá nositeľ vo svojej samotnej dispozícii, čo znamená, že sa ho nemožno vzdať či previesť na iného, preto sú dohody vylučujúce súdnu ochranu absolútne neplatné.

Princíp rovnosti sporových strán je vymedzený v článku 6 Civilného sporového poriadku, kedy tento princíp zároveň patrí do ustanovnoprávneho rámca civilného procesu, nakoľko samotná Ústava Slovenskej republiky zaručuje rovnosť v prístupe orgánov v súdnej a inej právnej ochrane a tým rovnosť účastníkov pred nimi.¹³ V procesnoprávnej rovine princíp rovnosti sporových strán vyjadruje skutočnosť, že žiadna zo sporových strán nemá voči protistrane iné ako rovnocenné postavenie. Rovnocenné postavenie účastníkov v občianskoprávných vzťahoch garantuje aj ustanovenie § 2 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov. K uvedenému si dovoľujeme uviesť rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorý k princípu rovnosti sporových strán zaujal nasledovné stanovisko „*princíp rovnosti vychádza z čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, ktorý garantuje rovnaké postavenie účastníkov v konaní. Pod rovnakým postavením účastníkov pritom treba rozumieť také procesné práva účastníkov, ktoré zabezpečia spravodlivý súdny proces. Pod spravodlivým súdnym procesom v ponímaní rovnakých práv treba rozumieť povinnosť súdu zabezpečiť rovnosť zbraní, t. j. možnosť uplatnenia práv, teda rovnakú možnosť navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom, zúčastniť sa na procesných úkonoch, možnosť oboznámiť sa s obsahom spisu a pod. V súvislosti s námietkami dovolateľov dovolací súd zdôrazňuje, že právo navrhovať dôkazy, resp. právo vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom nemožno zamieňať s rozhodovaním súdu o tom, ktoré z navrhnutých dôkazov vykoná. Súd nie je viazaný návrhmi účastníkov na vykonanie dokazovania a nie je povinný vykonať všetky navrhnuté dôkazy*“.¹⁴

Princíp voľného hodnotenia dôkazov je vymedzený v článku 15 Civilného sporového poriadku, pričom práve princíp voľného hodnotenia dôkazov výrazným spôsobom vplýva na samotné procesné dokazovanie. Stanovuje základný rámec spôsobu vykonania predložených

---

¹² Každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Kto tvrdí, že bol na svojich právach ukrátený rozhodnutím orgánu verejnej správy, môže sa obrátiť na súd, aby preskúmal zákonnosť takéhoto rozhodnutia, ak zákon neustanoví inak. Z právomoci súdu však nesmie byť vylúčené preskúmanie rozhodnutí týkajúcich sa základných práv a slobôd. Každý má právo na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím súdu, iného štátneho orgánu či orgánu verejnej správy alebo nesprávnym úradným postupom. Podmienky

a podrobnosti o súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon.

¹³ Porovnaj s čl. 46 a čl. 47 ods. 2 a 3 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v platnom znení.

¹⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 16.06.2009, sp. zn. 4Cdo/188/2008.

dôkazov v civilnom súdnom konaní. Podstatou a zmyslom princípu voľného hodnotenia dôkazov je posúdenie, akú hodnotu resp. váhu má vykonávaný dôkaz v konaní a pričom vyvodené závery sú len na úvahe súdu.¹⁵ Súd tak v zmysle materiálneho vedenia sporu hodnotí vykonané dôkazy, jednotlivé procesné úkony, ako aj tvrdenia a prednesy strán podľa svojej voľnej úvahy, ohraničenej jedine ústavnoprávne.

V súvislosti s uvedeným môžeme konštatovať, že je na uvážení súdu, či predmetným dôkazom tzn. jeho výpovednou hodnotou možno, dostatočne a uspokojivo preukázať zisťovanú skutočnosť. Je však nevyhnutné poznamenať, že voľné hodnotenie dôkazov v žiadnom prípade neznamená hodnotenie „ľubovoľné“. Súd preto musí v odôvodnení svojho rozhodnutia poskytnúť presvedčivé, nerozporuplné a logicky usporiadané argumenty, kedy „váhu“ jednotlivým dôkazom sudca pripisuje podľa logického a presvedčivého použitia princípu voľného hodnotenia dôkazov.

Prípustnosť resp. neprípustnosť nezákonného získaného dôkazu v civilnom procese je vyjadrený v článku 16 Civilného sporového poriadku – princípe legality. Článok 16 ods. 1 Civilného sporového poriadku stanovuje princíp legality „*Súd postupuje a rozhoduje v súlade s platnými a účinnými právnymi predpismi pri zohľadnení ich vzájomného vzťahu a v súlade so základnými princípmi tohto zákona.*“¹⁶

Článok 16 ods. 2 Civilného sporového poriadku so znením „*Súd pri prejednávaní a rozhodovaní veci nezohľadňuje skutočnosti a dôkazy, ktoré boli získané v rozpore so zákonom, ibaže vykonanie dôkazu získaného v rozpore so zákonom je odôvodnené uplatnením čl. 3 ods. 1.*“ predstavuje výnimku z princípu legality pri vykonávaní a hodnotení dôkazov.¹⁷

Prípustnosť/nepripustnosť dôkazu získaného nezákonným spôsobom

Civilné sporové konanie sa v zásade spravuje (okrem iných) princípom legality, ktorý sa premieta do celého súdneho procesu, nevynímajúc proces dokazovania. Princíp legality však neplatí absolútne a procesná právna úprava pripúšťa výnimku z tohto pravidla, a to najmä vtedy ak je vykonanie nezákonného dôkazu možné odôvodniť podľa článku 3 ods. 1

---

¹⁵ Porovnaj s čl. 15 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení.

¹⁶ Pozri čl. 16 ods. 1 zákona č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v platnom znení.

¹⁷ Pozri čl. 16 ods. 2 zákona č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v platnom znení.

Civilného sporového poriadku.¹⁸ Ide najmä o situáciu, kedy je možné vykonanie dôkazu získaného *contra legem* odôvodniť v zmysle ústavnokonformného výkladu.¹⁹

Faktory, ktoré budú podmieňovať uvažovanie súdu pri posudzovaní prípustnosti resp. neprípustnosti nezákonne získaného dôkazu, súd uskutočňuje prostredníctvom testu proporcionality. Test proporcionality (pozostáva z trojkrovového posúdenia a to vhodnosti, potrebnosti a primeranosti porušenia práva druhej strany) je postup súdu, pri ktorom súd hodnotí to, ktoré právo garantované Ústavou Slovenskej republiky v danom prípade zaväži viac a má väčšiu dôležitosť.²⁰

Použiteľnosť testu proporcionality pri posudzovaní nezákonne získaného dôkazu, je obmedzená stavom dôkaznej núdze, to znamená že v prípade existencie iných dôkazov v zásade vykonanie nezákonného dôkazu nie je potrebné. Použitím testu proporcionality, vzájomne kolidujúcich ústavných práv, súd môže vykonať dôkaz získaný v rozpore so zákonom. S poukazom na uvedené, súd tak môže vykonať resp. pripustiť dôkaz získaný v rozpore so zákonom, pokiaľ je právo proti strany v konkrétnom prípade ústavnokonformne posúdené ako silnejšie právo než porušené právo toho, na koho úkor sa právo vykonáva.²¹

Pred novou právnou úpravou, ktorá je účinná od 01. júla 2016 a ktorá nahradila viac ako päť dekád platný a účinný Občiansky súdny poriadok, neboli jednoznačné a ustálené doktrinálne a ani judikované názory procesnej prípustností resp. neprípustností nezákonne získaného dôkazu. V prvopočiatkoch bol postoj judikatúry k testu proporcionality odmietavý resp. sa ním vôbec nezaoberala a vychádzala z toho, že nezákonný dôkaz možno použiť len v prípade udelenia súhlasu druhého účastníka (typickým príkladom je zaznamenávanie osobné alebo telefonického rozhovoru viacerých osôb). V predmetnom prípade bola

---

¹⁸ Každé ustanovenie tohto zákona je potrebné vykladať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi chránené.

¹⁹ Ustanovenie čl. 16 ods. 2 Civilného sporového poriadku je teda potrebné vykladať a aplikovať v spojení s ustanovením čl. 3 ods. 1 Civilného sporového poriadku, ktoré ustanovuje, že každé ustanovenie CSP je potrebné vykladať ústavnokonformne a eurokonformne, rešpektujúc judikatúru ESĽP a Súdneho dvora EÚ, t.j. v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi chránené.

²⁰ ČENTÍK, T. – ŠTEVČEK, M.: Čl. 16 [Princíp použiteľnosti nezákonného dôkazu a zákazu reformatio in peius]. In: ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C.H. Beck, 2016, s. 66.

²¹ Dôvodová správa k zákonu č. 161/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.

argumentácia súdov založená na ustanoveniach o ochrane osobnosti podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka.²²

Na záver zjednodušené povedané, ak sa súd ocitne v situácií resp. pozícií, že strana sporu predloží nezákonný dôkaz, nemôže ho automaticky stroho odmietnuť, ale musí v zmysle článku 3 ods. 1 a článku 16 ods. 2 Civilného sporového poriadku pristúpiť k testu proporcionality, ktorý predstavuje postup súdu, v rámci ktorého súd hodnotí, ktoré právo garantované Ústavou Slovenskej republiky v danom prípade zaváži viac a má väčšiu dôležitosť.

Záver

Nevyhnutným základom každého rozhodnutia sú skutkové zistenia, ktoré súd získava prostredníctvom dokazovania, a teda proces dokazovania je dôležitou súčasťou všetkých konaní a je obligatórnym krokom k docieleniu efektívneho, spravodlivého a účinného výsledku konania.

Nová právna úprava účinná od 01. júla 2016, ktorá nahradila viac ako päť dekád platný a účinný Občiansky súdny poriadok, výrazným spôsobom priniesla zefektívnenie, zhospodárnenie a zrýchlenie spravodlivosti, ako aj ochrany práv a právom chránených záujmov účastníkov procesného konania a aj čiastočné objasnenie toho, ako sa má súd postaviť k nezákonne získaným dôkazom resp. nezákonnému dôkazu.

V zásade platí, že dôkaz získaný nezákonným spôsobom je neprípustný. V dôvodovej správe k Civilnému sporovému poriadku je však uvedené, že *„celkom výnimočne môže odôvodnenosť postupu mimo rámca princípu legality vyplývať z tzv. testu proporcionality vzájomne kolidujúcich ústavných práv. V tomto zmysle napr. súd môže vykonať dôkaz získaný v rozpore so zákonom, ak je právo protistrany ústavnokonformne posúdené ako v konkrétnom prípade silnejšie právo než porušené právo toho, na koho úkor sa právo vykonáva. Ak teda napríklad súd vezme do úvahy elektronickú komunikáciu či zaznamenanie obrazu a zvuku na to určenými elektronickými prostriedkami, ktoré boli získané bez súhlasu osoby, ktorej prejavy boli takto zachytené, musí to odôvodniť tým, že právo na ochranu osobnosti tohto subjektu je v konkrétnom prípade proporčne slabšie oproti tomu ústavnému právu, ktorého*

---

²² ŠTEVEČEK, M. a kol.: *Prednášky a texty z (nového) civilného procesu. Skriptá*. Bratislava : C. H. Beck, 2017, s. 93.

porušenie sa má takto získaným dôkazným prostriedkom preukázať (v zmysle judikovaných záverov môže ísť napr. o proporčne silnejšie právo na rasovú, rodovú, či inú nediskrimináciu).“

Z pohľadu **de lege ferenda** v súvislosti s úpravou prípustnosti nezákonne získaného dôkazu v civilnom súdnom konaní je potrebné zjednotiť súdnu prax, vytvoriť ustálenú judikatúru aj v právnom prostredí Slovenskej republiky, nakoľko prípustnosť nezákonne získaného dôkazu sa posudzuje vzhľadom na okolnosti prípadu vždy odlišne, avšak doposiaľ sa spravidla vychádza práve z judikatúry Českej republiky, odkiaľ pochádzajú kľúčové argumenty.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

FICOVÁ, S. a kol.: *Občianske právo procesné: základné konanie*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2008, 438 s. ISBN 978-80-7160-256-9.

GANDŽALOVÁ, D.: Osobitosti dokazovania v nových civilnoprávných predpisoch so zameraním na správny súdny poriadok. In TUROŠÍK, M. – ŠEVČIKOVÁ, A.: *Zborník z III. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA na tému „Identifikácia únosnej miery autonómie právnych odvetví a súčasnej potreby ich synergie“*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela, 2018, s. 58 - 70. ISBN 978-80-557-1405-9. [online]. Dostupné na internete: <https://www.prf.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4300>.

ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C.H. Beck, 2016. 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

ŠTEVČEK, M. a kol.: *Prednášky a texty z (nového) civilného procesu. Skriptá*. Bratislava : C. H. Beck, 2017. 164 s. ISBN 978-80-89603-51-0.

VLČEK, R.: *Dôkazné prostriedky v občianskom súdnom konaní z právneho, sociologického a psychologického pohľadu*. Bratislava : Epos, 2006. 206 s. ISBN 80-8057-683-1.

ZÁHORA, J. a kol.: *Dokazovanie v trestnom konaní*. Praha : Leges, 2013. 318 s. ISBN 978-80-87576-76-2.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.01.2015, sp. zn. III. ÚS 21/2015-14.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 24.02.2010, sp. zn. 4Cdo/13/2009.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 16.06.2009, sp. zn. 4Cdo/188/2008.

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v platnom znení.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v platnom znení.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Simona Smolková – Jakub Dzimko).

KONANIE O POTVRDENÍ VYDRŽANIA

PROCEEDINGS ON THE CONFIRMATION OF POSITIVE PRESCRIPTION

Milan Sudzina¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.220-237>

Abstrakt

V článku pod názvom „Konanie o potvrdení vydržania“ je analyzovaná problematika nového mimosporového konania o potvrdení vydržania upraveného v zákone č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov.² Vydržanie predstavuje originárny spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva, ku ktorému dochádza na základe dobromyselnej pokojnej držby veci po zákonom stanovenú dobu. S účinnosťou od 1. mája 2021 dochádza k zmene spôsobu deklarovania vydržania tak, že sa táto vec vyníma z právomoci notárov a prenáša sa na súd, aby bola zabezpečená ochrana vlastníckeho práva za súčasného zachovania princípu právnej istoty.

Kľúčové slová

vlastnícke právo, vydržanie, nehnuteľnosť, notár

Abstract

The article entitled "Proceedings on the Confirmation of Positive Prescription" analyzes the issue of the new non-dispute proceedings on the confirmation of positive prescription regulated by Act no. 161/2015 Coll. Civil non-dispute order as amended. Positive prescription is an original way of acquiring ownership, which takes place on the bases of legitimate peaceful possession of a thing for a period prescribed by law. With effect from 1 May 2021, the method of declaring positive prescription will be changed so that this matter is excluded from the jurisdiction of notaries and transferred to the jurisdiction of court in order to ensure the protection of property rights while maintaining the principle of legal certainty.

Keywords

ownership right, positive prescription, real estate, notary

---

¹ doc. JUDr. Milan Sudzina, PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra občianskeho práva.

² Tento článok vznikol v rámci projektu podporeného Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0419.

Úvod

Inštitút vydržania je originárnym spôsobom nadobudnutia vlastníckeho práva, ku ktorému dochádza na základe dobromyseľnej pokojnej držby veci po zákonom stanovenej dobe.³ Keďže nadobudnutie vlastníctva je spojené s uplynutím vydržacej doby, na zápis v katastri nehnuteľností sa vyžaduje verejná listina, ktorá deklaruje nadobudnutie vlastníctva. Touto verejnou listinou je v prípade sporného vlastníckeho práva rozsudok súdu o určení vlastníckeho práva, ktorý je výsledkom civilného sporového konania. Dôkazné bremeno v sporovom konaní zaťažuje osobu, ktorá nie je v katastri nehnuteľností zapísaná. V nesporných prípadoch do 30. apríla 2021 bolo možné vydržanie osvedčiť notárom prostredníctvom osvedčenia vyhlásenia o vydržaní, ktoré bolo podľa zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „katastrálny zákon“ alebo „KZ“) záznamovou listinou pre zápis do katastra nehnuteľností.⁴

Vzhľadom na to, že sa v praxi vyskytovali prípady zneužívania osvedčenia vyhlásenia o vydržaní, ktoré vydávali notári, s účinnosťou od 1. mája 2021 dochádza k zmene spôsobu deklarovania nadobudnutia vlastníctva z titulu vydržania tak, že sa táto agenda vyníma z právomoci notárov a prenáša sa na súd s cieľom, aby bola zabezpečená účinná ochrana vlastníckeho práva za súčasného zachovania princípu právnej istoty. V zákone č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Civilný mimosporový poriadok“ alebo „CSP“) bolo zakotvené nové mimosporové konanie o potvrdení vydržania (§ 358a a nasl.) a s účinnosťou k 1. máju 2021 došlo k vypusteniu ustanovenia § 63 zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Notársky poriadok“ alebo „NP“), ktorý upravoval inštitút osvedčenia vyhlásenia o vydržaní.

---

³ Vojčík, P. a kol. Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 219, ISBN: 978-80-7380-402-2.

⁴ Gaisbacher, J. a kol. Základy pozemkového práva. Komentár a súvisiace predpisy. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka. 2003, s. 33, ISBN: 80-89122-06-X.

Právny stav do 30. apríla 2021

Doterajšia právna úprava umožňovala notárom, ako štátom povereným osobám, deklarovat' vydržanie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu v jednoduchom, krátkom a neverejnom procese, v rámci ktorého boli zaznamenané nielen aplikačné problémy, ale aj zneužívanie tohto inštitútu na úkor ochrany vlastníckeho práva a na úkor zabezpečenia právnej istoty v spoločnosti. Najmä vzhľadom na túto skutočnosť bol uskutočnený presun tejto právomoci na sudy, ktoré budú následne skúmať a rozhodovať o otázke vydržania v osobitnom, zákonom upravenom procese, ktorý okrem iného zabezpečuje aj publicitu a informovanie dotknutých osôb o tom, že v súdnom konaní je riešená otázka vydržania.

Na žiadosť účastníka notár osvedčoval formou notárskej zápisnice vyhlásenie o vydržaní vlastníckeho práva k nehnuteľnosti alebo o vydržaní práva zodpovedajúceho vecnému bremenu. Účastník musel vyhlásiť, že splnil podmienky vydržania podľa zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“) a k vyhláseniu musel doložiť vyjadrenie osoby (osôb), ktorej posledný zápis v katastri nehnuteľností preukazoval vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu, prípadne jej právneho nástupcu, že k vydržaniu nemajú výhrady.⁵ Ďalej sa vyžadovalo vyjadrenie obce, v ktorej katastrálnom území sa nehnuteľnosť nachádzala, že nie sú dotknuté jej oprávnené záujmy. A ak išlo o pozemky štátu alebo pozemky s nezisteným vlastníkom, vyžadovalo sa aj vyjadrenie správcu lesného pozemku a vyjadrenie Slovenského pozemkového fondu,⁶ avšak iba vtedy, ak sa nehnuteľnosť nachádzala mimo zastavaného územia obce. Ak sa do troch mesiacov od doručenia žiadosti o vyjadrenie obec, správca lesného pozemku alebo Slovenský pozemkový fond nevyjadrili, malo sa za to, že k vydržaniu nemajú výhrady. Notárske osvedčenie vyhlásenia o vydržaní sa do katastra zapisovalo záznamom.⁷

V minulosti sa častokrát stávalo, že sa v trestnom konaní nepodarilo preukázať naplnenie skutkovej podstaty trestného činu ani voči notárovi a ani voči osobe, ktorá notára požiadala o vydanie osvedčenia. Argumentácia notárov sa zakladala na tom, že notár neniesol

---

⁵ Valová, K. a kol. Notársky poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2016, s. 298 a nasl., ISBN: 978-80-89603-44-2.

⁶ Števec, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2019, s. 1012, ISBN: 978-80-7400-770-5.

⁷ Štefanovič, M. Pozemkové právo. Bratislava: MANZ. 1997, s. 52, ISBN: 80-85719-12-6.

zodpovednosť za pravdivosť vyhlásenia, ktoré bolo uvedené v osvedčení (notárovi neprináležalo hodnotenie pravdivosti vyhlásenia oprávneného držiteľa),⁸ a osoba, ktorá požiadala notára o vydanie osvedčenia, sa vyhovárala na notára, ktorý vydal osvedčenie vyhlásenia o vydržaní, že ak neboli splnené zákonom stanovené predpoklady (spôsobilý predmet vydržania, subjekt, oprávnená držba, uplynutie vydržacej doby⁹), tak notár nemal vydať osvedčenie vyhlásenia o vydržaní.

Notár pri vydávaní osvedčenia vyhlásenia o vydržaní nemal postavenie sudcu, ktorý by na základe vykonaného dokazovania hodnotil pravdivosť vyhlásenia oprávneného držiteľa.¹⁰ Notár, ktorý spisoval notársku zápisnicu o osvedčení vyhlásenia o vydržaní nevykonával šetrenie týkajúce sa pravdivosti skutočností, ktoré uvádzala osoba žiadajúca o vydanie osvedčenia. Osobám, ktoré boli dotknuté zneužitím notárskeho osvedčenia vyhlásenia o vydržaní nezostávalo nič iné, ako domáhať sa svojich práv v zdĺhavom a na dokazovanie náročnom civilnom sporovom konaní, a to častokrát aj s veľkým časovým odstupom od vydania notárskeho osvedčenia, pretože sa dotknuté osoby o jeho vydaní nemali ako dozvedieť. Podľa nášho názoru v prípade, ak skutočnosti uvedené žiadateľom o vydanie notárskeho osvedčenia, zjavne neodôvodňovali splnenie predpokladov vydržania, notár bol povinný odmietnuť vydať osvedčenie vyhlásenia o vydržaní. Z praxe sú však známe medializované prípady, kedy dochádzalo k vydávaniu osvedčení, u ktorých tieto podmienky splnené neboli.

Chybou predchádzajúcej právnej úpravy bola skutočnosť, že v prípade pozemkov s nezisteným vlastníkom sa obce, správca lesných pozemkov a Slovenský pozemkový fond buď nevyjadrovali, alebo sa vyjadrili až po lehote, čo významným spôsobom tiež prispievalo k vydávaniu notárskych osvedčení v prípadoch, kedy neboli splnené predpoklady vydržania (najmä oprávnená držba) a notárske osvedčenia vôbec nemali byť vydané. Skutoční vlastníci sa museli domáhať určenia svojho vlastníckeho práva a museli mnohokrát iniciovať začatie sporového konania, ktoré by inak nebolo potrebné, ak by nedochádzalo k zneužívaniu

---

⁸ Valová, K. a kol. Notársky poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2016, s. 304, ISBN: 978-80-89603-44-2.

⁹ Pekárek, M., Průchová, I. Pozemkové právo. Brno: Masarykova univerzita. 2000, s. 109, ISBN: 80-210-1349-4.

¹⁰ Valová, K. a kol. Notársky poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2016, s. 304, ISBN: 978-80-89603-44-2.

inštitútu notárskych osvedčení. Súd v civilnom sporovom konaní neriešil otázku zákonnosti vydaného notárskeho osvedčenia, ale otázku vlastníctva.¹¹

Doterajšej právnej úprave osvedčenia vyhlásenia o vydržaní sa vyčítalo najmä to, že osoba, ktorej práva boli dotknuté vydaním notárskeho osvedčenia, sa o vydržaní dozvedela častokrát až v čase, keď už bol uskutočnený zápis vlastníckeho práva v katastri nehnuteľností v prospech osoby, ktorá požiadala o vydanie notárskeho osvedčenia. Nedostatok právnej úpravy notárskeho osvedčenia vyhlásenia o vydržaní spočíval v tom, že absentovala publicita notárskych osvedčení vyhlásenia o vydržaní.

Právny stav od 1. mája 2021

Predmetom nového civilného konania je potvrdenie vydržania rozhodnutím súdu, čím došlo k nahradeniu inštitútu osvedčenia o vyhlásení o vydržaní, ktoré vydával notár formou notárskej zápisnice. Potvrdenie vydržania v konaní podľa Civilného mimosporového poriadku sa vzťahuje len na nehnuteľnosti, nie na vydržanie hnutel'ných vecí, obchodného podielu ani cenných papierov. Obdobne ako to bolo pri vydávaní notárskeho osvedčenia o vyhlásení o vydržaní, v tomto konaní je možné potvrdiť nielen nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti vydržaním, ale aj práva zodpovedajúceho vecnému bremenu.

Pre začatie konania o potvrdení vydržania platí dispozičná zásada. Toto konanie začína len na návrh. Začatie konania z úradnej povinnosti (bez návrhu) neprichádza do úvahy. Konanie začína dorúčením návrhu na začatie konania súdu (aj nepríslušnému súdu).¹² Podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy v znení neskorších predpisov návrh na začatie konania o potvrdení vydržania sa zapisuje do súdneho registra „Vyd.“ O návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania z hľadiska vecnej príslušnosti rozhoduje okresný súd. Pre konanie o potvrdení vydržania je stanovená výlučná miestna príslušnosť. Na konanie o potvrdení vydržania je miestne príslušný súd, v obvode ktorého je nehnuteľnosť, vo vzťahu ku ktorej sa navrhuje potvrdenie vydržania vlastníckeho práva alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu. Súd aj bez námietky skúma

¹¹ Krajčo, J. Občiansky zákonník pre prax (komentár). Judikatura NS SR, NS ČR, ESD, ESLP. Bratislava: Eurounion, 2015, s. 1075, ISBN: 978-80-89374-32-8.

¹² Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. 118, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

príslušnosť počas celého konania. Ak je na konanie o vydržaní miestne príslušných niekoľko súdov (nehnuteľnosť sa nachádza v obvode viacerých súdov), je potrebné vychádzať zo všeobecných ustanovení Civilného sporového poriadku o určení miestnej príslušnosti súdu, teda z ustanovenia § 37 CSP, podľa ktorého ak je miestne príslušných niekoľko súdov, môže sa konať na ktoromkoľvek z nich.¹³

Začatie konania o potvrdení vydržania má vplyv na plynutie vydržacej doby. Pre začiatok a plynutie vydržacej doby sa primerane použijú ustanovenia o plynutí premlčacej doby.¹⁴ Uplatnenie práva na súde a riadne pokračovanie v konaní má za následok, že vydržacia doba od tohto uplatnenia neplynie.¹⁵ Podanie návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania, ak navrhovateľ bude v konaní na súde riadne pokračovať, má za následok spočívanie vydržacej doby. Podaním návrhu na začatie konania prestáva vydržacia doba plynúť. Ide o hmotnoprávnu lehotu. Preto rozhodujúcou skutočnosťou je doručenie návrhu na začatie konania súdu, nie podanie na poštovú prepravu. Doručenie návrhu na začatie konania ostatným účastníkom nemá vplyv na plynutie vydržacej doby. Vydržacia doba neplynie, ak navrhovateľ riadne pokračuje v začatom konaní. Pod riadnym pokračovaním v konaní je potrebné rozumieť napríklad to, že navrhovateľ nevezme návrh na začatie konania späť. Navrhovateľ nesmie spôsobovať obštrukcie v konaní svojou procesnou pasivitou.

Pokiaľ ide o účastníkov konania, platí zákonné vymedzenie účastníkov konania vzhľadom na to, že konanie o potvrdení vydržania je výlučne návrhovým konaním. Keďže ide o konanie, ktoré sa môže začať len na návrh, účastníkom konania je predovšetkým navrhovateľ. Aktívna procesná legitimácia na podanie návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania svedčí osobe, ktorá o sebe tvrdí, že vydržaním nadobudla vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu. Navrhovateľ musí osvedčiť, že splnil zákonom stanovené hmotnoprávne podmienky vydržania. Splnenie týchto podmienok musí preukázať relevantnými dôkazmi.¹⁶ Navrhovateľom môže byť fyzická osoba alebo právnická osoba. Navrhovateľom môže byť aj štát, obec. Navrhovateľom môže byť aj cudzinec, ak spĺňa podmienky pre nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti na našom území.

---

¹³ Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 174, ISBN: 978-80-7400-629-6.

¹⁴ Vojčík, P. a kol. Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 220, ISBN: 978-80-7380-402-2.

¹⁵ Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2019, s. 779, ISBN: 978-80-7400-770-5.

¹⁶ Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. 129, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

Účastníkom konania je okrem navrhovateľa vždy ten subjekt, v ktorého prospech je zapísané na liste vlastníctva vlastnícke právo k nehnuteľnosti, alebo ten, v koho prospech je zapísané na liste vlastníctva iné vecné právo k nehnuteľnosti. V návrhu na začatie konania je potrebné za účastníka označiť z časového hľadiska toho, kto má zapísané na liste vlastníctva vlastnícke právo alebo iné vecné právo (napr. právo vyplývajúce z vecného bremena) k predmetnej nehnuteľnosti v čase začatia konania o potvrdení vydržania. Z toho vyplýva, že účastníkom konania o potvrdení vydržania je vždy osoba, v ktorej prospech svedčí zápis v katastri nehnuteľností v čase začatia konania.

V praxi môže vzniknúť otázka, či je účastníkom konania o potvrdení vydržania osoba, ktoré nemá svoje vlastníctvo zapísané v katastri nehnuteľností, ale vlastnícke právo tejto osoby vyplýva iba zo zápisu v pozemkovej knihe. Z katastrálneho zákona vyplýva, že pozemková kniha je síce súčasťou katastrálneho operátu, avšak slúži už len ako prameň informácií (ako zdroj údajov) o katastrálnych územiach, parcelách, vlastníkoch a o právach k nehnuteľnostiam. Význam pozemkovej knihy v súčasnosti spočíva v tom, že plní dokumentárnu funkciu. Nepredstavuje doklad o vlastníckom práve určitej osoby. Týmto dokladom je list vlastníctva.¹⁷ Ak sa v praxi vyskytne prípad, že určitá osoba nemá svoje vlastníctvo zapísané v katastri nehnuteľností, ale vlastnícke právo tejto osoby vyplýva iba zo zápisu v pozemkovej knihe, táto osoba nebude účastníkom konania o potvrdení vydržania.¹⁸ Pozemok takejto osoby sa bude považovať za pozemok s nezisteným vlastníkom.

Vzhľadom na to, že predmetom konania o potvrdení vydržania môže byť aj pozemok s nezisteným vlastníkom, účastníkom konania je aj Slovenský pozemkový fond, ktorý bude zastupovať záujmy nezistených vlastníkov. Ak ide o lesný pozemok s nezisteným vlastníkom alebo lesný pozemok, ktorý je vo vlastníctve štátu, účastníkom bude správca lesného pozemku (týmto subjektom môžu byť napr. Lesy SR, š. p., Vojenské lesy a majetky, š. p.). Správca lesných pozemkov a Slovenský pozemkový fond sú účastníkmi bez ohľadu na to, či sa nehnuteľnosť, ktorá je predmetom vydržania, nachádza v intraviláne alebo v extraviláne. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy pre vydanie osvedčenia vyhlásenia o vydržaní sa vyjadrenie správcu lesného pozemku a Slovenského pozemkového fondu vyžadovali iba vtedy, ak išlo o nehnuteľnosť mimo zastavaného územia obce (extravilán). Cieľom novej právnej úpravy je v čo najširšej miere poskytnúť možnosť všetkým dotknutým subjektom,

---

¹⁷ Števec, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2019, s. 1012, ISBN: 978-80-7400-770-5.

¹⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 MCdo 20/2007 zo 16 decembra 2008.

ktoré majú vecné právo k nehnuteľnosti, ktorej sa konanie o potvrdení vydržania týka, vyjadriť sa k vydržaniu a účinne chrániť práva a právom chránené záujmy osôb, ktorým svedčí vecné právo k predmetnej nehnuteľnosti, ale aj záujmy obce, štátu a nezistených vlastníkov.

Keďže návrh na začatie konania o potvrdení vydržania sa doručuje ostatným účastníkom konania až spolu s vyzývacím uznesením, po vydaní vyzývacieho uznesenia je účastníkom konania aj osoba, ktorá podala námietky osvedčujúce skutočnosť, že má k predmetnej nehnuteľnosti vecné právo alebo námietky, ktoré vyvracajú, že navrhovateľ splnil predpoklady vydržania. Cieľom právnej úpravy spočívajúcej v odložení povinnosti doručovať návrh na začatie konania ostatným účastníkom konania je zabezpečiť rýchle a efektívne posúdenie splnenia hmotnoprávnych podmienok vydržania navrhovateľa súdom na základe skutočností uvedených v návrhu na začatie konania a na základe dôkazov preukazujúcich navrhovateľom tvrdené skutočnosti. Toto „predprípravné“ štádium má za cieľ vylúčiť z konania neodôvodnené a neopodstatnené návrhy na začatie konania o potvrdení vydržania, pri ktorých je jednoznačne zrejmé, že k vydržaniu nedošlo, a súčasne nezaťažovať ostatných účastníkov konania (ich účasť v tomto štádiu konania nie je potrebná a preto sa nevyžaduje).¹⁹

V návrhu na začatie konania sa okrem všeobecných náležitostí podania uvedie označenie účastníkov, ich zástupcov, ak ich majú, pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov na ich preukázanie a musí byť zjavné, čoho sa navrhovateľ domáha (petit). Civilný mimosporový poriadok upravuje základné obligatórne náležitosti návrhu na začatie konania a rozsah povinnosti tvrdenia a dôkazného bremena navrhovateľa tak, že navrhovateľ je povinný osvedčiť, teda preukázať relevantnými dôkazmi skutočnosť, z ktorých vyplýva, že splnil zákonom stanovené hmotnoprávne podmienky vydržania. Osobitnou náležitosťou návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania je opísanie skutočností, z ktorých vyplýva, že navrhovateľ splnil predpoklady pre nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu vydržaním. Vzhľadom na to, že predmetom konania o potvrdení vydržania je nehnuteľnosť, navrhovateľ ju v návrhu na začatie konania musí označiť podľa údajov z katastra nehnuteľností. Je povinný uviesť údaje o nehnuteľnosti podľa katastrálneho územia, pozemku

---

¹⁹ Dôvodová správa – osobitná časť k návrhu zákona č. 68/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

podľa parcelného čísla evidovaného v súbore popisných informácií, pozemku evidovaného ako parcela registra „C“ alebo parcela registra „E“, druhu pozemku a výmery pozemku, súpisného čísla stavby a parcelného čísla pozemku, na ktorom je stavba postavená a ak je nehnuteľnosť v spoluvlastníctve viacerých vlastníkov, uvádza sa i podiel vyjadrený zlomkom k celku.²⁰ Keďže vlastnícke právo z titulu vydržania sa nadobúda ex lege uplynutím vydržacej doby,²¹ zároveň je potrebné v návrhu uviesť deň, ku ktorému navrhovateľ splnil predpoklady vydržania, teda deň, keď navrhovateľ nadobudol vydržaním vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu.

Navrhovateľ je povinný v návrhu úplne a pravdivo opísať skutkové okolnosti potrebné na rozhodnutie a je povinný označiť dôkazy na preukázanie svojich skutkových tvrdení.²² Navrhovateľ je povinný pripojiť k návrhu listinné dôkazy, na ktoré sa odvoláva.²³ V súvislosti so zavedením nového konania o potvrdení vydržania došlo s účinnosťou od 1. mája 2021 aj k zmene zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov. S podaním návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania je spojená poplatková povinnosť vo výške 99, 50 eur.

V konaní o potvrdení vydržania prichádza do úvahy vydanie niekoľkých rozhodnutí, a to a) zastavenie konania, b) odmietnutie návrhu na začatie konania, c) zamietnutie návrhu na začatie konania a d) rozhodnutie o potvrdení vydržania. Rozhodnutie súdu o zastavení konania je na mieste v súvislosti so skúmaním procesných podmienok konania. V prípade neodstrániteľnej procesnej podmienky (napr. prekážka začatej veci) súd konanie zastaví. K zastaveniu konania dochádza aj z dôvodu späťvzatia návrhu na začatie konania, z dôvodu nezaplatenia súdneho poplatku. Ak dôjde k zastaveniu konania, má to vplyv na plynutie vydržacej doby. Bude sa na ňu hľadieť, akoby vôbec neprestala plynúť.

Súd návrh na začatie konania o potvrdení vydržania odmietne podľa ustanovenia § 8 ods. 1 CMP, ak navrhovateľovi nesvedčí účastníctvo. Teda súd odmietne návrh na začatie konania, ak ho podal subjekt, ktorému nesvedčí procesné postavenie účastníka konania v zmysle ustanovenia § 7 ods. 1 CMP. Odmietnutie návrhu na začatie konania v tomto

---

²⁰ Dráčová, J., Vojčík, P., Barešová, E. Katastrálny zákon s porovnaním úpravy v Českej republike. Plzeň: Aleš Čeněk. 2012, s. 60, ISBN: 978-80-7380-380-3.

²¹ Vojčík, P. a kol. Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 221, ISBN: 978-80-7380-402-2.

²² Števček, M. a kol. Civilné právo procesné. Bratislava: Eurokódex, 2010, s. 252, ISBN: 978-80-89447-18-3.

²³ Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. 129, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

prípade súvisí s určením legitímácie z hľadiska hmotného práva.²⁴ Keďže konanie o potvrdení vydržania je návrhovým konaním, ak návrh na začatie konania neobsahuje zákonom stanovené náležitosti, a ani na základe výzvy súdu vady nebudú odstránené a nebude z neho zrejmé, čoho sa návrh týka alebo čo sa ním sleduje, súd takýto návrh odmietne. Vzhľadom na to, že rozhodnutie o odmietnutí návrhu na začatie konania a rozhodnutie o zastavení konania majú procesný charakter, súd z hľadiska formy rozhodnutia rozhoduje uznesením.

Ak súd návrh na začatie konania o potvrdení vydržania neodmietne ani nevydá uznesenie o zastavení konania, pristúpi k preskúmaniu skutočnosti, či navrhovateľ osvedčil splnenie predpokladov vydržania. Súd preskúma, či navrhovateľ osvedčil, že nadobudol vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu vydržaním. Súd bude rozhodovať predovšetkým na základe skutočností uvedených v návrhu na začatie konania a na základe dôkazov, ktoré navrhovateľ označil na preukázanie svojich tvrdení. Avšak súd môže aj sám vykonať potrebné šetrenia za účelom overenia správnosti tvrdení navrhovateľa. Ak dôkazy označené navrhovateľom súd nepovažuje za postačujúce, môže vyzvať navrhovateľa, aby označil ďalšie dôkazy na preukázanie tvrdení uvedených v návrhu na začatie konania.²⁵ Pôjde o dôkazy, ktoré majú slúžiť na preukázanie skutočností, z ktorých vyplýva, že navrhovateľ splnil predpoklady vydržania.

Ak súd nezastavil konanie o potvrdení vydržania ani neodmietol návrh na začatie konania, prichádza do úvahy vydanie rozhodnutia o zamietnutí návrhu na začatie konania alebo rozhodnutia o potvrdení vydržania. Z hľadiska formy rozhodnutia súd v konaní o potvrdení vydržania vo veci samej nerozhoduje rozsudkom, ale uznesením. Súd návrh na začatie konania o potvrdení vydržania uznesením zamietne, ak zistí, že nie sú splnené podmienky na vydanie vyzývacieho uznesenia. Súd zamietne návrh v prípade, ak navrhovateľ neosvedčil skutočnosti, z ktorých vyplýva splnenie predpokladov pre nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu vydržaním.

V tomto štádiu konania sa návrh na začatie konania o potvrdení vydržania ešte nedoručuje ostatným účastníkom konania. O odmietnutí alebo zamietnutí návrhu na začatie konania súd rozhoduje bez vyjadrenia ostatných účastníkov konania. Súd pri rozhodovaní

---

²⁴ Dôvodová správa – osobitná časť k návrhu zákona č. 68/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

²⁵ Smyčková, R., Števec, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. 162, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

o odmietnutí návrhu a zamietnutí návrhu v tejto fáze konania nenariaduje pojednávanie. Vzhľadom na to, že o odmietnutí návrhu na začatie konania a zamietnutí návrhu súd rozhoduje bez vyjadrenia ostatných účastníkov konania, uznesenie o odmietnutí alebo zamietnutí návrhu sa doručuje len navrhovateľovi. V tomto „predbežnom“ štádiu konania sa ostatným účastníkom nedoručuje návrh na začatie konania. Z tohto dôvodu sa ani uznesenie o odmietnutí alebo zamietnutí návrhu na začatie konania ostatným účastníkom nedoručuje.

Ak súd zo skutočností uvedených navrhovateľom dospeje k názoru, že navrhovateľ osvedčil splnenie predpokladov vydržania, teda ak boli splnené predpoklady pre nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnosti alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu z titulu vydržania, v tejto fáze konania ešte nemôže rozhodnúť vo veci samej, nemôže návrhu na potvrdenie vydržania vyhovieť, ale súd vydá vyzývacie uznesenie. Účelom vyzývacieho uznesenia je umožniť iným osobám, aby mohli uplatniť námietky proti vydaniu uznesenia o potvrdení vydržania. Z tohto dôvodu vyzývacie uznesenie musí okrem výzvy na uplatnenie námietok obsahovať aj označenie nehnuteľnosti, ktorá je predmetom vydržania. Nehnuteľnosť je potrebné označiť údajmi z katastra nehnuteľností. Vo vyzývacom uznesení sa má uviesť aj stručné opísanie skutočností, ktoré osvedčujú splnenie predpokladov vydržania navrhovateľom. Súd musí zároveň určiť deň, dokedy je možné uplatniť námietky. Civilný mimosporový poriadok stanovuje minimálnu lehotu. Lehota, ktorá je súdom určená na uplatnenie námietok, nemôže byť kratšia ako šesť mesiacov od zverejnenia vyzývacieho uznesenia v Obchodnom vestníku.

V záujme zabezpečenia publicity Civilný mimosporový poriadok stanovuje nielen povinnosť doručiť vyzývacie uznesenie zákonom stanoveným subjektom, ale vyzývacie uznesenie musí byť bezodkladne zverejnené verejnou vyhláškou. Tieto povinnosti má zabezpečiť súd prvej inštancie. Vyzývacie uznesenie je potrebné doručiť v prvom rade navrhovateľovi. Osobitne je upravené doručovanie vyzývacieho uznesenia osobe, v prospech ktorej v čase začatia konania o potvrdení vydržania svedčí zápis v katastri nehnuteľností, teda tomu, kto má zapísané na liste vlastníctva vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo iné vecné právo k nehnuteľnosti, ktorej sa konanie o potvrdení vydržania týka. Tomuto účastníkovi konania sa vyzývacie uznesenie spolu s návrhom na začatie konania a jeho prílohami doručuje do vlastných rúk. Doručovanie do vlastných rúk ostatným účastníkom konania sa nevyžaduje. Povinnosť doručenia vyzývacieho uznesenia a návrhu s prílohami platí v súvislosti so správou

pozemkov s nezisteným vlastníkom aj vo vzťahu k správcovi lesného pozemku a Slovenskému pozemkovému fondu.

Vzhľadom na skutočnosť, že vydržaním môžu byť dotknuté aj záujmy štátu ako vlastníka nehnuteľného majetku, vyzývacie uznesenie je potrebné doručiť aj okresnému úradu v sídle kraja, v ktorého územnom obvode je nehnuteľnosť, ktorá je predmetom konania o potvrdení vydržania. Zásada publicity vyzývacieho uznesenia sa premieta aj do povinnosti príslušného okresného úradu na úseku katastra nehnuteľností zapísať poznámku na liste vlastníctva k nehnuteľnosti označenej vo vyzývacom uznesení. Súd je povinný vyzývacie uznesenie doručiť aj okresnému úradu, odboru katastra nehnuteľností za účelom vyznačenia poznámky o vedení konania o potvrdení vydržania. Táto poznámka má informatívny charakter. Právna úprava zápisu poznámky má zabezpečiť čo najširšie uplatnenie zásady publicity vyzývacieho uznesenia, najmä vo vzťahu k fyzickým osobám, ktoré nemajú priestor a dôvody skúmať obsah zverejňovaných skutočností v Obchodnom vestníku.

Keďže cieľom právnej úpravy konania o potvrdení vydržania je to, aby sa s obsahom vyzývacieho uznesenia mohol oboznámiť čo najširší okruh subjektov, ktorých práva môžu byť potvrdením vydržania dotknuté, vyzývacie uznesenie je potrebné zverejniť bezodkladne po jeho vydaní verejnou vyhláškou, a to jednak v Obchodnom vestníku a aj na úradnej tabuli obce. Príslušnou na zverejnenie je obec, v ktorej katastrálnom území sa nachádza nehnuteľnosť, ktorá je predmetom konania o potvrdení vydržania. Ak ide o viacero obcí, vyzývacie uznesenie sa zverejní na úradnej tabuli každej z nich. Ak to bude súd považovať za potrebné, zákon umožňuje zverejnenie verejnej vyhlášky aj prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov (rozhlas, televízia, internet). Zverejnenie vyzývacieho uznesenia v hromadných informačných prostriedkoch nie je obligatórne. V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou už nebude možné potvrdiť vydržanie bez zverejnenia, prípadne v krátkom časovom horizonte (v niektorých prípadoch v minulosti to bolo aj v rozmedzí jedného dňa), ktorý znemožňoval uplatňovanie prostriedkov ochrany práv dotknutých osôb.²⁶

Subjektom oprávneným na uplatnenie námietok proti vydaniu uznesenia o potvrdení vydržania je osoba, ktorá má v čase začatia konania o potvrdení vydržania zapísané na liste vlastníctva vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo iné vecné právo k nehnuteľnosti, ktorej sa konanie o potvrdení vydržania týka, prípadne jej právny nástupca, ďalej osoba, ktorej vecné

---

²⁶ Dôvodová správa – osobitná časť k návrhu zákona č. 68/2021 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

právo k nehnuteľnosti môže byť tvrdeným vydržaním inak dotknuté, prípadne jej právny nástupca, správca lesného pozemku, Slovenský pozemkový fond alebo iná osoba, ktorej práva môžu byť potvrdením vydržania dotknuté. Inou osobou môže byť fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorej vecné právo k nehnuteľnosti, ktorej sa konanie týka, môže byť navrhovateľom tvrdeným vydržaním dotknuté, ako aj jej právny nástupca, prípadne iné osoby, ktoré tvrdia, že navrhovateľ nespĺnil hmotnoprávne podmienky vydržania.

Námietky musia byť odôvodnené a musia obsahovať náležitosti podľa zákona. V námietkach je potrebné opísať skutočnosti, ktoré osvedčujú, že daná osoba má k nehnuteľnosti vecné právo, ktoré môže byť vydržaním dotknuté. Ak ide o právneho nástupcu, v námietkach sa musia uviesť aj skutočnosti, ktoré osvedčujú právne nástupníctvo (napr. dedenie). Správca lesného pozemku musí v námietkach osvedčiť, že vydržaním môžu byť dotknuté práva k nehnuteľnosti vo vlastníctve štátu, ktorú spravuje podľa osobitných predpisov (§ 50 ods. 3 a 4 zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov). Slovenský pozemkový fond musí osvedčiť, že sú dotknuté práva osôb, ktoré zastupuje podľa zákona č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov, teda práva nezistených vlastníkov. Iná osoba má v námietkach osvedčiť skutočnosti, ktoré vyvracajú, že navrhovateľ splnil predpoklady vydržania. Ak námietky neobsahujú predpísané náležitosti, súd ich bez nariadenia pojednávania odmietne uznesením.

Pokiaľ ide o miesto, kde je možné uplatniť námietky proti vydaniu uznesenia o potvrdení vydržania, tieto sa majú uplatniť na súde, ktorý vo veci koná v prvej inštancii. Námietky proti vydaniu uznesenia o potvrdení vydržania je potrebné uplatniť v lehote uvedenej vo vyzývacom uznesení. Osoba, ktorá má v čase začatia konania o potvrdení vydržania zapísané na liste vlastníctva vlastnícke právo k nehnuteľnosti alebo iné vecné právo k nehnuteľnosti, ktorej sa konanie o potvrdení vydržania týka, prípadne jej právny nástupca, môže podať námietky aj po lehote určenej súdom vo vyzývacom uznesení. Tieto námietky sa považujú za podané včas aj vtedy, ak sú doručené súdu prvej inštancie najneskôr do vydania uznesenia o potvrdení vydržania. Oneskorené podanie námietok má za následok ich odmietnutie uznesením súdu. Súd o odmietnutí námietok rozhodne bez nariadenia pojednávania.

Súd skúma obsah podaných námietok, ktoré boli podané včas a obsahovali dôvody stanovené zákonom. Za účelom overenia skutočností uvedených v námietkach môže súd pred

rozhodnutím o námietkach vykonať potrebné šetrenie. Môže vyzvať osobu, ktorá podala námietky, aby predložila ďalšie dôkazy na preukázanie jej tvrdení. Na tento účel môže súd nariadiť pojednávanie. Na pojednávanie predvolá súd účastníkov a všetkých, ktorých prítomnosť je potrebná (predvolá svedkov, znalca, geodeta). Predvolanie sa doručuje tak, aby tieto osoby mali dostatok času na prípravu, spravidla najmenej päť dní pred dňom, keď sa má pojednávanie konať.²⁷ Ak súd neodmietol námietky a považuje ich za dôvodné, uznesením rozhodne v merite veci tak, že zamietne návrh na začatie konania o potvrdení vydržania. Súd tak rozhodne, ak návrh na začatie konania o potvrdení vydržania nepovažuje za dôvodný, pretože v priebehu konania na základe podaných námietok zistí, že neboli kumulatívne splnené všetky predpoklady vydržania. Tento návrh uznesením zamietne. Bezodkladne po nadobudnutí právoplatnosti uznesenia o zamietnutí návrhu na začatie konania o potvrdení vydržania, súd doručí toto uznesenie okresnému úradu, odboru katastra nehnuteľností, ktorý na základe neho vymaže poznámku o vedení konania o potvrdení vydržania.²⁸

Ak súd nezamietol návrh na začatie konania o potvrdení vydržania z dôvodu, že nepovažoval námietky za dôvodné, výsledkom konania o potvrdení vydržania je uznesenie o potvrdení vydržania. Toto uznesenie súd vydá aj v prípade, ak márne uplynula lehota na podanie námietok (námietky neboli podané) alebo námietky boli odmietnuté z dôvodu ich oneskoreného podania alebo z dôvodu, že neobsahovali zákonom stanovené náležitosti. Tieto skutočnosti musí súd odôvodniť v uznesení o potvrdení vydržania. Všetky predpoklady vydržania stanovené Občianskym zákonníkom musia byť splnené súčasne (kumulatívne).²⁹ Ak čo i len jeden z hmotnoprávných predpokladov vydržania nie je splnený, súd nemôže potvrdiť vydržanie. Pre vydržanie vlastníckeho práva k pozemku neplatia obmedzenia podľa zákona č. 180/1995 Zb. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom, ktorý upravuje minimálne výmery poľnohospodárskych a lesných pozemkov, ktoré sa nachádzajú v extraviláne. Dôvodom, pre ktorý sa táto právna úprava na vydržanie neaplikuje, je skutočnosť, že vydržanie je originárnym spôsobom nadobudnutia vlastníckeho práva

---

²⁷ Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, s. 149, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

²⁸ Dráčová, J., Vojčík, P., Barešová, E. Katastrálny zákon s porovnaním úpravy v Českej republike. Plzeň: Aleš Čeněk. 2012, s. 219, ISBN: 978-80-7380-380-3.

²⁹ Krajčo, J. Občiansky zákonník pre prax (komentár). Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESELP. Bratislava: Eurounion, 2015, s. 1074, ISBN: 978-80-89374-32-8.

(oprávnený držiteľ neodvodzuje nadobudnutie vlastníckeho práva od právneho predchodcu)³⁰ a zákon č. 180/1995 Zb. sa vzťahuje len na prípady prevodu a prechodu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti.³¹ Pokiaľ ide o vydržanie práva zodpovedajúceho vecnému bremenu, vydržať je možné len vtedy, ak ide o právo umožňujúce opakovaný výkon (napr. právo prechodu a prejazdu cez susedov pozemok, právo čerpať vodu zo studne, ktorá sa nachádza na susednom pozemku).

Uznesenie o potvrdení vydržania musí obsahovať označenie účastníkov konania a označenie nehnuteľnosti, ktorá je predmetom vydržania podľa údajov z katastra nehnuteľností vzhľadom na to, že toto uznesenie predstavuje záznamovú listinu podľa ustanovenia § 34 katastrálneho zákona. Na základe tejto verejnej listiny okresný úrad, odbor katastra nehnuteľností vykoná záznam vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností v prospech osoby, ktorá je navrhovateľom. Keďže k vydržaniu dochádza uplynutím zákonom stanovenej vydržacej doby, dôležitou náležitosťou uznesenia o potvrdení vydržania je uvedenie dňa (deň, mesiac, rok), ku ktorému navrhovateľ nadobudol vlastnícke právo k predmetnej nehnuteľnosti alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu z titulu vydržania. Vzhľadom na to, že vlastnícke právo, resp. právo zodpovedajúce vecnému bremenu z titulu vydržania sa nadobúda momentom uplynutia vydržacej doby, uznesenie o potvrdení vydržania má deklaratórny charakter. Z hľadiska účinkov toto uznesenie pôsobí spätne k momentu uplynutia vydržacej doby (účinky *ex tunc*). Proti uzneseniu o potvrdení vydržania je prípustné odvolanie.

S právoplatnosťou súdneho rozhodnutia je spojená jeho záväznosť. Právoplatné uznesenie o potvrdení vydržania je záväzné pre každého (pôsobí *erga omnes*, nie iba *inter partes*). Pokiaľ ide o otázku zmeniteľnosti tohto rozhodnutia, zmenu právoplatného uznesenia o potvrdení vydržania je možné dosiahnuť prostredníctvom určovacej žaloby. Tretia osoba sa môže domáhať svojho vecného práva k predmetnej nehnuteľnosti žalobou o určenie vlastníckeho práva. Právoplatné uznesenie o potvrdení vydržania nepredstavuje prekážku pre domáhanie sa vecného práva k nehnuteľnosti žalobou za zákonom stanovených podmienok. Vzhľadom na to, že v súlade s princípom právnej istoty informácia o prebiehajúcim konaní o potvrdení vydržania bola zverejnená prostredníctvom vyzývacieho uznesenia, čím sa zaručila široká publicita informácie o tomto konaní a umožnilo sa dotknutým osobám v súlade

³⁰ Števíček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2019, s. 1008, ISBN: 978-80-7400-770-5.

³¹ Valová, K. a kol. Notársky poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2016, s. 301 a nasl., ISBN: 978-80-89603-44-2.

so zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* uplatňovať námietky v stanovenej lehote, osoba, ktorá je vydržaním dotknutá, sa môže domáhať svojho vecného práva k nehnuteľnosti žalobou iba za splnenia podmienky, že osvedčí existenciu skutočností, ktoré bez vlastnej viny nemohla uplatniť námietkami (napr. žalobca bol dlhodobo hospitalizovaný v čase, kedy bolo možné uplatniť námietky proti potvrdeniu vydržania).

Civilný mimosporový poriadok chráni dobromyseľné nadobudnutie vecného práva k nehnuteľnosti od osoby, ktorej bolo právoplatne potvrdené vydržanie v konaní o potvrdení vydržania vedenom podľa Civilného mimosporového poriadku. Ten, kto je vydržaním dotknutý, nebude úspešný v konaní o určenie vecného práva k nehnuteľnosti, ak tretia osoba dobromyseľne nadobudla nehnuteľnosť od osoby, ktorej súd právoplatne potvrdil vydržanie. Kto dobromyseľne nadobudol vecné právo k nehnuteľnosti od toho, komu bolo právoplatne potvrdené vydržanie podľa Civilného mimosporového poriadku, je chránený rovnako, ako keby ho nadobudol od vlastníka. Ustanovenie § 359k ods. 3 CMP predstavuje výnimku zo zásady *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*. Dobromyseľnosť nadobúdateľa vecného práva od neoprávneného vydržateľa je základnou podmienkou, aby sa mu v zmysle tohto ustanovenia poskytla taká ochrana, ako keby nadobudol vecné právo od vlastníka. Ten, kto je vydržaním dotknutý, sa môže s úspechom domáhať svojho vecného práva k nehnuteľnosti žalobou, ak tretia osoba nadobudla nehnuteľnosť od osoby, ktorej bolo potvrdené vydržanie, nedobromyseľne. Dôkazné bremeno bude zaťažovať žalobcu (osobu, ktorá je dotknutá vydržaním). Žalobca musí v konaní o určenie vlastníckeho práva preukázať, že ten, kto nehnuteľnosť nadobudol od osoby, ktorej bolo právoplatne potvrdené vydržanie, nespĺňal niektorý z predpokladov vydržania (v praxi bude najčastejšie namietaná oprávnenosť držby). V prípade, ak by podmienka dobromyseľnosti nebola splnená, takýto nadobúdateľ je povinný vydať nehnuteľnosť žalobcovi.

Záver

Aj keď Notárska komora Slovenskej republiky vyslovila nesúhlas s presunom právomoci vydávať deklaratórne rozhodnutie potvrdzujúce vydržanie vlastníckeho práva alebo práva zodpovedajúceho vecnému bremenu na súd, nová právna úprava je prínosom. Jej prínos spočíva v tom, že s cieľom zabezpečenia právnej istoty sa v rámci konania o potvrdení

vydržania zakotvila povinnosť zverejnenia informácie o tomto procese, a to prostredníctvom zverejnenia vyzývacieho uznesenia, aby sa dosiahla maximálna publicita, v dôsledku čoho by malo dôjsť k obmedzeniu zneužívania tohto inštitútu v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou notárskych osvedčení o vydržaní. Pozitívum zavedenia nového konania o potvrdení vydržania je v tom, že v porovnaní s predchádzajúcim právnym stavom došlo k precíznejšiemu zakotveniu procesu potvrdenia vydržania, a to najmä pokiaľ ide o možnosť podávať námietky tretími osobami. K zásade publicity prispieva aj nová povinnosť vyznačiť informatívnu poznámku o vedení konania o potvrdení vydržania v katastri nehnuteľností. Nová právna úprava prispeje k zvýšeniu právnej istoty pri rozhodovaní o splnení predpokladov vydržania, v dôsledku čoho by malo dôjsť k zníženiu počtu prípadov zneužívania inštitútu vydržania.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Dráčová, J., Vojčík, P., Barešová, E. Katastrálny zákon s porovnaním úpravy v Českej republike. Plzeň: Aleš Čeněk. 2012, ISBN: 978-80-7380-380-3.

Gaisbacher, J. a kol. Základy pozemkového práva. Komentár a súvisiace predpisy. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka. 2003, ISBN: 80-89122-06-X.

Krajčo, J. Občiansky zákonník pre prax (komentár). Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP. Bratislava: Eurounion, 2015, ISBN: 978-80-89374-32-8.

Pekárek, M., Průchová, I. Pozemkové právo. Brno: Masarykova univerzita. 2000, ISBN: 80-210-1349-4.

Smyčková, R., Števček, M., Tomašovič, M., Kotrecová, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1.

Štefanovič, M. Pozemkové právo. Bratislava: MANZ. 1997, ISBN: 80-85719-12-6.

Števček, M. a kol. Civilné právo procesné. Bratislava: Eurokódex, 2010, ISBN: 978-80-89447-18-3.

Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1- 450. Komentár. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck. 2019, ISBN: 978-80-7400-770-5.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN III. – Sekcia súkromného práva

online vedecká konferencia - 7. máj 2021

Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6.

Valová, K. a kol. Notársky poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck. 2016, ISBN: 978-80-89603-44-2.

Vojčík, P. a kol. Občianske právo hmotné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, ISBN: 978-80-7380-402-2.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Milan Sudzina).

ZODPOVEDNOSŤ ZAMESTNÁVATEĽA ZA PRACOVNÉ ÚRAZY A CHOROBY Z POVOLANIA

EMPLOYER'S LIABILITY FOR OCCUPATIONAL INJURIES AND OCCUPATIONAL DISEASES

Lucia Šimová¹ - Lucia Petříková²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.238-249>

Abstrakt

Cieľom príspevku je priblížiť problematiku zodpovednosti zamestnávateľa za pracovné úrazy a choroby z povolania, vymedziť pojmy a bližšie ich špecifikovať. Práca primárne obsahuje značnú časť informácií z právneho predpisu č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov, týkajúcich sa zodpovednosti zamestnávateľa za pracovný úraz a chorobu z povolania, z pohľadu právneho poriadku platného na území Slovenskej republiky.

Kľúčové slová

Zodpovednosť za škodu. Pracovný úraz. Choroba z povolania. Zamestnávateľ. Zamestnanec. Zákonník práce.

Abstract

The aim of publication is to explain the issue of employer's liability for occupational injuries, occupational diseases to define the terms and to specify them in more detail. The work primarily contains a significant part of information from the legal regulation no. 311/2001 Coll. Of the Labor Code, as amended, concerning the employer's liability for occupational injuries and occupational diseases from the perspective of the legal order in force in the Slovak Republic.

Key words

Liability for damage. Occupational injury. Occupational disease. Employer. Employee. The Labour Code.

---

¹ Bc. Lucia Šimová, študentka dennej formy štúdia, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, luciasimasimova@gmail.com

² JUDr. Lucia Petříková, PhD., vysokoškolská učiteľka, Katedra občianskeho a pracovného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, lucia.kunikova@umb.sk

Úvod

Témou tohto príspevku je zodpovednosť zamestnávateľa za pracovné úrazy a choroby z povolania. Meritom príspevku je obsiahnuť uvedené najmä z hľadiska súčasnej právnej úpravy a priblížiť aplikačné problémy zamestnancov, zamestnávateľov a súdnej praxe. Cieľom predloženého príspevku je oboznámiť sa s problematikou zodpovednosti zamestnávateľa za pracovné úrazy, choroby z povolania, vymedziť pojmy a bližšie ich špecifikovať. Príspevok je rozdelený do kapitol, pričom snahou bolo zachovať postupnosť od všeobecných pojmov ku konkrétnej problematike. Jednotlivé kapitoly tohto príspevku sú venované viacerým metódam výkladu textu právnych noriem a ich významu, ďalej približujú realizáciu a aplikáciu práva.

1. Definícia pojmu zodpovednosť za škodu v pracovnom práve a jej aktuálne vyjadrenie v právnej úprave Zákonníka práce a iných právnych predpisov

Zodpovednosť za škodu je inštitút, ktorý sa v teórii práva definuje ako následná sekundárna právna povinnosť vznikajúca subjektu, ktorý porušil primárnu právnu povinnosť vyplývajúcu pre neho zo zákona alebo inej právnej skutočnosti. Právny základ zodpovednosti spočíva vo vzniku nepriaznivého právneho následku postihujúceho toho, kto porušil pôvodnú právnu povinnosť. Základnou funkciou zodpovednosti za škodu je tzv. reparačná funkcia porušených, ohrozených právnych vzťahov a tzv. satisfakčná funkcia na dosiahnutie zadosťučinenia.

Všeobecná právna úprava zodpovednosti za škodu v súkromnom práve je upravená v § 415 a nasl. Občianskeho zákonníka pre občianskoprávne vzťahy, resp. v ustanoveniach § 373 a nasl. Obchodného zákonníka.

V dôsledku kodifikácie pracovného práva v právnej úprave Slovenskej republiky „*je v zákonníku práce obsiahnutá aj problematika zodpovednosti za škodu, ktorá sa ďalej delí na zodpovednosť zamestnávateľa a zodpovednosť zamestnanca*.“³ Pojem zodpovednosť za škodu v pracovnom práve⁴ definujeme ako „*sankčný vzťah, ktorý vzniká ako nový odvodený*

³ BARANCOVÁ, H. a SCHRONK, R. : *Pracovné právo* Bratislava : Sprint 2 s.r.o. 2016, s. 405

⁴ Na účely práce budeme vychádzať zo všeobecne pertraktovaného názoru, že zodpovednosť vzniká ako nepriaznivý právny následok protiprávneho konania. Na základe tejto skutočnosti zodpovednosť nemôže

*právny vzťah porušením povinnosti už existujúceho právneho vzťahu, ktorého obsahom je povinnosť škodcu nahradiť vzniknutú škodu a právom poškodeného je takúto náhradu požadovať.*⁵

Právna úprava zodpovednosti za škodu v pracovnom práve je rozdelená do oblasti tzv. podnikateľskej a nepodnikateľskej sféry. Právnu úpravu podnikateľskej sféry reguluje Zákonník práce, ktorý obsahuje problematiku zodpovednosti za škodu v ustanoveniach § 177 a nasl.. Samotné zodpovednostné právne vzťahy sú v Zákonníku práce upravené komplexne a na právne vzťahy, ktoré vznikajú z titulu zodpovednosti za škodu sa nevzťahujú ustanovenia Občianskeho zákonníka. Zodpovednostné právne vzťahy medzi zamestnancom a zamestnávateľom sa spravujú výlučne Zákonníkom práce. *“Právna úprava zodpovednosti za škodu obsiahnutá v Zákonníku práce je kogentná a nie je sa od nej možno odchyliť, čo znamená, že nemožno ani použiť obdobné ustanovenia Občianskeho zákonníka.*“⁶ Z povahy týchto právnych vzťahov vyplýva, že zmluvné strany sa nemôžu medzi sebou dohodnúť na aplikácii Občianskeho zákonníka a takáto dohoda by bola absolútne neplatným právnym úkonom. Táto skutočnosť implicitne vyplýva aj z ustanovenia § 18 ZP, ktorý definuje tzv. „*numerus clausus*“ zmluvných typov v pracovnom práve.

V nepodnikateľskej sfére je právna úprava zodpovednosti za škodu definovaná vo viacerých zákonoch a to napr. v § 13a zákona o výkone práce vo verejnom záujme č. 552/2003 Z.z.,⁷ v zákone o štátnej službe č. 55/2017 Z.z..⁸ Zákon o štátnej službe upravuje problematiku zodpovednosti za škodu v § 166 a nasl.. Na ustanovenia o zodpovednosti za škodu zamestnancov vykonávajúcich prácu podľa zákona o štátnej službe sa vzťahujú ustanovenia § 177 až 185, § 187 až 189, § 191 ods. 2 až 4, § 192 až 198, § 217 až 222 ZP.

Teória pracovného práva rozdeľuje zodpovednosť za škodu na zodpovednosť za škodu zamestnanca a zodpovednosť za škodu zamestnávateľa. Zodpovednosť za škodu zo strany zamestnávateľa sa vzhľadom na skutkovú podstatu delí na všeobecnú zodpovednosť a osobitnú zodpovednosť.

---

vzniknúť pred porušením právnej povinnosti. Zodpovednosť je vo vzťahu k primárnej právnej povinnosti až sekundárnou povinnosťou.

⁵ BARANCOVÁ, H. a SCHRONK, R. : *Pracovné právo* Bratislava : Sprint 2 s.r.o. 2016, s. 405

⁶ Podľa nálezu ÚS ČR č. 116/2008 Zb.

⁷ Vzťah medzi zákonom o výkone prác vo verejnom záujme a Zákonníkom práce je založený na princípe subsidiarity.

⁸ Vzťah medzi zákonom o štátnej službe a Zákonníkom práce je založený na princípe delegácie.

Všeobecná zodpovednosť zamestnávateľa je vymedzená tromi skutkovými podstatami a to nasledovne:

- zamestnávateľ zodpovedá za škodu zamestnanca, ktorá vznikla zamestnancovi porušením právnych povinností,
- alebo úmyselným konaním proti dobrým mravom pri plnení pracovných úloh, alebo v priamej súvislosti s nimi,
- zamestnávateľ zodpovedá zamestnancovi aj za škodu, ktorú mu spôsobili porušením právnych povinností v rámci plnenia úloh zamestnávateľa zamestnanci, konajúci v jeho mene.

Osobitnou zodpovednosťou za škodu sa rozumie:

- zodpovednosť za škodu pri pracovných úrazoch a chorobách z povolania,
- zodpovednosť za škodu na odložených veciach,
- zodpovednosť za škodu pri odvracaní škody.

2. Zodpovednosť za škodu v prípade pracovného úrazu (pojem pracovný úraz podľa ZP a podľa zákona o sociálnom poistení, podmienky vzniku zodpovednosti, dôvody zbavenia sa zodpovednosti zo strany zamestnávateľa – liberácia)

Zodpovednosť zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a chorobe z povolania je osobitným druhom zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú zamestnancovi. Zodpovednosť za škodu pri pracovnom úraze a chorobe z povolania je založená na objektívnom princípe bez konštrukcie potreby zavinenia zo strany zamestnávateľa.

Zákonodarca má rôzne dôvody na reguláciu vzniku zodpovednosti za škodu založenú na objektívnom alebo dokonca absolútne objektívnom princípe. Medzi ne patrí prísna zodpovednosť niektorých subjektov za výsledok ich činnosti či zvýšená ochrana niektorých ohrozených subjektov. Ústava Slovenskej republiky garantuje zamestnancom právo na uspokojivé pracovné podmienky a spravodlivú odmenu, pričom takéto podrobnosti stanovuje zákon. Pri výklade pojmu „*uspokojivé pracovné podmienky*“ treba postupovať systematicky. Pokiaľ právna úprava poskytuje zvýšenú ochranu zdravia ženám, mladistvým a ľuďom so zdravotným postihnutím v porovnaní s ostatnými zamestnancami, je zrejmé, že ochrana sa

musí zaručovať všetkým zamestnancom. Právo zamestnancov na odškodnenie pracovných úrazov je definované v Dohovore o odškodnení pracovných úrazov⁹.

Ak je súčasťou základných práv zaručených ústavou aj právo na bezpečnosť pri práci a ochranu zdravia pri práci, musí byť súčasťou týchto práv aj nárok zamestnanca na odškodnenie, ak utrpí poškodenie zdravia v dôsledku pracovného úrazu.

Každý členský štát Medzinárodnej organizácie práce, ktorý ratifikuje tento dohovor, sa zaväzuje zabezpečiť, aby osoby, ktoré utrpeli pracovný úraz alebo osoby na nich závislé, boli odškodnené za podmienok, ktoré sú aspoň rovnocenné podmienkam ustanoveným v tomto dohovore.

Z čl. 11 dohovoru vyplýva záväzok štátov zakotviť vo svojom vnútroštátnom právnom poriadku také ustanovenia, ktoré za všetkých okolností v prípade platobnej neschopnosti zamestnávateľa alebo poisťovateľa zabezpečia platenie odškodnenia osôb trpiacim v dôsledku pracovného úrazu, či v prípade smrti osôb, ktoré sú na nich závislé. Do príslušných ustanovení pracovného práva sa premietajú garantované práva zamestnancov na ochranu zdravia a uspokojivé pracovné podmienky. Medzi ďalšie prejavy zvýšenej ochrany patrí aj zásada zákonného poistenia zodpovednosti zamestnávateľa, ktorá sa vzťahuje na úrazy a choroby z povolania. Zaručuje, že ujma na zdraví bude zamestnancovi uhradená a to aj v prípade neschopnosti zamestnávateľa platiť. *„Ak sa zamestnanec domáha náhrady škody spôsobenej pracovným úrazom a neprichádza do úvahy iný subjekt, voči ktorému by mohla byť zodpovednosť vyvodená, je uplatnený nárok na náhradu škody možné posúdiť výlučne podľa predpisov ZP o náhrade škody.“*¹⁰

Predpoklady zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovných úrazoch a chorobách z povolania sú:

- a) pracovnoprávny vzťah,
- b) príčinná súvislosť medzi škodou a pracovným úrazom alebo chorobou z povolania,
- c) pracovný úraz alebo choroba z povolania,
- d) škoda na strane zamestnanca.

---

⁹ Dňa 12. novembra 1921 bol na 3. zasadnutí generálnej konferencie Medzinárodnej organizácie práce prijatý Dohovor o odškodňovaní pracovných úrazov v poľnohospodárstve (č. 12) a 10. júna 1925 bol na 7. zasadnutí generálnej konferencie Medzinárodnej organizácie práce prijatý Dohovor o odškodnení pracovných úrazov (č. 17). Ratifikácia dohovorov Československou republikou zapísal 12. júna 1950 generálny riaditeľ Medzinárodného úradu práce. Podľa svojich článkov 3 a 13 dohovory nadobudli pre Československú republiku platnosť 12. júnom 1950.

¹⁰ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 1084/2009

Škodou sa rozumie „ujma, ktorá nastala v majetkovej sfére poškodeného a objektívne je vyjadriteľná všeobecným ekvivalentom, t.j. peniazmi.“

Za škodu vzniknutú pracovným úrazom zodpovedá zamestnancovi zamestnávateľ, u ktorého bol zamestnanec v dobe úrazu v pracovnom pomere. Za škodu spôsobenú zamestnancovi chorobou z povolania zodpovedá zamestnancovi zamestnávateľ, u ktorého pracoval naposledy pred zistením choroby z povolania za podmienok, za ktorých choroba z povolania, ktorou je zamestnanec postihnutý vzniká. „K vzniku škody pri zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovných úrazoch a chorobách z povolania nedochádza tým, že sa zhorší zdravotný stav poškodeného zamestnanca, ale vtedy, ak sa zhoršenie zdravotného stavu, ktoré sa prejavilo u poškodeného, dá vyjadriť v peniazoch.“¹¹

Zamestnanec má nárok na náhradu tzv. vecnej škody zo strany zamestnávateľa. „Zamestnanec má nárok v rozsahu, v ktorom zamestnávateľ zodpovedá za škodu, na poskytnutie náhrady za vecnú škodu. Zamestnávateľ teda priamo hradí len vecnú škodu.“¹²

3. Zodpovednosť za škodu v prípade choroby z povolania

Chorobou z povolania je choroba, ktorá je uznaná príslušným špecializovaným pracoviskom a je zaradená do zoznamu chorôb z povolania, ktorý je uvedený v prílohe č. 1 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení, za predpokladu, že vznikla za podmienok uvedených v tejto prílohe zamestnancovi počas plnenia pracovných úloh, v priamej súvislosti s plnením pracovných úloh, pri činnostiach uvedených v tomto ustanovení či v priamej súvislosti s týmito činnosťami. Za škodu, spôsobenú zamestnancovi na základe choroby z povolania je zodpovedný zamestnávateľ, u ktorého bol zamestnanec zamestnaný a pracoval naposledy pred jej zistením v pracovnom pomere za podmienok, z ktorých vzniká choroba z povolania, ktorou bol zamestnanec postihnutý. „Predpoklady zodpovednosti za chorobu z povolania preukazuje zamestnanec. Pokiaľ ide o príčinnú súvislosť medzi chorobou z povolania a škodou, stačí zistenie, že pri práci postihnutého zamestnanca u zamestnávateľa boli dané predpísané podmienky.“¹³

¹¹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 376/98

¹² Petříková, L.: Škoda pri pracovnom úraze. In Práce a Mzdy. Žilina. Poradca, 2018. ISSN 1337-060X. Roč. 13, č. 5 (2018), s. 55

¹³ Petříková, L.: Škoda pri pracovnom úraze. In Práce a Mzdy. Žilina. Poradca, 2018. ISSN 1337-060X. Roč. 13, č. 5 (2018), s. 54

Chorobami z povolania sú choroby, ktoré sú uvedené v právnych predpisoch o sociálnom zabezpečení, pokiaľ vznikli za podmienok v nich uvedených. Chorobou z povolania je aj choroba, ktorá bola zistená pred jej zaradením do zoznamu chorôb z povolania, najviac však tri roky pred dňom jej zaradenia do tohto zoznamu.

Predpokladom pre vznik zodpovednosti za škodu vzniknutú z choroby z povolania je pracovnoprávny vzťah, vznik škody, existencia choroby z povolania a príčinná súvislosť medzi škodou a chorobou z povolania.

Aplikačne problematické je identifikovanie zamestnávateľa, ktorý je za škodu vzniknutú z choroby z povolania zodpovedný. So zreteľom na znenie § 195 ods. 4 Zákonníka práce je potrebné zistiť pre stanovenie zodpovedného subjektu, u akého zamestnávateľa zamestnanec pracoval za podmienok, na základe ktorých choroba z povolania vzniká. Pokiaľ nastane situácia, že podmienky spĺňali niekoľkí zamestnávatelia, právna úprava označuje ako zodpovedný subjekt posledného zamestnávateľa.

Zamestnávateľ, ktorý postihnutého zamestnanca zamestnával ako posledný je automaticky zodpovedný, bez ohľadu na dobu trvania pracovného pomeru aj v prípade, ak u neho zamestnanec pracoval tak krátku dobu, že to nemohlo mať vplyv na vznik choroby z povolania. Rozhodujúca je skutočnosť, že sa u zamestnávateľa vyskytli podmienky, pri ktorých je možný vznik choroby z povolania v súlade s právnymi predpismi. Vzhľadom na skutočnosť, že náhradu ujmy zamestnancovi vypláca Sociálna poisťovňa, nemôže sa dotknutý zamestnávateľ domáhať náhrady škody voči predchádzajúcim zamestnávateľom. *„Pokiaľ bola u zamestnanca zistená choroba z povolania a pracoval pred jej zistením u zamestnávateľa za podmienok, za ktorých táto choroba vzniká, zodpovedá zamestnávateľ za škodu z choroby z povolania bez ohľadu na to, že zamestnanec bol zvýšenou mierou disponovaný pre ochorenie touto chorobou. Niektoré choroby nevznikajú iba v pracovnom procese, ale aj za iných okolností z iného dôvodu. V takomto prípade treba umožniť zamestnávateľovi, aby predložil dôkazy o tom, že choroba z povolania vznikla výhradne z príčin, ktoré neboli v súvislosti s prácou u organizácie“.*¹⁴ Choroba z povolania podlieha náročnému procesu zisťovania a stanovenia diagnózy, taktiež podlieha skúmaniu pracovných podmienok. *„Pre vznik zodpovednosti za škodu vzniknutú chorobou z povolania nie je dôležité, či je daná príčinná súvislosť medzi vznikom choroby a prácou zamestnanca, ani zisťovanie, kde a za akých okolností „s vysokou pravdepodobnosťou“ zamestnanec skutočne ochorel. Rozhodujúce je, či*

---

¹⁴ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. 8 Cz 22/69

pracoval za podmienok, za ktorých choroba z povolania vzniká a či je daná príčinná súvislosť medzi chorobou z povolania a vzniknutou škodou“¹⁵

Začať konanie môže Sociálna poisťovňa za predpokladu, že jej bolo predložené potvrdené tlačivo „*Hlásenie choroby z povolania alebo ohrozenia chorobou z povolania*“, príslušnou klinikou pracovného lekárstva a klinickej toxikológie.

Začať konanie môže Sociálna poisťovňa za predpokladu, že jej bolo predložené potvrdené tlačivo „*Hlásenie choroby z povolania alebo ohrozenia chorobou z povolania*“. Príslušnou klinikou pracovného lekárstva a klinickej toxikológie. O priznaní choroby z povolania fyzickej osobe môže rozhodnúť výlučne špecializované pracovisko ambulancie klinického pracovného lekárstva a klinickej toxikológie, oddelenie klinického pracovného lekárstva a klinickej toxikológie či klinika pracovného lekárstva a klinickej toxikológie na území Slovenskej republiky a to v Bratislave, Martine alebo Košiciach. Príslušné špecializované pracovisko rozhodnutie o priznaní alebo nepriznaní choroby z povolania vydáva na základe podrobného lekárskeho vyšetrenia zdravotného stavu dotknutej osoby, ako aj na základe posúdenia pracovnej anamnézy tohto pacienta. „*K posúdeniu pracovnej anamnézy zamestnanca si príslušné špecializované pracovisko vyžiada u príslušného*

Regionálneho úradu verejného zdravotníctva vykonanie tzv. hygienického prieskumu pracoviska, na ktorom dotknutá osoba pracovala.“¹⁶

V samotnej veci priznania choroby z povolania vždy rozhodne konkrétny odborný lekár pracovného lekárstva, ktorý v prípade pochybností, či v danom prípade ide o chorobu z povolania alebo nie, má možnosť predložiť celý prípad na posúdenie regionálnej komisii pre posudzovanie chorôb z povolania. Regionálne komisie sídlia na lokálnych klinikách pracovného lekárstva (Bratislava, Martin, Košice) a ich členmi sú odborníci z odboru pracovné lekárstvo a klinická toxikológia z príslušného regiónu. „*Pokiaľ nedôjde k postačujúcej odbornej zhode členov regionálnej komisie, môže regionálna komisia odporučiť prerokovanie konkrétneho prípadu v Celoslovenskej komisii pre posudzovanie chorôb z povolania.*“¹⁷ Taktiež vyšetrovaný pacient a jeho zamestnávateľ majú možnosť písomnou žiadosťou príslušné špecializované pracovisko požiadať, aby ich prípad podozrenia na možnú prítomnosť choroby z povolania bol predložený tejto Celoslovenskej komisii. „*Najčastejšou*

---

¹⁵ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 2308/2002

¹⁶ BUCHANCOVÁ, J. a kol.: Pracovné lekárstvo a toxikológia. Martin: Osveta, 2003. 1133 s. ISBN 80-217-0574-4.

¹⁷ BUCHANCOVÁ, J. a kol.: Pracovné lekárstvo a toxikológia. Martin: Osveta, 2003. 1133 s. ISBN 80-217-0574-4.

chorobou z povolania, ktorá sa na Slovensku minulý rok hlásila, bolo ochorenie končatín z dlhodobého nadmerného a jednostranného zaťaženia (takmer polovica zo všetkých hlásených chorôb z povolania). Druhým najčastejším ochorením bolo ochorenie kostí, kĺbov, svalov, ciev a nervov končatín spôsobené prácou s vibrujúcimi nástrojmi (17,9 % zo všetkých hlásených chorôb z povolania). Treťou najčastejšou chorobou z povolania bola porucha sluchu z hluku (9,1%). Najčastejšie bola choroba z povolania hlásená u ľudí medzi 50. – 59. rokom života (takmer polovica prípadov). Jedna tretina prípadov bola hlásená u 40 – 49-ročných zamestnancov. Najviac chorôb z povolania bolo v minulom roku priznaných u pracujúcich v hutníctve a strojárstve. Išlo o zamestnania ako kvalifikovaní pracovníci, remeselníci, operatéri a montéri strojov a zariadení.“¹⁸

4. Najčastejšie choroby z povolania na Slovensku podľa Celoslovenskej komisie pre posudzovanie chorôb z povolania za rok 2019

Podľa § 31d Zákona 355/2007 o ochrane zdravia:

§ 31d Celoslovenská komisia

(1) Minister zdravotníctva Slovenskej republiky zriaďuje celoslovenskú komisiu ako svoj poradný orgán na posudzovanie chorôb z povolania. Činnosť celoslovenskej komisie upravuje štatút, ktorý schvaľuje minister zdravotníctva Slovenskej republiky.

Na základe analýzy údajov, poskytnutých Národným centrom zdravotníckych informácií, bolo v roku 2019 v Slovenskej republike novohlásených 347 prípadov chorôb z povolania, čo je o 40 menej ako v roku 2018, kedy bolo 307, (o 24 menej ako v roku 2015, kedy bolo 323 a o 3 menej ako v roku 2012, kedy bolo 344).

Na základe uvedených skutočností možno hodnotiť, že v Slovenskej republike sa v rokoch 2012 až 2019 udržuje znížený stav pracovnej úrazovosti v absolútnych i relatívnych ukazovateľoch. Od evidencie vývoja pracovnej úrazovosti a chorôb z povolania v SR v rokoch 1969 – 2019 v roku 2019 bolo na Slovensku zamestnaných zamestnancov (2 738 096) s najnižším počtom smrteľných pracovných úrazov (31) a z toho dôvodu bola zaznamenaná aj

---

¹⁸

https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2013_06/Choroby_z_povolania.aspx?did=1&sdid=49&tuid=0&

historicky najnižšia početnosť smrteľných pracovných úrazov na 100 000 zamestnancov (0,98). Počet chorôb z povolania v roku 2019 bol 347, čo predstavuje nárast o 3 v porovnaní s rokom 2012. Naďalej je však dôležité presadzovanie preventívnych aktivít a uplatňovanie systémových opatrení v oblasti BOZP, najmä zo strany zamestnávateľov.

Najčastejšie hlásenou chorobou z povolania v roku 2019 bola choroba končatín z dlhodobého, nadmerného, jednostranného zaťaženia (181 zamestnancov, t. j. 52,2 % zo všetkých hlásených chorôb z povolania v SR).

Ďalšími v poradí boli ochorenie kostí, kĺbov, svalov, ciev a nervov končatín spôsobené pri práci s vibrujúcimi nástrojmi (62 zamestnancov, t.j. 17,9%), infekčné a parazitárne ochorenie (42 zamestnancov, t.j. 12,1%), porucha sluchu z hluku (17 zamestnancov, t.j. 4,9%) a kožné choroby (12 zamestnancov, t.j. 3,5 %).

Chorobou z povolania boli najčastejšie postihnutí pracujúci medzi 50. – 59. rokom života. Oproti roku 2018 vzrástol podiel tejto vekovej skupiny o 5,1 percentuálneho bodu a dosiahol najvyššiu úroveň (51,9 %) od roku 2010. Nasledovala veková skupina 40 – 49-ročných (29,7 %) a 60-a viacročných (10,1 %). Choroby pracujúcich vo veku 30 – 39 rokov tvorili 6,3 % a 20 – 29 rokov 2,0 %.

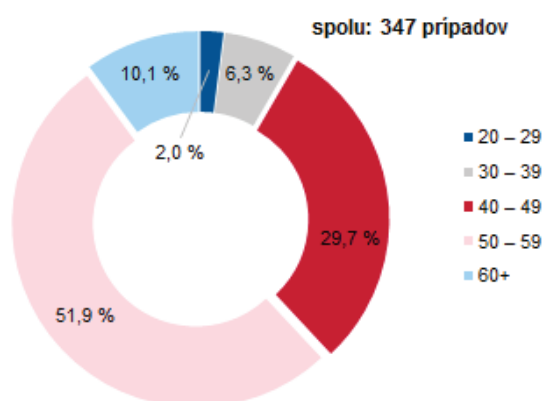
Najviac chorôb z povolania v roku 2019 bolo priznaných u kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov (110 prípadov, z nich najviac v hutníctve a strojárstve). Nasledovali operatéri a montéri strojov a zariadení (96 prípadov) a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (76 prípadov, z nich najviac v ťažbe, stavebníctve, výrobe a doprave).

Podľa sídla organizácie, kde choroba vznikla, bol najvyšší výskyt chorôb z povolania v Košickom (109 prípadov), Trenčianskom (61 prípadov), Žilinskom (59 prípadov) a Banskobystrickom kraji (53 prípadov).

Podľa zdravotníckeho zariadenia, ktoré chorobu z povolania hlásilo, bol najvyšší výskyt v Košickom (154 prípadov) a Žilinskom kraji (108 prípadov). Zdravotnícke zariadenia v Trenčianskom a Trnavskom kraji nehlásili v roku 2019 žiadne prípady.

Podiel chorôb z povolania vo vekových skupinách

Záver

Problematika zodpovednosti za pracovné úrazy a choroby z povolania je z hľadiska diskusie mimoriadne významná a predstavuje ucelený pracovnoprávny inštitút, ktorý sa aplikuje nielen v Zákonníku práce, ale aj v ostatných pracovnoprávnych predpisoch. Ochrana života a zdravia zamestnancov je mnohokrát zatláčaná do úzadia v snahe o maximalizáciu zisku podnikateľa, čo sa negatívne prejavuje pri výkone práce zamestnanca a možnostiach jeho ochrany v konkrétnom pracovnoprávnom vzťahu. Právna úprava je dostatočnou zárukou ochrany práv zamestnancov, avšak aplikačná prax vo viacerých prípadoch flagrantne porušuje práva zamestnanca v snahe vyhnúť sa zodpovednosti za škodu spôsobenú pracovným úrazom a chorobou z povolania.

Hlavným cieľom príspevku bolo analyzovať inštitút zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú pracovným úrazom a chorobou z povolania. Analýza smerujúca k vyjadreným záverom ohľadom stavu právnej úpravy a možností jej zmien nevyhnutne vyžaduje skúmanie pozitívnych aj teoretických východísk, ale aj väzbu na aplikačnú a súdnu prax. Snahou bolo taktiež priblížiť konkrétne dáta z praxe, a teda uviesť do pozornosti konkrétne príklady najčastejších chorôb z povolania na území Slovenskej republiky podľa Celoslovenskej komisie pre posudzovanie chorôb za rok 2019, čím sa teoretické poznatky a analýza prepojili s reálnymi prípadmi.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a skriptá:

BARANCOVÁ, H. a SCHRONK, R. *Pracovné práv.o* Bratislava : Sprint 2 s.r.o. 2016. ISBN 978-80-89710-26-3

BUCHANCOVÁ, J. – a kol. 2003. *Pracovné lekárstvo a toxikológia*. Martin : Osveta, 2003. ISBN 80-217-0574-4.

Právne predpisy:

Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Z.z., v znení neskorších predpisov

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci v znení neskorších predpisov

Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia v znení neskorších predpisov

Články:

PETRIKOVÁ, L.: *Škoda pri pracovnom úraze*. In *Práce a Mzdy*. Žilina. Poradca, 2018. ISSN 1337-060X. Roč. 13, č. 5 (2018), s. 53

Súdne rozhodnutia:

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR sp. zn. 8 Cz 22/69

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 376/98

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 2308/2002

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 1084/2009

Internetové zdroje:

www.npz.sk - Národný portál zdravia [cit. 2019-12-31] Dostupné na: https://www.npz.sk/sites/npz/Stranky/NpzArticles/2013_06/Choroby_z_povolania.aspx?did=1&sdid=49&tuid=0&

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Lucia Šimová - Lucia Petříková).

NAPLNENIE PRINCÍPU PRÁVNEJ ISTOTY V SPOROVOM KONANÍ FULFILLMENT OF THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY IN LITIGATION

Juraj Štorcel¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.250-259>

Abstrakt

Predkladaný príspevok sa zaoberá princípom právnej istoty tak ako ho definuje zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších právnych predpisov, a to s poukazom na formy aplikácie tohto princípu prostredníctvom ustanovení právneho predpisu a následného naplnenia princípu právnej istoty v sporovom konaní.

Kľúčové slová: *Sporový proces, CSP, princípy, princíp právnej istoty*

Abstract

The presented contribution deals with the principle of legal certainty as defined by Act. no. 160/2015 Coll. The Civil Procedure Code as amended, with reference to the forms of application of this principle through the provisions of the legal regulation and subsequent fulfilment of the principle of legal certainty in dispute proceedings.

Key words: *Dispute proceeding, CSP, principles, principle of legal certainty*

Úvod

Možno konštatovať, že zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „CSP“) je postavený na základných ideách, tzv. princípoch, ktoré CSP definuje v úvodných článkoch. Právne princípy tak ako sú uvedené v CSP možno chápať ako nosné ideí právneho poriadku (CSP), ktoré majú dôležitú funkciu – sú akousi kostrou a nosnými piliermi, základnými postulátmi a najvyššími hodnotami, na ktorý právny poriadok, resp. právny predpis stojí.² Tieto princípy tak stanovujú to, ako sa má

---

¹ JUDr. Mgr. Juraj Štorcel, IV. ročník, externá forma, doktorandské štúdium, storcel.advokat@gmail.com, Katedra občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave a advokát so sídlom v Bratislave.

² ŠEVCOVÁ, K. *Princíp ústnosti v civilnom konaní ako element spravodlivého konania a jeho autenticita*. Banská Bystrica : Belianum, 2019, s. 19.

CSP ako procesný predpis aplikovať v praxi a ako sa má samotné sporové konanie chápať. CSP tak predpokladá viacero princípov, na ktorých CSP stojí – príkladmo možno uviesť napr. princíp ústnosti³, princíp kontradiktórnosti konania, princíp hospodárnosti a efektívnosti konania a iné.

Súčasne je potrebné uviesť, že ukotvenie právnych princípov v CSP nie je ničím výnimočným, naopak, má svoju tradíciu aj v iných krajinách ako je Slovenská republika. Tu si dovoľujeme uviesť, že napr. v nemeckej procesualistike sa medzi princípy civilného konania uvádza okrem základných princípov aj právo na zákonný výsluch, právo na poskytnutie účinnej právnej ochrany alebo zákaz svojvôle. V španielsky hovoriacich krajinách právni teoretici zaraďujú medzi princípy aj princíp dobrej viery a lojality, princíp socializácie procesu alebo transparentnosti. Aj napriek tomu, že každý právny systém (s prihliadnutím na procesné právo) obsahuje / vymenúva iný počet základných princípov, v konečnom dôsledku je to zrejme predovšetkým samotný súd, a to aj na základe procesnej aktivity strán sporu, ktorý uplatňuje základné princípy sporového procesu v práve.⁴

Predmetom tohto príspevku však bude princíp právnej istoty, ktorý je spätý s predvídateľnosťou. Čo však možno chápať pod pojmom právna istota? Máme za to, že tento pojem nie je možné vyčerpávajúco a konečne definovať a vymedziť. Aj napriek tomu, že nemožno právnu istotu s konečnou platnosťou definovať, o význame právnej istoty ako charakteristického rysu určitého právneho systému nie je možné pochybovať. Pokiaľ by sme však chceli vyčerpávajúco definovať samostatný pojem „právna istota“, dospeli by sme k viac než jednej záväznej formulácii a definícii. Na tento termín je okrem iného možné nahliadať aj ako na určitý súbor konkrétnych „podzásad“ - napr. ochrana legitímnych očakávaní, ochrana nadobudnutých práv alebo zákaz retroaktivity. Alternatívne je možné princíp právnej istoty všeobecne uchopiť ako požiadavku jednoznačnosti práva a zároveň ako vieru jednotlivca v to, že sa môže domôcť svojich práv v prípade ich narušenia (vymáhateľnosť práva). Ak by sa už zvolila akákoľvek definícia, je nepochybné, že primárnym cieľom princípu právnej istoty je neustále posilňovanie postavenia a ochrany

---

³ Tu pozri napr. ŠEVCOVÁ, K. – ONDROVÁ, J. *Verejnost' a ústnost' súdnych konaní ako ochrana pred utajeným výkonom súdnej moci*. Brno : MSD Brno, 2019, 84 s. alebo ŠEVCOVÁ, K. Civil process in the context of orality = Civilné konanie v kontexte princípu ústnosti. In *Visegrad journal on human rights*, Vol. 2., č. 5, 2019, s. 7-12.

⁴ ŠEVCOVÁ, K. Efektívny priebeh civilného konania v nadväznosti na princíp ústnosti. In: *Banskobystrické zámocké dni práva : zborník z 5. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie, Vígl'as, 14. - 15. november 2019, Sekcia súkromného práva "Princípy súkromného práva ako stabilizačný faktor pri tvorbe a interpretácii právnych predpisov"*, Banská Bystrica : Belianum, 2020, s. 210.

jednotlivca. Predmetné poslanie je pritom naplňované predovšetkým prostredníctvom právnych inštitútov, ktoré slúžia k vymáhaniu práv jednotlivcov, poprípade k zlepšeniu ich orientácie v právnom systéme tak, aby títo boli schopní svoje práva lepšie využívať, dokázali predvídať vývoj právnej situácie a konzekventne a účinnejšie bránili svoje práva.⁵ Uvedené potvrdzuje aj profesor Števček, ktorý poukazuje na to, že pojem právna istota je vyčerpávajúco nedefinovateľný.⁶

Ako je však možné princíp právnej istoty naplniť v sporovom konaní, ktoré je upravené CSP? Na túto otázku nám dávajú odpovede viaceré ustanovenia CSP (ako aj ďalšie princípy sporového procesu⁷), ako aj ustálená judikatúra súdov a vyšších súdnych autorít. Predmetom tohto článku bude analýza inštitútu predbežného právneho posúdenia vecí ako spôsobu, ktorým sa princíp právnej istoty v sporovom konaní naplňuje.

1. Naplnenie princípu právnej istoty v sporovom konaní

Materiálny právny štát je okrem iného postavený na dôvere občanov v právo a právny poriadok. Podmienkou takejto dôvery je aj dostatočná miera právnej istoty občanov. Jedným zo základných princípov právneho štátu je princíp právnej istoty, ktorým sa okrem iného vyžaduje, aby v prípade, keď súdy rozhodnú vo veci s konečnou platnosťou, ich rozhodnutie nebolo viac spochybňované v zmysle predvídateľnosti práva. Súdny majú v rovnakých podmienkach aplikovať právnu normu rovnakým spôsobom. Diametrálne odlišné právne posúdenie vecí súdom v skutkovo totožných veciach za jednotnej právnej úpravy je v podmienkach materiálneho právneho štátu neakceptovateľné. Princíp právnej istoty musí byť plne realizovaný v praxi súdov, najmä prostredníctvom ustálenej rozhodovacej praxe najvyšších súdnych autorít.⁸ Možno zovšeobecniť, že aplikácia princípu právnej istoty je súčasťou dodržania práva na spravodlivý súdny proces, a preto v prípade, ak všeobecné súdy

---

⁵ ŘÍČKA, R. Právní jistota jednotlivce pod vlivem vybraných prvků evropského práva - obecné právní zásady, (ne)přímý účinek, odpovědnost členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením unijního práva. In *Days of Law*, Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 2662 a nasl.

⁶ ŠTEVČEK, M. Princípy a východiská nových kódexov civilného procesu o dogmách, paradigmách a trochu o právnej filozofii. In *Bulletin slovenskej advokácie*. Roč. 20, č. 12, 2014, s. 20.

⁷ Tu napr. pozri ŠEVCOVÁ, K. Integrácia noriem civilného procesu, medzery v právnej úprave a uplatnenie analógie – čl. 4 CSP. In: *Právne rozpravy on-screen : zborník z online vedeckej konferencie konanej dňa 29.05.2020 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica : Belianum, 2020, s. 83-84.

⁸ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 11.10.2018, sp. zn.: II. ÚS 332/2018.

princíp právnej istoty neaplikujú, zasahujú tým do práva na spravodlivý súdny proces dotknutej strany sporu.

Obsah základného práva na spravodlivý súdny proces je však pomerne zložito štruktúrovaný a patrí do neho viaceré samostatných subjektívnych práv a princípov, ktoré sú buď konkrétne ako verejnosť konania, konanie bez zbytočných prietáhov, právo na nezávislý a nestranný súd alebo v zásade abstraktné ako riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia, predvídateľnosť rozhodnutia, zákaz svojvoľného postupu súdu a ďalšie. Súčasťou práva na spravodlivý proces je aj rovnosť pred súdom, ako aj princíp právnej istoty.⁹ Základnou úlohou súdu je svojim rozhodovaním poskytovať ochranu ohrozeným alebo porušeným právam a právom chráneným záujmom, pričom táto ochrana musí byť spravodlivá a účinná tak, aby bol naplnený princíp právnej istoty. Uvedenej úlohe súdu zodpovedá legitímne očakávanie sporových strán, že ich spor bude rozhodnutý spravodlivo, a teda že konajúci súd svojim rozhodnutím neodoprie strane sporu poskytnúť ochranu jej označených ohrozených alebo porušených práv výlučne z formálnych dôvodov.¹⁰

Pre oblasť civilného procesu bude dominantným významom „istoty“ spojenej s právnymi konotáciami civilného procesu požiadavka, aby strana spolu „už pri vstupe do pojednávacej miestnosti“ s určitou mierou pravdepodobnosti vedela, ako sa jej právny prípad za daných skutkových a právnych okolností posúdi. Požiadavka predvídateľnosti procesu súdneho rozhodovania tak nadobúda pri pojme právnej istoty významnú dominanciu – inak povedané, pre oblasť civilno-procesných vzťahov sa princíp materiálneho právneho štátu projektuje vo viacerých sférach (napr. zákonný sudca, legalita a pod.), ale jadro právnej istoty je spojené s predvídateľnosťou práva a s výsledkom procesu súdneho rozhodovania. Teda požiadavka na posúdenie rovnakých / obdobných právnych prípadov rovnako, ale aj prípadne „nerovnako“ sa musí spájať s predvídateľnosťou tohto postupu. Ak teda súd posúdi konkrétnu právnu situáciu, odvolávajúc sa na pravidlo analogickej aplikácie už posúdených prípadov, no aj prípad, kedy právnu situáciu posúdi inak, musí (i) svoj myšlienkový postup „odokryť“ stranám sporu, napr. pri predbežnom prejednaní sporu s obligatónym ozrejením svojho právneho názoru a (ii) svoj myšlienkový postup v oboch prípadoch náležite odôvodniť.¹¹

Možno konštatovať, že prekvapivé rozhodnutia sú bezo sporu jednou zo závažných foriem porušenia práva na spravodlivý súdny proces, avšak samotná prekvapivosť

⁹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 06.10.2020, sp. zn.: I. ÚS 115/2020.

¹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.09.2017, sp. zn.: 3Obo/8/2017.

¹¹ ŠTEVČEK, M. - FICOVÁ, S. - BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 27-28.

rozhodnutia nie vždy musí znamenať, že v priebehu súdneho konania došlo k porušeniu tohto práva. Rozhodnutie je možné považovať za prekvapivé len vtedy, kedy dôjde k porušeniu procesnoprávných predpisov, ktoré slúžia k zaisteniu predvídateľnosti rozhodnutí. Predvídateľnosť rozhodnutí predstavuje druh právnej istoty v rámci súdneho rozhodovania. Táto právna istota pramení z platného právneho poriadku. Mimo tento prameň je pre predvídateľnosť rozhodnutí významná judikatúra, kedy je celkom logicky možné predvídať totožnosť, resp. obdobnosť rozhodnutí, ak bolo predtým v obdobnej veci určitým spôsobom rozhodnuté.¹²

Ako je možné prostredníctvom CSP naplniť princíp právnej istoty, ktorý sa chápe ako predvídateľnosť práva? CSP dáva na uvedenú otázku celkom jasnú odpoveď, a to prostredníctvom:

- druhej a tretej vety ust. § 171 ods. 1 CSP: *„zároveň určí (pozn. súd), ktoré skutkové tvrdenia sú medzi stranami sporné, ktoré skutkové tvrdenia považuje za nesporné, ktoré dôkazy vykoná a ktoré dôkazy nevykoná. Súd tiež uvedenie svojej predbežnej právnej posúdenie vecí“*,
- ust. § 181 ods. 2 CSP: *„po úkonoch podľa odseku 1 súd určí, ktoré skutkové tvrdenia sú medzi stranami sporné, ktoré skutkové tvrdenia považuje za nesporné, ktoré dôkazy vykoná a ktoré dôkazy nevykoná. Súd tiež uvedie svoje predbežné právne posúdenie vecí. To neplatí, ak tak už postupoval pri predbežnom prejednaní sporu.“*

Ako tak vyplýva z ust. § 171 ods. 1 CSP a ust. § 181 ods. 1 CSP, v prípade, ak všeobecný súd postupuje striktnie podľa CSP, strany sporu vedia už na prvom pojednávaní (resp. počas predbežného prejednaní sporu) ako sa ich spor môže skončiť, a tým sa napĺňa právna istota, spojená s predvídateľnosťou práva. Po aplikácii uvedených ustanovení CSP tak strany sporu vedia, čo môžu očakávať, resp. sa môžu rozhodnúť zmeniť svoju procesnú taktiku. V porovnaní so zákonom č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v platnom a účinnom znení (ďalej len „OSP“) je možno vo vzťahu k CSP vidieť určitý posun, ktorý smeruje k posilneniu právnej istoty a práva na spravodlivý súdny proces. OSP v tretej vete ust. § 100 ods. 1 uvádzal: *„počas konania môže súd účastníkom uviesť, ako sa na základe doteraz tvrdených a preukazovaných skutočností javí právne posúdenie vecí.“* OSP však požíva sloveso „môže“, a teda OSP nestanovoval striktnú povinnosť všeobecného súdu uviesť

---

¹² KŘIVÁČKOVÁ, J. Prekvapivá rozhodnutí jako forma porušení práva na spravedlivý proces. In: *Olomoucké debaty mladých právníků – Sborník příspěvků*, 2008, s. 77.

právne posúdenie veci, ale ponechával výlučne na všeobecnom súde (na jeho vlastnom uvážení), či toto oprávnenie využije. Naopak, CSP uvádza, že všeobecný súd „určí“ a „uvedie“ predbežné právne posúdenie veci – jedná sa tak o jednoznačnú povinnosť všeobecného súdu uviesť alebo určiť predbežné právne posúdenie veci. V uvedenom je tak viditeľný jednoznačný posun vo vzťahu k dodržiavaniu princípu právnej istoty, ktorá je spojená s predvídateľnosťou postupu všeobecného súdu. Z ustanovení CSP tak vyplýva, že všeobecný súd je pred ďalším postupom vo veci (pred samotným dokazovaním) povinný určiť, ktoré skutkové tvrdenia považuje medzi stranami za sporné a ktoré za nesporné. Rovnako súd na prvom pojednávaní oznámi, ktoré dôkazy vykoná a ktoré dôkazy nevykoná a zároveň uvedenie svojej predbežnej právnej posúdenie veci. Strany sporu tak už na prvom pojednávaní objektívne vedia, čo možno od postupu všeobecného súdu očakávať a ako bude všeobecný súd na ich spor nazeráť. Náležité splnenie uvedených povinností je však zo strany všeobecného súdu podmienené dôsledným oboznámením sa s listinnými dôkaznými prostriedkami, celkovým skutkovým stavom veci, procesnými podaniami strán sporu a v neposlednom rade musí vychádzať z predbežného právneho posúdenia veci. Obligatórne učenie sporných a nesporných skutkových tvrdení a vymedzenie predmetu dokazovania má zásadný význam pre ďalší procesný postup strán sporu v kontradiktórnem sporovom konaní. Postup súdu je pre strany sporu a ich zástupcov na základe uvedených úkonov predvídateľný. Súd je zároveň povinný umožniť stranám sporu adekvátne reagovať na vzniknutú procesnú situáciu a vytvoriť im priestor na uplatnenie primeraných prostriedkov procesného útoku a procesnej obrany vo vzťahu k ochrane ich subjektívnych práv a oprávnených záujmov. Taktiež je všeobecný súd povinný na prvom pojednávaní stranám sporu a ich zástupcom oznámiť predbežné právne posúdenie veci, ktorého účelom je zefektívnenie, zrýchlenie a zjednodušenie sporového konania, vrátane prevencie tzv. prekvapivých rozhodnutí.¹³

Možno uviesť, že iba v prípade splnenia procesných podmienok tak ako to predpokladá ust. § 171 ods. 1 CSP a ust. § 181 ods. 2 CSP sa napĺňa princíp právnej istoty. Vyjadrenie predbežného právneho názoru súdu na prejednávajúcu vec, resp. právne posúdenie na základe vykonaných dôkazov nie je v žiadnom prípade sankcia voči jednej zo strán sporu a už vôbec nie návod pre niektorý subjekt, ako formulovať skutkové dôvody svojich podaní. Ide o citlivé usmerňovanie sporových strán k tomu, na čo je civilný proces postavený – k prejednávaniu princípu. Správnym uplatňovaním inštitútu predbežného právneho názoru dochádza

---

¹³ Uznesenie Krajského súdu v Trnave zo dňa 19.09.2017, sp. zn.: 9Co/17/2017.

k naplneniu atribútu všeobecného súdu ako nezávislého arbitra sporu. Ako už bolo spomínané, súčasťou práva na spravodlivý súdny proces je aj prediktabilita súdneho konania, kontinuálne sledovateľná línia myšlienkového pochodu všeobecného súdu pri hodnotení tvrdených skutočností a vykonaných dôkazov, čím sa v konečnom dôsledku eliminuje možnosť odôvodňovania odvolaní prekvapivosťou výroku, či nesúlalom medzi vykonaným dokazovaním a výsledným právnym posúdením.¹⁴

Účelom ust. § 181 ods. 2 CSP (ako aj ust. § 171 ods. 1 CSP) je mimo akúkoľvek pochybnosť eliminovať jav tzv. prekvapivých rozhodnutí súdov, pri ktorých je strana sporu presvedčená o tom, že využila všetky procesné prostriedky k tomu, aby v spore uspela, na druhej strane však ale nič netušiac o myšlienkových pochodoch všeobecného súdu, ktorý sa mal postarať o realizáciu ústavne zaručujúceho práva strany sporu na súdnu ochranu v konkrétnej veci, môže byť konfrontovaný s celkom nečakaným a pre takúto stranu sporu zásadne novým pohľadom súdu na vec.¹⁵

Opakom, teda nedodržaním zákonom predpokladaného postupu tak ako to predpokladá CSP, nie je dodržaná právna istota a uvedené predstavuje zásah do práva na spravodlivé súdne konanie, nakoľko porušením práva na spravodlivý súdny proces je možné chápať aj taký nežiaduci postup súdu v prejednávanej veci, ktorým všeobecný súd strane sporu znemožní realizáciu tých práv, ktoré je CSP priznáva za účelom ochrany jej práv a právom chránených záujmov. Táto vada je významná najmä vtedy, ak všeobecný súd postupoval v rozpore so zákonom.¹⁶ Teda v prípade, ak všeobecný súd postupuje v rozpore s CSP a neuvedie stranám sporu predbežný právny názor tak ako to CSP jednoznačne predpokladá, nejedná sa o spravodlivý postup zo strany všeobecného súdu, nakoľko takýmto postupom súdu je porušený samotný účel CSP a účel princípu právnej istoty.

Tu je možné uviesť, že porušenie povinnosti všeobecného súdu, vyplývajúce z ust. § 181 ods. 2 CSP (resp. ust. § 171 ods. 1 CSP) je možné kvalifikovať ako odňatie možnosti / práva strany sporu konať pred súdom. Rozhodnutie všeobecného súdu v takomto prípade je možné kvalifikovať ako prekvapivé, keď iný právny názor všeobecného súdu než je názor strán sporu nebol stranám sporu v priebehu konania oznámený a tie následne nemohli produkovať potrebné dôkazy.¹⁷

---

¹⁴ Uznesenie Krajského súdu v Žiline zo dňa 22.07.2017, sp. zn.: 6Co/113/2016.

¹⁵ Uznesenie Krajského súdu v Trnave zo dňa 28.06.2019, sp. zn.: 11Co/164/2018.

¹⁶ Napr. uznesenie Krajského súdu v Trnave zo dňa 19.09.2017, sp. zn.: 9Co/17/2017 alebo uznesenie Krajského súdu v Trnave zo dňa 19.12.2017, sp. zn.: 9Co/244/2017.

¹⁷ Uznesenie Krajského súdu v Trnave zo dňa 28.06.2019, sp. zn.: 11Co/164/2018.

Záver

V predkladanom príspevku sme sa zaoberali princípom právnej istoty, ako aj jeho naplnením v sporovom konaní, a to prostredníctvom aplikácie predbežného právneho posúdenia vecí. Samozrejme, princíp právnej istoty sa nenapĺňa len aplikáciou ust. § 181 ods. 2 CSP (resp. ust. § 171 ods. 1 CSP) – CSP poukazuje aj na ďalšie predpoklady, ktorými sa napĺňa právna istota, a to napr. ust. § 220 ods. 2 CSP alebo rešpektovaním dlhodobo ustálenej judikatúry súdov a vyšších súdnych autorít.

Zastávame názor, že právna istota tak ako je definovaná v čl. 2 CSP a napĺňa sa prostredníctvom aplikácie CSP činnosťou ako strán sporu, tak najmä všeobecných súdov, môže prispieť (a už aj prispieva) k väčšej predvídateľnosti práva, a tým aj naplneniu očakávaní strán sporu. Súčasne nemožno zabudnúť ani na to, že práve napĺňaním princípu právnej istoty sa bude zvyšovať dôvera v slovenskú justíciu, kedy je práve nízka dôvera v slovenskú justíciu v súčasnej dobe páčivým problémom. Dôležitým faktom na napĺňanie princípu právnej istoty je okrem správnej aplikácie ustanovení CSP aj samotná činnosť všeobecných súdov, ktorých rozhodnutia budú predvídateľné a ustálené, k čomu by mal svojou činnosťou prispieť najmä Najvyšší súd Slovenskej republiky ako všeobecný súd na najvyššom hierarchickom stupni.¹⁸

Zoznam bibliografických odkazov

Monografie a skriptá

KŘIVÁČKOVÁ, J. Překvapivá rozhodnutí jako forma porušení práva na spravedlivý proces. In: *Olomoucké debaty mladých právníků – Sborník příspěvků*, 2008, s. 74-78. ISBN: 978-80-903400-2-2

ŘÍČKA, R. Právní jistota jednotlivce pod vlivem vybraných prvků evropského práva - obecné právní zásady, (ne)přímý účinek, odpovědnost členského státu za škodu způsobenou

---

¹⁸Tu pozri napr. ŠEVCOVÁ, K. Rozhodovacia činnosť Veľkého senátu Najvyššieho súdu SR a prejudiciálne účinky jeho rozhodnutí. In *Dny práva 2019 = Days of law 2019 : civilní proces v akutální judikatuře : sborník z 13. mezinárodní konference Dny práva, Brno, 21.- 22. listopadu 2019*, Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2020, s. 83-92.

jednotlivci porušením unijného práva. In *Days of Law*, Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 2662-2689. ISBN: 978-80-210-5305-2.

ŠEVCOVÁ, K. *Princíp ústnosti v civilnom konaní ako element spravodlivého konania a jeho autenticita*. Banská Bystrica : Belianum, 2019, 70 s. ISBN: 978-80-557-1620-6

ŠEVCOVÁ, K. – ONDROVÁ, J. *Verejnosť a ústnosť súdnych konaní ako ochrana pred utajeným výkonom súdnej moci*. Brno : MSD Brno, 2019, 84 s. ISBN: 978-80-7392-326-6

ŠEVCOVÁ, K. Civil process in the context of orality = Civilné konanie v kontexte princípu ústnosti. In *Visegrad journal on human rights*, Vol. 2., č. 5, 2019, s. 7-12. ISSN: 1339-7915

ŠEVCOVÁ, K. Rozhodovacia činnosť Veľkého senátu Najvyššieho súdu SR a prejudiciálne účinky jeho rozhodnutí. In *Dny práva 2019 = Days of law 2019 : civilní proces v aktuálnej judikatúre : zborník z 13. mezinárodnej konferencie Dny práva, Brno, 21.- 22. listopadu 2019*, Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2020, s. 83-92. ISBN: 978-80-210-9720-9

ŠEVCOVÁ, K. Efektívny priebeh civilného konania v nadväznosti na princíp ústnosti. In: *Banskobystrické zámocké dni práva : zborník z 5. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie, Víglaš, 14. - 15. november 2019, Sekcia súkromného práva "Princípy súkromného práva ako stabilizačný faktor pri tvorbe a interpretácii právnych predpisov"*, Banská Bystrica : Belianum, 2020, s. 209-202. ISBN: 978-80-557-1714-2

ŠEVCOVÁ, K. Integrácia noriem civilného procesu, medzery v právnej úprave a uplatnenie analógie – čl. 4 CSP. In: *Právne rozpravy on-screen : zborník z online vedeckej konferencie konanej dňa 29.05.2020 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica : Belianum, 2020, s. 84-92. ISBN: 978-80-557-1770-8

ŠTEVČEK, M. Princípy a východiská nových kódexov civilného procesu o dogmách, paradigmách a trochu o právnej filozofii. In *Bulletin slovenskej advokácie*. Roč. 20, č. 12, 2014, s. 14-22. ISSN: 1335-1079

ŠTEVČEK, M. - FICOVÁ, S. - BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2016, 1516 s. ISBN: 978-80-7400-629-6

Právne predpisy

Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v platnom a účinnom znení

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších právnych predpisov

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Juraj Štorcel).

KONANIE O SPÔSOBILOSTI NA PRÁVNE ÚKONY

PROCEEDINGS ON LEGAL CAPACITY

Kristína Střelcová¹ - Katarína Ševcová²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.260-271>

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na konanie o spôsobilosti na právne úkony, pričom zachytáva dôsledky novelizácie Civilného mimosporového poriadku a jeho súčasný problematický vzťah s Občianskym zákonníkom, ktorý doposiaľ neprešiel kompletnou rekodifikáciou. Príspevok približuje celé konanie od jeho začiatku až po vydanie rozhodnutia, zároveň sa zameriava aj na to, ako je upravené toto konanie vo viacerých zahraničných krajinách.

Kľúčové slová

Ludské práva. Právny úkon. Spôsobilosť. Pozbaviť. Obmedziť. Mimosporové konanie.

Abstract

The article presents an issue within the proceedings on legal capacity. Presented are consequences of Restatement of Civil Non-Contentious Procedure and its contentious relationship with the Civil Code, which wasn't fully recodified yet. The article also examines the whole proceeding step by step from its beginning down to the verdict while focusing on how it is regulated in foreign countries.

Key words

Human Rights. Legal Act. Legal capacity. Deprive. Restrict. Non-Contentious Proceeding.

Úvod

Spôsobilosť na právne úkony predstavuje oprávnenie fyzických osôb, ktoré im je garantované Ústavou Slovenskej republiky. Nositeľ tejto spôsobilosti môže vlastným konaním robiť právne úkony. Samotná spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti je s nami spojená už pred naším narodením, keď sme ešte len počatým dieťaťom a teda

---

¹ Bc. Kristína Střelcová, študentka dennej formy štúdia, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, strelcova.kika@gmail.com

² doc. JUDr. Katarína Ševcová, PhD., vysokoškolská učiteľka, Katedra občianskeho a pracovného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, katarina.sevcova@umb.sk

nasciturusom, strácame ju až smrťou. To znamená, že je našou neoddeliteľnou súčasťou počas celého nášho života.

Právna úprava v rámci tejto problematiky prešla v poslednom období veľkými zmenami. V súčasnosti vnímame problematický vzťah, ktorý nastal medzi ustanoveniami Občianskeho zákonníka, Civilného sporového a Civilného mimosporového poriadku.

1. Konanie o spôsobilosti na právne úkony

Európsky súd pre ľudské práva riešil množstvo sťažností ľudí, ktorí boli pozbavení spôsobilosti na právne úkony vo svojej krajine, pretože s tým nesúhlasili. Podľa Európskeho súdu mentálne postihnutie alebo duševná choroba automaticky neznamenajú dôvod na takýto závažný zásah do ľudských práv, pretože by mohlo dôjsť napríklad k porušeniu práva na súkromie a rodinný život. Rada Európy vydala Odporúčania Rady Európy z ktorých taktiež vyplýva, že nikto by nemal byť pozbavený spôsobilosti.³ Keďže toto konanie predstavuje obrovský zásah do základných ľudských práv a slobôd a zároveň aj veľký zásah do osobnej slobody človeka je potrebné tento postup využívať ako prostriedok ultima ratio (z lat.), tzn. ako krajný prostriedok. Z toho vyplýva, že pokiaľ je možné situáciu riešiť inak ako obmedzením alebo v minulosti pozbavením, je v prvom rade potrebné tento iný prostriedok riešenia nájsť. V prípade, ak k obmedzeniu spôsobilosti už dôjsť musí, tak takéto obmedzenie má jednotlivca chrániť a nie mu uškodiť, na čo poukázal aj Ústavný súd Českej republiky.

V čase, kedy dochádza k tvorbe nových procesných kódexov, stále nie je vykonaná rekodifikácia súkromného práva na Slovensku, a teda dochádza k rozporu medzi CMP a Občianskym zákonníkom.⁴ Podľa aktuálne platnej a účinnej, aj keď z časti obsolentnej právnej úpravy Občianskeho zákonníka môžeme fyzickú osobu úplne pozbaviť spôsobilosti na právne úkony z dôvodu duševnej choroby, ktorá nie je len prechodná alebo osobu v spôsobilosti obmedziť.⁵ Pri pozbavení spôsobilosti sa de facto hovorí o právnej smrti, čo však nie je v súlade so základnými ľudskými právami.⁶ *S účinnosťou od 1. júla 2016, podľa CMP,*

---

³ KOLLÁRIKOVÁ Z., STAVROVSKÁ Z.: *Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony*. Bratislava : ZMPM v SR, 2014, s. 18

⁴ SMYČKOVÁ R., FILO M.: *Civilné mimosporové konanie, Konania v niektorých statusových veciach*. Bratislava : C.H.Beck, 2016, s. 80

⁵ Pozri §10 ods. 1 z. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov

⁶ ŠTEVČEK M., DULAK A., BAJÁNKOVÁ I., FEČÍK M., SEDLAČKO F., TOMAŠOVIČ M., a kol.: *Občiansky zákonník I §1-450*. Praha : C.H.Beck, 2015, s. 58

*už však nie je možné nikoho úplne pozbaviť spôsobilosti na právne úkony. Spôsobilosť na právne úkony osoby je možné len obmedziť. Súd rozsah obmedzenia osoby určí v rozhodnutí.*⁷

To isté potvrdzuje aj bod 23 nálezu Ústavného súdu Českej republiky vedenom v konaní pod sp. zn. I.ÚS 557/09, ktorý hovorí o tom, že pri rozhodovaní o obmedzení spôsobilosti na právne úkony treba brať ohľad na to, aby práva jednotlivca neboli obmedzené vo väčšom rozsahu ako je to nutné a ak už k obmedzeniu dôjde, je potrebné riadne odôvodniť, prečo nie je možné situáciu riešiť miernejšími prostriedkami.⁸

Podľa dôvodovej správy k CMP je pozbavenie označované dokonca ako protiprávny inštitút. Nová procesná úprava konania o spôsobilosti na právne úkony sa snaží hlavne reflektovať na medzinárodné dohovory a záväzky z nich vyplývajúce, ako napríklad na článok 12 ods. 2 Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, z ktorého vyplýva, že osoby so zdravotným postihnutím majú mať spôsobilosť na právne úkony rovnakú ako zdravé osoby a to vo všetkých oblastiach života.⁹

2. Predmet konania

V minulosti predmetom konania o spôsobilosti na právne úkony bolo pozbavenie, ale aj obmedzenie spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony. Podľa novej procesnej úpravy predmetom konania je:

- obmedzenie spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony,
- zmena obmedzenia fyzickej osoby na právne úkony,
- navrátenie spôsobilosti fyzickej osoby na právne úkony.

K obmedzeniu spôsobilosti fyzickej osoby dochádza vtedy, pokiaľ takáto fyzická osoba trpí duševnou chorobou, ktorá však nesmie byť prechodná. K obmedzeniu dochádza aj pri osobách nadmerne požívajúcich alkoholické nápoje, omamné prostriedky či jedy, dôsledkom čoho je, že takáto fyzická osoba je schopná robiť len niektoré právne úkony. Tieto skutočnosti sú vždy predmetom dokazovania a príslušný súd je povinný dôkladne zistiť skutočný stav vecí. Súd musí prihliadať aj na to, aby žiadne z obmedzení nemalo krátkodobý charakter,

---

⁷ *Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony* [online], xpravo.eu, [28-01-2017]. Dostupné na: <https://xpravo.eu/konanie-obmedzeni-sposobilosti-pravne-ukony/> [cit. 2019-12-29]

⁸ Bod 23 nálezu Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I.ÚS 557/09 zo dňa 18.08.2009

⁹ Pozri čl. 12 ods. 2 Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím

a teda musí ísť o trvalé obmedzenie. To však nevylučuje možnosť, že zdravotný stav fyzickej osoby sa môže zmeniť.

3. Začatie konania

Konanie sa môže začať dvoma spôsobmi. Prvým spôsobom je, že začne aj bez návrhu (tzv. ex offio, z úradnej moci), a to vydaním uznesenia o začatí konania zo strany súdu, alebo konanie môže začať aj na návrh, ale to len v prípade, ak už nebolo v tej istej veci vydané uznesenie o začatí konania ex offio, pretože tu platí prekážka litispendencie.¹⁰ Litispendencia znamená, že o tej istej veci nemožno konať na dvoch orgánoch ochrany práva naraz, t.j. ak bola podaná žaloba už na nejaký súd, nie je možné, aby o tej istej žalobe konal iný súd tak v Slovenskej republike, ako ani iný súd v rámci Európskej únie.

Ak sa konanie začalo ex offio, tak začína už dňom vydania uznesenia o začatí konania. Súd musí účastníkom takéto uznesenie doručiť, do vlastných rúk. V prípade, že sa konanie začína na návrh, tak fyzické osoby ho môžu podať ústne na ktoromkoľvek súde, a teda aj na nepríslušnom. V prípade, že bol návrh podaný na nepríslušný súd, ten je povinný ho postúpiť vecne a miestne príslušnému súdu na konanie.¹¹

Návrh môžu podať len aktívne vecne legitimované osoby. Pod aktívnou vecnou legitímáciou sa rozumejú tie osoby, ktorým zákon umožňuje podať návrh na začatie konania v tejto veci. Do tejto skupiny podľa zákona patria:

- osoby blízke fyzickej osobe, o ktorej spôsobilosti na právne úkony sa má konať,
- poskytovateľ zdravotnej starostlivosti,
- poskytovateľ sociálnych služieb,
- ten, kto má na veci právny záujem,
- ten o koho spôsobilosti sa má konať.

---

¹⁰ GEŠKOVÁ K., SMYČKOVÁ R., ZÁMOŽÍK J.: *Repertitóriium civilného procesného práva*. Bratislava : IURIS LIBRI, 2017, s. 212

¹¹ SMYČKOVÁ R., FILO M.: *Civilné mimosporové konanie, Konania v niektorých statusových veciach*. Bratislava : C.H.Beck, 2016, s. 85

Pod pojmom blízka osoba sa rozumejú príbuzní v priamom rade, manžel, súrodenec alebo aj iné osoby, ktoré sú s osobou o ktorej spôsobilosti sa má konať, v rodinnom pomere alebo inom pomere, z ktorého vyplýva, že tieto osoby sú si blízke.¹²

Za poskytovateľa zdravotníckej starostlivosti sa považujú osoby vymedzené v § 4 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkov, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.

Poskytovateľ sociálnych služieb môže byť verejný alebo neverejný. Za verejného sa považuje napríklad obec alebo právnická osoba zriadená alebo založená obcou za týmto účelom a ďalšie. Do skupiny neverejných poskytovateľov sociálnych služieb patria fyzické alebo aj právnické osoby za podmienok stanovených zákonom.

Ten, kto má na veci právny záujem, je osoba, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím súdu a ten, o koho spôsobilosti sa koná, je fyzická osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná. Môžu nastať aj situácie, kedy podá návrh na začatie konania osoba, o ktorej spôsobilosti sa má rozhodovať. Ex lege sa priznáva procesná spôsobilosť tým osobám, o ktorých spôsobilosti sa má konať.¹³

4. Účastníci konania

V súčasnosti podľa relatívne novej právnej úpravy je účastníkom konania navrhovateľ a ďalej tie osoby, o ktorých právach a povinnostiach sa koná, zároveň však má súd možnosť do konania pribrať aj iné osoby po vyhodnotení konkrétnych okolností. Cieľom je, aby sa tieto osoby mohli vyjadriť v konaní. Účastníci sú vymedzení v §236 CMP. Z toho vyplýva, že CMP je lex specialis voči všeobecnej úprave, a teda sa tu uplatňuje zásada „lex specialis derogat legi generalis“, to znamená, že pokiaľ osobitný predpis obsahuje odlišnú právnu úpravu ako všeobecný predpis, bude mať prednosť pred všeobecným predpisom.

*Ten, o koho spôsobilosti sa koná, má v konaní spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu.*¹⁴ Ak osoba, o ktorej sa koná nemá zákonného zástupcu, tak jej bude

---

¹² *Civilný mimosporový, Civilný sporový, Správny súdny poriadok, rozsiahla judikatúra a komentáre, úplné znenie zákonov, príklady z praxe.* Žilina : Vydavateľstvo Poradca s.r.o., 2019, s. 282

¹³ SMYČKOVÁ R., FILO M.: *Civilné mimosporové konanie, Konania v niektorých statusových veciach.* Bratislava : C.H.Beck, 2016, s. 86-87

¹⁴ Pozri §239 z. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov

súdom ustanovený procesný opatrovník. Ak by došlo ku kolízii medzi procesnými úkonmi, ktoré vykonala osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná, a procesnými úkonmi vykonanými zákonným zástupcom alebo opatrovníkom, tak je na posúdení súdu, ktorý procesný úkon je v záujme tejto osoby. Súd musí poučiť osobu, o ktorej spôsobilosti sa koná, že tak ako zákonnému zástupcovi a opatrovníkovi, aj jej bude doručené rozhodnutie vo veci samej, ale zároveň, má táto osoba právo požiadať, aby jej v rámci konania boli doručované všetky písomnosti.

Táto osoba musí byť tiež poučená o tom, že si sama môže zvoliť zástupcu a zároveň, že sa konania môže zúčastňovať aj jej dôverník, ktorý nie je jej zástupcom. Súd musí brať do úvahy, aby poučenie tejto osoby bolo vhodné, efektívne a vytváralo účinný prístup k spravodlivosti. Inštitút dôverníka osoby vychádza z Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, podľa ktorého na žiadosť osoby, o ktorej spôsobilosti sa koná sa môže zúčastňovať konania ten, kto je jej známy a komu táto osoba dôveruje, nemožno ju však do zastúpenia nútiť. Za dôverníka sa môže považovať napríklad zamestnanec poskytovateľa sociálnych služieb alebo priateľ a ďalší. Dôverník nemá procesné práva a povinnosti účastníka konania a jeho účasť musí súd v konaní zabezpečiť, ak bol o to požiadaný.¹⁵

5. Priebeh konania

Konanie o spôsobilosti prebieha obligatórne vrátane vykonania ústneho s pojednávania, pričom pojednávanie je verejné. V minulosti bolo možné konať a rozhodovať aj bez nariadenia ústneho pojednávania, ale po novele bola táto možnosť zo zákona vypustená. Dôvodom bolo, že pojednávanie sa nariaďuje vždy v záujme osoby, o ktorej sa koná.¹⁶ Uplatňuje sa tu vyšetrovací princíp a princíp materiálnej pravdy. Princíp materiálnej pravdy je založený na *povinnosti súdu zistiť skutkový stav čo možno najúplnejšie a najbližšie k skutočnosti*.¹⁷ Osoba, o ktorej spôsobilosti na právne úkony sa koná, je slabším procesným

---

¹⁵ *Civilný mimosporový, Civilný sporový, Správny súdny poriadok, rozsiahla judikatúra a komentáre, úplné znenie zákonov, príklady z praxe*. Žilina : Vydavateľstvo Poradca s.r.o., 2019, s. 283

¹⁶ MAZÁK J., JÁNOŠIKOVÁ M.: *Učebnica občianskeho procesného práva*. Košice : IURIS LIBRI, 2012, s. 272

¹⁷ *Dokazovanie podľa úpravy nového civilného sporového poriadku* [online], relevans.sk, [18-04-2016]. Dostupné na: <https://www.relevans.sk/dokazovanie-podla-upravy-noveho-civilneho-sporoveho-poriadku/> [cit. 2019-12-31]

subjektom, preto je súd, vychádzajúc z princípu rovnosti, povinný jej zabezpečiť účinný a efektívny prístup k spravodlivosti. Počas konania sa teda vykonáva dokazovanie.

6. Rozhodnutie v konaní a rozsudok o obmedzení spôsobilosti

Súd môže v konaní rozhodnúť meritórnym alebo nemeritórnym rozhodnutím. V prípade nemeritórneho rozhodnutia, ide o uznesenie o zastavení konania alebo uznesenie o odmietnutí konania. V oboch prípadoch sa konanie skončí. Ak súd rozhodne meritórne, znamená to, že vydá rozsudok. Rozsudkom sa rozhoduje o obmedzení spôsobilosti na právne úkony, o zmene alebo zrušení takéhoto rozhodnutia alebo o ustanovení opatrovníka osobe, o ktorej obmedzení spôsobilosti sa koná. Meritórne rozhodnutia musia byť evidované v Notárskom centrálnom registri listín, ktorý vedie Notárska komora Slovenskej republiky.¹⁸ *Rozsudok má povahu statusového rozhodnutia s konštitutívnymi účinkami.*¹⁹

Samotné konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony zákon spája s konaním o ustanovení opatrovníka, ktoré je vymedzené v §272-277 CMP. Ak súd rozhodne pozitívne v prospech navrhovateľa, a teda dôjde k obmedzeniu spôsobilosti na právne úkony, súd je povinný vymedziť rozsah, v akom bude spôsobilosť obmedzená, a osobe, ktorej sa toto obmedzenie týka, musí ustanoviť opatrovníka.²⁰ Z judikatúry vyplýva, že rozsah obmedzenia musí byť stanovený presne, pretože osoba nemôže byť obmedzená v spôsobilosti na právne úkony vo väčšom rozsahu, ako je nevyhnutné na základe jej duševného stavu a ostatných rozhodujúcich skutočností.

Opatrovník ustanovený po vydaní rozhodnutia je už hmotnoprávnym opatrovníkom, a teda si tento pojem netreba stotožňovať resp. zamieňať s pojmom procesného opatrovníka, ktorý sa ustanovuje na začiatku konania v prípade, že ten o koho spôsobilosti sa koná, nemá zákonného zástupcu.²¹

---

¹⁸ GEŠKOVÁ K., SMYČKOVÁ R., ZÁMOŽÍK J.: *Repertoriium civilného procesného práva*. Bratislava : IURIS LIBRI, 2017, s. 213

¹⁹ ŠTEVČEK M. a kol.: *Civilné právo procesné. Základné konania a správne súdnictvo. 2. zmenené a doplnené vydanie*. Bratislava : Eurokódex, 2013, s. 464

²⁰ Pozri §248 z. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov

²¹ *Civilný mimosporový, Civilný sporový, Správny súdny poriadok, rozsiahla judikatúra a komentáre, úplné znenie zákonov, príklady z praxe*. Žilina : Vydavateľstvo Poradca s.r.o., 2019, s. 285

7. Zmena a zrušenie rozhodnutia

V prípade, že vzniknú dôvody, na základe ktorých sa má spôsobilosť na právne úkony navrátiť, alebo v prípade, ak má dôjsť k zmene obmedzenia spôsobilosti, súd vydá nový rozsudok, prostredníctvom ktorého predchádzajúci rozsudok zmení, alebo zruší. K zrušeniu rozsudku dôjde aj vtedy, pokiaľ neboli dané dôvody k tomu, aby k obmedzeniu vôbec došlo.²²

Dôvodom pre zmenu obmedzenia môže byť napríklad situácia, kedy sa pôvodné obmedzenie spôsobilosti osoby týkalo jej dispozičných úkonov, a to tak s hnutelnými, ako aj s nehnuteľnými vecami, a teda v tomto prípade zmena by nastala v tom, že obmedzenie sa po zmene bude ďalej týkať už len dispozičných úkonov s nehnuteľnými vecami. K zmene rozsahu obmedzenia, ale aj k zrušeniu pôvodného rozhodnutia môže dôjsť aj v situácii, kedy už pôvodné rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť. Súd rozhodne rozsudkom.²³

8. Problematický vzťahy medzi občianskym zákonníkom, Civilným mimosporovým a civilným sporovým poriadkom

Zmena v konaní o spôsobilosti na právne úkony nastala od 01.07.2016, kedy Civilný mimosporový poriadok nadobudol účinnosť. Tretia hlava CMP má názov „Konania v niektorých statusových veciach fyzických osôb“ a konkrétne druhý diel tejto hlavy sa týka konania o spôsobilosti na právne úkony. Toto konanie je rozoberané v ustanoveniach §231-251 CMP. Hlavný rozdiel medzi Občianskym zákonníkom a CMP spočíva v tom, že podľa Občianskeho zákonníka ešte stále môžeme fyzickú osobu pozbaviť spôsobilosti na právne úkony, ale nová procesná právna úprava, a teda CMP tento inštitút vypustila. Dôvodom bolo, že úplné pozbavenie spôsobilosti bolo v rozpore s ľudskoprávnymi štandardami, ale aj s viacerými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

Najvýraznejšou zmenou teda je, že osobu môžeme v spôsobilosti len obmedziť. To znamená, že bude súdom presne stanovené a vymedzené, ktoré právne úkony osoba nebude môcť vykonávať, a teda táto osoba naďalej ostane aspoň čiastočne spôsobilou.

V novej právnej úprave je bližšie definované aj to, ktoré osoby môžu podať návrh na začatie konania. Po novom sú týmito osobami:

---

²² Pozri §249 z. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov

²³ Pozri §248 z. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov

- blízka osoba,
- poskytovateľ zdravotnej starostlivosti,,
- poskytovateľ sociálnych služieb,
- ten kto má na veci právny záujem.

Podľa CMP môže podať návrh na začatie konania aj tá osoba, o ktorej spôsobilosti sa má konať. Keďže u tejto osoby pôjde o veľký zásah do jej základných práv a slobôd, návrh musí obsahovať aj vymedzenie skutočností, ktoré zdôvodňujú zásah do spôsobilosti a taktiež musí byť zdôvodnené, že iné opatrenia, ktoré by voči osobe pôsobili menej obmedzujúco možné nie sú. Miernejším opatrením by bolo napríklad ustanovenie opatrovníka alebo zastupovanie členom domácnosti.²⁴

9. Vymedzenie právnej úpravy konania o spôsobilosti na právne úkony v zahraničí

Konanie o spôsobilosti na právne úkony nie je zakotvené len v slovenskej právnej úprave, ale stretne sa s ním aj v právnych úpravách mnohých zahraničných krajín. Toto konanie je vymedzené napríklad v právnej úprave Českej republiky, Kanady, Maďarska, Rakúska, Ukrajiny, Francúzska, Švédska, Japonska alebo Nového Zélandu a ďalších.

Napríklad Český občiansky zákonník č. 89/2012 Zb. podobne ako ten slovenský pozbavenie spôsobilosti na právne úkony úplne vylučuje. Viaceré ustanovenia vymedzujú alternatívy k obmedzeniu spôsobilosti ako napríklad:

- predbežné prehlásenie,
- nápomoc pri rozhodovaní,
- zastúpenie členom domácnosti.

Český občiansky zákonník považuje obmedzenie spôsobilosti za najkrajnejší prostriedok v prípade, že človeku hrozí závažná ujma a iné miernejšie opatrenie neprichádza do úvahy. Ustanovenia §59 hovoria o tom, že obmedziť spôsobilosť osoby je možné najviac na dobu 3 rokov, ale maximálne však na 5 rokov v prípade, že nedošlo k zlepšeniu stavu počas doby 3

---

²⁴ *Konanie v niektorých statusových veciach fyzických osôb* [online], ulclegal.com, [03-2016]. Dostupné na: <http://www.ulclegal.com/sk/bulletin-pro-bono/2016/03/5433-konanie-v-niektorých-statusových-veciach-fyzických-osob> [cit. 2019-01-12]

rokov.²⁵ Ak k obmedzeniu dôjde, nijako to neovplyvní spôsobilosť osoby právne konať v prípade každodenného života.

Podobnosť medzi Civilným mimosporovým poriadkom a Českým Občianskym zákonníkom spočíva v tom, že aj v Českej republike má súd procesnú povinnosť zoznámiť sa s dotýčným, a teda dôjde k „zhliadnutiu“ osoby, ako upravuje CMP. Právna úprava umožňujúca zastúpenie členom domácnosti bola inšpirovaná rakúskym právnym modelom a na jej využitie je potrebný súhlas súdu.²⁶

Záver

Konanie o spôsobilosti na právne úkony predstavuje skutočne zásadný zásah do života človeka pretože došlo k viacerým zmenám v právnej úprave, ktoré toto konanie do určitej miery „sprísnilo“, je opodstatnené a účelné. V súčasnosti sú zásadné nezrovnalosti medzi ustanoveniami Občianskeho zákonníka a Civilného mimosporového poriadku. Najvýraznejšia zmena nastala v tom, že podľa Civilného mimosporového poriadku už osobu nie je možné spôsobilosti úplne pozbaviť. Táto zmena reflektovala na európske dokumenty, ktorých úlohou je ochrana práva jednotlivca. Veľmi významný prameň v tejto oblasti je Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ale taktiež aj Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Keďže v praktickom živote v spoločnosti dochádzalo k viacerým sťažnostiam osôb, u ktorých došlo k pozbaveniu spôsobilosti na právne úkony, bolo potrebné zaujať k tomuto problému stanovisko. Veľmi dôležité v rámci tejto problematiky je stanovisko Európskeho súdu pre ľudské práva, ktorý povedal, že samotné mentálne postihnutie alebo samotná duševná choroba neznamenajú dôvod na takýto výrazný zásah do ľudských práv, keďže by mohlo dôjsť napríklad aj k porušeniu práva na súkromie alebo rodinný život. Je správne, že nová právna úprava reflektuje aj na Ústavu Slovenskej republiky ako hierarchicky najvyššie postavený vnútroštátny právny predpis platný v Slovenskej republike. Súlad novej právnej úpravy s Ústavou Slovenskej republiky sa prejavuje hlavne v tom, že podľa článku 14 má každý spôsobilosť na práva. Ak však porovnáme našu právnu úpravu s tou zahraničnou môžeme vidieť rozdiel napríklad v tom, že

²⁵ Pozri §59 z. č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník v platnom znení

²⁶ ŠEVCOVÁ K.: Konanie o spôsobilosti na právne úkony. In *Zborník z konferencie Trnavské právnické dni – Dies Iuris Tyrnaviensis, konané v Trnave 25-26. septembra 2014*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s.193-201.

Česká republika v rámci danej problematiky pozná aj alternatívy k obmedzeniu spôsobilosti ako je napríklad predbežné prehlásenie, nápomoc pri rozhodovaní či zastúpenie členom domácnosti čo je pri takto vážnej téme určite lepšie. Český Občiansky zákonník teda považuje obmedzenie spôsobilosti za najkrajnejší prostriedok v prípade, že človeku hrozí závažná ujma a iné miernejšie opatrenie neprichádza do úvahy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a skriptá:

Civilný mimosporový, Civilný sporový, Správny súdny poriadok, rozsiahla judikatúra a komentáre, úplné znenie zákonov, príklady z praxe. Žilina : Vydavateľstvo Poradca s.r.o., 2019, 464 s. ISBN 978-80-8162-082-9.

GEŠKOVÁ, K. - SMYČKOVÁ, R. - ZÁMOŽÍK, J.: *Repertitóriium civilného procesného práva.* Bratislava : IURIS LIBRI, 2017, 231 s. ISBN 978-80-89635-31-3.

KOLLÁRIKOVÁ, Z. - STAVROVSKÁ, Z.: *Príklady z praxe zo súdneho konania o spôsobilosti na právne úkony.* Bratislava : ZMPM v SR, 2014, 48 s. ISBN 978-80-89344-15-4.

MAZÁK, J. - JÁNOŠÍKOVÁ, M.: *Učebnica občianskeho procesného práva.* Košice : IURIS LIBRI, 2012, 526 s. ISBN 978-80-89635-00-9.

SMYČKOVÁ, R. - FILO, M.: *Civilné mimosporové konanie, Konania v niektorých statusových veciach.* Bratislava : C.H.Beck, 2016, 140 s. ISBN 978-80-89603-48-0.

ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné. Základné konania a správne súdnictvo. 2. zmenené a doplnené vydanie.* Bratislava : Eurokódex, 2013, 752 s. ISBN 978-80-89447-96-1.

ŠTEVČEK, M., DULAK, A. a kol.: *Občiansky zákonník I §1-450.* Praha : C.H.Beck, 2015, 1586 s. ISBN 978-80-7400-597-8.

Právne predpisy:

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občianský zákoník v platnom znení.

Články:

ŠEVCOVÁ, K. Konanie o spôsobilosti na právne úkony. In *Zborník z konferencie Trnavské právnické dni – Dies Iuris Tyrnaviensis*, 2015, č. 12, s. 193-201, ISBN 978-80-7380-582-1.

Súdne rozhodnutia:

Bod 23. nálezu Ústavného súdu Českej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. I.ÚS 557/09.

Internetové zdroje:

Dokazovanie podľa úpravy nového civilného sporového poriadku [online], relevans.sk, [2016-04-18]. Dostupné na: <https://www.relevans.sk/dokazovanie-podla-upravy-noveho-civilneho-sporoveho-poriadku/> [cit. 2019-12-31].

Konanie o obmedzení spôsobilosti na právne úkony [online], xpravo. eu, [2017-01-28]. Dostupné na: <https://xpravo.eu/konanie-obmedzeni-sposobilosti-pravne-ukony> [cit. 2019-12-29].

Konanie v niektorých statusových veciach fyzických osôb [online], ulclegal.com, [2016-03]. Dostupné na: <http://www.ulclegal.com/sk/bulletin-pro-bono/2016/03/5433-konanie-v-niektorich-statusovych-veciach-fyzickych-osob> [cit. 2019-01-12].

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Kristína Střelcová - Katarína Ševcová).

PRACOVNÝ POMER NA DOBU URČITÚ CEZ PRIZMU AKTUÁLNEJ SÚDNEJ PRAXE

FIXED TERM EMPLOYMENT CONTRACT THROUGH THE PRISM OF CURRENT JUDICIAL PRACTICE

Marek Švec¹ - Andrea Olšovská²

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.272-284>

Abstrakt

Skončenie pracovného pomeru na dobu určitú nebýva často predmetom právnej polemiky vzhľadom na skutočnosť, že jeho skončenie je spravidla viazané na objektívne plynutie času, na ktorý bol zmluvnými stranami dohodnutý. Čo je však zaujímavé na inštitúte pracovného pomeru na dobu určitú, je možnosť jeho zmeny na pracovný pomer na neurčitý čas. K takejto zmene prichádza výnimočne, a to uplatnením právnej fikcie. K prekvalifikovaniu na pracovný pomer na neurčitý čas dochádza v dôsledku určitého, zákonom predvídaného, konania účastníkov pracovnoprávných vzťahov. Keďže právna úprava je nastavená všeobecne, aplikačná prax prináša otázky, za akých okolností môže dôjsť k prekvalifikácii a finálne slovo, či k takejto zmene došlo má súd. Autori sa v predkladanom vedeckom článku zameriavajú na aktuálne súdne rozhodnutia v uvedenej oblasti a jeho možného významu pre ďalší vývoj právnej praxe.³

Kľúčové slová

Pracovný pomer na neurčitý čas, plynutie času, prekvalifikácia, právna fikcia.

Abstract

Termination of a fixed-term employment relationship is not often the subject of legal discussion due to the fact that its termination is generally linked to the objective passage of time agreed by the parties. However, what is interesting about the fixed-term employment is the possibility of changing it to employment for an indefinite period. Such a change occurs exceptionally, by applying legal fiction. Reclassification to an employment relationship for an indefinite period occurs as a result of a certain, legally foreseen, action of the participants in the employment relationship. As the legislation is set in general terms, the application practice raises questions under what circumstances a reclassification may take place. The court always has the final word to such reclassification. In this article, the authors focus on current court decisions in this area and its possible importance for the further development of legal practice.

---

¹ doc. JUDr. Marek Švec, PhD., LL.M. pôsobí ako docent na Katedre občianskeho a pracovného práva, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.

² Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD. pôsobí ako profesorka na Katedre pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave.

³ Príspevok spracovaný v rámci riešenia projektu APVV-18-0443 pod názvom “Prieniky pracovného práva do iných odvetví súkromného práva (a vice versa).”

Keywords

The fixed-term employment relationship, passage of time, reclassification, legal fiction.

Úvod

Podľa § 71 ods. 2 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „*Zákonník práce*“, účinný k 30.4.2021) ak zamestnanec pokračuje po uplynutí dohodnutej doby s vedomím zamestnávateľa ďalej vo výkone práce, platí, že sa tento pracovný pomer zmenil na pracovný pomer uzatvorený na neurčitý čas, ak sa zamestnávateľ nedohodne so zamestnancom inak. V aplikačnej praxi sú tieto situácie bežné, často bývajú následne uzatvárané pracovné pomery na dobu určitú, zamestnanci však neriešia, či sa ich pracovný pomer zmenil na neurčitý čas. Preto je zaujímavé, že sa otázka prekvalifikácie pracovného pomeru na dobu určitú na neurčitý čas riešila pred súdom. Súd sa zaoberal tým, či prišlo k prekvalifikácii pracovného pomeru, ak zamestnanec po uplynutí doby určitej, nie okamžite po uplynutí doby určitej, ale s určitým časovým odstupom (zamestnanec bol dočasne pracovne neschopný), začal po krátky čas vykonávať prácu. Hoci prišlo k reálnemu výkonu práce, dokonca zamestnávateľ vyslal zamestnanca na lekárske posúdenie, či je zdravotne spôsobilý na výkon práce, súdy skonštatovali, že k prekvalifikácii pracovného pomeru na neurčitý čas neprišlo. Ak zamestnávateľ umožnil vykonávať zamestnancovi prácu a zrealizoval kroky smerujúce k zamestnávaniu, mal vedomosť o tom, že zamestnanec bude vykonávať prácu, súdom tieto skutočnosti na prekvalifikáciu nepostačovali a argumentovali tým, že k výkonu práce musí dôjsť bezprostredne po uplynutí doby určitej (aj keď v tom čase bol zamestnanec dočasne pracovne neschopný a nebolo ani reálne, aby došlo k výkonu práce), a ak nie je daná „bezprostrednosť“, k prekvalifikácii nedôjde.

Ak by sme sa mali snažiť o vyvodenie vstupnej hypotézy, ktorú stanovili súdne rozhodnutia (Krajský súd v Nitre, ktorý rozhodoval o odvolaní voči rozhodnutiu Okresného súdu v Topoľčanoch) pre uplatnenie právnej fikcie zmeny trvania pracovného pomeru aj po uplynutí doby trvania podľa ustanovenia § 71 ods. 2 zákona, na ktorú bol dohodnutý, mohli by sme ju formulovať tak, že „na uplatnenie právnej fikcie zmeny pracovného pomeru na

určitú dobu na pracovný pomer na neurčitý čas sa vyžaduje bezprostredný výkon práce zamestnancom po uplynutí doby, na ktorú bol pracovný pomer dohodnutý“.⁴

Uvedená právna premisa vychádza z predpokladu, že uplatnenie právnej fikcie je viazané výlučne na fyzické posudzovanie realizácie výkonu práce zamestnancom v relevantnom okamihu po uplynutí doby trvania pracovného pomeru na dobu určitú v nasledujúci kalendárny deň bez ohľadu na skutočnosť, aká je vôľa zmluvných strán, a aké bolo konanie účastníkov pracovného pomeru v nasledujúcich kalendárnych dňoch.

Ak by sme v úvode zovšeobecnilí prístup súdov, tieto vo svojom rozhodovaní opomenuli súkromnoprávny charakter pracovnoprávneho vzťahu, ktorý je primárne regulovaný vôľou zmluvných strán a nielen ich faktickým konaním v určitom čase. Ak vychádzame zo skúmaného súdneho rozhodnutia, vôľa zamestnávateľa a aj jeho kroky nasvedčovali tomu, že očakávajú výkon práce dotknutého zamestnanca. Až následne bolo zamestnávateľom konštatované, že došlo k omylu a teda považujú pracovný pomer na určitú dobu za skončený. Súdny podľa nášho názoru sa riadne nevysporiadali s tým, aký bol prvotný úmysel zamestnávateľa a súčasne súdy dotvorili existujúcu právnu úpravu, keď pre prekvalifikáciu pracovného pomeru na dobu určitú na neurčitý čas skúmali bezprostrednosť výkonu práce, ktorú Zákonník práce vôbec nezakotvuje.

Ustanovenie § 71 ods. 2 Zákonníka práce neobsahuje podmienku „bezprostredného“ výkonu práce po uplynutí doby trvania pracovného pomeru na dobu určitú, ale len právnu fikciu, že po tomto okamihu prichádza k jej výkonu zo strany zamestnanca s vedomím zamestnávateľa. Autori sa preto aj na podklade konkrétnych okolností prípadu, ktoré súdy v konkrétnom súdnom spore posudzovali, zamýšľajú nad právnymi závermi súdov a konštatujú ich odklon tak účelu ustanovenia § 71 ods. 2 Zákonníka práce ako aj od ustálenej rozhodovacej praxe v tejto oblasti aj s odkazom na české súdne rozhodnutia.

I. Skutkové okolnosti prípadu

Žalobca (zamestnanec) sa podanou žalobou domáhal určenia, že pracovný pomer medzi ním a žalovaným založený pracovnou zmluvou zo dňa 01. 07. 2017 trvá naďalej, hoci

---

⁴ Predkladaný vedecký článok vychádza z posudzovania právnych záverov dvoch súdnych rozhodnutí - Krajského súdu v Nitre, sp. zn. 6CoPr/3/2020 zo dňa 30. septembra 2020, ktoré je potvrdzujúcim rozhodnutím Okresného súdu Topoľčany, sp. zn. 8Cpr/9/2019-216 zo dňa 18. februára 2020.

pôvodne doba trvania pracovného pomeru bola dohodnutá do 30. 06. 2018. Dňa 30. 05. 2018 dotknutý zamestnanec utrpel pracovný úraz a bol uznaný od tohto dňa dočasne pracovne neschopným a jeho pracovná neschopnosť trvala do dňa 01. 07. 2019, kedy opätovne nastúpil do zamestnania (pracovný pomer bol dohodnutý do 30.06.2018 a zamestnanec bol vyše jedného roka pracovne neschopný). Ak vezmeme do úvahy, že pracovný pomer na určitú dobu sa končí uplynutím dohodnutej doby bez ohľadu na to, či plynie tzv. ochranná doba. V praxi je obvyklé, že ak sa končí pracovný pomer na určitú dobu, zamestnávateľ zasiela dotknutým zamestnancom list s informáciou o skončení pracovného pomeru. Súčasne je podľa Zákonníka práce povinný odovzdať zamestnancom potvrdenie o zamestnaní a odhlásiť zamestnancov zo Sociálnej poisťovne a príslušnej zdravotnej poisťovne. K takýmto krokom však nedošlo. Súd sa však takýmito okolnosťami nezaoberali. Možno predpokladať, že zamestnanec mohol byť presvedčený, že zamestnávateľ má záujem o jeho ďalšie zamestnávanie.

Pri príchode do zamestnania sa zamestnanec riadne prihlásil dochádzkovou čipovou kartou zamestnanca (v praxi je bežné, že tým zamestnancom, ktorým sa skončí pracovný pomer, zamestnávateľ zablokuje vstup do jeho priestorov). Po nastúpení do zamestnania mu dňa 01. 07. 2019 bola hneď nariadená dovolenka jeho priamo nadriadeným zamestnancom. Následne dňa 02. 07. 2019 mu bolo hneď ráno po príchode do zamestnania oznámené, že má absolvovať lekársku prehliadku, za účelom zistenia jeho zdravotnej spôsobilosti na výkon práce v zmysle uzatvorenej pracovnej zmluvy. Prehliadku absolvoval dňa 03. 07. 2019. Z vykonanej prehliadky bol dňa 03. 07. 2019 vyhotovený lekársky posudok so záverom, že nie je dlhodobo spôsobilý na výkon práce podľa uzatvorenej pracovnej zmluvy. Dňa 04. 07. 2019 bol zamestnanec riadne v zamestnaní a odpracoval 6 hodín a 45 minút a v ten istý deň mu bola mailom zaslaná aktuálna verzia Kolektívnej zmluvy. Dňa 08. 07. 2019 zamestnanec čerpal nariadenú dovolenku a dňa 09. 07. 2019 bol opätovne riadne po celý deň v práci na adrese podľa miesta výkonu práce a bol mu doručený e-mail: *„Dobrý deň p. N., tak ako sme spolu dnes hovorili, v pošte je z D. Dohoda o ukončení pracovného pomeru zo zdravotných dôvodov. Termín na prejednanie danej veci je piatok 12. 07. 2019 o 8:00 hod. Do piatku 12. 07. 2019 Vám nariaďujem čerpanie dovolenky.“* Z uvedeného vyplýva jasný prejav vôle zamestnávateľa, najprv ten, že očakával od zamestnanca výkon práce a až následne, po lekárskej prehliadke prejavil vôľu skončiť pracovný pomer dohodou zo zdravotných dôvodov zamestnanca.

Dňa 10. 07. 2019 podľa pokynov zamestnávateľa zamestnanec čerpal dovolenku. Následne mu toho istého dňa bol doručený žalovaným e-mail s uvedeným textom: „Dobrý deň pán N., v nadväznosti na náš telefonát by sme Vás chceli informovať, že Váš pracovný pomer so spoločnosťou Heineken Slovensko Distribucia, spol. s r.o. založený pracovnou zmluvou zo dna 01. 07. 2017 skončil uplynutím doby určitej k 30. 06. 2018. Za mylné informácie poskytnuté z našej strany sa Vám ospravedľujeme.“ K zmene v postupe zamestnávateľa došlo až po niekoľkých dňoch od nástupu zamestnanca do práce po skončení dlhodobej dočasnej práceneschopnosti.

Zamestnanec listom zo dňa 11. 07. 2019 vyjadril nesúhlas a trval na tom, že jeho pracovný pomer trvá, avšak vyjadril vôľu skončiť pracovný pomer so zamestnávateľom pre následky pracovného úrazu dohodou o skončení pracovného pomeru. Zamestnanec teda riadne pracoval, plnil pokyny zamestnávateľa a teda niet pochyb, že mal za to, že jeho pracovný pomer trvá. Súčasne si však bol vedomý toho, že je zdravotne nespôsobilý vykonávať dohodnutý druh práce, a preto prejavil vôľu skončiť pracovný pomer dohodou zo zdravotných dôvodov (ak by došlo ku skončeniu pracovného pomeru, zamestnanec by mal nárok na odstupné). Ak by sme vychádzali zo skutkového stavu, uplatnili postupy v súlade s právnou úpravou a zohľadnili prejavy vôle oboch účastníkov pracovného pomeru, bolo by potrebné skonštatovať, že došlo k prekvalifikácii pracovného pomeru na určitú dobu na neurčitý čas a následne boli prejavy vôle smerované ku skončeniu pracovného pomeru. Ak vznikla zdravotná nespôsobilosť zamestnanca na výkon jeho doterajšej práce (hoci po krátky čas došlo k výkonu práce), malo nasledovať skončenie pracovného pomeru z tohto dôvodu, či už na základe dohody alebo výpovede zamestnávateľa.

Súd prvej inštancie žalobu zamietol. Zamestnanec (žalobca) v konaní i v odvolaní tvrdil, že ak zamestnanec po uplynutí doby určitej pokračuje vo výkone práce s vedomím zamestnávateľa pracovný pomer na určitú dobu sa mení na pracovný pomer na neurčitý čas, ak sa zamestnávateľ so zamestnancom nedohodne inak. K prekvalifikovaniu pracovného pomeru z pracovného pomeru na dobu určitú na pracovný pomer na dobu neurčitú v tomto prípade dôjde vtedy, ak zamestnávateľ vedel o ďalšom výkone práce a výslovne a nepochybné nedal najavo, že s ďalším pokračovaním v práci tohto zamestnanca nesúhlasí. Ak vychádzame zo skutkového stavu, zamestnávateľ žiadnymi úkonmi nedal najavo, že nesúhlasí s pokračovaním pracovného pomeru, a ak vezmeme do úvahy, aké všetky kroky zamestnávateľ zrealizoval (napr. vyslal zamestnanca na lekársku prehliadku), či aké

nezrealizoval (napr. ak by zamestnávateľ mal za to, že pracovný pomer dotknutého zamestnanca sa skončil uplynutím doby určitej dňa 30.6.2018, mal zamestnanca odhlásiť ako svojho zamestnanca zo Sociálnej poisťovne, mal sa ešte v roku 2018 vysporiadať s nevyčerpanou dovolenkou).

II. Uplatnenie právnej fikcie prekvalifikovania

Právna argumentácia oboch súdov v komentovanom prípade sa v zásade vymyká teórii pracovného práva i existujúcim súdnym rozhodnutiam, pričom je postavená na pomerne formalistickom výklade „*bezprostredného*“ výkonu práce zamestnancom po uplynutí doby, na ktorú bol pracovný pomer uzatvorený (dohodnutý) medzi zamestnávateľom a zamestnancom. Všeobecne možno konštatovať, že s odkazom na ustanovenie § 71 v spojení s ustanovením § 48 a § 61 a nasl. Zákonníka práce sa pracovný pomer dohodnutý na dobu určitú môže skončiť nielen uplynutím dohodnutej doby (na základe právnej udalosti, t. j. pracovný pomer sa skončí bez toho, aby zamestnanec alebo zamestnávateľ musel vykonať určitý právny úkon), ale aj skôr na základe právneho úkonu (zamestnanec alebo zamestnávateľ prejaví vôľu skončiť pracovný pomer a napr. dá výpoveď).. Pracovný pomer uzatvorený na dobu určitú sa skončí uplynutím tejto doby – dôjde teda ku skončeniu pracovného pomeru bez toho, aby účastníci pracovného pomeru museli vykonať právny úkon smerujúci k jeho skončeniu. Ak zamestnanec pokračuje po uplynutí dohodnutej doby s vedomím zamestnávateľa ďalej vo výkone práce, platí, že sa tento pracovný pomer zmenil na pracovný pomer uzatvorený na neurčitý čas, ak sa zamestnávateľ nedohodne so zamestnancom inak.⁵

V prípade prekvalifikácie pracovného pomeru na neurčitý čas je dôležité, či zamestnanec pokračuje vo výkone práce. Ako určitá otázka môže vzniknúť, či má ísť o prácu doteraz dohodnutého a vykonávaného druhu práce, alebo aj o úplne inú prácu (ak by došlo k výkonu iného druhu práce, došlo by nielen k prekvalifikovaniu na pracovný pomer na neurčitý čas, ale súčasne aj dohode o zmene pracovných podmienok – druhu práce).

Súdna prax za základnú podmienku zmeny pracovného pomeru považuje skutočnosť, že zamestnanec aj po uplynutí dohodnutej doby pokračoval vo vykonávaní prác, avšak za predpokladu, že zamestnávateľ o tom vedel (rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn. 8 Co

---

⁵ ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce. Zákon o kolektívnom vyjednávaní*. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2019, s. 683 a nasl.

483/2012). Preto sa súdy doteraz zaoberali tým, ako vnímať pokračovanie v práci po uplynutí dohodnutej doby s vedomím zamestnávateľa.

V zmysle rozhodovacej činnosti českých súdov pre naplnenie pojmu „s vedomím zamestnávateľa“ stačí, ak je vykonávaná práca len s vedomím najbližšieho nadriadeného zamestnanca (pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 2080/2001), túto vedomosť nemusí mať priamo štatutárny orgán zamestnávateľa (stačí, ak by túto vedomosť mali osoby, ktoré síce nie sú zamestnancami dotknutého zamestnávateľa, ale konajú za zamestnávateľa ako jeho zástupcovia na základe plnej moci).⁶

Zjednodušene uvedené, ak by zamestnanec pokračoval po uplynutí určitej doby vo výkone práce, zmení sa pracovný pomer na určitú dobu na pracovný pomer na neurčitý čas. Musíme však skúmať, či zamestnanec pokračuje v práci s vedomím zamestnávateľa (ak zamestnávateľ zakáže prácu zamestnancovi, dá najavo, že prácu od neho neočakáva, ku zmene pracovného pomeru by teda dôjsť nemalo). K prekvalifikácii pracovného pomeru z doby určitej na neurčitý čas dôjde len za predpokladu, že zamestnávateľ vedel o ďalšom výkone práce a nezakázal mu pokračovanie v práci výslovne alebo iným spôsobom (dikcia „s vedomím zamestnávateľa“). V prípade, že o ďalšom výkone práce nevedel, k prekvalifikácii pracovného pomeru z doby určitej na čas určitý nedôjde. K prekvalifikovaniu by takisto nemalo dôjsť v prípade, ak by zamestnanec pokračoval v práci pomocou omylu, ktorý u zamestnávateľa vyvolal (napr. ľst'ou).

Ako bolo už uvedené, ustanovenie § 71 ods. 2 Zákonníka práce nestanovuje podmienku „bezprostredného“ výkonu práce zamestnancom po uplynutí doby, na ktorú bol dohodnutý pracovný pomer. Vyžaduje však, aby k takémuto výkonu práce zo strany zamestnanca po tejto dobe prichádzalo. Argumentácia prvostupňového i druhostupňového súdu vychádza z takého výkladu formulácie zákonného ustanovenia § 71 ods. 2 Zákonníka práce, kedy pre prekvalifikáciu požadujú bezprostredný výkon práce zamestnancom v deň nasledujúci po dni, v ktorom prišlo k uplynutiu doby, na ktorú bol pracovný pomer dohodnutý. Podľa okresného súdu aj keď by zamestnanec nastúpil do práce a začal pracovať 01.07.2019 (čo je rok po uplynutí dohodnutej určitej doby), a toto by bolo aj preukázateľné, nemohlo dôjsť k prekvalifikácii pracovného pomeru na neurčitý čas, „*nakol'ko nešlo o bezprostredné, následné a neprerušované pokračovanie vo výkone práce.*“

---

⁶ BARANCOVÁ, H. a kol.: *Zákonník práce*. Komentár. Bratislava: C.H.Beck, 2017, s. 675 a nasl.

Pre účely preklasifikácie je potrebné, aby zamestnanec podľa § 72 ods. 2 Zákonníka práce pokračoval po uplynutí dohodnutej doby s vedomím zamestnávateľa ďalej vo výkone práce (ak sa nedohodne inak). Z predmetného ustanovenia vyplýva, že má dôjsť k vykonávaniu práce po uplynutí doby určitej, že tam nemá byť nejaký časový priestor, kedy by zamestnanec z vlastnej vôle nepracoval, prípadne by ešte nejaký čas uvažoval, či ešte príde do práce alebo nie. Situácia, ktorú sudy riešili v tomto konkrétnom prípade bola iná a to v tom, že zamestnanec objektívne nemohol po uplynutí dohodnutej určitej doby pokračovať v práci, pretože bol pracovne neschopný a súčasne zamestnávateľ neurobil žiadny úkon, z ktorého by bolo zrejmé, že považuje pracovný pomer za skončený. Situácia by bola odlišná, ak by po uplynutí doby určitej neexistovala žiadna prekážka v práci a jednoducho by zamestnanec nechodil do práce a vykonávať prácu by začal až neskôr a súčasne by zamestnávateľ urobil úkony smerujúce k tomu, že výkon práce od zamestnanca neočakáva. Možno preto sudy zvolili argumentáciu prostredníctvom „bezprostredného“ výkonu práce, aby upriamili pozornosť na to, že k výkonu práce má dôjsť po uplynutí dohodnutej určitej doby, avšak nezohľadnili okolnosti konkrétneho prípadu (prečo reálne k výkonu práce dôjsť nemohlo).

Uvedené konštatovanie súdu je o to zarážajúce, že zamestnanec nemohol pokračovať v práci (aj krajský súd poukazuje na to, že uplynutí doby určitej zamestnanec bezprostredne, bez prerušenia, nenastúpil do práce a nepokračoval v práci) a nie z vlastnej viny, ale z dôvodu dočasnej práceneschopnosti, ktorá navyše bola spôsobená pracovným úrazom. Aj bez ohľadu na tieto okolnosti, máme za to, že súd si nad rámec právnej úpravy stanovil podmienku prekvalifikácie pracovného pomeru na neurčitý čas, ktorá nemá oporu v právnej úprave. Právna úprava je jednoznačná v tejto otázke, preto dopĺňanie zo strany súdu pôsobí ako neadekvátne a nesprávne dotváranie právnej úpravy.

Iné súdne rozhodnutia vrátane pracovnoprávnej teórie vykladajú možnosť uplatnenia právnej fikcie podľa ustanovenia § 71 ods. 2 Zákonníka práce širšie, a to najmä v kontexte potreby určitého aktívneho konania zamestnávateľa v podobe krokov smerujúcich ku skončeniu pracovného pomeru vrátane tých faktických (aby teda nedochádzalo k reálnemu výkonu práce). Ak by zamestnanec prišiel po uplynutí doby do práce a chcel vykonávať prácu, zamestnávateľ musí zabezpečiť také kroky, aby zamestnanec prácu nemohol vykonávať, a ak je to možné, aby nedošlo ani k tomu, aby sa zamestnanec na pracovisko dostavil. Aby bolo preukázateľné, že zamestnávateľ nepočíta s výkonom práce

zamestnanca pracujúceho v pracovnom pomere na určitú dobu po jej uplynutí. Ako bolo uvedené, v aplikačnej praxi je obvyklé, že zamestnávateľ zašle oznámenie zamestnancovi o tom, kedy sa mu končí pracovný pomer (nejde o právny úkon, ani o právny úkon výpovede zamestnávateľa, ale len o úkon zamestnávateľa nad rámec povinností daných Zákonníkom práce, týmto úkonom oficiálne a výslovne deklaruje svoju vôľu naďalej zamestnanca nezamestnávať). Mnohí zamestnávateľia majú vstup na pracoviská zabezpečený prostredníctvom napr. čipových kariet a pri skončení pracovného pomeru kartu príslušného zamestnanca deaktivujú, čím tiež prejavujú svoju vôľu, aby naďalej pracovný pomer po uplynutí dohodnutej doby nepokračoval. Uvedené kroky zamestnávateľa možno vnímať ako určité predchádzanie nezrovnalostiam a k tomu, aby nedošlo k výkonu práce zamestnanca po ukončení doby určitej s vedomím zamestnávateľa a k prekvalifikácii pracovného pomeru, a ako určité odporúčanie, ktoré vychádza napr. aj z názoru Najvyššieho súdu ČR, ktorý uvádza, že na vzťah zamestnávateľa k informácii (vedomosti) o tom, že zamestnanec pokračuje v práci, možno usúdiť najmä z jeho vonkajších prejavov. „Z logiky veci vyplýva, že nestačí, aby zamestnávateľ postoj k ďalšej práci zamestnanca zaujal len vo svojom vedomí, podstatné je, aby prípadný nesúhlas prejavil aj navonok“ (rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 21 Cdo 2080/2001).⁷

Na základe ustálenej dôkaznej situácie v súdnom konaní, kde zamestnávateľ jednoznačne po okamihu (dni) uplynutia doby, na ktorú bol pracovný pomer dohodnutý, realizoval voči zamestnancovi právne i faktické úkony v podobe nariadovania dovolenky zamestnancovi, ukladal povinnosti v podobe účasti na lekárskej prehliadke, či dokonca zamestnanec trávil s vedomím zamestnávateľa čas na pracovisku, v rámci ktorého pre neho vykonával závislú prácu (s prihliadnutím na konanie zamestnávateľa, ktorý dokonca voči zamestnancovi plnil informačnú povinnosť pri oboznamovaní ho s kolektívnou zmluvou, či naďalej umožňoval prístup na pracovisku prostredníctvom aktívnej čipovej karty), v danej situácii podľa nášho názoru jednoznačne prišlo k uplatneniu právnej fikcie prekvalifikovania dohodnutého pracovného pomeru na určitú dobu na pracovný pomer na neurčitý čas. Hmotnoprávna podmienka „bezprostredného“ výkonu práce v deň nasledujúci po dni, ktorým uplynula dohodnutá doba trvania pracovného pomeru, nevyplýva z existujúcej právnej úpravy, ale len z právnej argumentácie oboch súdov bez opory v zákonom ustanovení.

---

⁷ HORECKÝ, J.: *Dispoziční pravomoc zaměstnavatele*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 61.

Pri bližšom skúmaní právnej argumentácie súdov dokonca nie je možné nájsť ani udržateľný právny argument na odôvodnenie onej „bezprostrednosti“ výkonu práce, skôr naopak. Ak prihliadneme na pracovnoprávnu ochranu zamestnanca ako slabšej strany v pracovnoprávnom vzťahu, mal byť výrok súdu práve opačný.⁸Možno si položiť otázku, či súd dokonca nezlegalizoval nelegálne zamestnávanie, keďže zamestnanec vykonával prácu po skončení pracovného pomeru, a to dokonca v dĺžke takmer celej pracovnej zmeny.

III. Pojem „bezprostrednosť“ v Zákonníku práce

V snahe o hľadanie inšpirácie súdnej argumentácie možno určité východisko nachádzať v použití výrazu „bezprostredný“ v iných pracovnoprávnych inštitútoch.

Zákonník práce používa výraz *bezprostredný* v súvislosti s prerušením práce zamestnancom podľa ustanovenia § 47 ods. 3 písm. b) (zamestnanec môže odmietnuť splniť pracovný pokyn, ak *bezprostredne* a vážne ohrozuje života a zdravie zamestnanca), s predĺžením pracovného pomeru na dobu určitú nad rámec ustanovenia § 48 ods. 2 Zákonníka práce vo väzbe na ustanovenie § 48 ods. 4 Zákonníka práce (zastupovania zamestnanca počas materskej dovolenky, rodičovskej dovolenky, dovolenky *bezprostredne* nadväzujúcej na materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku, dočasnej pracovnej neschopnosti alebo zamestnanca, ktorý bol dlhodobo uvoľnený na výkon verejnej funkcie alebo odborovej funkcie), pre účely výpočtu dĺžky výpovednej doby podľa ustanovenia § 62 ods. 5 Zákonníka práce (do doby trvania pracovného pomeru podľa odsekov 3 a 4 sa započítava aj doba trvania opakovane uzatvorených pracovných pomerov na určitú dobu u toho istého zamestnávateľa, ktoré na seba *bezprostredne* nadväzujú), okamžitého skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnanca podľa ustanovenia § 69 ods. 1 písm. c) Zákonníka práce (zamestnanec môže pracovný pomer okamžite skončiť, ak je *bezprostredne* ohrozený jeho život alebo zdravie), pre účely výpočtu dovolenky zamestnanca podľa ustanovenia § 110 ods. 2 Zákonníka práce (za nepretržité trvanie pracovného pomeru sa považuje aj skončenie doterajšieho pracovného pomeru a *bezprostredne* nadväzujúci vznik nového pracovného pomeru zamestnanca k tomu istému zamestnávateľovi), poskytnutiu náhrady mzdy zamestnancovi za výkon práce vo sviatok podľa ustanovenia § 122 ods. 4 Zákonníka práce

---

⁸ ŽUĽOVÁ, J.: Sociálne práva zamestnancov vykonávajúcich teleprácu. In: Pracovné právo v digitálnej dobe. Praha : Nakladatelství Leges, 2017. s. 87 – 102.

(náhrada mzdy za sviatok alebo mzda podľa odseku 3 druhej vety nepatrí zamestnancovi, ktorý neospravedlnene zamešká zmenu *bezprostredne* predchádzajúcu sviatku alebo *bezprostredne* po ňom nasledujúcu, alebo zmenu nariadenú zamestnávateľom na sviatok, prípadne časť niektorej z týchto zmien), pracovných podmienok mladistvých zamestnancov podľa ustanovenia § 174 ods. 1 Zákonníka práce (nočná práca mladistvého zamestnanca musí *bezprostredne* nadväzovať na jeho prácu pripadajúcu podľa rozvrhu pracovných zmien na denný čas) a na účely ustanovenia § 240 ods. 1 Zákonníka práce upravujúceho podmienky pôsobenia zástupcov zamestnancov u zamestnávateľa (činnosť zástupcov zamestnancov, ktorá *bezprostredne* súvisí s plnením úloh zamestnávateľa, sa považuje za výkon práce, za ktorý patrí zamestnancovi mzda).

Ak by sme mali vysloviť sumarizujúce konštatovanie, mohli by sme uviesť, že Zákonník práce v citovaných ustanoveniach uvádza rôzne prístupy k obsahu výrazu „bezprostredne“, pričom však ani jedna z nich sa neviaže na faktický existujúci výkon práce, ktorý by mal byť realizovaný v určitom časovom okamihu na to, aby prišlo k uplatneniu určitej právnej fikcie pre účely prekvalifikácie pracovného pomeru na určitú dobu na neurčitý čas. V prípade ohrozenia života a zdravia ide o bezprostrednosť ohrozenia v reálnom čase, t.j. výraz bezprostrednosť nadobúda obsahový vymedzenie aktuálneho okamihu bez časového odkladu. V ostatných prípadoch má výraz „bezprostredne“ súvis s vecnou povahou činnosti zamestnávateľa alebo charakteru práce mladistvých zamestnancov. Pravdepodobne najbližšie súdnemu výkladu možno pripodobniť obsahové vymedzenie „bezprostredne nadväzujúceho trvania“, ktorý sa uvádza pri výpočte dovolenky, ale práve odlišnosť od posudzovaného prípadu tkvie v detailoch.

Bezprostredná nadväznosť trvania v uvádzaných zákonných ustanoveniach sa neviaže na faktický výkon práce zo strany zamestnanca (t. j. nevyžaduje od neho aktívnu participáciu na plnení obsahu pracovného pomeru), ale vychádza len z počítania času v tom zmysle, aby vznik ďalšej právnej skutočnosti bezprostredne nasledoval po skončení tej predchádzajúcej (teda dohodnutie napr. ďalšieho pracovného pomeru nasledovalo po skončení toho predchádzajúceho). Zákonník práce preto predmetnú právnu fikciu uplatňuje výlučne v abstraktnej rovine radenia jednotlivých právnych skutočností, ako budú nasledovať po sebe v priebehovom deji, ktorý je predmetom posudzovania (napr. pre účely výpočtu výpovednej doby posudzujeme započítanie trvania pracovného pomeru po sebe idúcich pracovných pomerov na dobu určitú). Takýto princíp totiž zodpovedá aj právnej fikcii vzniku samotného

pracovného pomeru podľa ustanovenia § 46 Zákonníka práce vo väzbe na ustanovenie § 42 Zákonníka práce, pri ktorom nie je dôležité faktické plnenie obsahu pracovného pomeru (teda napr. plnenie práv povinností subjektmi pracovného pomeru), ale vôľa zmluvných strán založiť takýto pracovný pomer alebo iný druh pracovnoprávneho vzťahu za dohodnutých podmienok. V tomto ohľade preto nemôžeme viazať vznik pracovnoprávneho vzťahu na fyzické plnenie povinností zo strany subjektov pracovného pomeru (pracovný pomer vzniká dňom, na ktorom sa zmluvné strany dohodli, nie dňom, kedy začne zamestnanec vykonávať fyzicky prácu pre zamestnávateľa), rovnako ako nemôžeme konštatovať, že ak zamestnanec počas plynutia pracovného času nepracuje, nemusíme tento čas posúdiť ako pracovný čas len preto, že fyzicky nevykonáva prácu).

V zmysle uvedeného preto súdna argumentácia o potrebe bezprostredného fyzického výkonu práce po skončení trvania pracovného pomeru na dobu určitú odporuje princípom, ktoré Zákonník práce používa pre účely výkladu obsahu výrazu bezprostredný v zmysle vyššie naznačeného. Pričom však súčasne ustanovenie § 71 ods. 2 Zákonníka práce výraz „bezprostredný“ pre účely uplatnenia právnej fikcie ani nepoužíva a nestanovuje ho ako hmotnoprávnu podmienku uplatnenia prekvalifikovania pracovného pomeru na určitú dobu na pracovný pomer na neurčitý čas. Z nášho pohľadu ide o určitý odklon od zaužívanej aplikačnej praxe i súdnej argumentácie v predchádzajúcich súdnych rozhodnutiach a popretie súkromnoprávneho charakteru pracovnoprávnych vzťahov.

Záver

Vzhľadom na to, že vnímame pracovné pomery ako dlhšie trvajúce právne vzťahy, ktoré zabezpečujú väčšine aktívnemu obyvateľstvu finančný príjem, je potrebné citlivo pristupovať k výkladu a použitiu jednotlivých ustanovení Zákonníka práce, ako základného pracovnoprávneho predpisu. V skúmaných súdnych rozhodnutiach, ktoré pre preklasifikáciu pracovného pomeru na určitú dobu na neurčitý čas vychádzali síce z príslušného ustanovenia Zákonníka práce, avšak svojím výkladom výrazne ovplyvnili a doplnili existujúcu úpravu a tak zmenili doteraz zaužívaný výklad a postup pre preklasifikáciu pracovného pomeru v zmysle § 71 ods. 2 Zákonníka práce. Takýto prístup súdov, keďže výrazne mení účel spomínaného ustanovenia a ak by sme vnímali pracovnoprávne vzťahy ako tie, v rámci

ktorých je tou slabšou stranou zamestnanec, sú postupy súdov, ktoré nielenže nezohľadnili aktuálnu úpravu, ale ju dokonca doplnili, a neprihliadali ani na okolnosti prípadu, možno vnímať ako rizikový.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. BARANCOVÁ, H. a kol.: *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: C.H.Beck, 2017, 1424 s. ISBN 978-80_89603-53-4.
2. HORECKÝ, J.: *Dispoziční pravomoc zaměstnavatele*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 128 s. ISBN 978-80-7598-255-1.
3. ŠVEC, M. – TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce. Zákon o kolektivním vyjednávání. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, s.r.o., 2019, 2196 s. ISBN 978-80-571-0106-2.
4. ŽUŠOVÁ, J.: Sociálne práva zamestnancov vykonávajúcich teleprácu. In: *Pracovní právo v digitální době*. Praha : Nakladatelství Leges, 2017. s. 87 – 102. ISBN 978-80-7502-259-2.

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Marek Švec - Andrea Olšovská).

**MODIFIKÁCIA A ZÁNİK BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA
MANŽELOV V ÚVAHÁCH „DE LEGE FERENDA“**

**MODIFICATION AND TERMINATION OF UNDIVIDED CO-OWNERSHIP OF
SPOUSES IN THE CONSIDERATION OF „DE LEGE FERENDA“**

Juraj Takáč¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.285-297>

Abstrakt

Cieľom príspevku je zamerať sa na skúmanie procesov možných zmien právnej úpravy modifikácie a zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“. Príspevok poukazuje na jednotlivé zámery, ktoré, v rámci plánovanej rekodifikácie súkromného práva, mali byť v tejto oblasti implementované do slovenského právneho poriadku. Zároveň obsahuje stručný návrh prijateľných zmien, ktoré by reflektovali na súčasné potreby spoločnosti, ako aj manželov v rámci ich majetkovoprávných vzťahov.

Kľúčové slová

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, majetok, modifikácia, zánik, občiansky zákonník, vyporiadanie, predmanželská zmluva.

Abstract

The goal of the article is to focus on the processes of possible changes in the legal regulation of the modification and termination of undivided co-ownership of spouses in the considerations of "de lege ferenda". The article points out the individual intentions of this area that were to be implemented in the Slovak legal order within the planned recodification of private law. At the same time, it contains a brief proposal of acceptable changes that would reflect on the current needs of society and also spouses in their property relations.

Keywords

Undivided co-ownership of spouses, property, modification, termination, civil code, settlement, pre-marital agreement.

Úvod

Manželstvo v zmysle zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine (ďalej aj „Zákon o rodine“) predstavuje zväzok muža a ženy, ktorý vzniká na základe ich dobrovoľného a slobodného

---

¹ JUDr. Juraj Takáč, PhD., odborný asistent na Katedre občianskeho práva a pracovného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

rozhodnutia uzavrieť manželstvo. Zákon o rodine následne vymedzuje aj charakteristiku tohto zväzku spočívajúceho vo vytvorení harmonického a trvalého životného spoločenstva, ktoré zabezpečí riadnu výchovu detí. „Manželstvo je právny vzťah medzi mužom a ženou.“² Tieto právne vzťahy v sebe obsahujú okruh práv a povinností, ktoré medzi manželmi vznikajú. V predmetných právach a povinnostiach je v našom právnom poriadku zakotvená rovnosť obidvoch manželov. Manželia v zmysle zákona o rodine sú povinní „žiť spolu, byť si verní, vzájomne rešpektovať svoju dôstojnosť, pomáhať si, starať sa spoločne o deti a vytvárať zdravé rodinné prostredie.“³ Okrem predmetných práv a povinností vyplývajúcich z osobných vzťahov medzi manželmi, právny poriadok upravuje ďalšiu významnú oblasť, ktorá v značnej miere vplýva na dosiahnutie účelu manželstva a plnenia si manželských povinností manželov. Jedná sa o majetkové vzťahy medzi manželmi, a tým spojené práva a povinnosti. Ako vyplýva z ustanovenia § 19 ods. 1 Zákona o rodine, o uspokojovanie potrieb rodiny založenej manželstvom sú povinní sa starať obidvaja manželia podľa svojich schopností, možností a majetkových pomerov. Uspokojovaním potrieb rodiny je aj osobná starostlivosť o deti a domácnosť. Je zrejmé, že alfou a omegou v plnohodnotnom zabezpečení daných potrieb rodiny sú majetkové podmienky, ktoré manželia sú schopní vytvoriť. Aby bolo možné dosiahnuť predmetný účel manželstva a plniť si z toho vyplývajúce povinnosti je nevyhnutné, aby manželia mali zaistené dostatočné majetkové prostriedky, ktoré im to umožnia. Inštitút, ktorý má za úlohu práve zabezpečiť to, aby obaja manželia mali rovnaké a plnohodnotné možnosti pre zabezpečenie svojich životných potrieb, ako aj potrieb rodiny, je bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej aj „BSM“).

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov predstavuje druh vecného práva, ktoré je upravené v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení. BSM predstavuje jednu z kategórií spoluvlastníctva, ktoré spočíva v tom, že vec vlastní spoločne viaceré subjekty – vlastníci. Okrem bezpodielového spoluvlastníctva manželov Občiansky zákonník upravuje aj tzv. podielové spoluvlastníctvo. Charakteristickou črtou bezpodielového spoluvlastníctva manželov okrem „bezpodielovosti“ je to, že existuje výlučne medzi manželmi a vzniká okamihom uzavretia manželstva.⁴ Občiansky zákonník v ustanoveniach §§ 143 až 151 postupne reguluje vznik, zmenu, ako aj zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov, vymedzuje ktoré veci, majetkové práva a iné majetkové hodnoty patria do BSM,

² PAVELKOVÁ, B., Zákon o rodine. Komentár, 1. vydanie. Praha: C,H.Beck, 2011, s. 3

³ Ust. § 18 druhá veta Zákona o rodine

⁴ Občiansky zákonník pripúšťa možnosť v rámci modifikácie BSM jeho vznik ku dňu zániku manželstva - ust. § 143a ods. 2 OZ.

resp. sú z bezpodielového spoluvlastníctva vylúčené. Zároveň stanovuje okruh práv a povinností, ktoré manželia majú navzájom v spojitosti s hospodárením a nakladaním s majetkom patriacim do BSM, ako aj vo vzťahu k tretím osobám. Samozrejme, na základe všeobecnej súkromnoprávnej zásady dispozitívnosti Občiansky zákonník umožňuje, aby pravidlá v ňom zakotvené si mohli manželia, za určitých zákonom stanovených podmienok, upraviť aj odlišne. V súčasnom znení Občianskeho zákonníka je prípustné, aby manželia modifikovali rozsah ich bezpodielového spoluvlastníctva, ako aj okamih vzniku BSM. Takáto modifikácia je možná výlučne na základe dohody medzi manželmi, ktorá musí mať zákonom predpísanú formu a spĺňať obsahové náležitosti. Znamená to, že manželia nemôžu, či už svojvoľne alebo vo vzájomnej zhode, vylúčiť samotný vznik a existenciu BSM, avšak majú možnosť rozhodnúť, čo všetko bude do bezpodielového spoluvlastníctva spadať, akým spôsobom budú so spoločným majetkom hospodáriť, a taktiež stanoviť vznik bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva.

Zánik BSM je, na rozdiel od jeho vzniku, Občianskym zákonníkom upravený obširnejšie, čo vyplýva aj z dôvodu viacerých možností, kedy k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov môže dôjsť. Prioritne zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov nastáva zánikom manželstva. Jedná sa o situáciu, kedy dôjde k zániku manželstva či už rozvodom⁵, smrťou jedného z manželov, resp. vyhlásením za mŕtveho⁶, alebo vyhlásením manželstva za neplatné⁷. V týchto prípadoch sa existencia BSM odvíja od existencie manželstva. Akonáhle dôjde k zániku manželstva, resp. jeho zrušeniu z dôvodov vyššie uvedených, automaticky dochádza aj k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov.⁸

Slovenská legislatíva však upravuje aj situácie, kedy k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dochádza počas existencie manželstva. Hneď na úvod je nutné

---

⁵ Ust. § 22 ZoR „K zrušeniu manželstva rozvodom možno pristúpiť len v odôvodnených prípadoch.“ Ust. § 23 ZoR „Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne narušené a trvalo rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj účel a od manželov nemožno očakávať obnovenie manželského spolužitia.“

⁶ Ust. § 21 ods. 1 ZoR „Manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho. Ak bol jeden z manželov vyhlásený za mŕtveho, manželstvo zaniká dňom, keď rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho nadobudne právoplatnosť.“

⁷ Ust. § 16 ods. 1 a 2 ZoR „(1) Manželstvo, o ktorom súd rozhodol, že je neplatné, považuje sa za neuzavreté. (2) O právach a povinnostiach manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch po rozhodnutí súdu o neplatnosti manželstva platia rovnako ustanovenia o právach a povinnostiach rozvedených manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch.“

⁸ Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/1972, s. 126 ods. 2 a 4: K zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§148 ods. 1 OZ) dochádza predovšetkým zánikom manželstva (§ 21 ods. 1 ZR), t.j. smrťou alebo vyhlásením za jedného z manželov za mŕtveho alebo rozvodom ich manželstva.

uviesť, že právny poriadok neumožňuje, aby došlo k zániku BSM počas existencie manželstva z titulu dohody medzi manželmi. Znamená to, že manželia sa nemôžu dohodnúť, že síce ich manželský zväzok bude trvať naďalej, ale bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zanikne. Ako je uvedené, Občiansky zákonník pripúšťa možnosť manželov sa dohodnúť na modifikácii rozsahu BSM v zmysle ust. § 143a OZ, avšak neumožňuje im bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zrušiť dohodou. Takáto dohoda o zrušení BSM počas existencie manželstva a jeho vyporiadanie by bola absolútne neplatná v zmysle ust. § 39 OZ.⁹ Ani skutočnosť, že manželia spolu nežijú v spoločnej domácnosti, alebo spoločne nehospodária s majetkom patriacim do BSM, nezakladá sama o sebe dôvod na to, aby mohlo dôjsť k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov dohodou.¹⁰ A práve toto je jedna z najaktuálnejších otázok v rámci novej budúcej právnej úpravy modifikácie a zániku BSM počas manželstva, t.j. či ponechať súčasnú striktniejšiu právnu úpravu, ktorá prioritne hľadá na obdobné zabezpečenie životných potrieb obidvoch manželov na úkor ich dispozičnej autonómie, alebo poskytnúť manželom, resp. snúbencom pred uzavretím manželstva takúto možnosť a umožniť im dohodou zrušiť BSM, resp. ho nevytvoriť.

Modifikácia a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov v úvahách „de lege ferenda“

Inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov, tak ako je uvedené aj vyššie, má za úlohu prioritne regulovať majetkové vzťahy, ktoré vzniknú či už medzi manželmi navzájom, resp. vo vzťahu k tretím osobám od okamihu uzavretia manželstva. Súčasná právna úprava viacmenej vychádza z pôvodných ustanovení Občianskeho zákonníka, spočívajúcich v rigidnom zakotvení pravidiel fungovania BSM, smerujúcich výlučne k zaisteniu rovnosti manželov v oblasti ich majetkových práv. Predmetná filozofia vychádzala zo všeobecných spoločenských a politických štandardov tej doby, kedy rovnosť znamenala cieľ a vôľa subjektov bola druhoradá. Samozrejme časom bolo nutné zohľadniť aj principiálne zásady súkromného práva a reflektovať na spoločenské, sociálne a politické zmeny, ktoré u nás nastali. Je však potrebné uviesť, že aktuálny stav, v ktorom sa regulácia bezpodielového

---

⁹ Ust. § 39 OZ „Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

¹⁰ Bližšie pozri: VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné 1, 2 vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2018, s. 328

spoluvlastníctva manželov nachádza, je výsledkom dočasných zmien, ktoré mali urgentne reagovať na spoločenské potreby, avšak mali mať len dočasný charakter do prijatia nového a pre súčasnú spoločnosť kompatibilného Občianskeho zákonníka. Predmetný rekodifikačný proces, ktorý si takýto cieľ stanovuje, však do dnešných dní nebol dotiahnutý do úspešného konca. Dôvody pre tento stav sú rôzne, avšak podstata, t.j. právna úprava, ktorá mala dočasne vyplniť vákum do prijatia nového civilného kódexu, ostala. Z rekodifikačných procesov a snáh, ktoré sa v minulosti uskutočnili, však je možné načrtnúť tendencie zmien a vývoja právnej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva.

Legislatívny návrh Občianskeho zákonníka z roku 2009

Už z legislatívneho návrhu Občianskeho zákonníka, ktorý vláda Slovenskej republiky schválila 14 januára 2009, koncipovaného pod vedením prof. Lazara, bola zrejmá snaha v rámci právnej úpravy oslobodiť manželov od príliš kogentného ponímania regulácie majetkových vzťahov manželov. Ako vyplýva z predmetného zámeru „opustí sa prekonaný inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov doposiaľ upravený v Občianskom zákonníku (§§ 143 až 151) ako zákonné spoločenstvo vlastníckych práv manželov, ktorý je svojou povahou kogentným inštitútom, t. z. jeho pôsobenie nemôžu manželia zo vzájomných vzťahov vylúčiť ani v prípade zákonnej výnimky (§ 143a OZ). Aj v tejto oblasti majetkových vzťahov sa uplatní zásada súkromného práva o zmluvnej voľnosti.“¹¹ Uvedený zámer sa dokonca zaoberal možnosťou odpútať sa od inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a alternatívne ho nahrádzať inštitútom majetkového spoločenstva manželov, ktoré by bolo širšie a zahŕňalo by okrem vlastníckych práv všetky vecné ako aj záväzkové práva manželov, ktoré im počas manželstva vzniknú.¹² „Pokiaľ v návrhu nového vecného riešenia budú existovať popri sebe pojmy „majetkové spoločenstvo manželov“ a „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“, tak s presne ohraničeným významom a zrozumiteľne a jasne

---

¹¹ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 22

¹² „Predmetom zákonného majetkového spoločenstva je spoločný majetok manželov. Pritom veci, ktoré sú predmetom vlastníckeho práva sú v ich bezpodielovom spoluvlastníctve; iné vecné a záväzkové práva patriace do spoločného majetku sú v ich nedielnom majetkovom spoločenstve. Pokiaľ ide o úpravu práv a povinností manželov ohľadom spoločného majetku medzi nimi navzájom a voči tretím osobám bude sa v zásadových črtách vychádzať z terajšej úpravy bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Pritom sa osobitne upraví možnosť zastupovania manželov v prípade, že jeden je právne prípadne fakticky nespôsobilý spravovať majetok.“ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009, str. 54

vyjadreným vzájomným vzťahom, pričom prvé je pojmovovo nadradené a širšie, pretože zahŕňa spoločenstvo všetkých – vecných i záväzkových práv manželov, a druhé predstavuje len spoločenstvo vlastníckych práv a bude jeho súčasťou, pričom nebude inštitucionálne vyjadrená.¹³ Okrem toho, s cieľom posilnenia dispozičnej autonómie jednotlivca, legislatívny zámer počítal aj so zavedením manželskej zmluvy, ktorá by umožňovala manželom si svoje majetkovoprávne vzťahy upraviť odlišne od zákonných ustanovení, pričom takáto možnosť by nevznikala iba manželom ale aj osobám, ktoré majú v úmysle uzavrieť manželstvo, t.j. snúbencom. „V dôsledku toho sa aj v Slovenskej republike zavádza právna úprava manželskej zmluvy, ktorou si manželia v podstate ľubovoľne upravujú svoje majetkové vzťahy podľa vlastných predstáv, a to nielen pri uzavretí, ale aj pred uzavretím a samozrejme kedykoľvek v priebehu existencie manželstva. Až ak takúto zmluvu manželia neuzatvoria, automaticky sa uplatňuje majetkový režim zákonného majetkového spoločenstva. Nový inštitút môže pomôcť eliminovať majetkové spory po rozvode.“¹⁴

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015

Ďalšou rekodifikačnou snahou v oblasti občianskeho práva bola iniciatíva pod vedením prof. Duláka. Výsledkom bolo predloženie návrhu paragrafového znenia Občianskeho zákonníka, z ktorého je tiež možné vyčítať smerovanie právnej regulácie manželského majetkového práva. Z uvedeného návrhu zákona je zrejmé, že inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov by bol nahradený majetkovým spoločenstvom manželov. Ako vyplýva z predmetnej navrhovanej úpravy majetkového usporiadania medzi manželmi, prioritne by mali manželia možnosť si svoje majetkové vzťahy usporiadať na základe zmluvy. Z uvedeného je zrejماً intencia pokračovania v presadzovaní zmluvnej voľnosti manželov a odklonenia sa od príliš kogentnej súčasnej právnej úpravy tak, ako s tým počítal aj legislatívny zámer z roku 2009. V prípade, ak by si manželia svoje vzťahy neupravili zmluvne, tak následne by nastupoval Občiansky zákonník so zákonným usporiadaním majetkových vzťahov manželov.¹⁵ Z predmetného paragrafového znenia je

---

¹³ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 23

¹⁴ LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009 str. 22

¹⁵ Ust. § 31 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

zrejme badať inšpiráciu českou právnou úpravou, ktorá bola výsledkom rekodifikačného procesu, ktorý v Českej republike prebehol a pretavil sa do nového Občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb., ktorý nahradil dovtedy platný Občiansky zákonník 40/1964 Sb.¹⁶

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 umožňoval manželom si upraviť majetkové práva a povinnosti tak počas manželstva, ako aj pred ním. Podobne ako aj koncepcia legislatívneho návrhu z roku 2009, aj tu sa počítalo so zavedením inštitútu tzv. predmanželskej zmluvy, na základe ktorej si osoby zamýšľajúce uzavrieť manželstvo (snúbenci) mohli upraviť vzájomné majetkové práva a povinnosti, ktoré im manželstvom vzniknú, ešte pred jeho uzavretím. Návrh zákona počítal s určitými obsahovými ako aj formálnymi náležitosťami, ktoré takáto manželská, resp. predmanželská zmluva mala spĺňať. Z formálneho hľadiska zmluva uzavretá medzi manželmi by musela mať písomnú formu a podpisy manželov na nej by boli úradne osvedčené. Zároveň obdobne ako je tomu aj v Českej republike, by sa takáto zmluva zapisovala do verejného zoznamu zriadeného osobitným zákonom. Z obsahového hľadiska návrh Občianskeho zákonníka kogentne stanovoval nutnosť manželov si v predmetnej zmluve zároveň vyporiadať majetkové práva a povinnosti, ktoré manželom vznikli ešte pred uzavretím takejto zmluvy. Manželia by mali možnosť si v zmluve určiť, či do majetkového spoločenstva zahrnú aj majetok, ktorý do neho podľa zákona nepatrí, ako sa aj dohodnúť, že zo zákonného majetkového spoločenstva vylúčia majetok, ktorý by do neho inak patril. Predmetná modifikácia rozsahu spoločného majetku manželov by sa mohla týkať tak majetku už existujúceho, ako aj majetku, ktorý manželia nadobudnú až v budúcnosti. Zmluva by sa mohla vzťahovať tak na celý majetok, ako aj iba na jeho časť. Okrem úpravy rozsahu majetku patriaceho do manželského majetkového spoločenstva, návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom taktiež zmluvne modifikovať správu majetkového spoločenstva.¹⁷ Obdobne ako je tomu v súčasnej právnej úprave, aj navrhovaný Občiansky zákonník počítal s možnosťou modifikovať čas vzniku majetkového spoločenstva

¹⁶ Bližšie pozri kapitolu tejto publikácie „Modifikácia majetkových práv manželov a ich zánik za trvania manželstva v súčasnej českej právnej úprave.“

¹⁷ Ust. § 37 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka „1/ Manželia môžu upraviť odchylné od zákona správu ich majetkového spoločenstva a dohodnúť sa, že jeden z nich poveruje druhého manžela výlučnou správou časti alebo celého spoločného majetku. Zároveň si môžu vymieniť, ktoré právne úkony musia robiť spoločne alebo na ktoré právne úkony sa vyžaduje súhlas druhého manžela, ktorý majetkové spoločenstvo nespravuje. 2/ Manžel, ktorý je poverený správou majetkového spoločenstva, je povinný informovať druhého manžela písomne o stave tohto spoločenstva a predkladať mu účty zo správy v intervaloch, ktoré určuje zmluva o zmene správy zákonného majetkového spoločenstva. 3/ Manžel, ktorý poveril druhého manžela výlučnou správou majetkového spoločenstva sa nemôže vopred vzdať práva odvolať toto poverenie. Ak to urobí, zmluva je v tejto časti neplatná.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

ku dňu zániku manželstva. Zároveň, v prípade zániku manželstva smrťou manžela, pripúšťal transformáciu zmluvy o majetkovom usporiadaní na zmluvu dedičskú. Návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť aj na tom, že majetkové spoločenstvo manželov by nevzniklo vôbec. V takom prípade by majetok, ktorý každý z manželov nadobudol počas manželstva, patril do jeho výlučnej sféry. Keďže však je potrebné myslieť aj na prvotný význam majetkového spoločenstva manželov, resp. bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorým je zabezpečenie životných a majetkových potrieb manželov, návrh Občianskeho zákonníka obdobne, ako je tomu aj v Českej republike, neumožnil manželom sa zbaviť vzájomnej vyživovacej povinnosti, ako ani odňať právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť.¹⁸

Návrh Občianskeho zákonníka z roku 2015 obsahoval aj právnu úpravu možného zániku majetkového spoločenstva manželov počas trvania manželstva. Keďže návrh Občianskeho zákonníka umožňoval manželom, resp. snúbencom sa dohodnúť na tom, že majetkové spoločenstvo počas manželstva nevznikne, je zrejmé, že sa toto ustanovenie malo týkať aj situácií, kedy majetkové spoločenstvo existovalo, avšak manželia by už nemali záujem v ňom naďalej pokračovať. V prípade, ak by však medzi manželmi nedošlo ku konsenzu v otázke zrušenia majetkového spoločenstva, návrh Občianskeho zákonníka pripúšťal možnosť ktoréhokoľvek manžela sa obrátiť na súd s návrhom na zrušenie majetkového spoločenstva. Jedná sa o prebratú doterajšiu právnu úpravu, ktorá taktiež umožňuje zánik BSM počas trvania manželstva, ak by jeho ďalšia existencia bola v rozpore s dobrými mravmi. Zároveň tak, ako je to aj v súčasnej právnej úprave, návrh Občianskeho zákonníka počítal s možnosťou zrušenia majetkového spoločenstva manželov rozhodnutím súdu v prípade, ak by jeden z manželov začal podnikáť.¹⁹

---

¹⁸ Ust. §§ 27, 28 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „§ 27: 1/ Manželia majú právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti, ktorú spoločne užívajú, bez ohľadu na to, ktorému z nich patrí právo k tomuto zariadeniu alebo jeho časti. 2/ Obvyklé zariadenie domácnosti tvorí súbor hnuiteľných vecí, ktorý slúži potrebám rodiny. 3/ Ani jeden manžel nemôže bez súhlasu druhého manžela nakladať s vecami patriacimi do obvyklého zariadenia domácnosti podľa ods. 1, okrem, ak ide o vec nepatrnej hodnoty. § 28: Ak manželia užívajú byt alebo dom /jeho časť/, ku ktorému patrí právo len jednému z nich a majú v ňom zriadenú domácnosť; manžel, ktorému patrí právo, je povinný strpieť právo druhého manžela a rodiny na pokojné bývanie. Ak by manžel, ktorému patrí právo k bytu alebo domu /jeho časti/ nakladal s týmito predmetmi bez súhlasu druhého manžela tak, že by tým ohrozil životné potreby druhého manžela alebo rodiny, je právny úkon neplatný.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

¹⁹ Ust. § 48 Druhej časti – Rodinné právo, Prvej hlavy – Manželstvo, Štvrtý diel – Majetkové usporiadanie medzi manželmi, Návrh Občianskeho zákonníka: „1/ Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie majetkového spoločenstva odporovalo dobrým mravom, súd môže na návrh niektorého z manželov zrušiť toto spoločenstvo

Ostatný rekodifikačný proces

Posledná rekodifikačná snaha rekodifikačnej komisie pod vedením prof. Števäčka koncepčne vychádzala z legislatívneho zámeru z roku 2009. V rámci plánovaných zmien sa počítalo s pokračovaním v nastolenom trende, a teda aplikovaním inštitútu predmanželských zmlúv do právneho poriadku, rozšírením dispozície a zmluvnej autonómie manželov s majetkom počas manželstva, ako aj zavedením pojmu spoločný majetok manželov, ktorý by okrem vlastníckych práv zahŕňal aj práva záväzkové. Ako však vyplýva zo zápisníc zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu, pre plánované zmeny danej oblasti, ktoré reflektovali na meniace sa potreby spoločnosti, vychádzali zo základných súkromnoprávných princípov a mali zjednodušiť riešenie zložitých otázok v rámci právnej praxe, absentovala dostatočná politická vôľa, ktorá by takéto zámery vedela pretransformovať do platnej legislatívy.²⁰

Úvahy „de lege ferenda“

Ako vyplýva z vyššie uvedených rekodifikačných snáh, z problémov aplikačnej praxe, ako aj z reflexie na súčasné spoločenské potreby je zrejmé, že zmeny a zámery, ktoré jednotlivé rekodifikačné komisie navrhli, sa zdajú opodstatnené a prínosné. V súčasnej právnej úprave možno badať určité výkladové nejasnosti, či už z pohľadu vymedzenia predmetu BSM, ako aj možnosti modifikovať rozsah BSM len v súvislosti s konkrétnou vecou. Zároveň si treba uvedomiť, že medzi základné zásady súkromného, a teda aj občianskeho práva, patrí autonómia vôle a zmluvná voľnosť. Či už z tohto dôvodu, ako aj z praktického hľadiska spojeného s odstraňovaním problémov a sporov, ktoré v súčasnosti častokrát nastávajú pri zániku a následnom vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov, sa rozšírenie dispozitívnosti zákonných ustanovení v rámci regulácie BSM zdá ako

---

alebo zúžiť jeho rozsah aj za trvania manželstva. 11 2/ Ak jeden z manželov začal podnikat', súd na návrh druhého manžela majetkové spoločenstvo zruší alebo zúži jeho rozsah. Ak začali podnikat' obidvaja manželia, návrh môže podať ktorýkoľvek z nich. 3/ Ustanovenie ods. 2 sa použije aj v prípade, ak sa manžel stal neobmedzene ručiacim spoločníkom obchodnej spoločnosti.“ DULÁK, A. a kol., Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015

²⁰ Bližšie pozri: Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

vhodná cesta. Malo by to byť v prvom rade na manželoch, aby sa rozhodli, ako upravia svoje majetkové vzťahy, ktoré im za trvania manželstva vznikajú a zákonná regulácia by mala mať iba subsidiárny charakter. Prioritne manželia by sa mali rozhodnúť, či vôbec a v akom rozsahu by sa majetok, ktorý nadobudli, považoval za ich spoločný. Zároveň takéto oprávnenie by malo byť poskytnuté aj osobám, ktoré ešte manželstvo neuzavreli, ale chystajú sa na to (snúbenci). V súčasnej dobe, žiaľ, vzrastá pomer rozvodovosti manželstiev, čo má automaticky za následok zánik BSM a potrebu jeho vyporiadania, pričom proces riešenia sporov, ktoré medzi manželmi týmto vznikajú, je z pohľadu rozhodovacej činnosti súdov často veľmi komplikovaný a náročný. Práve pripustenie možnosti manželom, ako subjektom ich majetkových vzťahov, si zmluvne určiť existenciu, ako aj rozsah BSM, resp. majetkového spoločenstva, sa javí ako jeden z najvhodnejších spôsobov riešenia daného problému. Samozrejme, netreba zabúdať ani na podstatu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, resp. prípadného majetkového spoločenstva, ktorá spočíva v zabezpečení riadneho fungovania domácnosti a zaistenia základných potrieb manželov ako aj jednotlivých členov rodiny. Tu sa črtá riešenie práve v zákonnej reštrikcii manželov sa zbaviť vzájomnej vyživovacej povinnosti a zákazu odňať právo bezodplatného užívania obvyklého zariadenia domácnosti alebo domu a bytu, v ktorom majú manželia zriadenú spoločnú domácnosť. Je zrejmé, že obdobné problémy riešili aj v Českej republike, keďže v rámci spoločného štátneho zriadenia sme mali totožnú právnu úpravu bezpodielového spoluvlastníctva manželov a možnosti jeho modifikácie. Keďže v Českej republike už predmetný rekodifikačný proces ukončili prijatím zákona č. 89/2012 Sb. Občanského zákoníka, aj tu by sa dala hľadať určitá inšpirácia v rámci budúcej novej právnej regulácie manželských majetkových práv.

Záver

Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov, či už z pohľadu rozsahu alebo okamihu vzniku, predstavuje nástroj, umožňujúci v určitej miere manželom rozhodnúť o podobe ich bezpodielového spoluvlastníctva. Potreba takejto dispozitívnosti vznikla po spoločenských a politických zmenách, ktoré nastali po roku 1989. Požiadavka rozšírenia slobody a voľnosti pre manželov, ako subjektov majetkovoprávných vzťahov, rastie a súčasná právna úprava sa z tohto hľadiska javí značne kogentná. Je zrejmé, že je len otázkou času,

kedy spoločenská potreba bude pretransformovaná do legislatívy a manželia si budú môcť svoje majetkové vzťahy, ktoré im vzniknú za trvania manželstva, upravovať v omnoho širšom rozsahu, ako je tomu v súčasnosti. Zároveň sa javí vhodné a aj logické, aby takúto možnosť mohli mať aj osoby, ktoré síce manželstvo spolu ešte neuzavreli, avšak sa na to chystajú. Okrem dispozičnej slobody poskytnutej manželom by sa týmto spôsobom mohlo predísť značným komplikáciám, ktoré v praxi vznikajú z titulu zániku BSM a následného jeho vyporiadania. Samozrejme, netreba zabúdať ani na dôležitosť a podstatu inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktoré má za cieľ prioritne chrániť manželov a zabezpečiť im rovnaké majetkové zázemie a tento princíp implementovať do možných budúcich zmien právnej úpravy.

Z rekodifikačnej koncepcie súkromného práva a jej smerovania v posledných rokoch je zrejmé, že by malo dôjsť k rozšíreniu možnosti manželov, resp. snúbencov samostatne rozhodovať o existencii bezpodielového spoluvlastníctva manželov či už pred vznikom, resp. počas trvania manželstva, ako aj modifikovať jeho rozsah a okamih vzniku. Z tohto dôvodu sa zračí ako prospešné skúmať a v určitej miere prípadne inšpirovať sa súčasnou právnou úpravou v Českej republike, ktorá už reflektovala na aktuálne potreby, ktoré sa v predmetnej oblasti najviac objavujú.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

CIRÁK, J., GANDŽALOVÁ, D. 2019. Základy rodinného práva, Úvodná časť- manželské právo – osvojenie, 1. vydanie. Banská Bystrica: Belianum, 2019. 204 s. ISBN 978-80-557-1548-3;

PAVELKOVÁ, B. 2011. Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C,H.Beck, 2011, 655 s. ISBN 978-80-7400-359-2;

VOJČÍK, P. a kol. 2018. Občianske právo hmotné 1. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2018, 382 s. ISBN 978-80-7380-719-1;

Periodiká a zborníky:

DULÁK, A. a kol. 2015 Návrh Občianskeho zákonníka (prvá kompletná pracovná verzia), 2015.

ĎURANA, M. 2015. Darovacia zmluva, In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii, Roč. 19. - 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2015. ISBN 978-80-557-0867-6 s. 15-24.

GANDŽALOVÁ, D. 2009. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a podnikanie, In Pocta Sentě Radvanové: k 80. narodeninám. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-7357-432-1 s. 173-187;

LAZAR, J. a kol., Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka z roku 2009

PETRÍKOVÁ, L., 2017. Ochrana súkromia a rodiny vo svetle pracovného práva. In Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 21, Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2017. ISBN 978-80-557-1232-1 s. 366-372;

PÍRY, M. 2018 Katolícke sociálne myslenie v konfrontácii s liberálnou demokraciou. In: Demokracia v 21. storočí : recenzovaný vedecký zborník : konferencia o výzvach a limitoch liberálnej demokracie a zákonitých etapách jej vývoja, 03.12.2018, Bratislava. 1. vyd. Bratislava: Central European Education Institute, 2019. ISBN 978-80-7632-037-6. s. 106-116

POLÁČEK TUREKOVÁ, Z. 2016. Dobré mravy z pohľadu právnej teórie a súdnej praxi, In: Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Belii Neosolii. Roč. 20. 1. vyd. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum, 2016. ISBN 978-80-557-1100-3. s. 318-326.

SKALOŠ, M. 2020. Právny poriadok Československa v rokoch 1948 – 1989. 1. vyd. Banská Bystrica : Belianum, 2020, 368 s. ISBN 978-80-557-1679-4;

ŠOŠKOVÁ, I. 2019. Právne formy usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi na území Slovenska - história a súčasnosť: In Štát a právo. Banská Bystrica: Belianum, 2019, roč. 6, č. 2-3 (2019), s. 191-234, ISSN 1339-7753;

Internetové zdroje:

Zápisnica zo zasadnutia Predsedníctva Komisie pre rekodifikáciu súkromného práva zo dňa 20. apríla 2017, [04.06.2021] Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>

Právne predpisy:

zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení;

zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov;

zákon č. 89/2012 Sb. Občianský zákonník v platnom znení;

Súdne rozhodnutia:

Rozhodnutie NS ČSSR sp. zn. R 42/197

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Juraj Takáč).

ZDIEĽANIE ÚDAJOV ZA ODPLATU A DÁTOVÝ ALTRUIZMUS DATA SHARING FOR COMPENSATION AND DATA ALTRUISM

Viktória Tomašovičová¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.298-311>

Abstrakt

Príspevok sa v prvej časti venuje navrhovanej európskej právnej úprave správy údajov. Následne vymedzuje pojmy poskytovanie služieb zdieľania údajov a dátový altruizmus, so zameraním na ich komparáciu. Záverečná časť príspevku sa zaoberá správou údajov a jej európskou úpravou v špecifických odvetviach.

Kľúčové slová

Správa údajov, opakované použitie informácií, notifikácia, zdieľanie údajov, registrácia, dátový altruizmus, príslušný orgán, dátové priestory

Abstract

The paper deals with the proposed European legislation on data management in its first part. It then defines the concepts of providing data sharing services and data altruism, with a focus on their comparison. The final part of the paper deals with data management and its European regulation in specific sectors.

Keywords

Data management, re-use of informations, notification, data sharing,, registration, data altruism, data spaces

Úvod

Pre spoločnosť ako aj jednotlivcov je čoraz dôležitejší prístup k informáciám relevantným pre ich rozhodovanie a činnosť. Vývoj spoločnosti spojený s digitálnymi technológiami napreduje rýchlym tempom, čo si vyžaduje prispôsobenie novým požiadavkám. Dostupnosť informácií – už len z pohľadu vstupných údajov potrebných na analýzu, determinuje dosiahnutie pokroku a inovácií v rôznych sférach. Legislatíva, či už na vnútroštátnej alebo európskej úrovni, preto reflektuje na využitie potenciálu informácií verejného sektora pre hospodárstvo a spoločnosť, prijímaním právnych aktov týkajúcich sa opakovaného použitia údajov a lepšiu prístup k údajom pre používateľov aj prostredníctvom služieb zdieľania údajov alebo dátového altruizmu. Údaje sú rozdelené podľa ich

---

¹ Autorka je externou doktorandkou na Fakulte práva Paneurópskej vysokej školy.

charakteristík, čo odráža aj európska úprava zaoberajúca sa jednotlivými kategóriami ako sú údaje spadajúce pod duševné vlastníctvo, dôverné obchodné údaje, osobné údaje, iné ako osobné údaje alebo dôverné štatistické údaje. Používanie niektorých údajov zároveň závisí aj od konkrétnych odvetví, ktoré ustanovujú odvetvové právne predpisy.

Predchádzajúca a súčasná právna úprava

Právo na prístup k dokumentom zakotvené v čl. 42 Charty základných práv Európskej únie a právo na dobrú správu vecí verejných zakotvené v čl. 41 Charty ako základné práva tvoria dôležitú súčasť európskeho právneho systému. V minulosti bolo najmä právo na prístup k informáciám ponímané ako nástroj na kontrolu činnosti subjektov verejného sektora, ktoré kladlo dôraz na princíp transparentnosti vo verejnej správe, obsiahnutý aj v dokumente Odporúčanie CM/Rec (2007) 7 Výboru ministrov členským štátom o dobrej verejnej správe². Vývojom potrieb spoločnosti - týkajúcich sa dostupnosti informácií, dochádzalo k snahám o jej úpravu, čoho výsledkom je väčší a jednoduchší obeh informácií získaných z verejnej správy. Potreba väčšej cirkulácie v európskom priestore, sa už v roku 1991, v nadväznosti aj na zvýšené požiadavky súkromného sektora ako aj potrebu vytvárania politík v rámci verejnej správy, premietla napríklad do Odporúčania R (91) 10 Výboru ministrov členským štátom o prístupe tretích strán k osobným údajom v držbe subjektov verejného sektora³, ktoré upravuje základné princípy ochrany súkromia a ochrany údajov, v prípadoch prístupu k údajom subjektov verejného sektora tretími stranami. Tomuto Odporúčaniu predchádzalo Odporúčanie R (81) 19 Výboru ministrov členským štátom o prístupe k informáciám orgánov verejnej správy⁴ ako stručný dokument zaoberajúci prístupom každého k informáciám v držbe verejných subjektov na vyžiadanie pri zachovaní rovnosti osôb.

Právna úprava opakovaného používania informácií v európskom priestore bola otvorená prijatím smernice 2003/98/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 17. novembra 2003 o opakovanom použití informácií verejného sektora, ktorá v súvislosti s vytvorením vnútorného trhu a zabránením deformácie hospodárskej súťaže mala za cieľ zosúladienie

---

² Recommendation CM/REC (2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration

³ Recommendation No. R (91) 10 of the committee of ministers to member states on the communication to third parties of personal data held by public bodies

⁴ Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to member states o the access to information held by public authorities

pravidiel a postupov členských štátov týkajúcich sa používania informácií verejného sektora. Znenie prvej smernice bolo smerované k podpore vývoja informačnej a vedomostnej spoločnosti (napríklad podporou rozvoja služieb) a tým zlepšeniu využitia potenciálu spoločností a následne prispieť k hospodárskemu rastu a tvorbe pracovných miest. Smernica 2003/98/ES však nezahŕňala povinnosť subjektov verejného sektora⁵ (vrátane verejnoprávnych inštitúcií) umožniť opakované použitie informácií, nakoľko toto povolenie ponechala na členských štátoch, pri rešpektovaní práva na prístup k dokumentom v zmysle čl. 42 Charty základných práv Európskej únie.⁶ Z dôvodu rýchleho rastu množstva údajov a generovania nových typov údajov vznikla potreba modifikovania smernice 2003/98/ES podľa aktuálnych potrieb, k čomu došlo prijatím smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/37/EÚ z 26. júna 2013. Táto smernica priniesla významnú zmenu aj v predmete a rozsahu pôsobnosti, ktorá rozšírila rozsah pôsobnosti aj na knižnice, múzeá a archívy uchovávajúce veľké množstvo informačných zdrojov, a to najmä z dôvodu digitalizácie. Smernice 2003/98/ES⁷ a 2013/37/EÚ boli transponované do ustanovení o opakovanom použití informácií zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám (zákon o slobode informácií).

Smernice 2003/98/ES a 2013/37/EÚ boli následne nahradené smernicou Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1024 z 20. júna 2019 o otvorených dátach a opakovanom použití informácií verejného sektora, ktorej doba na transpozíciu uplynie 17.7.2021. Smernica 2019/1024 rozširuje opakované použitie informácií o informácie v držbe verejných podnikov ako aj údaje vedeckého výskumu financovaného z verejných zdrojov. Pojem opakované použitie smernica 2019/1024 vymedzuje v záväzných ustanoveniach ako používanie dokumentov fyzickými a právnickými osobami v držbe subjektov verejného sektora a verejných podnikov na komerčné alebo nekomerčné účely, ktoré sú iné ako pôvodný účel ich spracúvania, avšak pojem otvorené údaje (nachádzajúci sa v názve smernice) nevymedzuje.⁸

---

⁵ Smernica 2003/98/ES sa nevzťahovala na dokumenty v držbe verejných podnikov. O dokumenty v držbe verejných podnikov podľa čl. 1 ods. 1 písm. b) sa rozšíril rozsah pôsobnosti smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1024 z 20. júna 2019 o otvorených dátach a opakovanom použití informácií verejného sektora.

⁶ Recitál č. 9 a čl. 1 ods. 3 smernice 2003/98/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 17. Novembra 2003 o opakovanom použití informácií verejného sektora.

⁷ IKRÉNYI, P. a kol.: Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2015. ISBN 978-80-8168-228-5. s.421.

⁸ Pojem otvorené údaje smernica 2019/1024 spomína iba v rámci recitálu č. 16 v súvislosti s koncepciou otvorených dát „Koncepcia otvorených dát sa vo všeobecnosti chápe ako údaje o otvorenom formáte, ktoré môže ktokoľvek voľne používať, opakovane používať a zdieľať na akýkoľvek účel.“

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o európskej správe údajov 2020/0340 (COD) je zatiaľ najnovším návrhom aktu, ktorého predmet úpravy sa bude týkať použitia údajov.

Na vnútroštátnej úrovni je aktuálne prerokúvaným zákonom upravujúcim používanie údajov zákon o údajoch, ktorý ustanovuje najmä verejný záujem v oblasti údajov a významný verejný záujem v oblasti údajov a až v závere obsahuje aj ustanovenia o otvorených dátach⁹. Inými súvisiacimi predpismi sú napríklad zákon č.95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe, vyhláška č. 78/2020 Z. z. o štandardoch pre informačné technológie verejnej správy alebo vyhláška 179/2020 Z. z. ktorou sa ustanovuje spôsob kategorizácie a obsah bezpečnostných opatrení informačných technológií verejnej správy.

Návrh nariadenia o európskej správe údajov

Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o európskej správe údajov 2020/0340 (COD) vychádza z Európskej dátovej stratégie¹⁰ ako jeden z prvých európskych aktov s cieľom prispieť k tvorbe spoločného európskeho dátového priestoru, v členení podľa sektorov, ktorými by mali byť napríklad zdravie, mobilita, výroba, finančné služby, energetika, poľnohospodárstvo, verejná správa alebo zručnosti.¹¹

Predmetom úpravy návrhu nariadenia¹² sú podmienky opakovaného použitia kategórií údajov v držbe subjektov verejného sektora, nespádajúcich do pôsobnosti smernice 2019/1024, ktorými sú: dôverné obchodné údaje, dôverné štatistické údaje, práva duševného vlastníctva tretích osôb a osobné údaje¹³, notifikácia a monitorovanie súladu poskytovania služieb zdieľania údajov a registrácia a monitorovanie súladu činnosti organizácií dátového altruizmu, čím má nariadenie okrem jeho podielu v Európskej dátovej stratégii aj doplňujúce postavenie k smernici 2019/1024. Okrem uvedeného predmetu úpravy návrh nariadenia upravuje aj požiadavky na príslušné orgány a kreovanie a úlohy Európskeho dátového inovačného výboru.

---

⁹ § 19 a nasl. návrhu zákona o údajoch

¹⁰ COM (2020) 66 final zo dňa 19.2.2020

¹¹ Recitál č. 2 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o európskej správe údajov 2020/0340 (COD).

¹² Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o európskej správe údajov 2020/0340 (COD) je v ďalšom texte označovaný iba ako „návrh nariadenia“ alebo „nariadenie“.

¹³ Uvedené druhy údajov naďalej podliehajú ustanoveniam v osobitných aktoch upravujúcich ich použitie, teda návrhom nariadenia tieto právne akty nie sú dotknuté.

Návrh nariadenia ustanovuje niekoľko nových inštitútov a upravuje najmä podmienky a proces opakovaného použitia niektorých kategórií údajov. V rámci uvedených kategórií chránených údajov napríklad nedopĺňa smernicu 2019/1024 o opakované použitie údajov v držbe verejných podnikov¹⁴.

Subjektom verejného sektora návrh nariadenia priamo zakazuje uzatváranie dohôd udeľujúcich výhradné práva, vrátane účinku takéhoto udelenia alebo obmedzenie dostupnosti údajov na opakované použitie inými subjektmi trhu, pri špecifikácii určitých výnimiek. Nemožnosť poskytovať výhradné práva k dokumentom v držbe subjektov verejného sektora alebo verejných podnikov upravuje aj smernica 2019/1024.

„Novosť“ zavádzanej právnej úpravy možno pozorovať napríklad aj nasledovnom. Vymedzenie pojmu dokument v smernici 2019/1024, ktorým je každý obsah bez ohľadu na príslušné médium (na papieri alebo v elektronickej forme, alebo ako zvukový vizuálny alebo audiovizuálny záznam) alebo akákoľvek časť takého obsahu¹⁵, a pojmu údaje v návrhu nariadenia, ktorým sú všetky digitálne formy aktov, skutočností alebo informácií a všetky kompilácie takých aktov, skutočností a informácií, a to aj v podobe zvukových, vizuálnych alebo audiovizuálnych nahrávok¹⁶, môžu evokovať duplicitu opakovaného použitia stanovených jednotlivými aktmi. Uvedená duplicita môže byť zároveň podporená aj znením ustanovenia týkajúceho sa zákazu výhradných dohôd v návrhu nariadenia.¹⁷

V súvislosti s predmetom návrhu nariadenia je vymedzený iba pojem „iné ako osobné údaje“, ktorý je prevzatý z nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1807 zo 14. novembra 2018 o rámci pre voľný tok iných ako osobných údajov v Európskej únii¹⁸. Tento pojem následne používa najmä v ustanoveniach týkajúcich sa prenosu do tretích krajín v rámci podmienok opakovaného použitia.

Návrh nariadenia v kapitole týkajúcej sa opakovaného použitia určitých kategórií chránených údajov v držbe subjektov verejného sektora dáva subjektom verejného sektora možnosť účtovať poplatky za povolenie opakovaného použitia tejto kategórie údajov.

---

¹⁴ Na údaje v držbe verejných podnikov sa návrh nariadenia nevzťahuje.

¹⁵ čl. 2 ods. 6 smernice 2019/1024

¹⁶ čl. 2 ods. 1 návrhu nariadenia

¹⁷ Podľa čl. 4 ods. 1 návrhu nariadenia „Zakazujú sa dohody alebo iné praktiky spojené s opakovaným používaním údajov v držbe subjektov verejného sektora, ktoré zahŕňajú údaje kategórií uvedených v článku 3 ods. 1“.

¹⁸ Ako iné než osobné údaje podľa nariadenia (EÚ) 2016/679. Až usmernenie k nariadeniu (EÚ) 2018/1807, COM (2019) 250 final, stručne uvádza, že iné ako osobné údaje možno kategorizovať podľa pôvodu tak, že sa pôvodne netýkali identifikovanej alebo identifikovateľnej fyzickej osoby, ako sú napríklad údaje o poveternostných podmienkach z veterných turbín alebo pôvodne boli osobnými údajmi, ale neskôr sa stali anonymnými.

Smernica 2019/1024 uvádza, že opakované použitie dokumentov je bezplatné, avšak zároveň upravuje možnosť povolenia pokrytia hraničných nákladov a výnimky z tejto bezodplatnosti. Z uvedeného tak vyplýva, že žiadateľ o opakované použitie môže byť v niektorých prípadoch vyzvaný na úhradu poplatku v zmysle smernice 2019/1024, resp. zákona do ktorého bude transponovaná ako aj v zmysle návrhu nariadenia.

Návrh nariadenia zakotvuje povinnosť členských štátov zabezpečiť, aby všetky informácie o podmienkach opakovaného použitia a poplatkoch boli dostupné na jednotnom informačnom mieste. Jednotné informačné miesto má sprístupňovať register dostupných zdrojov údajov, vrátane informácií o ich povahe, elektronicky a má prijímať žiadosti o opakované použitie a tieto žiadosti následne postupovať subjektom príslušným na ich vybavenie.

Služby zdieľania údajov

Pojem zdieľanie údajov¹⁹ je vymedzený ako poskytovanie údajov držiteľom používateľovi na účely spoločného alebo individuálneho použitia na základe slobodného rozhodnutia uvedených strán, bez ohľadu na to, či k takémuto poskytovaniu dochádza priamo alebo prostredníctvom sprostredkovateľa. Požiadavky na právnu formu a podmienky poskytovania takéhoto sprostredkovania upravuje návrh nariadenia inštitútom poskytovateľa služieb zdieľania údajov. Nariadenie konkretizuje tri druhy sprostredkovateľských služieb²⁰, ktorými sú: služby sprostredkovania údajov medzi držiteľmi údajov²¹ (iba právnické osoby) a potenciálnymi používateľmi údajov vrátane poskytovania technických prostriedkov zdieľania (databázy, platformy, osobitná infraštruktúra), ďalej sú to sprostredkovateľské služby medzi dotknutými osobami²² a potenciálnymi používateľmi údajov vrátane technických prostriedkov a napokon sú to služby dátových družstiev, ktoré by mali členom družstva (bez ohľadu na formu, tzn. najmä dotknuté osoby a MSP) napomáhať pri

---

¹⁹ čl. 2 ods. 7 návrhu nariadenia

²⁰ Poskytovania služieb zdieľania údajov v zmysle čl. 9 návrhu nariadenia

²¹ Pojem držiteľ údajov v zmysle čl. 2 ods. 5 návrhu nariadenia zahŕňa fyzické aj právnické osoby, ktorým v súlade s legislatívou prislúcha právo udeľovať prístup k osobným alebo iným údajom alebo ich zdieľať.

²² Ktoré chcú sprístupniť svoje osobné údaje. Pojem dotknutá osoba nie je v návrhu nariadenia vymedzený, avšak nepriamo vyplýva z vymedzenia pojmu „osobné údaje“ v čl. 4 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov).

stanovovaní podmienok²³ spracúvania údajov pred poskytnutím ich súhlasu, resp. zdieľaním ich údajov. Takéto členenie sprostredkovateľských služieb rozdeľuje poskytovanie jednotlivých služieb podľa typu osoby (FO-PO) ako aj podľa práv, ktoré majú byť pri poskytovaní služieb chránené. Uvedené členenie zároveň sprostredkovateľom poskytuje možnosť jednoduchšieho stanovenia odplatných zmluvných vzťahov medzi ním a držiteľom a/alebo poskytovateľom. Odplata za poskytované služby tak môže byť stanovená napríklad vo forme zmluvnej ceny za sprostredkovanie, poplatku alebo členského vkladu.²⁴

Základnou podmienkou poskytovania služieb zdieľania údajov je samostatné právne postavenie subjektu, ktorý tieto služby poskytuje, čo má zabezpečiť formálne aj faktické oddelenie činnosti daného subjektu iba na sprístupňovanie požadovaných údajov²⁵, bez možnosti využívania údajov na iné účely.

Pred začatím vykonávania sprostredkovateľských služieb zdieľania údajov poskytovateľ obligatórne predloží notifikáciu príslušnému orgánu a až po jej predložení, pri splnení stanovených podmienok²⁶, je oprávnený začať vykonávať svoju činnosť. Notifikácia má okrem iných informácií obsahovať aj označenie členských štátov, v ktorých má poskytovateľ v úmysle poskytovať uvedené služby. Uvedená informácia sa (rozšírením alebo zúžením poskytovania služby) môže postupom času meniť. Návrh nariadenia však na potenciálne zmeny informácií v notifikácii nereflektuje. V ustanovení predchádzajúcom obsahové náležitosti notifikácie návrh nariadenia zakotvuje oprávnenie poskytovateľa poskytovať služby zdieľania údajov vo všetkých členských štátoch, v súlade s voľným pohybom služieb. Príslušný orgán má právomoc monitorovať súlad so stanovenými požiadavkami a v súvislosti s tým môže v rámci notifikácie služieb zdieľania údajov účtovať poplatky.²⁷

Okrem monitoringu súladu Nariadenia príslušným orgánom sa na poskytovateľov služieb zdieľania údajov vzťahuje aj dozorná činnosť orgánov v oblasti ochrany osobných údajov a práva hospodárskej súťaže²⁸ prípadne kybernetickej bezpečnosti a i. Zo znenia ustanovenia upravujúceho právomoci dozorných orgánov tak vyplýva, že kompetencia

---

²³ Ako typ sprostredkovania.

²⁴ Podľa čl. 11 ods. 3 Návrhu nariadenia “poskytovateľ zabezpečí, aby bol postup získavania prístupu k jeho službám spravodlivý, transparentný a nediskriminačný tak pre držiteľov údajov, ako aj pre používateľov údajov, a to aj z hľadiska cien“.

²⁵ Získané metaúdaje môže sprostredkovateľ použiť výlučne na zlepšenie poskytovaných služieb sprostredkovateľom.

²⁶ podľa čl. 11 návrhu nariadenia

²⁷ čl. 10 ods. 10 návrhu nariadenia

²⁸ čl. 9 ods. 2 návrhu nariadenia

orgánov dozoru zostane v časti ich pôsobnosti zachovaná, čo môže mať v niektorých prípadoch za následok súčasné vedenie konaní viacerými dozornými orgánmi, v oblasti vymedzenej ich pôsobnosťou, a prípadné uloženie viacerých sankcií za správne delikty podľa vymedzených skutkových podstát správnych deliktov v zmysle osobitných predpisov.

Návrh nariadenia používa pojem príslušný orgán, ktorému priraduje právomoci ako prijímanie notifikácií, oznamovanie notifikácií Komisii a príslušným vnútroštátnym orgánom členských štátov, monitorovanie dodržiavania ustanovení návrhu nariadenia alebo ukládanie finančných sankcií a zastavenie poskytovania služby zdieľania údajov. Príslušným orgánom v rámci usporiadania vnútroštátnych orgánov SR by mohlo byť napríklad Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, jeho podriadená organizácia alebo iný novozriadený alebo existujúci subjekt.²⁹ Pred začatím výkonu činnosti takéhoto subjektu však bude potrebné vypracovať alebo doplniť právny predpis, ktorý bude upravovať právomoci, procesné postupy³⁰ budúceho príslušného orgánu, špecifikáciu skutkových podstát správnych deliktov a sankcie za správne delikty alebo ich prípadné doplnenie, ak dôjde k ich zakotveniu do nariadenia. Európsky výbor pre ochranu údajov vo svojom stanovisku k návrhu nariadenia okrem iného uviedol, že neexistencia harmonizovaných sankcií môže zvýšiť používanie forum shopping s dôrazom na využívanie najviac zhovievavého členského štátu³¹. Používanie forum shopping môže byť v tomto smere otázne – najmä vzhľadom na jazykovú bariéru a úpravy ustanovujúcej, že poskytovateľ služieb zdieľania údajov podlieha právomoci toho členského štátu, v ktorom má hlavné miesto činnosti ako aj vzhľadom na to, že forum shopping by mohol byť využívaný aj z dôvodu výšky stanovených poplatkov na notifikáciu služby zdieľania údajov.

---

²⁹ Čl. 23 ods. 5 návrhu nariadenia k požiadavkám na príslušné orgány dopĺňa „Príslušné orgány musia mať k dispozícii primerané finančné a ľudské zdroje na vykonávanie pridelených úloh vrátane potrebných technických znalostí a zdrojov.“

³⁰ Z recitálu č. 30 návrhu nariadenia napríklad vyplýva, že notifikácia by nemala byť konaním ukončujúcim sa vydaním rozhodnutia alebo iného administratívneho aktu a recitál č. 31 k notifikácii dopĺňa, že by sa k nej mali priložiť informácie podľa nariadenia.

³¹ Body 218 a 219 EDPB-EDPS Joint Opinion 03/2021 on the Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on European data governance (Data Governance Act).

Dátový altruizmus a komparácia s poskytovaním služieb zdieľania údajov

Návrh nariadenia zakotvuje inštitút dátového altruizmu, ktorého pojem vymedzuje ako bezodplatné poskytnutie údajov dotknutými osobami alebo inými držiteľmi na základe ich súhlasu alebo povolenia na účely všeobecného záujmu, ktorým môže byť napríklad vedecký výskum alebo zlepšovanie verejných služieb³². Spôsob správy takto poskytnutých údajov návrh nariadenia vymedzuje s dôrazom na zachovanie, resp. zvýšenie dôvery v zákonné spracúvanie³³ osobami, ktoré údaje poskytli alebo sú potenciálnymi poskytovateľmi. Už samotný pojem altruizmus³⁴ evokuje bezodplatnosť a najmä dobrovoľnosť poskytovania údajov.

Koncept všeobecných požiadaviek potrebných na registráciu organizácie vykonávajúcej činnosti dátového altruizmu logicky zahŕňa jeho pôsobenie na neziskovom základe vrátane jeho nezávislosti od iného subjektu pôsobiaceho na ziskovom základe, plnenie cieľov všeobecného záujmu a vykonávanie činností dátového altruizmu prostredníctvom nezávislej štruktúry oddelenej od iných činností organizácie. Posledná požiadavka týkajúca sa nezávislej štruktúry evokuje čiastočnú duplicitu požiadavky na nezávislosť, a vzhľadom na neexistenciu bližšieho rozvedenia tejto požiadavky v recitáli alebo ustanoveniach návrhu nariadenia, možno iba predpokladať jej rovnaký dôvod ako bol zakomponovaný pri ustanoveniach týkajúcich sa poskytovateľov služieb zdieľania údajov.

Organizácia dátového altruizmu môže – fakultatívne požiadať príslušný orgán o zápis do registra uznaných organizácií dátového altruizmu. V prípade predloženia všetkých potrebných informácií a splnenia všeobecných požiadaviek príslušný orgán zapíše subjekt do registra a tento zápis oznámi Komisii. Komisia vedie register organizácií dátového altruizmu uznaných v Únii. Návrh nariadenia v rámci registrácie organizácií dátového altruizmu teda hovorí o dvoch registroch – jednom vnútroštátnom, v rámci ktorého prebieha registrácia subjektov a druhom na európskej úrovni, ktorý má skôr súhrnný informatívny charakter o organizáciách, ktoré boli zaregistrované v Európskej únii. Podľa návrhu nariadenia je subjekt zaregistrovaný v registri oprávnený v rámci svojej komunikácie používať označenie „organizácia dátového altruizmu uznaná v Únii“, avšak neurčuje (absentuje odkaz na odsek), či toto označenie môže používať už zápisom do vnútroštátneho registra alebo až zápisom do

³² Recitál č. 35 návrhu nariadenia uvádza aj zdravotnú starostlivosť, boj proti zmene klímy, zlepšenie mobility, oficiálnu štatistiku alebo poskytovanie verejných služieb.

³³ Spracúvaním sa rozumie aj samotné uchovávanie údajov.

³⁴ Z filozofického hľadiska znamená nezištnú pomoc druhým.

registra vedeného Komisiou. Nakoľko je v rámci ustanovení o monitoringu súladu príslušným orgánom zakomponovaná aj sankcia odňatia práva používať uvedené označenie³⁵, malo by sa oprávnenie používať toto označenie vzťahovať už na subjekty registrované vo vnútroštátnom registri.³⁶

Jednou z informácií, ktorá sa má nachádzať v žiadosti o registráciu sú aj účely všeobecného záujmu, ktoré má organizácia v úmysle podporovať pri zbere údajov, čo môže vyvolať inakosť alebo neúplnosť informácií uvedených v žiadosti pri porovnaní s reálnou činnosťou najmä pri subjektoch, ktoré majú záujem o registráciu ihneď po ich vzniku. Návrh nariadenia zároveň ustanovuje povinnosť organizácií zapísaných v registri predložiť všetky zmeny (informácií v žiadosti) príslušnému orgánu. Návrh nariadenia však neupravuje zaslanie informácie o ukončení činnosti organizácie registrovanej v registri tak, ako je to pri poskytovateľoch služieb zdieľania údajov, čo môže byť zdôvodnené dobrovoľnosťou zápisu ako aj zasielaním výročných správ o činnosti, avšak z hľadiska aktuálnosti zapísaných údajov vo vnútroštátnom registri ako aj registri európskom, by zavedenie takéhoto oznámenia malo byť zvažované.³⁷

V ustanoveniach návrhu nariadenia nie je upravené účtovanie poplatku v súvislosti so zápisom do registra uznaných organizácií dátového altruizmu ani výkonom monitoringu súladu s požiadavkami nariadenia príslušným orgánom. Príslušným orgánom s právomocami registrácie a monitoringu súladu v časti dátového altruizmu by tak v nadväznosti na predchádzajúcu kapitolu mohol byť rovnaký subjekt, čím by nápor na novú právnu úpravu a následný výkon činností mohol byť znížený. V časti dátového altruizmu bude potrebné upraviť najmä procesné ustanovenia týkajúce sa registrácie a vykonávania monitoringu, aj pri zohľadnení pôsobnosti a právomocí iných orgánov dohľadu (najmä na ochranu osobných údajov). Návrh nariadenia odlišne od poskytovania služieb zdieľania údajov upravuje spoluprácu príslušného orgánu s inými orgánmi dohľadu spôsobom predbežných otázok.³⁸ Príslušný orgán v rámci dátového altruizmu podľa návrhu nariadenia neukladá finančné sankcie, avšak môže rozhodnúť napríklad o výmaze subjektu z registra uznaných organizácií.

---

³⁵ Čl. 21 ods. 5 písm. a) návrhu nariadenia „Ak niektorý subjekt nespĺňa jednu alebo viacero požiadaviek tejto kapitoly ani po oznámení od príslušného orgánu podľa odseku 3, takýto subjekt: stráca právo označovať sa v písomnej a ústnej komunikácii za „organizáciu dátového altruizmu uznanú v Únii““.

³⁶ Uvedené je podporované aj znením recitálu č. 37 návrhu nariadenia.

³⁷ Ohlásenie zmeny informácií podľa čl. 17 ods. 7 návrhu nariadenia sa vzťahuje na informácie v samotnej žiadosti.

³⁸ Napríklad podľa § 40 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok).

Odvetvová európska správa údajov

Európska dátová stratégia navrhuje vytvorenie spoločných sektorových európskych dátových priestorov, v ktorom by boli združované a zdieľané údaje týkajúce sa najmä zdravia, mobility, výroby, finančných služieb, energetiky, poľnohospodárstva, verejnej správa a zručností. Odvetvová legislatíva v niektorých oblastiach už existuje, pričom upravuje špecifiká zdieľania údajov pre jednotlivé oblasti. Ide napríklad o smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2010/40/EÚ zo 7. júla 2010 o rámci na zavedenie inteligentných dopravných systémov v oblasti cestnej dopravy a na rozhrania s inými druhmi dopravy, ktorá v článku 10 upravuje opakované použitie informácií na prevádzku aplikácií a služieb integrovaných dopravných systémov. Ďalšími aktmi je nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1239 z 20. júna 2019, ktorým sa zriaďuje európske prostredie jednotnej námornej platformy a ktorým sa zrušuje smernica 2010/65/EÚ, ktoré obsahuje ustanovenia o spoločných databázach nebezpečných materiálov, hygienického stavu lodí alebo lokalít, nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1150 z 20. júna 2019 o podpore spravodlivosti a transparentnosti pre komerčných používateľov online sprostredkovateľských služieb upravujúce prístup k osobným údajom alebo iným údajom, ktoré poskytujú spotrebiteľia alebo komerční používatelia na účely využívania online sprostredkovateľských služieb, rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/344 z 9. marca 2016 o zriadení európskej platformy na posilnenie spolupráce pri riešení problému nedeklarovanej práce alebo smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) z 9. marca 2011 o uplatňovaní práv pacientov pri cezhraničnej zdravotnej spravodlivosti týkajúca sa európskych referenčných registrov.

Z uvedených príkladov je možné pozorovať rozdielnosť úprav správy údajov vyplývajúcu zo špecifik podmienok a procesov daného odvetvia.

Záver

Návrh nariadenia o európskej správe údajov reguluje špecifickú oblasť ich spracúvania, a to najmä opakovaného použitia vymedzených kategórií údajov, poskytovanie služieb zdieľania údajov alebo dátový altruizmus. Pre opakované použitie, najmä

v nadväznosti na vysoký objem dát ako aj vysoké nároky na odbornosť osôb (hospodárska súťaž, ochrana osobných údajov, duševné vlastníctvo, informačné technológie a pod.), ustanovuje povinnosť pre členské štáty zriadiť jednotné informačné miesto, ktoré má mať okrem informačnej aj počiatočnú kontaktnú funkciu pre žiadateľov a na strane druhej určiť príslušný subjekt, ktorý bude technicky a odborne podporovať subjekty verejnej správy pri prístupňovaní vymedzených kategórií údajov na opakované použitie. Široký diapazón vymedzených kategórií údajov aj v nadväznosti na prierezovosť v rámci odvetví si bude vyžadovať uváženu organizáciu budúcich činností dotknutých subjektov.

Iným systémom spracúvania vymedzených kategórií je zdieľanie údajov prostredníctvom sprostredkovateľov za odplatu, ktorí budú aktívne ponúkať svoje služby, vyhľadávať a agregovať relevantné údaje a poskytovať ich používateľom naprieč členskými štátmi, čo zvyšuje dôraz na dodržiavanie stanovených podmienok poskytovania týchto služieb, ktorý je premietnutý aj do notifikačnej povinnosti, ako aj zabezpečenie prislúchajúceho monitorovania tejto činnosti príslušnými orgánmi vrátane ukladania sankcií, ktorých doterajšia absencia úpravy za porušenie podmienok stanovených v nariadení bola namietnutá v pripomienkovom konaní. Monitorovanie poskytovanie služieb zdieľania údajov na európskej úrovni bude zároveň výzvou na riadnu spoluprácu medzi príslušnými orgánmi členských štátov.

Organizácie dátového altruizmu budú agregovať údaje na plnenie cieľov všeobecného záujmu na báze ich dobrovoľného bezodplatného poskytnutia. Tieto organizácie budú mať možnosť registrácie, na základe ktorej budú môcť používať označenie „organizácia dátového altruizmu uznaná v Únii“. Používanie tohto označenia organizáciou by malo aj z dôvodu monitorovania príslušnými orgánmi zvýšiť dôveru osôb, ktoré údaje poskytnú alebo ich chcú poskytnúť, v ich zákonné spracúvanie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

IKRÉNYI, P. a kol: Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2015. 475 s. ISBN 978-80-8168-228-5.

KOŠIČIAROVÁ S. : Princípy dobrej verejnej správy a Rada Európy. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2012. 556 s. ISBN 978-80-8078-519-2.

POTÁŠCH P. a kol: Správny poriadok. Komentár. 3. Vydanie. Praha: C.H. Beck, 2019, 624 s. ISBN 978-80-7400-773-6.

Právne predpisy a iné dokumenty:

Charta základných práv Európskej únie

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1807 zo 14. novembra 2018 o rámci pre voľný tok iných ako osobných údajov v Európskej únii

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)

Návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady COM (2020) 767 final o európskej správe údajov (akt o správe údajov)

Návrh zákona o údajoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Oznámenie Komisie, Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov COM (2020) 66 final Európska dátová stratégia

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade COM (2019) 250 final Usmernenie k nariadeniu o rámci pre voľný tok iných ako osobných údajov v Európskej únii

Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers to member states on the access to information held by public authorities

Recommendation CM/REC (2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration

Recommendation No. R (91) 10 of the committee of ministers to member states on the communication to third parties of personal data held by public bodies

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1024 z 20. júna 2019 o otvorených dátach a opakovanom použití informácií verejného sektora

Zákon č. 2011/2020 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií)

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Viktória Tomašovičová).

OBCHODNÍ VEDENÍ KAPITÁLOVÉ SPOLEČNOSTI V ČESKO-SLOVENSKÉM PRÁVU A ČESKO-SLOVENSKY¹
BUSINESS MANAGEMENT OF THE CAPITAL COMPANY IN CZECH-SLOVAK LAW AND CZECH-SLOVAK

Petr Tomášek² - Monika Némethová³

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.312-323>

Abstrakt

Autoři se v článku zabývají kompetencí statutárního orgánu kapitálové společnosti při podnikatelském rozhodování, a to v českém a slovenském právu. V článku je vymezen judikaturní výklad pojmu obchodního vedení a dále jeho důsledné odlišování od zastupování společnosti vč. praktických důsledků. Následuje představení právní úpravy, která zakazuje komukoli, aby statutárnímu orgánu uděloval pokyny týkající se obchodního vedení. Přesto však i v českém právu existují možnosti, jakými lze obchodní vedení ovlivňovat – ať již jde o stanovení obecných zásad, přijímání strategických rozhodnutí či o „nezávazné“ sdělování vlastních názorů.

V závěrečné části se autoři zabývají obchodním vedením ve slovenském právu je vymezen obsah kompetencí statutárního orgánu ve společnosti s ručením omezeným a v akciové společnosti, aby následně bylo přistoupeno k zodpovězení otázky, zda je možné statutárnímu orgánu udělovat pokyny týkající se obchodního vedení.

Klíčové slová

Kapitálová obchodní společnost. Statutární orgán. Obchodní vedení. Valná hromada.

Abstract

The authors deal with the competence of the statutory body of a capital company in business decision-making, in Czech and Slovak law. The article defines the case law interpretation of the concept of business management and its consistent distinction from the representation of the company, incl. practical consequences. The following is an introduction to legislation that prohibits anyone from giving instructions to the statutory body regarding business management. Nevertheless, even in Czech law there are possibilities by which business management can be influenced - whether it is setting general principles, making strategic decisions or "non-binding" communication of one's own opinions.

The final part of the authors deals with business management in Slovak law.

---

¹ Tento článek vznikl za podpory programu Univerzity Karlovy Progres Q03 – Soukromé právo a výzvy dneška.

² JUDr. Petr Tomášek, odborní asistent, katedra obchodního práva, Právnická fakulta UK, Praha

³ JUDr. Monika Némethová, PhD., odborná asistentka, katedra obchodního a finančního práva, Právnická fakulta UMB, Banská Bystrica

Keywords

Capital company. Statutory body. Business management. General meeting.

Úvod

Právní úpravy napříč různými jurisdikcemi zpravidla rozlišují tři typy orgánů obchodní společnosti – nejvyšší, statutární a kontrolní. Pozici výkonného orgánu společnosti zaujímá orgán statutární.⁴ Jemu zpravidla náleží řízení každodenní činnosti společnosti jako je např. obchodní rozhodování, uzavírání smluv či řízení zaměstnanců společnosti.

V poměrech – v praxi nejoblíbenějších – kapitálových společnostích může být členem statutárního orgánu společnosti i jiná osoba než společník. Tato praktická konstrukce však s sebou nese potřebu vyjasnit, jaký je vzájemný vztah členů statutárního orgánu a právě společníků, resp. valné hromady jako formalizovaného shromáždění všech společníků. Jde zejména o rozdělení kompetencí mezi oba orgány a o určení, v jaké míře může nejvyšší orgán do kompetencí statutárního orgánu případně zasahovat svými pokyny.

Jednotlivé právní řády přistupují k formulování vzájemného vztahu různě. Tradičně vstřícná je britská úprava, jež vychází z přesvědčení, že konkrétní rozdělení kompetencí je vnitřní věcí společnosti, do níž nemá být zasahováno kogentními normami.⁵ České právo – i vlivem historického vývoje – tuto benevolentnost z větší části postrádá, zatímco slovenské právo „stojí mezi“ jurisdikcí britskou a českou.

Cílem tohoto příspěvku je proto předestřít základní teze, z nichž česká a slovenská právní úprava vycházejí.

1. Obchodní vedení v českém právu

1.1 Vymezení obchodního vedení

Klíčovou kompetenci v oblasti podnikatelského rozhodování nazývá český zákonodárce obchodním vedením, které v poměrech obou kapitálových společností svěřuje

---

⁴ Obdobně bývá statutární orgán místy označován za „vrcholný řídicí orgán“ společnosti – např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

⁵ Srov. např. DIGNAM, A. - LOWRY, J.: *Company Law*. 8th ed. Oxford, UK: Oxford University Press, 2014, s. 290.

statutárnímu orgánu, tedy jednatelům společnosti s ručením omezeným a představenstvu akciové společnosti.⁶ Bližší vymezení obchodního vedení se ze zákona nepodává, a proto je ponecháno na doktríně a zejména judikatuře.

Nejvyšší správní soud ČR obchodní vedení vymezil jako „*průběžnou pravidelnou správu záležitostí společnosti a jejího podniku, tzn. rozhodování o organizačních, technických, obchodních, personálních, finančních aj. otázkách běžného života*“.⁷ Obdobně pak i Nejvyšší soud ČR uzavřel, že obchodní vedení zpravidla zahrnuje „*organizaci a řízení podniku, který náleží společnosti, řízení zaměstnanců, rozhodování o provozních záležitostech, tj. např. zásobování, odbyt, reklama, vedení účetnictví*“.⁸

V konkrétnějších obrysech tak do obchodního vedení spadá rozhodování o tom, který majetek společnost nabude a který naopak prodá, rozhodování o mnohých zaměstnaneckých otázkách (od nábory zaměstnanců po jejich úkolování, odměňování i vzdělávání), ale také navazování a udržování dobrých vztahů se zákazníky, jakož i administrativní práce spočívající v jednání se soudy.⁹

Z posledního se podává, že obchodní vedení není kompetencí směřující výlučně dovnitř společnosti. Přesto lze mít jeho vnitřní povahu za relativně převažující. Je tomu tak proto, že judikatura důsledně rozlišuje mezi obchodním vedením a další stěžejní kompetencí statutárního orgánu – zastupováním společnosti. Toto rozlišení lze ilustrovat např. na rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 479/2003. V něm se Nejvyšší soud ČR zabýval situací, kdy jeden z jednatelů společnosti s ručením omezeným prodal nemovitost ve vlastnictví společnosti třetí osobě, aniž by uzavřenou smlouvu konzultoval s ostatními jednatelemi společnosti. Společnost se následně u soudu domáhala neplatnosti uzavřené smlouvy, která podle jejího názoru měla plynout ze skutečnosti, že o prodeji nemovitosti nebylo rozhodnuto většinou jednatelů. Nejvyšší soud ČR však argumentaci společnosti nepřisvědčil, když zdůraznil, že obchodní vedení není totéž co zastupování společnosti. Zatímco k přijetí rozhodnutí o obchodním vedení (v daném případě

---

⁶⁶ Ustanovení § 195 odst. 1 a § 435 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z. o. k.“ či v kontextu též jen „zákon“).

⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 18. 3. 2005, sp. zn. 4 Afs 24/2003. S návazností na něj pak i např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1876/2017.

⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006, či ze dne 25. 8. 2016, sp. zn. 6 Tdo 738/2016.

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3223/2010, ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 250/2015, ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2831/2015, či usnesení téhož soudu ze dne 22. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1356/2011. Relativně komplexním a obchodní vedení shrnujícím je pak nedávný rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

tedy rozhodnutí o tom, že nemovitost bude prodána) je třeba souhlasu většiny členů statutárního orgánu, k samotnému prodeji (tedy k uzavření příslušné kupní smlouvy) je oprávněn každý ze členů statutárního orgánu samostatně.¹⁰

Důvod tohoto rozlišování je nasnadě. Třetí osoby jednající se společností si mohou (nahlédnutím do veřejně přístupného obchodního rejstříku) nanejvýš ověřit, kteří ze členů statutárního orgánu jsou oprávněni společnost zastupovat a zda – v případě více členů statutárního orgánu – tak může činit každý člen samostatně, anebo společnost musí být zastoupena více členy společně. V případě přípustného samostatného jednání člena statutárního orgánu však již třetí osoby nemohou vědět, zda takto jednající člen statutárního orgánu uzavření smlouvy s ostatními členy předem konzultoval a zda mu její tito odsouhlasili. Ostatně právě proto § 162 obč. zák. dnes již výslovně stanoví, že *„zastupuje-li právnickou osobu člen jejího orgánu způsobem zapsaným do veřejného rejstříku, nelze namítat, že právnická osoba nepřijala potřebné usnesení“*.

1.2 Ovlivňování obchodního vedení ze strany valné hromady

V poměrech obou kapitálových společností český zákonodárce stanoví, že nikdo není oprávněn udělovat statutárnímu orgánu pokyny týkající se obchodního vedení.¹¹ Z tohoto pravidla zná zákonodárce jen dvě výjimky – i) situaci, kdy statutární orgán o udělení pokynu sám požádá (§ 51 odst. 2 z. o. k.¹²), a ii) udělování pokynů v rámci podnikatelského seskupení

---

¹⁰ To platí za situace, kdy zakladatelské právní jednání společnosti (společenská smlouva, stanovy či zakladatelská listina) nevyžaduje společné zastoupení více členy statutárního orgánu. Jen tehdy platí, že každý člen statutárního orgánu je oprávněn společnost zastupovat (při právních jednání se třetími osobami) ve všech záležitostech samostatně. Srov. § 164 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“).

¹¹ Ustanovení § 195 odst. 2 a § 435 odst. 3 z. o. k. *in fine*.

¹² Z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 29 Cdo 3325/2016, se přitom podává, že i v případě těchto tzv. vyžádaných pokynů musí člen statutárního orgánu postupovat s péčí řádného hospodáře. Konkrétně tak Nejvyšší soud ČR uzavřel: *„Jestliže představenstvo společnosti navrhuje valné hromadě, aby přijala určité usnesení, jímž se následně bude představenstvo řídit (jež bude „realizovat“), jsou jeho členové povinni postupovat v souladu s požadavkem péče řádného hospodáře (viz výše) již při svolávání valné hromady, při formulování návrhu usnesení, jež má valná hromada přijmout, jakož i při poskytování všech relevantních informací akcionářům tak, aby mohli na valné hromadě rozhodovat s dostatečnou znalostí věci a při vědomí výhod, nevýhod a rizik spojených s (představenstvem navrhaným) usnesením valné hromady. Nepostupují-li tak a valné hromadě navrhnou usnesení, o němž ví či musí vědět (kdyby jednali s péčí řádného hospodáře), že je pro společnost nevýhodné (že není v jejím zájmu) a může jí způsobit újmu, zásadně porušují povinnost jednat s péčí řádného hospodáře a odpovídají společnosti za jí způsobenou újmu realizací takového usnesení valné hromady stejně, jako kdyby zde žádného pokynu nebylo.“*

koncernové kvality (§ 81 odst. 1 z. o. k.¹³). Štenglová proto v poměrech akciové společnosti konstatuje, že zákonná úprava zajišťuje členům představenstva „*vysokou míru nezávislosti při výkonu obchodního vedení. To logicky odpovídá míře jejich odpovědnosti za výkon funkce. Mají-li členové představenstva zajišťovat obchodní vedení s péčí řádného hospodáře, nelze je omezovat příkazy či zákazy třeba i nejvyššího orgánu společnosti.*“¹⁴ Přesto, i mimo specifické případy uvedených výjimek, se můžeme setkat s nástroji, které valné hromadě umožňují obchodní vedení různým způsobem ovlivňovat.

Prvním z těchto nástrojů je oprávnění valné hromady stanovovat zásady, jimiž se má statutární orgán při své činnosti řídit (§ 195 odst. 2 a § 435 odst. 3 z. o. k.). Zásady obchodního vedení odlišuje od pokynů jejich obecnější charakter. Jak dovodila judikatura, zásady by neměly bezprostředně zasahovat do obchodního vedení, i když se jej v dlouhodobém horizontu také týkají. Může jít např. o stanovení „*zásad dlouhodobé investiční politiky, popř. směru jakým se společnost bude vyvíjet, či naopak jaké významné aktivity společnost utlumí či zcela zruší apod.*“¹⁵

V praxi se vedle těchto dlouhodobých podnikatelských záměrů vyskytují např. zásady nakládání s volnými finančními prostředky či obecná pravidla pro odměňování zaměstnanců. V případě odměňování zaměstnanců tak sice valná hromada nemůže stanovit, jakou konkrétní výši odměny má který zaměstnanec za svoji práci obdržet (jednalo by se o konkrétní, a tedy nepřipustný pokyn do obchodního vedení), ale může např. určit, jaká má být celková výše odměn (např. v návaznosti na finanční i nefinanční kritéria) či jaký má být celkový poměr fixních a variabilních odměn, a ponechat již na představenstvu, jak s touto obecnou instrukcí naloží v konkrétních případech. Ani v případě uvedených zásad však není statutární orgán

---

¹³ Podle § 81 odst. 1 z. o. k. platí, že „*orgán řídicí osoby může udělovat orgánům řízené osoby pokyny týkající se obchodního vedení, jsou-li v zájmu koncernu*“. Z § 81 odst. 2 a § 72 odst. 1 a 2 z. o. k. pak vyplývá, že řídicí osoba může udělit řízené osobě i nevýhodný pokyn týkající se obchodního vedení, přičemž člen statutárního orgánu řízené společnosti se zproští odpovědnosti za realizaci nevýhodného pokynu, pokud prokáže, že mohl rozumně předpokládat, že tato újma bude vyrovnána přiměřeným protiplněním nebo jinými prokazatelnými výhodami plynoucími z členství v koncernu. To v praxi znamená, že není nezbytně nutné, aby řídicí společnost nahradila řízené společnosti každou újmu způsobenou nevýhodným pokynem, pokud bude prokázáno, že ze samotného členství v koncernu vznikají řízené společnosti výhody, které tuto újmu kompenzují. Těmito výhodami může být např. lepší postavení při vyjednávání o úvěrovém financování řízené společnosti či výhody spočívající v levnějších nákupech potřebného zboží i služeb. Srov. také ČECH, P. - ŠUK, P.: Právo obchodních společností v praxi a pro praxi (nejen soudní). Praha: BOVA POLYGON, 2016, s. 230.

¹⁴ ŠTENGLOVÁ, I. In ŠTENGLOVÁ, I. - HAVEL, B., - CILEČEK, F. - KUHN, P., -ŠUK, P.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 926.

¹⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 5 Tdo 894/2009.

oprávněn je pouze „slepě následovat“, nýbrž musí při jejich realizaci postupovat s péčí řádného hospodáře.¹⁶

Druhý z nástrojů vyplývá ze samotného vymezení obchodního vedení. Obchodní vedení totiž bývá v judikatuře označováno za působnost v běžných či každodenních záležitostech společnosti.¹⁷ Doktrína proto již dříve dovozovala, že zákaz udělování pokynů týkajících se obchodního vedení logicky nedopadá na záležitosti, které svojí povahou přesahují rámec *běžnosti* či *každodennosti*.¹⁸ Nejvyšší soud ČR v nedávné době tato rozhodnutí označil za strategická a připustil, aby jejich rozhodování bylo svěřeno valné hromadě.¹⁹

V této souvislosti je třeba rovněž zmínit, že v poměrech společnosti s ručením omezeným (na rozdíl od akciové společnosti) svěřuje zákon valné hromadě též oprávnění vyhradit si rozhodování případů, které náleží do působnosti jiného orgánu společnosti (§ 190 odst. 3 z. o. k.), tedy i orgánu statutárního. Mohlo by tedy být otázkou, zda by si valná hromada v návaznosti na uvedené ustanovení mohla též vyhradit rozhodování o obchodním vedení, tj. rozhodování o běžných či každodenních otázkách života společnosti. Ryze jazykový výklad dává za pravdu spíše negativnímu závěru, neboť nemůže-li valná hromada do oblasti obchodního vedení ingerovat svými (jednorázovými) pokyny, nemůže si tuto působnost ani zcela vyhradit (*a minori ad maius*). Judikatura k této otázce zatím výslovně mlčí, avšak je třeba zmínit, že šanci dovést výhradu působnosti valné hromady i pro oblast obchodního vedení prozatím Nejvyšší soud ČR mlčky odmítal.²⁰

Závěrem k českému právu dodejme, že přes obecný zákaz pokynů týkajících se obchodního vedení nelze valné hromadě upřít právo, aby se k obchodnímu vedení vyjádřila. Společníci tak mohou na valné hromadě předestřít členům statutárního orgánu svůj názor či argumenty, kterými statutární orgán sice nebude vázán, ale může je vzít v úvahu při svém rozhodování.²¹

¹⁶ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 2020, sp. zn. 27 Cdo 3994/2018.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. 27 Cdo 4344/2017, či usnesení téhož soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 442/2004.

¹⁸ Např. EICHLEROVÁ, K.: Kde končí působnost představenstva a začíná působnost valné hromady? In PAUKNEROVÁ, M. -TOMÁŠEK, M. a kol.: Nové jevy v právu na počátku 21. století. IV. Proměny soukromého práva. Praha: Karolinum, 2009, s. 76.

¹⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 27 Cdo 2645/2018, či ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019.

²⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 250/2015, a zřejmě také rozsudek téhož soudu ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 27 Cdo 2645/2018.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 27 Cdo 1873/2019.

2 Obchodní vedení ve slovenském právu

Právna úprava obchodného vedenia obchodných spoločností je v Slovenskej republike upravená v rámci Obchodného zákonníka,²² ktorý pre jednotlivé právne formy obchodných spoločností a družstvá vymedzuje štatutárne orgány a určuje, kto je v danej spoločnosti oprávnený na obchodné vedenie,²³ legálnu definíciu tohto pojmu však neobsahuje. Pre spoločnosť s ručením obmedzeným OBZ vo svojom ustanovení § 134 zveruje obchodné vedenie spoločnosti do pôsobnosti jej konateľov. V súvislosti s predstavenstvom akciovej spoločnosti OBZ pojem obchodné vedenie výslovne nepoužíva (podobne ani pri jednoduchej spoločnosti a akcie a družstve), len všeobecne konštatuje, že predstavenstvo je štatutárnym orgánom spoločnosti, ktorý riadi činnosť spoločnosti a koná v jej mene. Predstavenstvo rozhoduje o všetkých záležitostiach spoločnosti, pokiaľ nie sú týmto zákonom alebo stanovami vyhradené do pôsobnosti valného zhromaždenia alebo dozornej rady.²⁴ Zákon tak namiesto pojmu obchodné vedenie využíva analogický pojem *riadenie spoločnosti*.

Doktrinálna charakteristika pri snahe o jeho definovanie vychádza zo zaužívaného rozdielu medzi konaním v mene spoločnosti, t. j. konaním navonok, a obchodným vedením ako rozhodovaním o vnútorných organizačných záležitostiach bežného prevádzkového charakteru. Obchodné vedenie je takto charakterizované ako rozhodovanie „vo všetkých veciach, pokiaľ nie je rozhodnutie zverené buď priamo zákonom, alebo spoločenskou zmluvou inému orgánu, predovšetkým valnému zhromaždeniu alebo dozornej rade“²⁵ alebo ako „rozhodovanie o otázkach organizačného charakteru, o technických otázkach, o otázkach vnútornej prevádzky podniku, o podnikateľskom zámere spoločnosti a podobne“.²⁶ Obdobne je tiež pod obchodné vedenie zahrnuté „rozhodovanie o každodennom fungovaní obchodnej spoločnosti, v rámci ktorého štatutárny orgán zabezpečuje jej riadny chod, čo zahŕňa robenie podnikateľských rozhodnutí, vytváranie efektívnej internej organizačnej štruktúry vrátane delegovania rozhodovania na nižšie stupne riadenia a kontrola plnenia týchto úloh, vytváranie efektívne vonkajšej štruktúry – napríklad zakladaním dcérskych spoločností a

---

²² Zákon č. 513/1991 Zb., obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“ či tiež „OBZ“).

²³ Pozri ustanovenia § 81, § 97 a § 134 Obchodného zákonníka.

²⁴ § 191, ods. 1 Obchodného zákonníka, podobne tiež § 220zc OBZ pre jednoduchú spoločnosť na akcie a § 243 OBZ pre družstvá.

²⁵ OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 1. časť. 3. vydanie. Bratislava, IURA EDITION, 2012, s. 647.

²⁶ PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie. Praha : C.H. Beck, 2013, s. 567.

kontrolou ich fungovania, vedenie účtovníctva a sledovanie finančného stavu spoločnosti, vyhotovenie účtovných závierok, vedenie evidencií o stave majetku a financií spoločnosti a plnenie povinnosti voči orgánom verejnej správy, zabezpečenie financovania obchodnej spoločnosti a v čase krízy spoločnosti prijímanie opatrení na jej prekonanie“.²⁷

Najvyšší súd Slovenskej republiky taktiež vo svojej rozhodovacej činnosti vymedzil pojem obchodné vedenie napríklad ako „*správu rutinných záležitostí spoločnosti, najmä rozhodovanie o organizačných, obchodných, personálnych, finančných otázkach bežného života spoločnosti. Do sféry obchodného vedenia patrí napríklad vedenie evidencie a účtovníctva, prijímanie rozhodnutí, vrátane prijatia rozhodnutia o uzavretí zmluvy (uzavretie zmluvy ako konanie voči tretím osobám už patrí do pôsobnosti štatutárneho orgánu)*“.²⁸

Obdobne v ďalšom svojom rozhodnutí Najvyšší súd Slovenskej republiky konštatoval, že „*pod pojmom obchodné vedenie pritom treba rozumieť rozhodovanie akéhokoľvek druhu o veciach konkrétnej spoločnosti, okrem vystupovania navonok v postavení štatutárneho orgánu. Jedná sa o rozhodovanie o všetkých otázkach organizačného charakteru, o technických otázkach, veciach vnútornej prevádzky, vedení účtovníctva, obchodnej taktike, príprave obchodných zmlúv či personálnej politike spoločnosti*“.²⁹

Určité výkladové smerovanie k vymedzeniu pojmu obchodné vedenie by sme mohli nájsť aj v judikatúre. Najvyšší súd v jednom zo svojich rozhodnutí poukázal, že „*predaj nehnuteľností, s ktorou sa spájal najdôležitejší podnikateľský zámer družstva, je rozhodne dôležitou otázkou nielen obchodného vedenia družstva, ale aj koncepcie jeho ďalšieho fungovania, o ktorej nemôžu rozhodovať jednotliví členovia predstavenstva, ale rozhodnúť musí predstavenstvo ako kolektívny orgán. To sa však nestalo, keďže nie všetci členovia predstavenstva mali vedomosť o pripravovanom predaji. Táto okolnosť v žiadnom prípade podľa účastníka konania nie je výkonom pôsobnosti člena predstavenstva v súlade s dobrými*

---

²⁷ OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník, Veľký komentár., Bratislava, Wolters Kluwer, 2017, s.

²⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. 5. 2012, sp. zn. 5 Obo 20,21/2011.

²⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 12. 2015, sp. zn. 1Sža/37/2015. Pozri tiež rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 14. 10. 2009, sp. zn. 5 Cdo 191/2008, podľa ktorého „*Konateľ spoločnosti pôsobí jednak ako štatutárny orgán spoločnosti a tiež sa podieľa na vedení obchodnej spoločnosti. Obchodným vedením spoločnosti sa prevažne poníma konanie dovnútra spoločnosti, ktoré zahŕňa riadenie spoločnosti, vnútornú správu spoločnosti, rozhodovanie o prevádzkových záležitostiach spoločnosti, technických, obchodných otázkach a pod. Konateľ spoločnosti má pri obchodnom vedení všeobecnú pôsobnosť, je o týchto otázkach oprávnený rozhodovať vo všetkých veciach, okrem tých, ktoré sú zverené zákonom, prípadne určené v spoločenskej zmluve do pôsobnosti iných orgánov spoločnosti.*“

*mravmi, ani so zásadou vynakladania odbornej starostlivosti, ako sa to snaží predostrieť navrhovateľ“.*³⁰

Priamu odpoveď na otázku možnosti, resp. nemožnosti udeľovať štatutárnemu orgánu pokyny pre obchodné vedenie slovenská právna úprava nedáva. Udeľovanie pokynov však na druhej strane nezakazuje. Možnosť udeľovania pokynov do obchodného vedenia do istej miery vyplýva zo zákonnej možnosti rozšíriť pôsobnosť valného zhromaždenia o ďalšie otázky vymedzené spoločenskou zmluvou alebo stanovami a v prípade spoločnosti s ručením obmedzeným aj rozhodnutím samotného valného zhromaždenia. Limitom takéhoto presunu pôsobnosti by však malo byť základné korporáčne rozdelenie funkcií orgánov (valné zhromaždenie nesmie prevziať funkciu orgánu riadiaceho spoločnosť).³¹

Pri úvahách môžeme vychádzať aj z ustanovenia § 135a OBZ a § 194 ods. 5 až 9 OBZ upravujúcich osobitnú zodpovednosť členov štatutárnych orgánov kapitálových obchodných spoločností za škodu spôsobenú spoločnosti pri výkone svojej pôsobnosti, podľa ktorého konateľ resp. člen predstavenstva nezodpovedá za škodu, ak preukáže, že postupoval pri výkone svojej pôsobnosti s odbornou starostlivosťou a v dobrej viere, že koná v záujme spoločnosti. Konatelia (členovia predstavenstva) nezodpovedajú za škodu spôsobenú spoločnosti konaním, ktorým vykonávali uznesenie valného zhromaždenia; to neplatí, ak je uznesenie valného zhromaždenia v rozpore s právnymi predpismi, spoločenskou zmluvou alebo stanovami alebo ak ide o povinnosť podať návrh na vyhlásenie konkurzu. Aj keď zákon výslovne nevyvodzuje dôsledok konania štatutárneho orgánu, resp. jeho člena na základe uznesenia valného zhromaždenia, ktoré je v súlade s právnymi predpismi ako aj reguláciami vo vnútri spoločnosti, avšak v rozpore so záujmami tejto spoločnosti, nemožno takéto konanie považovať za konanie s odbornou starostlivosťou, a teda by došlo aj v tomto prípade k vzniku zodpovednosti za škodu.

Záver

Ze shora uvedeného je zřejmé, že česká a slovenská úprava jsou – pokud jde o význam obchodního vedení – podobné. Je tomu tak přesto, že slovenský zákonodárce pojmu

³⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. 11. 2009, sp. zn. 6Sžo 49/2009.

³¹ OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2 Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. s. 251

obchodního vedení výslovně užívá toliko ve vztahu ke společnosti s ručením omezeným a nikoliv ve vztahu k akciové společnosti. I v poměrech akciové společnosti však představenstvu náleží působnost řídit činnost společnosti, jejíž obsah je v zásadě shodný s obchodním vedením v případě společnosti s ručením omezeným.

Oba právní řády také shodně odlišují obchodní vedení od zastupování společnosti (v terminologii slovenské právní úpravy – jednání společnosti), když nedodržení správného postupu v rámci obchodního vedení (tj. přijetí příslušného rozhodnutí statutárním orgánem společnosti) nemá vliv na platnost navazujícího právního jednání, jímž člen statutárního orgánu společnost zastupuje (např. uzavření smlouvy).

Oba právní řády se však liší, pokud jde o možnost udělovat statutárnímu orgánu pokyny týkající se obchodního vedení. Zatímco české právo (s určitými výjimkami) připouští pouze stanovení obecných zásad obchodního vedení (namísto konkrétnějších pokynů), slovenské právo výslovně nezakazuje, aby valná hromada mohla udělovat i konkrétní pokyny týkající se obchodního vedení.

V této souvislosti bude nepochybně zajímavé sledovat judikaturní vývoj, zejména pak pokud jde o nevýhodné pokyny týkající se obchodního vedení. Zatímco výhodné pokyny³² nepůsobí aplikační praxi větší potíže ani v případě obecného zákazu pokynů týkajících se obchodního vedení,³³ u potenciálně nevýhodných pokynů vzniká řada nezodpovězených otázek, zejména pak, kdo je za konečné důsledky nevýhodného pokynu odpovědný – zda ten, kdo pokyn udělil (společníci), anebo ten, kdo jej realizoval (členové statutárního orgánu), či obě skupiny společně.

V úvahu je třeba přitom brát rozdíly mezi společnostmi s jediným společníkem, v nichž se realizace nevýhodného pokynu v konečném důsledku projeví v majetkové sféře jediné osoby (jediného společníka, který sám pokyn udělil), a mezi společnostmi s více společníky, kde by většina společníků mohla při udělování pokynu přehlasovat menšinu, která s udělením pokynu, např. právě pro jeho předpokládanou nevýhodnost, nesouhlasí. Nelze přitom pominout ani zájmy jiných osob – např. věřitelů společnosti, kteří by mohli být realizací nevýhodného pokynu dotčeni v podobě snížené dobytnosti jejich pohledávky za

---

³² O výhodný pokyn by mohlo jít např. tehdy, pokud se některý ze společníků dozví o zajímavé obchodní příležitosti, o které členové statutárního orgánu neví.

³³ Následoval-li by člen statutárního orgánu výhodný pokyn, přestože zákon pokyny týkající se obchodního vedení obecně zakazuje, stěží by bylo možné jej jakkoli postihnout, neboť splnění pokynu bylo v zájmu společnosti.

spoločností. Zaujímavé riešenie stran zohľadnení zájmov tretích osôb poskytuje kanadské právo, ktoré bráni následovať pokyn, pokiaľ by jím mal byť spoločnosti spôsoben úpadek.³⁴

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Komentáre, monografie, učebnice a články:

1. ČECH, P. - ŠUK, P.: Právo obchodných spoločností v praxi a pro praxi (nejen soudní). Praha: BOVA POLYGON, 2016. 373 s. ISBN 978-80-7273-177-0.
2. DIGNAM, A. - LOWRY, J.: Company Law. 8th ed. Oxford, UK: Oxford University Press, 2014. 522 s. ISBN 978-0198704133
3. MAMOJKA, M. a kol.: Obchodný zákonník. Veľký komentár. I. zväzok.. Bratislava: Eurokódex, 2016. 1087 s. ISBN 978-80-8155-065-2
4. OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 1. časť. 3. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2012. 2192 s. ISBN 978-80-8078-4348
5. OVEČKOVÁ, O. a kol.: Obchodný zákonník, Veľký komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. 3192 s. ISBN 978-80-8168-573-6
6. OVEČKOVÁ, O. - CSACH, K. - ŽITŇANSKÁ, L.: Obchodné právo 2 Obchodné spoločnosti a družstvo. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. 428 s. ISBN: 978-80-571-0291-5
7. PATAKYOVÁ, M. a kol.: Obchodný zákonník. Komentár. 4. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2013. 1712 s. ISBN: 978-80-89603-12-1
8. PAUKNEROVÁ, M. - TOMÁŠEK, M. a kol.: Nové jevy v právu na počátku 21. storočia. IV. Proměny soukromého práva. Praha: Karolinum, 2009. 424 s. ISBN 978-80-246-1687-2.
9. ŠTENGLOVÁ, I. - HAVEL, B. - CILEČEK, F. - KUHN, P. - ŠUK, P.: Zákon o obchodných korporáciách. Komentár. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 1336 s. ISBN: 978-80-7400-799-6

Judikatúra:

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2004, sp. zn. 29 Odo 479/2003
2. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 18. 3. 2005, sp. zn. 4 Afs 24/2003

---

³⁴ Srov. čl. 187 Corporations Act 2001.

3. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 442/2004
4. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006
5. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 8. 2009, sp. zn. 5 Tdo 894/2009
6. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 14. 10. 2009, sp. zn. 5 Cdo 191/2008
7. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. 11. 2009, sp. zn. 6Sžo 49/2009
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 29 Cdo 3223/2010
9. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. 5. 2012, sp. zn. 5 Obo 20/2011
10. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. 5. 2012, sp. zn. 5 Obo 21/2011
11. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2012, sp. zn. 29 Cdo 1356/2011
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 250/2015
13. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 1. 12. 2015, sp. zn. 1Sža/37/2015
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 21 Cdo 2831/2015
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2017, sp. zn. 21 Cdo 1876/2017
16. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 8. 2016, sp. zn. 6 Tdo 738/2016
17. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 5. 2019, sp. zn. 27 Cdo 2645/2018
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. 31 Cdo 1993/2019
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. 27 Cdo 4344/2017
20. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 7. 2020, sp. zn. 27 Cdo 3994/2018
21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 27 Cdo 1873/2019

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Petr Tomášek - Monika Némethová).

ZÁKONNÉ ZÁSTAVNÍ PRÁVO VE VZTAHU KE SPOLEČNÉ HAVÁRII: KOMPARATIVNÍ POHLED ČESKÉ A AMERICKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY V OBECNÉ ROVINĚ

MARITIME LIEN AND PLEDGE IN RELATION TO GENERAL AVERAGE: COMPARATIVE VIEW OF CZECH AND AMERICAN LEGAL FRAMEWORK

Vojtěch Vrba¹

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.324-337>

Abstrakt

Příspěvek pojednává o některých akcesorických institutech k tzv. společné havárii jak je zná česká a americká právní úprava. Analýze je přitom podrobena zejména textace jednotlivých zákonných právních norem, v americké úpravě pak i úprava mimozákonná.

Klíčová slova

námořní právo, společná havárie, zástavní právo, zadržovací právo, maritime lien

Abstract

The presentation deals with matters of accessoric institutes to general average according to Czech and American legal framework. Analysis is primarily focused on legislative framework, American part of the issue contains the analysis of other, non-Act sources as well.

Keywords

Maritime law, general average, pledge on cargo, retention right, maritime lien

Úvod

Společnou havárií se rozumí specifický mechanismus náhrady škody, resp. díky současnému pojetí náhrady škody spíše mimořádných nákladů, spojených s riziky neodmyslitelně spjatými s lodní dopravou. Tento text se zabývá výhradně problematikou

---

¹ Mgr. Vojtěch Vrba je interním doktorandem na právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, a to v programu „Teoretické právní vědy“, specializace „Občanské právo“. Věnuje se ve svých statích zejména soukromoprávní problematice v kontextu právních dějin a námořního práva.

spoločné havárie v lodní doprave námořní. Stranou zůstává problematika v dopravě vnitrozemské plavby, obsažená v českém právním řádu v zákoně o vnitrozemské plavbě.²

V českém prostředí se společnou havárií komplexněji zabývala v obecné rovině pouze autorská dvojice Poláček-Dostalík,³ velmi stručně o ní pojednávají některé učebnice mezinárodního práva či mezinárodního obchodu⁴ a v roce 2007 jí byla věnována přehledová publikace⁵, která ovšem obsahuje zejména znění platných norem mezinárodního práva a českou úpravou se příliš nezabývá.

Pro studium americké úpravy představuje bránu zejména učenice od Schoenbauma.⁶ Bohužel, v českém prostředí není výběr dostupné literatury příliš bohatý, proto lze odkázat převážně na odborné anglickojazyčné články od různých autorů, kteří se zabývají společnou havárií obecně.⁷

Společná havárie

Její první – a nejuniverzálnější – definici přináší již Digesta v knize 14, titulu druhém:

„Pokud je zboží vyhozeno pro všechny, pak se mají všichni také příspěvkem podílet na náhradě.“⁸

V mezinárodněprávní rovině lze nalézt definici v tzv. Yorsko-Antverpských pravidlech – dokumentu, který je pravidelně aktualizován Comité Maritime International⁹ a

---

² Zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění pozdějších předpisů.

³ DOSTALÍK, P. – POLÁČEK, B. Lex Rhodia de iactu a společná havárie. In: Právněhistorické studie, roč. 47, 2017, č. 1. ISSN 0079-4929, s. 5-25; dále DOSTALÍK, P. Nakládání s cizí věcí v soukromém právu. Leges: Praha, 2020. 151 s. ISBN 978-80-7502-398-8.

⁴ POLÁČEK, B. Kapitoly z mezinárodního dopravního práva II. Wolters Kluwer: Praha, 2016. 456 s. ISBN 978-80-7552-424-9; ROŽEK, P. Námořní doprava. Institut Jana Pernera: Pardubice, 2007. 79 s. ISBN 978-80-8653-039-0; HANÁK, F. Společná havárie v plavbě vnitrozemské. Československá obchodní komora: Praha, 1969. 78 s.

⁵ ŠUBERT, M. a kol. Společná havárie v námořní a ve vnitrozemské vodní dopravě. ICC Česká republika: Praha, 2007. 80 s. ISBN 978-809-0329-799.

⁶ SCHOENBAUM, T. J. Admiralty and maritime law. West Academic Publishing: St. Paul, MN, 2019. 1034 s. ISBN 978-16-3459-688.

⁷ FUJIMOTO, K. The Essentials of General Average. In: The Annals of the Hitotsubashi Academy, roč. 5, 1954, č. 1, s. 1-21; MUKHERJEE, P. K. The Anachronism in Maritime Law that is General Average. In: World Maritime University Journal of Maritime Affairs, roč. 4, 2005, č. 2, s. 195–209. ISSN 1654-1642.

⁸ BLAHO, P., a kol.: Digesta seu Pandectae/Digesta neboli Pandekty: Fragmenta selecta/Vybrané části. Karolinum: Praha, 2015. 704 s. ISBN 978-80-2463-063-2, s. 625.

⁹ York Antwerp Rules, v aktuálním znění (poslední revize 2016). Dále jen „YAR“.

pôvodne vzešiel ze série konferencií v druhej polovine devatenásteho storočia.¹⁰ Definicií obsahuje v prvom odstavci pravidla A:

*„O spoločnú haváriu sa jedná pokiaľ, a iba pokiaľ, je spôsobená či utrpená akákoľvek mimoriadna škoda či iný výdaj úmyselné a rozumne za účelom obecného bezpečia nutného k zachovaniu majetku, jež je predmetom spoločného námorného podniku.“*¹¹ Podnik zde nelze žádným způsobem chápat ve vztahu k „podnikání“ a „podnikateli“ podle §§ 420 a 421 Občanského zákoníku¹². Spíše ve smyslu rčení o tom, že cestovatel „podniká“ dalekou cestu.

Z definície lze extrahovat tři základní určující markanty, které musí existovat, aby existovala spoločná havárie:

1. Existuje nebezpečí či zkáza, která je bezprostřední.
2. Existuje škoda, která je učiněna volně a s účelom obecného prospěchu.
3. Nebezpečí či zkáze je tak zabráněno.¹³

Pokiaľ splní spoločná havárie tyto definicií znaky, pak se postupuje tak, že je škoda rozvržena poměrně mezi všechny zúčastněné na námorním podniku.¹⁴

Současná česká úprava je obsažena v §§ 69-74 zákona o námorní plavbě¹⁵. Klíčovou je její definice, kterou obsahuje § 69 odst. 1 a 2:

„Jsou-li loď a náklad ve společném námorním nebezpečí, může velitel loď při přednostním zajištění bezpečnosti přepravovaných osob rozhodnout o účelném a úmyslném způsobení škody menší, aby se zabránilo vzniku škody větší. Společnou havárii se rozumějí škody, které vzniknou úmyslným a účelným způsobením škody pro záchranu majetkových hodnot ze společného námorního nebezpečí.“

(...)

„Společná havárie se rozvrhuje mezi loď, přepravné a náklad poměrně podle jejich hodnoty na vrub provozovatele loď a vlastníka nákladu, kteří jsou povinni nést poměrnou část škody ze společné havárie.“

---

¹⁰ FUJIMOTO, s. 6.

¹¹ „There is a general average act when, and only when, any extraordinary sacrifice or expenditure is intentionally and reasonably made or incurred for the common safety for the purpose of preserving from peril the property involved in a common maritime adventure.“

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dále jen „OZ“.

¹³ SCHOENBAUM, s. 818.

¹⁴ YAR, pravidlo A, odst. 2.

¹⁵ Zákon č. 61/2000 Sb., Zákon o námorní plavbě, ve znění pozdějších předpisů. Dále jen „ZNP“.

V jádru tak jde o společnou odpovědnost za škodu zúčastněných na provozu lodní dopravy – vlastníků přepravovaného zboží a provozovatele – způsobenou za účelem zmírnění či odvrácení dopadů specifického druhu nebezpečí. Povinnost k náhradě škody pak stihá každého povinného poměrně vzhledem k hodnotě majetku, který měl na palubě, resp. k výši přepravného a dalších příjmů a výdajů v případě provozovatele.

V americkém „*admiralty law*“¹⁶ je konstrukce existence institutu společné havárie typicky anglosaská. Základ lze najít v § 1305, odst. 2 Carriage of Goods by Sea Act¹⁷. Ten však žádnou definici neobsahuje – pouze odkaz, že ustanovení charter parties a konosamentů týkající se společné havárie jsou přípustná. Precedenční judikatura tak reálně dovedla přímou použitelnost Yorsko-Antverpských pravidel. K jejich jednotlivým principům je však přihlíženo mírně odlišně než celosvětově.¹⁸

Vzhledem k častému investičnímu účelu přepravovaného zboží (dnes přepravuji textil, abych ho dále prodával, dříve jsem mohl tímto způsobem přepravovat třeba víno¹⁹) a podnikatelskému způsobu provozování dopravy se časem vyvíjí v souvislosti s pohledávkou ze společné havárie její běžné zajištění prostřednictvím zadržovacího nebo zástavního práva k nákladu svědčícího přepravci.

Zástavní a zadržovací právo v případech společné havárie

O „původnosti“ zadržovacího práva svědčí jeho výskyt v Justiniánském Corpus Iuris Civilis, resp. v Digestách, shrnujících úpravu druhého a třetího století.²⁰ V akcesoritě dluhu z nesplaceného přepravného lze tyto praxe dohledat nejpozději v devátém století v Basilikách,²¹ ve vztahu ke společné havárii se pak objevují v průběhu šestnáctého a

---

¹⁶ O admiralty law a maritime law viz SCHOENBAUM, s. 89 a násl.

¹⁷ Carriage of Goods by Sea Act, 46 USC, 1936. Dále „*COGSA*“.

¹⁸ SCHOENBAUM, s. 818-819.

¹⁹ Viz tzv. Olerónská pravidla, čl. VIII. The Rules of Oleron (circa 1266). In: Admiraltylawguide.com [online]. [cit. 2017-05-21]. Dostupné na internetu: <http://www.admiraltylawguide.com/documents/oleron.html>.

²⁰ Digesta, kniha 14, 2. tit., fr. 2, předmluva a odst. 6, SCOTT, S. P. The Civil Law: The Enactments of Justinian: The Digest or Pandects – Book XIV. In: The Roman Law Library, <http://www.justinien.net> [online]. Grenoble: Iustinianus Project, 2015 [cit. 2020-05-16]. Dostupné na internetu: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D14_Scott.htm#II; srov. PARDESSUS, J. M. Collection de lois maritimes antérieures au XVIIIe siècle. L'Imprimerie Royale: Paris, 1828. 615 s., s. 70.

²¹ PARDESSUS, s. 172-173.

sedemnástého storočia v súvislosti so španielskou a portugalskou expanziou.²² V súčasnej verzii Yorského Antverpských pravidiel tento akcesorický vzťah nenajdeme. Jeho existencie sa predpokladá vzhľadom na národné úpravy, ktoré jej obvykle obsahujú.

Český ZNP obsahuje odkaz na zástavné právo vo svojom § 70 ods. 1, kde lze čítať, že „*K zajištění nároků ze společné havárie má provozovatel loď zástavní právo k nákladu, který je lodí přepravován.*“

Zástavné právo radí česká úprava systematicky medzi vecné práva k cudzím veciam a ako takové je upravuje primárne v § 1309 a násl. OZ. Americká úprava oproti tomu vychádza z pojetia námorného zástavného práva ako špecifického – a špeciálneho – inštitutu, ktorý a priori nevychádza z obecné úpravy. Jeho definície, vytvorená uvedeným precedencom a precedenty na ne naviazujúcimi, tak musí byť chápaná do maximálnej miery samostatne.

Odvíja sa v prvej rade od ustanovenia § 31301 zákona o námornom zástavnom práve.²³ Spoločné havárie sa týkali jeho pôvodní §§ 971-975, dnes identifikovateľné ako § 31301, ods. 1-5.²⁴ Podľa nich sa zástavné právo k nákladu vzešlé zo spoločnej havárie radí medzi „prioritné“ zástavné práva.²⁵ Ostatné vymezujú základné procesné náležitosti s námorným zástavným právom spjaté.

Samotnou smérodatoú definíciou tak prináša súdny rozhodnutie vo veci *Agathe* z roku 1895.²⁶ Loď *Agathe* sa plavila z Mobile v Alabame do škótskeho Dundee. Na palube viedla tovar, ktorý si kúpil pán Martin. Pri uzatváraní kúpnej smlouvy si strany ujednaly, že až dorazí loď do Škótska, zaplatí Martin za tovar prepravné, proti predložení charter party a priloženého konosamentu. Keďže pán Martin nechcel riešiť vec sám, vyslal svoje dva zástupcov, Fleminga a Barryho, aby sa o vec postarali.²⁷

Kedyž obaja páni dorazili do prístavu, setkali sa s kapitánom *Agathe*, ktorý je informoval o tom, že je okrem prepravného ešte potrebné zaplatiť podiel na spoločnej havárii. Je ovsím ochotný celú vec uzavrieť tak, že jim tovar vydá za sumu odpovídajúcu vyčíslenému podielu na spoločnej havárii a prepravnému. Páni súhlasili, peniaze zaplatili a tovar prevzali.

---

²² SINGH, S. A Comment on the Concept of Maritime Lien. In: Journal of the Indian Law Institute, roč. 48, 2006, č. 4, s. 572-576. ISSN 0019-5731, s. 572-573.

²³ United States Maritime Lien Act, 46 USC, 1910 (nov. 1920). Dále „USMLA“.

²⁴ SINGH, s. 573.

²⁵ §31301, ods. 5 USMLA.

²⁶ The *Agathe*, 71 F. 528, 530.

²⁷ The *Agathe*, 71 F. 528, 529.

Následně zaplacenou částku vymáhali na panu Martinovi, kterému se to hrubě nelíbilo a zažaloval provozovatele *Agathe*.²⁸

Soud mimo jiné konstatoval, že existuje-li právní nárok na určitou sumu, spjatou se společnou havárií, pak se nemůže nikdo dostat do rozporu s právem v případě, že za vydání zboží vyžaduje sumu takové výše.²⁹ Tím dovodil existenci a formu tzv. „*maritime lien*“, tedy námořního zástavního práva.

Srovnání obou pojetí zástavního práva

Společné markanty obou úprav je třeba hledat zejména v nejobecnější rovině. Jak podle české, tak podle americké úpravy se jedná o práva věcná – práva, která jsou svou povahou svázána s věcí. Sledují její osud, s věcí zanikají, přecházejí a ze zákona, resp. práva, k ní vznikají.³⁰ Podle české právní úpravy vykazuje zástavní právo osm klíčových znaků.

V první řadě jde o zajišťovací právní institut.³¹ To otevírá bránu ke všem jeho dalším určujícím znakům a zároveň ho v nejobecnější rovině vymezuje oproti jiným obdobným právům. Z povahy věci je námořní zástavní právo také zajišťovacím institutem, jakékoliv jsou jeho odlišnosti.

Druhým klíčovým znakem zástavního práva po jeho zajišťovací povaze je to, že se jedná o věcné právo – právo k věci.³² Vyplývá to z jeho systematického zařazení v zákonné úpravě. Získává tak všechny atributy věcných práv – tedy zejména možnost uplatnění vůči všem bez výjimky. Díky žalobním nárokům *in rem* se dá i námořní zástavní právo považovat za právo věcné. Nároky *in personam* ve vztahu k námořnímu zástavnímu právu hrají až druhořadou roli, ačkoliv je lze také uplatňovat.³³

Třetím znakem zástavního práva je jeho publicita. Má-li mít účinky *erga omnes*, je bezpodmínečně nutné, aby jej všichni mohli zjistit. V českém prostředí se to děje díky jeho obligatornímu uveřejňování ve veřejných seznamech, pokud není skutečnost, že na věci vázne zástavní právo seznatelná jinak, např. označením.³⁴ Americká úprava námořního zástavního

²⁸ *The Agathe*, 71 F. 528, 529-530.

²⁹ *The Agathe*, 71 F. 528, 530.

³⁰ Srov. SINGH, s. 572.

³¹ VYMAZAL, L. Zástavní právo. Wolters Kluwer: Praha, 2019. 589 s. ISBN 978-80-7598-516-3, s. 11.

³² VYMAZAL, s. 12.

³³ SCHOENBAUM, s. 828.

³⁴ VYMAZAL, s. 13.

práva oproti tomu takto striktní není – zápis do veřejného seznamu je pouze možností, nikoliv povinností.³⁵ Právo lze zapsat do evidence u National Vessel Documentation Center ve Falling Waters v Západní Virginii.³⁶ Vyjevuje se tak silná podobnost se zadržovacím právem – ačkoliv je poznatelné komukoliv, kdo do něj zkusí zasáhnout – např. zákazník, kterému vlastník nákladu své zboží prodal a on si ho hodlá odnést z přístavního skladiště. Kapitán jej buď upozorní na existenci námořního zástavního práva, nebo ho o něm dříve či později nejspíše zpraví provozovatel plavidla. Na zboží ovšem žádné označení nebude a neexistuje žádný veřejný seznam, který by právo musel evidovat.

Čtvrtý znak lze shledat ve faktu, že zástavní právo je vždy právem k cizí věci. Vlastnictví zástavy nepřechází na zástavního věřitele.³⁷ Ten pouze získává k věci, která je předmětem zástavy, určitý modus chování, uplatnitelný za konkrétních podmínek. Do jisté míry jsou si v tomto směru obě úpravy velmi blízké. Americká úprava je ale přesto samotným moderním jednáním poněkud odlišná – prodej povoluje a priori ve vztahu k lodi, prodej zboží či přepravované věci není obvyklý – a právo jej také neupravuje.³⁸ Má tak zejména možnost zastavenou věc zadržet a vyžadovat za ní nějakou formu úpisu – např. tzv. *average bond*, dlužní úpis ze společné havárie.³⁹

Pátým znakem je akcesorita jeho existence – se zánikem dluhu, na který se váže, samo zaniká.⁴⁰ Tak je tomu bez výhrad i u námořního zástavního práva podle americké právní úpravy, a to lhostejno, zda se váže k lodi či nákladu a z jakého důvodu vzniklo.⁴¹ U zboží, resp. přepravované věci, zaniká taktéž jeho bezvýhradným předáním příjemci, což je specialitou a zaslouží pozornost zejména ze strany kapitána lodi.⁴² České právo o takto specifické situaci mlčí a z obecné úpravy ji dovodit nelze.

Znak šestý tvoří subsidiarita zástavního práva. Jeho realizace je možná teprve v momentě, kdy není uspokojena zajištěná pohledávka.⁴³ U námořního práva to lze konstatovat pouze ve vztahu k soudnímu prodeji lodí, nikoliv nákladu. Navíc, jak k lodi, tak

---

³⁵ SCHOENBAUM, s. 422.

³⁶ SCHOENBAUM, s. 422.

³⁷ Srov. VYMAZAL, s. 12.

³⁸ SCHOENBAUM, s. 440.

³⁹ SCHOENBAUM, s. 828.

⁴⁰ § 1376 OZ.

⁴¹ SCHOENBAUM, s. 445.

⁴² SCHOENBAUM, s. 446.

⁴³ VYMAZAL, s. 17.

k nákladu, vzniká zadržovací právo v momentě, kdy vzniká dluh – tedy, v okamžiku, kdy dojde ke společné havárii.⁴⁴

Předposlední, sedmý znak, tvoří princip legality u některých druhů zástavních práv. U nich nedojde k jejich platnému vzniku, dokud nejsou právem předepsaným postupem zapsány do veřejného rejstříku. Americká úprava tento prvek zcela postrádá – s výjimkou možnosti zapsat právo do evidence u National Vessel Documentation Center.⁴⁵ V české úpravě se ovšem jedná o obligatorní znak pouze některých práv – a zákonné zástavní právo z případů společné havárie takovým právem není. Jeho vznik bude naopak velmi podobný vzniku zástavního práva námořního – vznikne pravděpodobně v okamžiku události kvalifikovatelné jako společná havárie.

Poslední znak obecného českého zástavního práva a tím pádem i zástavního práva ze společné havárie tvoří konkrétnost věci, zatížené takovým právem.⁴⁶ Požadavek konkrétnosti splní jak zboží na palubě, sepsané a popsané v konosamentu, tak zboží nebo náklad vymezený jakýmkoliv jiným dokumentem. V tomto bodě se tak obě úpravy shodnou. Pro obě úpravy je také shodné, že výše dluhu nebude v momentě vzniku zástavního práva konkrétní. Český zákonodárce v takovém případě stanovuje jedinou povinnost, a to aby bylo alespoň možné zjistit způsob, jakým bude výše dluhu stanovena⁴⁷ – a tou je zákonem upravené dispašní řízení⁴⁸. Podmínka se však váže zejména k platnosti vzniku samotného práva – a jelikož titulem u práva ze společné havárie je zákon, musíme hledat, pokud možno co nejkonformnější výklad s omezením daným OZ.

První vážnější komplikace přichází ve chvíli, kdy se ptáme, vůči komu obě zástavní práva působí. Zatímco české zástavní právo *ex lege* působí vůči všem – prodat věc, na které vážně zástavní právo lze, byť stanoveným způsobem, komukoliv,⁴⁹ americká úprava je komplikovanější. Ačkoliv zůstává věcněprávní ve smyslu toho, že právo „lpí“ na věci, mnohem blíže má k českému právu zadržovacímu.⁵⁰ Obvykle totiž nedojde k prodeji nákladu třetí osobě, ale k jeho zadržení do doby, než dlužník zaplatí svůj originální dluh ze společné

---

⁴⁴ SCHOENBAUM, s. 422.

⁴⁵ SCHOENBAUM, s. 422.

⁴⁶ VYMAZAL, s. 18.

⁴⁷ § 1309, odst. 1 OZ.

⁴⁸ Upravené v §§71-72 ZNP.

⁴⁹ § 1359 OZ.

⁵⁰ SCHOENBAUM, s. 411-412.

havárie – ostatne jako tomu bylo i v případě již zmiňovaného precedentního rozhodnutí ve věci Agathe.⁵¹

Na druhou stranu, není neobvyklé, že místo prodeje věci, je celá záležitost řešena jiným, velmi obvyklým způsobem. Stává se totiž zcela běžně, že se celý proces týkající se vyčíslení nákladů společné havárie protáhne nezřídkem až na více než rok. Vlastník, zbaven možnosti manipulace s nákladem, který je často zbožím, se může provozovateli plavidla buď sám, nebo prostřednictvím ručitele, upsat tzv. *general average bondem* – tedy dlužním úpisem ze společné havárie.⁵² Ten pak osvědčuje právo domáhat se dluhu vzešlého z konkrétního případu společné havárie. Přesto se do něj uvádí, jakého zboží, resp. jakého konkrétního nákladu se řízení o společné havárii týká.⁵³ V první řadě to má praktické odůvodnění v tom, že je to hodnota zboží, ze které se počítá příspěvek na společnou havárii.

Na druhou stranu, pokud jde o loď a ne zboží – na ní právo lpí do té míry, že i s jejím prodejem v dobré víře přejde.⁵⁴ V praxi to znamená, že se věřitel může domáhat splacení dluhu na novém majiteli. Je otázka, jestli se dá dovodit takto analogický přechod práva právě i u samotného zboží. Vzhledem k tomu, že velmi často je přepravované zboží vymezeno v konosamentu, který je obchodovatelný, pak z podstaty věci dochází mnohem častěji ke změně vlastníka samotného zboží než lodi. Je tak žádoucí, v rámci zachování principu lpění, aby pokud právo přechází s lodí, přecházelo i se zbožím. Vyžaduje to samotná věcná povaha (*in rem*) práva.

Na podobnou notu je třeba se ptát, zda lze uspokojit dlužníka samotným prodejem předmětu, na němž právo lpí. Ostatně právě to je hlavním markantem, rozlišujícím v české úpravě, zda se jedná o právo zadržovací nebo zástavní. Pokud by provozovatel prodal loď zatíženou zástavním právem, a hodlal by splatit dluh z utržených prostředků, čímž by směřoval k tomu, aby právo zaniklo, plnil by v tu chvíli cizí dluh – dluh nového majitele, který loď v dobré víře převzal. Vzniklo by tak bezdůvodné obohacení na straně věřitele ve vztahu k původnímu majiteli, zástavní právo by ovšem zaniklo se zánikem dluhu. Takto lze ale uspokojit pouze námořní zástavní právo k lodi samotné.⁵⁵ Definitivní uspokojivou odpověď lze nalézt opět pouze argumentací týkající se povahy práva. Dluh takto splnit bez

---

⁵¹ Viz Beverly Hills National Bank & Trust Co., Appellant, v. Compania De Navegacione Almirante S.a., Panama, Appellee, 437 F.2d 301 (9th Cir. 1971); E. J. DuPont de Nemours & Co. v. Vance, 60 U.S. 162 (1856), The Agathe, 71 F. 528.

⁵² SCHOENBAUM, s. 828.

⁵³ Viz Příloha 1.

⁵⁴ SCHOENBAUM, s. 422.

⁵⁵ SCHOENBAUM, s. 440.

výhrad lze i ve vztahu ke zboží, jelikož se jedná primárně o právo *in rem*, s prvky *in personam*, které jsou ovšem věcné povaze podřízeny, dojde-li k zániku dluhu a s ním i zástavního práva.⁵⁶

Závěr

Jak je vidět, americká úprava se podobá v mnohém spíše českému právu zadržovacímu než zástavnímu. Hlavní výhodou i nevýhodou takového přístupu je jeho zdánlivá neakceschopnost. Pokud si věřitel volí zajišťovací institut, jsou pro něj nejrelevantnější dvě okolnosti: míra donucení dlužníka plnit a míra možnosti co nejrychlejšího uspokojení věřitele. Rozdíl mezi oběma je velmi dobře patrný právě u zástavního a zadržovacího práva. Zatímco právo zadržovací nutí spíše dlužníka plnit, zástavní právo se vyznačuje maximální okamžitou likviditou dluhu.

Zadržovací právo je tak vhodnější u závazků, ze kterých má dlužník získat buď nezastupitelnou věc, nebo věc jinak – např. ekonomicky – jedinečnou. Vidina rekonstruované čínské vázy z dynastie Čang ve vlastním obývacím pokoji spíše, než ve skladišti v Moldauhafenu vede dlužníka k tomu, aby plnil. Stejně tak vidina značkových bot Converse dovezených z Bangladéše, na kterých stojí jeho podnikání v malém exkluzivním butiku v pražských Holešovicích.

Zástavní právo naproti tomu umožňuje bez ohledu na dlužníka jednoduše zástavu zpeněžit, a to i do značné míry bez ohledu na tržní hodnotu věci. Hodí se tak zejména k zajištění věcí zastupitelných, u kterých je schopen dlužník nalézt náhradu, má-li plnit v budoucnu i další dluhy. Zrovna u podnikání v přepravě takové hledisko platí dvojnásob – v momentě, kdy dopravce rozprodává přepravovaný náklad jako na běžícím pásu, ztrácí pověst dobrého podnikatele a s ní svou hodnotu. Takový následek by byl na místě v momentě, kdy by tímto neuváženým způsobem sanoval svá vlastní neuvážená rozhodnutí. Ovšem přesně takovými rozhodnutími nejsou ta, která vedou ke společné havárii.

Naopak – společná havárie se vztahuje zpravidla na náklady vzniklé v souvislosti s neodvratným, byť občas i očekávatelným, nebezpečím. Její samotná podstata tkví v minimalizaci ekonomického dopadu na všechny zúčastněné. Díky americké praxi, kdy je

---

⁵⁶ SCHOENBAUM, s. 412.

navíc zástavní právo obratem nahrazováno „*average bondem*“, pak dochází ke zvýšení ekonomické schopnosti jak přepravce, tak příjemce. První má svou pohledávku stále zajištěnu, druhý může ony boty Converse s klidem v Holešovicích prodat a zaplatit svůj podíl. Pokud by boty prodal samotný dopravce v Moldauhafenu některému z hamburských kšeftářů, sice by udržel ekonomickou schopnost svou – onen malý podnikatel z Holešovic by však dost možná přišel o měsíční tržbu a bůh ví, jaké dopady by to na něj mohlo mít.

Přesto má zástavní právo v přepravě určitě svůj význam – ve vztahu k samotnému přepravnému. U něj nejde o minimalizaci ekonomických dopadů. Není-li zapláceno, nemůže přepravce v extrémním případě provozovat svůj podnik a příjemce se příslovečně směje. Je pak na místě, aby pro dopravce neúčinný náklad prodal, získal tak prostředky na sanaci dluhu a zbytek prostředků přenechal tomu, komu náleží. U případů společné havárie je ovšem taková praktika krajně nevhodná – místo minimalizace ekonomické zátěže takovou zátěž převaluje. A to rozhodně nemá být jejím účelem.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

Beverly Hills National Bank & Trust Co., Appellant, v. Compania De Navegacione Almirante S.a., Panama, Appellee, 437 F.2d 301 (9th Cir. 1971).

BLAHO, P., a kol.: *Digesta seu Pandectae/Digesta neboli Pandekty: Fragmenta selecta/Vybrané části*. Karolinum: Praha, 2015. 704 s. ISBN 978-80-2463-063-2.

Carriage of Goods by Sea Act, 46 USC, 1936.

DOSTALÍK, P. – POLÁČEK, B. *Lex Rhodia de iactu a společná havárie*. In: *Právněhistorické studie*, roč. 47, 2017, č. 1. ISSN 0079-4929, s. 5-25.

DOSTALÍK, P. *Nakládání s cizí věcí v soukromém právu*. Leges: Praha, 2020. 151 s. ISBN 978-80-7502-398-8.

E. J. DuPont de Nemours & Co. v. Vance, 60 U.S. 162 (1856).

FUJIMOTO, K. *The Essentials of General Average*. In: *The Annals of the Hitotsubashi Academy*, roč. 5, 1954, č. 1, s. 1-21.

HANÁK, F. *Společná havárie v plavbě vnitrozemské*. Československá obchodní komora: Praha, 1969. 78 s.

MUKHERJEE, P. K. The Anachronism in Maritime Law that is General Average. In: World Maritime University Journal of Maritime Affairs, roč. 4, 2005, č. 2, s. 195–209. ISSN 1654-1642.

PARDESSUS, J. M. Collection de lois maritimes antérieures au XVIIIe siècle. L'Imprimerie Royale: Paris, 1828. 615 s.

POLÁČEK, B. Kapitoly z mezinárodního dopravního práva II. Wolters Kluwer: Praha, 2016. 456 s. ISBN 978-80-7552-424-9.

ROŽEK, P. Námořní doprava. Institut Jana Pernera: Pardubice, 2007. 79 s. ISBN 978-80-8653-039-0.

SCOTT, S. P. The Civil Law: The Enactments of Justinian: The Digest or Pandects – Book XIV. In: The Roman Law Library, <http://www.justinien.net> [online]. Grenoble: Iustinianus Project, 2015 [cit. 2020-05-16]. Dostupné na internetu: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D14_Scott.htm#II.

SCHOENBAUM, T. J. Admiralty and maritime law. West Academic Publishing: St. Paul, MN, 2019. 1034 s. ISBN 978-16-3459-688.

SINGH, S. A Comment on the Concept of Maritime Lien. In: Journal of the Indian Law Institute, roč. 48, 2006, č. 4, s. 572-576. ISSN 0019-5731.

ŠUBERT, M a kol. Společná havárie v námořní a ve vnitrozemské vodní dopravě. ICC Česká republika: Praha, 2007. 80 s. ISBN 978-809-0329-799.

The Agathe, 71 F. 528, 530.

The Rules of Oleron (circa 1266). In: Admiraltylawguide.com [online]. [cit. 2017-05-21]. Dostupné na internetu: <http://www.admiraltylawguide.com/documents/oleron.html>.

United States Maritime Lien Act, 46 USC, 1910 (nov. 1920). Dále „USMLA“.

VYMAZAL, L. Zástavní právo. Wolters Kluwer: Praha, 2019. 589 s. ISBN 978-80-7598-516-3.

York Antwerp Rules, v aktuálním znění (poslední revize 2016).

Zákon č. 61/2000 Sb., Zákon o námořní plavbě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Příloha 1.:

RICHARDS HOGG LINDLEY
AVERAGE ADJUSTERS & MARINE CLAIMS CONSULTANTS

AVERAGE BOND (FORM A)

To .....

Owner(s) of the .....

Voyage and date: .....

Port of shipment: .....

Port of destination/discharge:.....

Bill of Lading or waybill number(s):.....

Quantity and Description of Goods: .....

.....

Invoice Value (attach copy): .....

In consideration of the delivery to us or to our order, on payment of the freight due, of the goods noted above we agree to pay the proper proportion of any salvage and/or general average and/or special charges which may hereafter be ascertained to be due from the goods or the shippers or owners thereof under an adjustment prepared in accordance with the provisions of the contract of affreightment governing the carriage of the goods or, failing any such provision, in accordance with the law and practice of the place where the common maritime adventure ended and which is payable in respect of the goods by the shippers or owners thereof.

We also agree:

- (i) to furnish particulars of the value of the goods, supported by a copy of the commercial invoice rendered to us or, if there is no such invoice, details of the shipped value;
- (ii) to make a payment on account of such sum as is duly certified by the average adjusters to be properly due from the goods and which is payable in respect of the goods by the shippers or owners thereof;
- (iii) that any period of prescription whether provided by statute law, contract or otherwise, shall commence to run from the date upon which the general average adjustment is issued.

RECEIVER OF GOODS: .....

ADDRESS: .....

.....

.....

TEL NO: ..... FAX NO: ..... E-MAIL: .....

AUTHORISED SIGNATORY: ..... DATE: .....

Average Adjusters are:-   **Richards Hogg Lindley Ltd., Liverpool**
St. Nicholas House, Old Churchyard, Chapel Street, Liverpool L2 8TX
Tel: 0151- 227 2175   Fax: 0151- 227 2179 / 0151- 231 1492
e-Mail: info-liverpool@rhl-ctc.com   Website: www.rhlg.com
A trading division of CTC Management Ltd.
Registered office: Essex House, 12-13 Essex Street, London, WC2R 3AA
Registered in England No. 2215196

- 65 -

Obsah článku podlieha licencií Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Vojtěch Vrba).

**DISKREPANCIA POSUDKOVÝCH ZÁVEROV PODĽA ZÁKONA O
OCHRANE VEREJNÉHO ZDRAVIA A ZÁKONNÍKA PRÁCE¹**

**DISCREPANCY OF CONCLUSIONS OF MEDICAL STATEMENTS
ACCORDING TO THE PUBLIC HEALTH PROTECTION ACT AND
LABOUR CODE**

Jana Žuľová² - Monika Minčíčová³

<https://doi.org/10.24040/pros.07.05.2021.ssp.338-348>

Abstrakt

Lekársky posudok je právne relevantný doklad obsahujúci informáciu o zdravotnej (ne)spôsobilosti fyzickej osoby alebo zamestnanca na prácu. Lekárom určený záver má priamy dosah na ďalší priebeh pracovnoprávneho vzťahu. Vzhľadom na závažnosť vyvolaných dôsledkov lekárskeho posudku pre dotknuté subjekty pracovnoprávneho vzťahu je dôležitá jednoznačnosť jeho záveru. Cieľom príspevku je poukázať na nesúlad posudkových záverov predpokladaných zákonom o ochrane verejného zdravia a Zákonníkom práce na konkrétnych pracovnoprávnych situáciách a predstaviť možný postup preklenutia tejto rozpornosti v právnom stave de lege lata a de lege ferenda.

Kľúčové slová

Lekársky posudok o zdravotnej spôsobilosti na prácu, posudkové závery, zákon o ochrane verejného zdravia, Zákonník práce.

Abstract

A medical statement is a legally relevant document containing information about the health (in)capacity of a person or employee for work. The conclusion determined by the doctor has a direct impact on the further continuance of the employment relationship. Given the seriousness of the consequences of a medical statement for the affected subjects of employment relationship, there is the importance of its unambiguously conclusion. The aim of the authors is to point out the inconsistency of the conclusions of medical statements assumed by the Public Health Protection Act and the Labour Code on specific employment situations and to present a possible procedure for bypassing this discrepancy in the status de lege lata and de lege ferenda.

---

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantového projektu APVV-16-0002 Duševné zdravie na pracovisku a posudzovanie zdravotnej spôsobilosti zamestnanca.

² JUDr. Jana Žuľová, PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, odborná asistentka.

³ JUDr. Monika Minčíčová, PhD., Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, vedecká pracovníčka.

Keywords

Medical statement of health capacity for work, conclusions of medical statements, Public Health Protection Act, Labour Code

Úvod

Zamestnávateľ nesmie pripustiť, aby zamestnanec vykonával prácu, na ktorú nie je zdravotne spôsobilý. Podľa ust. § 6 ods. 1 písm. o) zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o BOZP), *je zamestnávateľ povinný zaraďovať zamestnancov na výkon práce so zreteľom na ich zdravotný stav, najmä na výsledok posúdenia ich zdravotnej spôsobilosti na prácu. Ani zamestnanec, ani zamestnávateľ však nie sú odborne spôsobilí, aby sami vyslovili záver, či je daná práca vzhľadom na momentálny zdravotný stav zamestnanca vhodná a či ju môže vykonávať bez následkov na jeho zdravie. Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu je preto zverené lekárom.⁴ Tí v rámci lekárskej preventívnej prehliadky na základe medicínskeho zhodnotenia výsledkov stanovených vyšetrení majú prijať právne aprobovaný záver o zdravotnej spôsobilosti, či nespôsobilosti posudzovanej osoby. Výsledkom posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu je (má byť) lekársky posudok, ktorého náležitosti upravuje § 30f ods. 2 zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, rozvoji a podpore verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon o ochrane verejného zdravia) a vzory lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu upravuje príloha č. 3c citovaného zákona. V aplikačnej praxi sa však neraz možno stretnúť s tým, že zamestnancom predložený lekársky posudok nevyvolá očakávané pracovnoprávne účinky a účastníci pracovnoprávneho vzťahu sa tak ocitajú v právnej neistote ohľadne pokračovania v ďalšom výkone dohodnutej práce. Popísaný stav je dôsledkom interpretácie záveru predloženého lekárskeho posudku, keďže tento nie je vždy formulačne kompatibilný s relevantnými ustanoveniami zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonníka práce (ďalej ako Zákonník práce). Aj keď je lekársky posudok vydaný v súlade so zákonom o ochrane verejného zdravia, môže sa stať, že pre vyvolanie právnych účinkov podľa Zákonníka práce to nebude stačiť. Predkladaný príspevok poukazuje na formulačné neprepojenie posudkových záverov upravených zákonom o ochrane verejného*

---

⁴ BARANCOVÁ, H.: *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 214.

zdravia s príslušnými ustanoveniami Zákonníka práce⁵ a zamýšľa sa nad možným riešením tejto diskrepancie v stave de lege lata.

1. Závery lekárskeho posudku podľa zákona o ochrane verejného zdravia v korelácii s ustanoveniami Zákonníka práce

Lekársky posudok o zdravotnej spôsobilosti na prácu môže podľa prílohy č. 3c zákona o ochrane verejného zdravia obsahovať tri závery. Informáciu o tom, či je posudzovaná osoba:

- i.* spôsobilá na výkon posudzovanej práce,
- ii.* spôsobilá na výkon posudzovanej práce s dočasným obmedzením alebo
- iii.* dlhodobo nespôsobilá na výkon posudzovanej práce.⁶

Záver o zdravotnej spôsobilosti na výkon posudzovanej práce nevzbudzuje žiadne výkladové problémy. Nájdeme niekoľko ustanovení Zákonníka práce, ktoré predvídajú takto formulovaný záver a viažu na predloženie lekárskeho posudku s takýmto záverom pracovnoprávne účinky. Ako jeden príklad za všetky možno uviesť ust. § 41 ods. 2 Zákonníka práce, podľa ktorého, *ak osobitný právny predpis vyžaduje na výkon práce zdravotnú spôsobilosť na prácu,... zamestnávateľ môže uzatvoriť pracovnú zmluvu len s fyzickou osobou zdravotne spôsobilou na túto prácu.*⁷

Na záver lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na výkon posudzovanej práce s dočasným obmedzením explicitne neodkazuje žiadne ustanovenie Zákonníka práce. V tomto prípade ide v aplikačnej praxi o reálnu úpravu podmienok výkonu práce a pracovných

---

⁵ To, že nejde len o problém slovenskej právnej úpravy, dokazuje aj česká odborná literatúra: TOMŠEJ, J.: *Pracovnělékařské služby*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 80.

⁶ Do prijatia zákona č. 289/2017 Z. z., na základe ktorého došlo k novelizácii zákona o ochrane verejného zdravia, boli závery lekárskeho posudku vydaných pracovnou zdravotnou službou variabilnejšie, a okrem aktuálnych záverov, mohol lekár konštatovať i to, že fyzická osoba/zamestnanec je spôsobilý na výkon práce s trvalým obmedzením a dočasne nespôsobilý na výkon práce. Na základe požiadaviek praxe boli tieto zo zákona vypustené.

⁷ Z gramatického znenia Zákonníka práce síce v tomto prípade (i v niektorých ďalších) nevyplýva explicitná požiadavka predloženia lekárskeho posudku, napriek tomu preukázanie zdravotnej (ne)spôsobilosti týmto formálnym dokladom môžeme odvodiť z predpisov na ochranu zdravia (§ 16 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona o ochrane verejného zdravia), ktoré vydanie lekárskeho posudku, ako dovŕšenie procesu posúdenia zdravotnej spôsobilosti na prácu, predpokladajú.

podmienok tak, aby mohla byť práca ďalej vykonávaná bez ohrozenia zdravia zamestnanca.⁸ Súčasťou tohto posudkového záveru tak má byť aj konkretizácia obmedzení vzťahujúca sa k výkonu posudzovanej práce. Má ísť o obmedzenia trvajúce dočasne, ako napríklad to, že posudzovaná osoba nebude určitý čas pracovať vo výškach, v hlučnom, prašnom prostredí, v noci, dočasne ručne manipulovať s bremenami, dôjde k skráteniu jej pracovného času alebo bude pri výkone práce určitý čas potrebovať kompenzačnú alebo zdravotnícku pomôcku. Formulácia a vyjadrenie týchto obmedzení je kľúčové a je treba pritom vziať do úvahy konkrétne pracovné zradenie posudzovanej osoby, u konkrétneho zamestnávateľa, pri danej technológii, organizácii práce, či ďalších požiadaviek nevyhnutných pre riadny výkon danej práce.⁹ Z praktického hľadiska je veľmi podstatné, aby v lekárskom posudku uvedené dočasné obmedzenie bolo u daného zamestnávateľa reálne možné a vykonateľné. Sledovanie tejto skutočnosti však lekárovi žiadna právna norma nepredpisuje. Lekársky posudok s nespĺniteľným dočasným obmedzením dostáva zamestnávateľa do patovej situácie. Na jednej strane nemôže zamestnancovi dovoliť vykonávať prácu, ktorá by ohrozila jeho zdravie, na druhej strane nevie zamestnanca ani preradiť na výkon inej práce, ani dať zamestnancovi výpoveď, pretože tieto možnosti sa spájajú so záverom o dlhodobej nespôsobilosti na výkon posudzovanej práce (k tomu pozri ďalej). Možná je len dohoda o zmene pracovnej zmluvy (napr. o dočasnom zúžení dohodnutého druhu práce) a v prípade, že zamestnanec nebude so zmenou súhlasiť, vzniká na strane zamestnávateľa tzv. iná prekážka podľa § 142 ods. 3 Zákonníka práce.

Pokiaľ ide o lekársky posudok so záverom o dlhodobej zdravotnej nespôsobilosti, predloženie takéhoto posudku vyvoláva niekoľko explicitne vyjadrených pracovnoprávných dôsledkov. Podľa ust. § 55 ods. 2 písm. a) Zákonníka práce je *zamestnávateľ povinný preradiť zamestnanca na inú prácu, ak zamestnanec vzhľadom na svoj zdravotný stav podľa lekárskeho posudku dlhodobo stratil spôsobilosť naďalej vykonávať doterajšiu prácu*. Podľa ust. § 63 ods. 1 písm. c) Zákonníka práce zamestnávateľ môže so zamestnancom skončiť pracovný pomer výpoveďou, *ak zamestnanec vzhľadom na svoj zdravotný stav podľa lekárskeho posudku dlhodobo stratil spôsobilosť vykonávať doterajšiu prácu* a s uvedeným spôsobom skončenia pracovného pomeru je tiež spojená povinnosť vyplatiť odstupné podľa § 76 ods. 2 Zákonníka práce. V týchto situáciách je podkladom pre konanie zamestnávateľa,

⁸ ŠVEC, M. - OLŠOVSKÁ, A.: Zdravotný stav zamestnanca v pracovnom práve. In: Právo a manažment v zdravotníctve, č. 2, 2014.

⁹ ŠUBRT, B. - TUČEK, M.: *Pracovnělékařské služby. Povinnosti zaměstnavatelů a lékařů*. Praha: Nakladatelství ANAG, 2019, s. 221.

resp. nárok zamestnanca lekársky posudok so záverom o dlhodobej nespôsobilosti na výkon posudzovanej práce. Problémom je, že žiadne zákonné ustanovenie nešpecifikuje, ako dlho má trvať zdravotná nespôsobilosť posudzovanej osoby, aby ju bolo možné považovať za dlhodobú.¹⁰ Dlhodobá nespôsobilosť by mala evokovať celkovú zdravotnú nespôsobilosť na výkon posudzovanej práce. Určenie, že zdravotný stav zamestnanca z dlhodobého hľadiska nedovoľuje výkon konkrétnej práce potom zostáva výlučne v kompetencii lekára. Choroba, ochorenie, stav, ktoré posudzovanej osobe momentálne (dočasne) bránia vo výkone práce (zlomeniny, vírusové ochorenie, tehotenstvo), by nemali viesť automaticky k záveru o zdravotnej nespôsobilosti, a teda je nevyhnutné od dlhodobej zdravotnej nespôsobilosti odlišovať dočasnú pracovnú neschopnosť.¹¹ Samozrejme, nemožno vylúčiť ani situácie, ak choroba, v dôsledku ktorej sa zamestnanec stane dočasne práceneschopný, vyústi pri hodnotení zdravotného stavu po návrate do práce do záveru o dočasnej alebo dlhodobej zdravotnej nespôsobilosti na prácu.

2. Ustanovenia Zákonníka práce v (ne)súlade so závermi lekárskeho posudku podľa zákona o ochrane verejného zdravia

Zákonník práce má „vlastné predstavy“ o tom, ako by mali byť formulované niektoré závery zhodnocujúce zdravotnú spôsobilosť zamestnanca na výkon posudzovanej práce. Povinnosť preradenia na inú prácu podľa § 55 ods. 2 písm. b) Zákonníka práce vzniká zamestnávateľovi vtedy, ak tehotná žena, matka do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiaci žena vykonáva prácu ..., ktorá podľa *lekárskeho posudku ohrozuje jej tehotenstvo alebo materské poslanie*. Takýto konkrétny posudkový záver zákon o ochrane verejného zdravia nepredvída. Výkladom je možné dospieť k záveru o použiteľnosti záveru *spôsobilá na výkon posudzovanej práce s dočasným obmedzením*. Tehotenstvo, materstvo, dojčenie nesmú byť dôvodom, pre ktorý by bola v lekárskom posudku konštatovaná dlhodobá zdravotná nespôsobilosť na výkon posudzovanej práce, pretože takýto posudok oprávňuje zamestnávateľa ku skončeniu pracovného pomeru výpoveďou podľa § 63 ods. 1 písm. c) Zákonníka práce. Domnievame sa, že posudkový záver o spôsobilosti s dočasným

---

¹⁰ Na rozdiel od Českej republiky. Podľa § 44 ods. 4 zákona č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách ide o stav trvajúci viac než 180 dní.

¹¹ LACKO, M.: *Dočasná pracovná neschopnosť zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. s. 23.

obmedzením by mal byť využitý aj v prípade posudku zo vstupnej lekárskej preventívnej prehliadky, ak sa o pracovnú pozíciu zakázanú (či už všeobecne právnym predpisom, alebo individuálne na základe lekárskeho posudku) tehotným ženám, matkám do konca deviateho mesiaca po pôrode alebo dojčiacim ženám uchádza takáto uchádzačka o zamestnanie. Vo všetkých prípadoch ide o nespôsobilosť na výkon posudzovanej práce trvajúcu len určitú, obmedzenú dobu.

Povinnosť preradenia na inú prácu podľa § 55 ods. 2 písm. e) Zákonníka práce vzniká zamestnávateľovi tiež vtedy, ak zamestnanec pracujúci v noci na základe *lekárskeho posudku je uznaný za nespôsobilého na nočnú prácu*.¹² Ani takýto posudkový záver, zákon o ochrane verejného zdravia neuvádza. Nespôsobilosť na nočnú prácu môže mať dočasný, ale aj dlhodobý charakter, pričom v oboch prípadoch vzniká zamestnávateľovi povinnosť preradiť zamestnanca na inú vhodnú prácu. Zamestnanec stále môže vykonávať dohodnutú prácu, nie však v noci. Posudzujúci lekár pre tento účel môže konštatovať spôsobilosť na výkon posudzovanej práce s dočasným obmedzením. Záver zaväzuje zamestnávateľa, aby pracovné podmienky zamestnanca upravil tak, aby mohol prácu vykonávať len počas dňa (v čase od 6:00 do 22:00 hodiny). Z posudkového záveru by malo vyplývať aj časové ohraničenie nespôsobilosti na výkon nočnej práce. Dočasná nespôsobilosť na výkon nočnej práce tiež chráni zamestnanca pred výpoveďou zo strany zamestnávateľa podľa § 64 ods. 1 písm. f) Zákonníka práce.¹³ Ak by nespôsobilosť zamestnanca na nočnú prácu bola trvalá alebo neurčiteľná, má byť lekárske posudkom konštatovaná dlhodobá nespôsobilosť na výkon posudzovanej (nočnej) práce. Rovnako by mal byť tento posudkový záver o dlhobodej zdravotnej nespôsobilosti použitý aj vtedy, ak je nočná práca integrálnou súčasťou výkonu práce v danej prevádzke, t. j. dohodnutá práca nemôže byť vôbec vykonávaná bez práce v noci (napr. nočný strážnik).¹⁴

Uzatvorenie pracovnej zmluvy so žiakom (absolventom) strednej odbornej školy alebo odborného učilišťa (ďalej len „SOŠ/OU“) môže zamestnávateľ odmietnuť pre *zdravotnú nespôsobilosť na výkon takej práce, pre ktorú žiak (absolvent) získal kvalifikáciu* (§ 53 ods. 1 Zákonníka práce). Ďalší Zákonníkom práce predpokladaný posudkový záver vyplýva

---

¹² Bližšie: TOMAN, J. - ŠVEC, M. - RAK, P.: *Pracovné právo v súvislostiach* 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2020. s. 128.

¹³ Bližšie pozri: PETRÍKOVÁ, L.: Vplyv nočnej práce na život a zdravie zamestnanca. In: *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Košice, 15. až 25. mája 2020. 1. vyd. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2020, s. 216-226.

¹⁴ BUKOVJAN, P.: *Výkladová stanoviska AKV*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 88.

z osobitných podmienok pri zamestnávaní mladistvých zamestnancov. V praxi pôjde zväčša o nadväznosť na predtým uzatvorenú zmluvu o budúcej pracovnej zmluve so žiakom SOŠ/OU podľa § 53 Zákonníka práce, keďže zamestnávateľ v iných prípadoch nie je povinný zamestnávať mladistvých iba na prácu, ktorá zodpovedá ich kvalifikácii. Zamestnávateľ je povinný mladistvému pridelovať inú primeranú prácu, ak doterajšia práca podľa *lekárskeho posudku ohrozuje jeho zdravie* (§ 174 ods. 3 Zákonníka práce). Súhlasíme s názorom M. Barinkovej, že „pomocou výkladových metód v práve možno dôjsť k záveru, že ak konkrétna práca ohrozuje zdravie, nie je vhodné a s ohľadom na ochranu zdravia ani žiaduce, aby ju osoba vykonávala. Domnievame sa, že tento stav nemusí byť nemenný a že jej zdravotný stav sa môže zlepšiť (ale i zhoršiť). S možnosťou zlepšenia zdravotného stavu počítajú i Zákonník práce zakotvujúc povinnosť zamestnávateľa poskytnúť zamestnancovi inú prácu zodpovedajúcu pokiaľ možno kvalifikácii až dovedy, kým prácu, na ktorú získal kvalifikáciu, bude môcť vykonávať. Máme za to, že v danom prípade, s ohľadom na okolnosti prípadu, by lekárskeho posudok mal v závere obsahovať výrok o zdravotnej nespôsobilosti na posudzovanú prácu s dočasným obmedzením.“¹⁵

Napokon, zamestnanec má možnosť okamžite skončiť pracovný pomer, ak podľa *lekárskeho posudku nemôže ďalej vykonávať prácu bez vážneho ohrozenia svojho zdravia* a zamestnávateľ ho nepreradil do 15 dní odo dňa predloženia tohto posudku na inú pre neho vhodnú prácu (§ 69 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce). Z citovaného ustanovenia vyplýva, že zamestnanec môže pracovný pomer okamžite skončiť, ak podľa lekárskeho posudku nemôže ďalej vykonávať prácu bez vážneho ohrozenia svojho zdravia. Predloženie lekárskeho posudku so záverom o dlhodobej nespôsobilosti na výkon práce je podľa rozhodovacej činnosti súdov nepostačujúce.¹⁶ Súčasťou lekárskeho posudku musí byť aj vyjadrenie, že zamestnanec nemôže ďalej prácu vykonávať bez vážneho ohrozenia svojho zdravia.¹⁷ Ak by zamestnanec predložil „iba“ lekárskeho posudok o dlhodobej nespôsobilosti k výkonu práce, z hľadiska požiadavky § 69 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce by tento zamestnanec musel pristúpiť k žiadosti o ďalší posudok (alebo o doplnenie formulácie existujúceho posudku),

¹⁵ BARINKOVÁ, M.: Zdravotná spôsobilosť žiakov na prácu v rámci prípravy na povolanie. In *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 9-20.

¹⁶ Z judikatúry: rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 3 Cdo 150/2005 z 27. 10. 2005, obdobne rozsudok Krajského súdu v Trnave, sp. zn. 23 CoPr/1/2019 z 5. 8. 2019.

¹⁷ OLŠOVSKÁ, A. - DIVĚKYOVÁ, K. - MĚSZÁROS, M.: Okamžité skončení pracovného pomeru. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 81. Porovnaj: DOLOBÁČ, M.: Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti pri skončení pracovného pomeru. In: *Súkromné právo: recenzovaný časopis zameraný na otázky aplikačnej praxe*. Roč. 6, č. 5/2020, s. 188.

ktorý by okrem uvedeného konštatovania obsahoval aj vyjadrenie o nemožnosti výkonu práce bez vážneho ohrozenia svojho zdravia.

3. Riešenie diskrepancie v stave de lege lata

Preukázali sme, že normatívne zakotvené závery lekárskeho posudku v prílohe č. 3c zákona o ochrane verejného zdravia nie sú vo vzájomnom formulačnom súlade s ustanoveniami Zákonníka práce. Je otázne, ako sa s týmto problémom majú vysporiadať zúčastnené strany - posudzujúci lekár, zamestnanec i zamestnávateľ.

Posudzujúci lekár pri vydávaní lekárskeho posudku má formulovať také závery, ako mu diktuje zákon o ochrane verejného zdravia. Na požiadavku osobitného zákona, t. j. Zákonníka práce na špecificky formulovaný záver lekárskeho posudku podľa nášho názoru vôbec nemusí prihliadať, v mnohých prípadoch nemá o takejto požiadavke ani vedomosť. Ak ho uvedomelý zamestnanec požiada, aby do lekárskeho posudku doplnil textáciu z príslušného ustanovenia Zákonníka práce, posudzujúci lekár môže argumentovať, že príloha č. 3c zákona o ochrane verejného zdravia je pre neho záväzná a tá, okrem troch posudkových záverov (viď prvá časť príspevku) žiadne iné formulácie nepredvída. Na druhej strane, nám nie je známa žiadna sankcia, ktorá by hrozila posudzujúcemu lekárovi, ak by niektorý z posudkových záverov podľa zákona o ochrane verejného zdravia špecifikoval a doplnil o znenie príslušného ustanovenia Zákonníka práce formulujúceho zhodnotenie zdravotnej spôsobilosti zamestnanca vlastným spôsobom.

Pravdepodobne najťažšiu pozíciu má v tomto smere zamestnávateľ. Je to práve on, ktorý musí ustáť a obhájiť pridelovanie len takej práce zamestnancovi, na ktorú je zdravotne spôsobilý a plniť si povinnosti, ktoré mu Zákonník práce ukladá (napr. pristúpiť k preradeniu na inú prácu). Nie je prípustné, aby laxne konštatoval, že pokiaľ lekárskeho posudok neobsahuje v závere takú textáciu, akú požaduje Zákonník práce, neprizná lekárskeho posudku žiadne pracovnoprávne účinky. V zmysle rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR, *ak postupoval lekár podľa vzoru lekárskeho posudku, ktorý v rozpore so zákonom s určitým posudkovým záverom nepočíta, nemôže byť tento nedostatok na ujmu práv zamestnanca a túto obsahovú vadu posudku, je potrebné odstrániť výkladom*.¹⁸ Ak teda v stave de lege lata predloží zamestnanec

---

¹⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 21 Cdo 4142/2011 z 11. 6. 2012.

napríklad lekársky posudok o dlhodobej nespôsobilosti na výkon práce, na základe ktorého má zamestnávateľ preradiť zamestnanca na inú vhodnú prácu, ale neurobí tak do 15 dní od predloženia tohto posudku, zamestnanec je podľa nášho názoru oprávnený platne okamžite skončiť pracovný pomer podľa § 69 ods. 1 písm. a) Zákonníka práce. Ak dôvetok posudku *výkon ďalšej práce by vážne ohrozil zdravie zamestnanca* absentuje, nemá tento nedostatok viesť k formalizovanému vysloveniu neplatnosti okamžitého skončenia pracovného pomeru zo strany zamestnanca. Ak sa zamyslíme nad tým, čo vyjadruje posudkový záver o dlhodobej zdravotnej nespôsobilosti, možno podľa nášho názoru dospieť k tomu, že v sebe subsumuje aj tú skutočnosť, že ďalší výkon práce pre zamestnanca jednoducho nie je možný, pretože táto práca vážne ohrozuje jeho zdravie. Nevidíme dôvod, pre ktorý by mal zamestnanec pristupovať k žiadosti o ďalší lekársky posudok alebo jeho doplnenie. Na druhej strane treba povedať, že aj zamestnávateľ pociťuje potrebu právnej istoty, čomu nanútený výklad posudkových záverov nesvedčí. Jedinou možnosťou zamestnávateľa je však iba iniciovanie **neformálneho** podnetu k vydaniu nového lekárskeho posudku v rovnakej veci, čím sa opäť dostávame k otázke doplnenia lekárskeho posudku na žiadosť zamestnanca, ktorej lekár môže, ale nemusí vyhovieť.

Nad rámec obsahového zamerania tohto príspevku krátko doplníme, že uvedená diskrepancia môže viesť aj k ďalšiemu neželanému následku. Dotknuté subjekty sa často (mylne) domnievajú, že aj keď prvotný lekársky posudok vydal napríklad lekár pracovnej zdravotnej služby v znení záverov podľa zákona o ochrane verejného zdravia, posudok podľa požiadavky Zákonníka práce môže následne vydať akýkoľvek iný lekár podľa zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, keďže vychádzajú z toho, že tento predpis posudkové závery neobsahuje a lekár nimi nie je limitovaný. Uvedené následne otvára praktický problém vydávania viacerých lekárskeho posudkov od viacerých lekárov pre jeden pracovnoprávny účel.

Záver

Záver lekárskeho posudku je jeho najdôležitejšou časťou. Od záveru sa odvíjajú ďalšie možnosti konania účastníkov pracovnoprávných vzťahov. Zamestnávateľ má povinnosť riadiť

sa záverom lekárskeho posudku a nesmie pripustiť, aby zamestnanec vykonával prácu, na ktorú nie je zdravotne spôsobilý. Posudzujúci lekári pri formulovaní záverov nevychádzajú z pracovnoprávnej úpravy, na čo v konečnom dôsledku podľa nášho názoru ani nie je dôvod. V praxi je tak nevyhnutné závery lekárskeho posudku uspôsobovať na príslušné ustanovenia Zákonníka práce, čo vedie k právnej neistote subjektov pracovnoprávnych vzťahov. Ak zákon o ochrane verejného zdravia nepočíta s takými posudkovými závermi, ako by si „želel“ Zákonník práce, nemôže byť táto skutočnosť zamestnancovi na ujmu, pretože inak dochádza k porušovaniu právnej istoty adresáta právneho vzťahu. Je teraz otázkou „kto z koho“. Teda, či by sa mali do zákona o ochrane verejného zdravia doplniť posudkové závery kompatibilné s tými, ktoré požaduje Zákonník práce, alebo práve naopak. Prikláňame sa skôr k záveru, že zmena by sa mala udiť v Zákonníku práce, pretože formulácie posudkových záverov, tak ako sú vyjadrené v zákone o ochrane verejného zdravia sú univerzálnejšie. Navyše posudzovanie zdravotnej spôsobilosti na prácu je špecifickou otázkou neriešenou Zákonníkom práce. Ak Zákonník práce zveruje úpravu tejto otázky osobitnému právnemu predpisu, domnievame sa, že by to mal byť Zákonník práce, ktoré svoje posudkové závery zosúladi s osobitnou (špecifickou) normou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

1. BARANCOVÁ, H.: *Zákonník práce. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2017, 1520 s. ISBN 978-80-89603-78-7.
2. BARINKOVÁ, M.: Zdravotná spôsobilosť žiakov na prácu v rámci prípravy na povolanie. In: *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 9-20. ISBN 978-80-8152-891-0.
3. BUKOVJAN, P.: *Výkladová stanoviska AKV*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 213 s. ISBN 978-80-7478-825-3.
4. DOLOBÁČ, M.: Posudzovanie zdravotnej spôsobilosti pri skončení pracovného pomeru. In: *Súkromné právo: recenzovaný časopis zameraný na otázky aplikačnej praxe*. Roč. 6, č. 5/2020, s. 185-189. ISSN. 1339-8652.

5. LACKO, M.: *Dočasná pracovná neschopnosť zamestnanca*. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. 110 s. ISBN 978-80-7502-366-7.
6. OLŠOVSKÁ, A. - DIVÉKYOVÁ, K. - MÉSZÁROS, M.: *Okamžité skončenie pracovného pomeru*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 104 s. ISBN 978-80-7598-668-9.
7. PETRÍKOVÁ, L.: Vplyv nočnej práce na život a zdravie zamestnanca. In: *Zdravotná spôsobilosť zamestnancov: recenzovaný zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Košice, 15. až 25. mája 2020. 1. vyd. - Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2020. ISBN 978-80-8152-891-0, s. 216-226.
8. ŠUBRT, B. - TUČEK, M.: *Pracovnělékařské služby. Povinnosti zaměstnavatelů a lékařů*. Praha: Nakladatelství ANAG, 2019, 447 s. ISBN 978-80-7554-233-5.
9. ŠVEC, M. - OLŠOVSKÁ, A.: Zdravotný stav zamestnanca v pracovnom práve. In: *Právo a manažment v zdravotníctve*, č. 2, 2014. ISSN 1338-2071.
10. TOMAN, J. - ŠVEC, M. - RAK, P.: *Pracovné právo v súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2020. 218 s. ISBN 978-80-89149-90-2.
11. TOMŠEJ, J.: *Pracovnělékařské služby*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 80. 164 s. ISBN 978-80-7598-646-7.
12. Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 3 Cdo 150/2005 z 27. 10. 2005.
13. Rozsudok Krajského súdu v Trnave, sp. zn. 23 CoPr/1/2019 z 5. 8. 2019.
14. Rozsudok Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 21 Cdo 4142/2011 z 11. 6. 2012.

Obsah článku podlieha licenci Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (Jana Žul'ová - Monika Minčíčová).

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia

Autor:	Kolektív autorov
Vedecký redaktor:	doc. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.
Predseda edičnej komisie:	JUDr. Monika Némethová, PhD.
Recenzenti:	doc. JUDr. Vlasta Kunová, CSc. doc. JUDr. Katarína Ševcová, PhD. JUDr. Monika Némethová, PhD. JUDr. Lucia Petříková, PhD.
Zostavovateľ:	JUDr. Júlia Ondrová, PhD. JUDr. Martin Píry, PhD. Mgr. Michal Úradník
Vydavateľ:	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Návrh obálky:	Mgr. art. Zuzana Ceglédiová
Rok vydania:	2021
Počet strán	349

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou“

ISBN 978-80-557-1933-7

EAN 9788055719337

9 788055 719337

ISBN 978-80-557-1933-7